Tudor Popescu

Cel mai isteț, cel mai viteaz

TUDOR POPESCU

CEL MAI ISTEŢ,
CEL MAI VITEAZ

Tudor Popescu
Cel mai isteţ, cel mai viteaz
Editura Militară Bucureşti 1978
Coperta de V. Ilie
Versiune ebook: [1.0.]

D A D A S

I

În sala mare a casei-palat opaiţul ardea de prisos. Se făcuse ziuă şi lumina lui jucăuşă nu mai sălta umbre pe pereţi.

Decebal rămăsese decuseară aici, copleşit de gânduri. Aţipise spre miezul nopţii, dar îl trezise vrednicia unui cocoş. Trecuseră apoi ceasurile unul după altul, fără ca regele să-şi mai poată birui gândurile.

Marele Preot văzuse arzând toată noaptea opaiţul pe masa lungă din casa-palat şi bănuia că Decebal s-a lăsat din nou furat de griji.

— Iar te găsesc aici, Decebal?

Regele tresări.

— E… s-a luminat!

— S-a luminat, Decebal. Aseară tot aici te-am lăsat.

— M-au prins gândurile. Şi acum, vara, nopţile sunt atât de scurte.

— Te-am rugat să te odihneşti. Ai nevoie de puterile toate. Să-ţi aduc o băutură bună, să-ţi recapeţi vigoarea, după o noapte ca asta.

— Dă-mi o băutură bună pentru gânduri negre, Vezina. E singura pe care aş sorbi-o cu plăcere. Ceva care să mă facă să uit că romanul e gata să-şi asmuţă legiunile spre Dacia. Tu dormi? Nu văd eu opaiţul pâlpâind până în zori?

— Fierb leacuri, Decebal.

— Iar eu fierb gânduri, Vezina! Nu pot dormi. Îl aştept pe Dadas. După socotelile mele, ar trebui să sosească acum, dimineaţa, dacă se grăbeşte. Am spus şi scribului să vină în zori. Vreau să-mi ticluiască, o scrisoare către căpetenia roxolanilor. Îmi pun speranţe în prietenia care ne leagă.

Deşi zorii abia dăduseră culoare lucrurilor, scribul apăru cu toate cele necesare. Ştia şi el că Decebal nu închisese ochii şi că îl aştepta, ca de atâtea alte ori.

Vezina îi lăsă împreună şi se retrase în încăperile lui, să pregătească băutura făgăduită.

În scrisoarea pe care o dicta, Decebal îi înştiinţa pe roxolani că se anunţau timpuri grele, că Traian nu avea de gând să mai păstreze înţelegerea făcută cu Domitianus. Noul împărat era ambiţios şi pornit pe fapte mari. De aceea el, Decebal, nu-şi odihnea poporul o clipă, se grăbea să ridice ziduri noi sau să ie întărească pe cele vechi. Ar fi vrut să ştie ce vor face, dacă romanii vor trece apa marelui fluviu Donaris şi îi vor cotropi ţara? Vor veni alături de daci, cu cavaleria lor? La nevoie, el, Decebal, le va trimite arme. Putea să le trimită săbii, şi lănci, şi vârfuri de săgeţi, pe care le fac acum meşterii din Buridava, şi Petrodava, şi Sarmizegetusa. În rest le dorea sănătate şi viaţă lungă.

Scribul înşiră toate aceste vorbe pe papirusul întins cât masa, peste care stătea aplecat, desenând frumos literă cu literă. Nu mai era el prea tânăr, barba i se rărise, dar mâna îi rămăsese sigură.

În cancelarie năvăli oşteanul de pază cu ochii sclipind de bucurie.

— Stăpâne, nepotul tău, Dadas s-a întors de la Roma şi e nerăbdător să te vadă.

— Să vină la mine!

Glasul lui gros căpătase deodată căldură şi vioiciune. Iată că sosise mai devreme. Îl bucura graba cu care se întorcea acasă.

Decebal îşi pierduse copiii şi dragostea lui toată o dăduse acestui nepot de soră, pe care îl crescuse sub ochii lui, sperând să facă din el un urmaş demn de tronul pe care i-l

lăsa. Nu mai avea alţi nepoţi, pentru că Diegis, fratele de curând plecat lângă Zamolxis, nu avusese copii. Acum era încă în putere, ţinea bine în mâini grijile ţării, dar în curând părul îi va albi şi un alt bărbat va trebui să-i urmeze. Dadas i se părea a fi un copil ager la minte, iar dacă îl trimisese la Roma nu o făcuse numai ca să înveţe arta romanilor de a înălţa cetăţi şi aşterne viaducte, cât mai ales ca să priceapă mai bine lumea.

Roma era locul spre care trăgeau toate triburile nomade, dorind să prade, şi să dărâme, şi să jefuiască, pentru că aveau ce. Îl trimisese acolo să cunoască edificiile, şi legile, şi şcolile, şi statuile, şi circurile, şi oamenii luminaţi, pentru ca alături de ei să înveţe a preţui înţelepciunea. Voia ca Dacia să aibă în fruntea ei un rege destoinic şi înţelept, pe care să-l respecte şi prietenii şi duşmanii.

Nepotul apăru în uşă şi se opri plin de respect.

— Am venit, unchiule!

Îl îmbrăţişă şi-l ţinu lipit de piept o clipă, de parcă ar fi vrut să se convingă că este, într-adevăr, acolo, apoi îl îndepărtă să-l privească mai bine. Îl simţise crescut subţire, vânjos, şi se bucura că el nu-i mai ajungea decât ceva mai sus de umăr. Regele era un bărbat nici prea înalt, nici prea scund, dar cu oase mari, de om obişnuit cu mânuitul armelor grele.

Îl cercetă îndelung cu ochi încruntat apoi izbucni într-un puternic hohot de râs.

— Arăţi ca un adevărat roman! Da, da… un roman şi jumătate! Cred că s-a şi zvonit în cetate că am primit solie de la Traian. Şi iarăşi izbucni în râs.

Îşi trecu braţul pe după umărul tânărului. Îi plăcea să-l simtă aproape, să-i pipăie muşchii tari şi să se bucure cum numai cei în vârstă ştiu să se bucure de tinereţe.

— Da’ sufletul? Sufletul ţi-a rămas dac? îi iscodi zâmbind. Să alerge o solie la Sargedava! porunci el apoi. Mama ta e acolo, te aşteaptă cu nerăbdare. S-o cheme aici, pe Tinna, sora mea, mai spuse celui care se pregătea să-i îndeplinească porunca.

Dadas se gândise mult la această revedere şi altfel şi-o închipuise. Dacă Decebal l-ar fi privit grav şi l-ar fi întrebat: „Ei, ai învăţat ceva la Roma?” ar fi fost mai aproape de ceea ce se aşteptase. Iată însă că unchiul îl prinsese de umeri şi-i spusese că arată ca un adevărat nobil roman, fără să surprindă la el o umbră dojenitoare.

— Dadas, băiatule, nu mă mai satur privindu-te! Tinna va lăcrima, ca toate femeile. Şi va fi mândră, iar tatăl tău se va speria. Îl ştii cât e de cicălitor. Când o să-ţi vadă îmbrăcămintea, o să sară în sus! Ha, ha, parcă-l văd. Mai bine să te schimbi până nu vine el.

Râse scurt, ca un om nu prea învăţat cu astfel de izbucniri, gândindu-se la cumnatul său, om aspru şi drept, căruia nu-i plăcea să-i iasă nimeni din cuvânt.

— Ai învăţat să scrii şi să citeşti slovele romanilor?

— Da, unchiule.

— Bravo! Am avut întotdeauna pe lângă mine învăţaţi care ştiau limba Romei, dar în cine pot să am atâta încredere ca în tine? Gândurile mele cele mai ascunse ţi le pot împărtăşi, fără teama că ajung la urechile duşmanului. Dacă vreau să scriu o depeşă tainică, e ca şi când aş şti-o numai eu, dacă o aşterni tu pe papirus. Am cumpărat de la un grec din Tomis o grămadă de suluri, gândindu-mă că îţi vor trebui. Dar, ia spune-mi, ce ai văzut mai frumos pe unde ai umblat? E, într-adevăr, aşa de strălucitoare Roma? Ai văzut palate atât de mândre cum se laudă „mercatores” ăştia, care vin tocmai de pe-acolo să vândă tot felul de nimicuri femeilor noastre? Sau sunt vorbe în vânt!

— E mândră, unchiule, şi frumoasă Roma. Şi puternică. Şi-a întins stăpânirea cât hotarele lumii. E o grădină în care nu ştii ce să admiri mai întâi – palatele şi băile lor, circurile şi pieţele, vasele de aur din care mănâncă sau cupele din care sorb vinul. Toate sunt minunate.

— Aur, da… are Roma aur. Îl râvneşte de peste tot. Pe unde au trecut legiunile ei au jefuit totul şi acum sorb vinurile de Falern din ele. Dar ia spune-mi, vinul lor de Falern e tot atât de bun ca al nostru?

— Am băut puţin, unchiule. Altele dacă m-ai întreba, poate că aş ştii ce să-ţi spun.

— Trebuia să fi băut din vinul lor de Falern! Dar ştii, Falern de-acolo, nu din ăsta din care aduc negustorii pe-aici. Cer o groază de bani pe el şi tot miroase a smoală. Dar şosele ca ale lor poţi să faci?

— Dacă aş avea meşteri…

— Meşteri avem. A adus Zuro. Sunt şi de-ai noştri mulţi pricepuţi, şi mai mulţi harnici şi dornici să înveţe. Îi trimit şi pe ei la Roma, să le fure meşteşugul.

— Traian n-o să-i mai primească.

Aceste din urmă vorbe umbriră bucuria cu care Decebal îşi întâmpinase nepotul. Dadas rostise numele celui care îi furase multe nopţi de somn. Întotdeauna socotise că în războiul trecut nu-i învinsese pe romani, ci pe Domitianus, împăratul dedat plăcerilor mai mult decât râvnei de a lupta. Lui Domitianus îi ghicise repede firea. Îl bănuise uşuratic şi ambiţios. Iscoadele îi vesteau că împăratul are mai mult chef de femei frumoase şi băieţi tineri, decât de praful drumurilor şi de vâltoarea luptei. De aceea îi zgândărise firea trimiţându-i vorbă să-i dea câte doi oboli de aur pentru fiecare roman, dacă vrea să încheie pacea. Mândrul împărat a văzut negru înaintea ochilor, s-a gândit la ocara Senatului – cu care şi aşa nu se avea bine – şi i-a poruncit în pripă lui Fuscus să lovească în trufia dacului. Aşa l-a atras în strâmtoarea de la Tapae şi i-a nimicit multă oaste. Cu Traian simţea Decebal că nu mai merg lucrurile la fel. Iscoadele veneau acum cu alte veşti. Noul împărat are tâmplele cărunte, ştie să-şi stăpânească pornirile, iar visul lui cel mare se zice că este acela de a pune piciorul la Sarmizegetusa, să spele ruşinea păcii încheiate de Domitianus. Traian are 44 de ani, o fire neastâmpărată şi dârză. Niciodată nu dă înapoi, când îşi pune ceva în cap. Pentru Decebal era limpede ca lumina zilei că acesta se pregătea temeinic pentru război. De-a lungul lui Donaris întărise cetăţile şi castrele, adusese legiuni noi sau le întărise cu alte cohorte pe cele vechi. La Viminacium, la

Ratiaria, la Oescus, la Novae, la Durostorum se înălţa piatră peste piatră, se întocmeau ziduri trainice.

Decebal mai ştia că, în curând, romanul îi va cere să se supună cu adevărat, şi că el va trebui să ridice sabia, să-şi apere libertatea. De ani de zile se pregătea, fără o clipă de răgaz, pentru că nu se putea altfel. Cei plini de putere îşi simt sabia tare şi sunt gata să o ridice în orice clipă, pentru a se face dreptatea după dorinţa lor. Acum Roma trece prin clipe grele. Domitianus i-a cheltuit în lux şi desfrâu tezaurul, i-a golit hambarele. Foamea a început să dea târcoale strălucitei cetăţi. Râurile de aur care se scurgeau spre ea au secat. Numai o nouă întindere ar putea să-i aducă aurul de care are nevoie, ca să-şi ducă mai departe traiul desfrânat. Ochii ei se îndreaptă râvnitori spre Sarmizegetusa, unde ştie că va găsi averi fără seamăn.

— L-ai văzut vreodată pe Traian? întrebă unchiul cu glasul lui obişnuit, grav şi aşezat.

— De mai multe ori. De departe însă.

— Se zice că e un om de ispravă.

— Este, unchiule. Roma îşi pune în el nădejdi mari. Nu seamănă deloc cu Domitianus. E cumpătat şi destoinic. Când ia o hotărâre, n-o mai calcă. Poartă părul scurt, adus pe frunte, şi nu-i dai vârstă pe care o are, deşi tâmplele îi sunt încărunţite.

Nepotul trase cu coada ochiului spre unchi şi băgă de seamă că şi el are tâmplele înflorite cu câteva fire albe. Îl privi lung, de parcă acum îl cunoştea. Din cauza bărbii şi a căciuliţei de lână, capul îi părea prea mare faţă de trup. Pometii obrajilor proeminenţi îi lăţeau faţa, dându-i înfăţişare de om cu o mare putere.

În timp ce Dadas îi vorbea despre Traian, ajunseră într-o încăpere în mijlocul căreia era o masă lungă, împrejmuită de scaune cu spătar rotund. Trecură apoi într-o cameră alăturată, micuţă, în care regele obişnuia să stea de vorbă cu cei apropiaţi. Când să intre, spuse unui oştean, care aştepta cu fruntea plecată să treacă cei doi:

— Vesteşte-l pe Vezina să poftească până la mine.

Ascultându-l pe nepot vorbind despre Roma, Decebal îşi încruntase din ce în ce mai tare sprâncenele stufoase.

— E puternică Roma, spui? întrebă el, arătând nepotului un scaun cu picioare scurte, acoperit cu o blană de urs, pe care să se aşeze.

— Legiunile ei sunt peste tot, din Hispania şi Gallia, până la coastele Asiei Minor, din caldul Aegyptus, până în ţinuturile îndepărtate ale Britaniei. Rând pe rând, cetăţi şi popoare s-au plecat în faţa armatelor ei. Gallia şi Macedonia, şi Pergamul, şi Syria, şi Panonia.

Tânărul se opri, speriat de propriile lui cuvinte. Niciodată nu se gândise ca acum cât de întins este Imperiul Romei, şi aproape că se îngrozise imaginându-şi nesfârşitele lui ţinuturi. Adăugă cu glas scăzut:

— Noi suntem o mână de oameni. Şi fără ştiinţa războiului pe care o au ei. Legiunile lor sunt călite în lupte grele, soldaţii lor au şi dibăcie, nu numai dârzenie.

Nu-şi dădea seama că înfipsese un cuţit în inima regelui. Îi vorbise despre toate astea, ca şi când el nu le-ar fi ştiut, şi doar de aceea se zbătea să strângă în jurul lui toate popoarele ameninţate. Trimisese soli la roxolanii din stepa getică, la bastarnii de pe Pyretus, la costobocii de dincolo de Samus, la buri, şi la marcomani, şi la cvazi. Tot căutând aliaţi cu care să ţină piept duşmanului comun, trimisese scrisori până şi parţilor, în îndepărtata Mesopotamie din Asia Minor, pe care i-a îndemnat să izbească legiunile romane prin Cappadocia şi Colicia, să-i alunge în Mare Internum şi apoi să scape de sub talpa lor Pergamul. El ar fi încercat atunci să-şi lase oastea dincolo de Donaris, să-i împingă în afara Traciei şi să ajungă până la Byzantium.

Copilul din faţa lui îi vorbea despre puterea Romei, ca şi cum el nu i-ar fi simţit apăsarea. Parcă el nu-şi dădea seama că duşmanul îl înconjura din toate părţile, iar unde nu avea legiuni, lega alianţe. Dincolo de Pathissus aşteptau călări iazigii, gata să dea pinteni cailor şi să prade. Reuşise în câteva lupte să-i îndepărteze şi să-i facă temători de sabie, dar nu aşteptau decât o clipă de slăbiciune ca să se repeadă. Îl neliniştea mai ales faptul că Roma îşi trecuse

armata dincolo de Donaris. Nu-l mai despărţea acum de ea apa molcomă a fluviului, care îi dădea siguranţă. Ca să-şi asigure stăpânirea în stânga lui Donaris, trupele auxiliare săpau valuri de pământ în spatele cărora să se apere când va veni timpul încleştării. Pentru acel timp se pregătea şi el fără preget, întărind cetăţile menite a le sta în cale. Pe Alutus întărise Buridava, ca să ţină piept Legiunii VIII din Oescus, iar împotriva celor care ar vrea să urce pe îngusta cale a Rhabon-ului, ridicase noi ziduri cetăţii de la izvorul râului, atât de bine aşezată chiar în inima munţilor.

Decebal se oprise în faţa ferestrei şi privea departe, în afara cetăţii. De aici, ochiul cuprindea locul până în zări. Vârfurile munţilor din jur se pierdeau în ceaţa uşoară. Pădurile dese odihneau ochiul cu verdele lor dulce. Erau păduri de stejar, şi fag, şi mesteacăn, şi Decebal parcă le auzea foşnetul molcom. Îi plăcea să se plimbe prin desişul lor, cu arcul pregătit să săgeteze lupul care dădea târcoale turmelor risipite prin luminişuri. Se ducea adesea la o stână mai îndepărtată, să mănânce jintiţă făcută de un baci bătrân şi cam hâtru, care ştia a cânta frumos din trişcă. Baciul era cunoscut de toţi ca fiind cel mai priceput în alegerea lemnului potrivit, ca sunetul să fie cald şi să-ţi mângâie auzul.

Din turnul cetăţii se vedeau, dincolo de ziduri, casele comaţilor, rânduite pe poalele muntelui până jos, în apa Sargeţiei. În ultimul timp casele se înmulţiseră spre soare-apune, îngrămădindu-se una într-alta. Oamenii veniseră aici de prin sate îndepărtate, ca să fie mai aproape de zidurile protectoare ale cetăţii. Timpurile erau tulburi.

Decebal stătea rezemat cu mâna de zid şi privea lung, apăsat de gânduri. Oare făcuse bine că-şi trimisese nepotul în bârlogul duşmanului? Făcuse oare bine? Nu cumva o să se înfrunte şi cu el? Nu-i erau de-ajuns împotrivirile unor căpetenii din cetăţi, care căutau să se pună bine cu Traian, speriaţi de faima noului împărat şi înţelegând că neapărat se apropia clipa încleştării? Mulţi erau gata să-şi plece fruntea. Prinsese un astfel de sol pornit din cetatea

Pelendava, şi îl scurtase cu un cap. Îl chemase şi pe Siroles, căpetenia, la Sarmizegetusa şi îl pedepsise în acelaşi fel, ca să fie spre pildă. Pe Siroles îl apucase frica, cetatea Pelendavei fiind aproape de duşman, în plină câmpie, pe apa repede a râului Rhabon. Trimisese apoi acolo un om de încredere care i se plânsese că nu numai Siroles fusese gata să se închine Romei, ci şi ceilalţi tarabostes din cetate. Mai ales ei se temeau de sabia romanului. Şi dacă la Pelendava avea acum om de încredere, în Ramidava, şi la Tibidava simţea că lucrurile nu stăteau prea bine, deşi nu avea nici o dovadă. La Tibidava se găsea acum ambiţiosul Bicilis, căruia îi plăcea viaţa dulce şi vinul vechi, dar care în treburile cetăţii se arăta priceput şi destoinic. Mult timp Decebal îl ţinuse prin preajmă, ca om de încredere, iar când îl trimisese la Tibidava, o făcuse cu convingerea că vă avea acolo conducător destoinic. Curând aflase că pornirile rele înăbuşite atâta timp cât fusese sub ochiul lui îl duseseră iar pe Bicilis spre o viaţă uşoară.

Dadas îl privea cum stă cu ochii pe jumătate închişi, cu buza de jos urcată peste cea de sus, dar nu-şi închipuia cât de multe se îmbulzeau în mintea unchiului. Îşi dădea seama că vorbele lui îl tulburaseră şi îi părea rău că n-a putut să tacă. Admira Roma, şi să n-o spună, n-ar fi fost cinstit.

În tăcerea care se aşternu, fiecăruia îi plecase gândul către altceva: lui Decebal spre grijile mari, care se apropiau, lui Dadas, spre Arria, şi palatul ei, spre luxul din jurul ei, spre viaţa ei rafinată pe care o compara, fără voie cu ceea ce vedea în jurul lui.

Regele se întoarse şi îl surprinse cercetând camera simplă. Îi ghici gândurile şi se posomori mai tare. Bătu pe neaşteptate din palme. Oşteanul de pază apăru…

— Să ne aducă prânzul! Ne-am luat cu vorba şi am uitat că e vremea mesei.

Trecu dincolo de o arcadă în dreptul căreia cobora o pânză ţesută din in, şi prin care se intra într-o încăpere nu prea mare, unde regele îşi spăla mâinile. Se înapoie ştergându-şi-le! cu un ştergar cusut chiar de Tinna, sora lui.

— Şi ce vrei tu să fac, să mă plec Romei?

— Să-i căutăm prietenia.

— Sunt clientul ei. N-a pus Domitianus diademei supunerii pe fruntea lui Diegis, să mi-o aducă?

Nepotului nu-i scăpă ironia cuvintelor. Cine nu ştia că această diademă o pusese Domitianus pe fruntea lui Diegis – fratele lui Decebal – pentru că regele nu primise să-l întâlnească. Prin Diegis înapoiase o parte din prizonieri şi ceva arme capturate, cea mai mare parte păstrându-le pentru el. Încolţit, Domitianus s-a prefăcut a nu-şi da seama că nu i-au fost înapoiaţi toţi prizonierii şi toate armele şi, dimpotrivă, l-a primit pe Diegis ca pe un supus, pentru ca Senatul să nu-i reproşeze că a pierdut războiul din Dacia. Îl declarase pe Decebal client şi primise să-i trimită meşteri şi bani, ca oricărui alt supus. Numai că Decebal nu se socotea cu adevărat sub steagul Romei. El nu voise decât banii şi meşterii romanului, ca să se poată întări cu ajutorul lor. Toate astea se petrecuseră cu mulţi ani în urmă, când Dadas era copil. Acum Traian făcea totul ca meşterii şi banii Romei să nu mai ia drumul Sarmizegetusei.

— Diadema o ai, unchiule, dar n-ai pus-o niciodată pe cap. Poate că nici nu mai ştii prin ce colţ ai aruncat-o.

Decebal izbucni în râs. Chiar aşa voise să facă, în urmă cu mulţi ani, dar se răzgândise. O ţinea în sala mare, unde se strângeau adunările fruntaşilor, ca s-o vadă fiecare şi să nu uite ce vrea romanul.

— O păstrez la loc de cinste, spuse Decebal, cu obrazul încă încreţit de râs. Am să ţi-o arăt, să vezi ce frumoasă e. Păcat că-i cam mică şi nu-mi stă pe cap.

Li se aduse de mâncare. Lui Decebal îi plăcea să stea pe scaunul scund cu trei picioare, în faţa măsuţei la fel de joasă. Picioarele măsuţei’ erau frumos arse cu fierul înroşit.

Decebal mânca dintr-o strachină de lut ars, frumos ornamentată în linii şi puncte şi cu marginea de sus încreţită. Dadas se trezi în faţă cu un minunat vas de aur şi un pahar, tot de aur, care sclipeau în lumina ferestrei. Tânărul înţelese tâlcul acestui fel de a-l servi şi îşi lăsă fruntea, ruşinat. Fără prea multe vorbe, unchiul îi dăduse

de înţeles că a priceput ce-i în sufletul lui şi îl dojenea. Tânjea după luxul Romei, iată că i-l oferea şi aici, acasă.

Mâncă fără nici o poftă, dar nu ceru nici o lămurire. Decebal ştia că nepotul pricepuse ceea ce voise el să priceapă: orice cuvânt ar fi fost de prisos. Nici el, Decebal, nu rostea niciodată vorbe în plus.

Când terminară de mâncat şi ciocniră cănile de vin, unchiul vorbi de parcă ar fi gândit cu glas tare:

— Roma e supărată că pe la noi se furişează spre ea neamurile fără vatră ce vin din negura depărtărilor. Unul pe altul se alungă şi se împing spre marea caldă, căutând păşune pentru caii şi vitele lor. Sarmaţii, iazigii, roxolanii, neamurile cu limba aspră a bastarnilor, crobizilor şi marcomanilor rătăcesc toate spre căldura mării din miazăzi. Toate cer Romei pământ să se aşeze şi apărare împotriva altor neamuri care se scurg din îndepărtatul şes de dincolo de Tyras. Toţi îşi fac drum prin locurile noastre, ca să ajungă în imperiu. Căutând loc de popas, calcă în picioare vatra lui Burebista şi a urmaşilor lui. E greu să-i opreşti pe toţi, că vin ca frunza, în goana calului, înrăiţi de foame, cu sabia ridicată. Am stat şi noi cu sabia în mână aşteptându-i, dar vlaga ţi se duce dacă trebuie să veghezi zi de zi, fără răgaz pentru coarnele plugului. Bunicii ne-au lăsat plugul şi pământul gras şi mănos, ei n-au colindat lumea. Eram tânăr când bătrânul Duras m-a chemat rege în locul lui, fiind nevoie de braţ vânjos şi minte tânără pentru a ţine piept duşmanilor. Tot poporul dac a venit atunci, de la munte sau din câmpie şi m-a recunoscut rege. Roma ar vrea să ne punem de-a curmezişul neamurilor care trec spre ea, să ne nimicească pe noi! Pentru Roma să ne ardem cetăţile! Înţelept este să-i lăsăm să treacă dincolo de Donaris, să-şi vadă de drumul lor. Acolo îşi găsesc pământuri. Roma e departe, de ce vrea să-şi ţină legiunile pe tot locul? Ea doreşte să-şi facă din munţii noştri o cetate care s-o apere.

— Alături de Roma am putea ţine mai bine piept neamurilor care trec spre ea. Ca aliaţi am avea ce învăţa, lucrurile ei minunate ar ajunge până la noi.

— Să nu crezi una ca asta, Dadas! Să nu crezi! Cuceritorul nu vine să te înveţe, vine să-ţi ia. Ce e frumos păstrează pentru el, ţie îţi lasă necazul şi sărăcia. Dacă n-ar fi aşa, n-ar străluci atât de tare. Nu ca să ne aducă binele sapă ei stânca lângă Dierna şi taie drum spre Ratiaria. Ascultă cum bat ciocanele lor piatra şi ai să înţelegi ce gânduri au. De când a venit Traian la Roma, sclavii au şi început să cioplească din munte, chiar pe malul apei. Nici legiunile călite în război, tocmai din Macedonia, nu le aduce pentru că ne vrea binele. Dacă i-am lăsa să pună piciorul aici, n-ar mai pleca, ar face totul după cum le e pofta, că aşa a făcut de când e lumea cel mai tare.

— Dacă sunt mai tari, cum să le ţinem piept? De ce?

— Pentru că e mai bine să pieri cu sabia în mână, decât cu gâtul în jug străin…

Decebal ridicase fără să vrea glasul şi se opri mirat. Se apropie de nepot, îl prinse de umeri şi urmă căutându-i privirea:

— Crezi că nu ştiu puterea lor? îl întrebă cu o linişte în glas care atrăgea cu atât mai mult luarea aminte. O ştiu prea bine. De câte ori îmi scot cămaşa, îmi amintesc de ea. Îmi privesc umărul străpuns de săgeată şi nu uit.

Îi vorbea blajin, ca sieşi. Parcă îi dădea nepotului un sfat, îi împărtăşea un gând, îi mărturisea o credinţă.

— De ce crezi că am întărit cetăţile? Pentru că ştiu că sunt mai tari decât noi. Dar când eşti în fruntea poporului tău, şi îi ştii dorinţa, poţi chiar tu să dai un pas înapoi?

Va să zică Decebal îşi dădea seama că romanul e mai puternic, şi nu se clintea pentru că datoria îi cerea să nu se clintească. Datoria faţă de ai săi îl oprea. Din acest imbold lupta el.

— Bine, unchiule, pe ce te întemeiezi când vrei, să ţii piept unei oşti atât de numeroase?

— Pe poporul meu! Romanul calcă locul nostru fără dragoste pentru el. Sub steagul lui sunt încolonate popoare din toate colţurile imperiului.

— De aceea sunt mulţi.

— Dar n-au cenuşa părinţilor spulberată în acest pământ. Sabia din mâna celui cu dreptatea de partea lui e de două ori mai tare.

— Aşa e! Bine ai vorbit, Decebal!

Vezina se apropiase pe nesimţite.

Dadas îşi plecă mult capul, în semn de respect, şi nu-l ridică până nu simţi pe umăr mâna uşoară a Marelui Preot. Atunci se trezi în faţa ochilor lui vii şi iscoditori, şăgalnici şi pătrunzători. Între timp, Vezina slăbise şi îmbătrânise. Obrajii i se supseseră, iar buzele i se îngustaseră atâta, încât locul gurii era aproape ascuns de mustaţă şi barbă.

— Săbiile noastre sunt mai iuţi, Dadas. Ostaşii noştri mai vânjoşi. Şi, pe deasupra, cunosc bine tainele locurilor. E greu să umbli într-o pădure căreia nu-i cunoşti potecile, sau să treci o apă ale cărei ochiuri nu le ştii. Uşor poţi fi înghiţit de vârtej.

Dadas nu îndrăznea să scoată o vorbă în faţa lui Vezina. Decebal era unchiul lui, cu el se învăţase de mic.

Marele Preot era un înţelept ale cărui sfaturi erau ascultate de toţi, chiar şi de Decebal. În tinereţe umblase prin lume, văzuse multe. Scria şi citea limba grecilor şi pe a romanilor, strângând înţelepciune multă din papirusurile filozofilor. Judecăţile lui aveau adâncime, găsind totdeauna dreptatea. Iar când era vesel, povestea tot felul de întâmplări şi ciudăţenii de prin locurile umblate. Şi acum îşi amintea Dadas o poveste petrecută la bastarnii care – după cum spunea Vezina – umblau cu părul înnodat strâns în tâmpla dreaptă. Cele mai vii imagini din copilărie erau legate de numele Marelui Preot. Se simţea şi acum la fel de tulburat ca în clipa în care îl văzuse pentru prima dată intrând în sanctuar, înconjurat de pustnicii de la Cogaion, coborâţi din vârful muntelui numai ca să slujească la altarul lui Zamolxe, într-o zi de sărbătoare.

Pe vatră ardea atunci un foc molcom care îi albea faţa. Lumina lui, venind de jos, îi lăsa ochii în umbră, şi i se păruse că Vezina nu mai are ochi. Era întuneric în jur, stelele licăreau înalt şi strălucitor, pentru că luna încă nu apăruse. Nici un fir de vânt nu clătina frunzele şi tăcerea

era atât de mare, că fiecare vorbă de-a Marelui Preot ajungea până la ultimii credincioşi. A luat câţiva pumni de sămânţă de cânepă şi mac, pe care i-a aruncat pe piatra încinsă. Un fum albicios i-a învăluit pe toţi. El, care era aproape de altar, a simţit o moliciune plăcută, şi totul parcă fugea departe; apoi a început să plutească. Simţea şi acum plăcerea acelui plutit, dovadă că sufletul lui se înălţase spre Zamolxe. Şi ce bine era. Macul este floarea lui Zamolxe, prin sămânţă lui sufletul îţi zboară în împărăţia zeului, să afli câte ceva din fericirea pe care o vei trăi după ce trupul îţi va pieri în flăcările rugului.

— Spune-mi, fiule, câţi daci ai întâlnit pe Via Flaminia, cât ai stat la Roma?

— Cred că nici unul, slăvite Vezina.

— Nici romani îmbrăcaţi ca noi?

Dadas pricepu unde bate înţeleptul, dar nu avu încotro şi răspunse:

— Nici.

— Dar ce naţii ai văzut în Forum, dacă daci nu erau?

— Sunt acolo veniţi din toată lumea. Din Macedonia, din Aegyptus, din Gallia, din Asia Minor…

— Şi fiecare îşi purta portul, că altfel n-ai fi putut să-i recunoşti. Păcat că n-au văzut şi ei un dac… Un tânăr tarabostes mândru de căciuliţa lui, subţire ca un ţipar şi cu pasul uşor. Să-l fi văzut şi să-i fi spus împăratului: „Priveşte-l, Traian, şi vezi ce greu va fi să întindem mâna asupra Sarmizegetusei.”

Era greu să rabzi ascuţişul ochilor şi dispreţul zâmbetului pierdut în barba rărită.

— Ce vrea Traian? îl întrebă repede, parcă voind ca tânărul să uite vorbele de mai înainte.

— Război.

— Se pregăteşte?

— Cât poate. A şi chemat pe lângă el căpeteniile pe care le crede a fi mai destoinice.

— Ai aflat cumva în cine se încrede?

— Mai întâi în încercatul Lucinius Sura.

— Aha! N-a ales rău. Iscoadele m-au înştiinţat, că sunt vechi prieteni, de pe câmpul de luptă.

— Chiar aşa e.

— Un, altul mai ştii?

— Claudius Livianus a fost chemat din tabăra de la Viminiacium. Traian îi ascultă sfatul, pentru că Livianus cunoaşte bine locurile noastre.

— Şi de data asta a ales bine, recunoscu Vezina, oftând. E Înţelept împăratul.

— Tocmai când plecam, se auzea că Manius, Laberius Maximus, guvernator în Moesia Inferior, e la Roma, chemat şi el de Traian.

— O să trimită noi întăriri.

— De la Apollodoros am aflat că Balbus şi Celsus, renumiţi în ştiinţa de a arunca punţi peste apă, vor porni la Viminacium, să cerceteze malurile lui Donaris.

Vezina rămase pe gânduri. Primea veşti rele, pentru că din tot ce auzea, reieşea că Traian e grăbit. Deoarece se apropia toamna, nu credea că se va avânta acum spre Dacia, dar o dată cu sosirea primăverii va încăleca şi va da pinteni calului spre Donaris. Drumurile erau reparate, armatele întărite…

— În primăvară, Traian îşi va împinge legiunile spre noi! îşi rosti el gândurile.

— Cum am putea să-l ţinem pe loc? întrebă regele, sperând într-o şiretenie cu ajutorul căreia să mai păstreze pacea. Avem nevoie de timp. Încă două veri de-am mai putea amâna.

— Orice vicleşug se va izbi de hotărârea lui. Oameni ca Traian nu ştiu să aştepte. Se grăbesc… încet, dar când se pornesc, nimic nu le mai stă în cale.

— Va să zică, în primăvară! şopti regele, dus pe gânduri. Mai am nevoie de timp. Mai am nevoie…

— M-aş putea duce eu la Roma, unchiule, să-l liniştesc pe Traian.

— Cum?

— Să-l conving că nu baţi arme… şi nu cauţi aliaţi.

— Crezi că n-are iscoade aici?

— Ştie tot.

— Atunci, cum să-l liniştească?

Dadas şovăi.

— Închide fierăriile, unchiule.

— Să mă supun? sări regele indignat şi uimit. Ascultă. Vezina, ce sfaturi primesc de la nepotul meu.

— E tânăr, Decebal. De ce crezi că zăngăne Traian scuturile legiunilor lângă Donaris? Vor s-auzim mereu zăngănitul armelor!

— De când le-ascult, Vezina… De când le-ascult. Şi uite că Dadas mă sfătuieşte să închid fierăriile. Să fiu prieten cu prietenii Romei şi duşman cu duşmanii ei. Te-ai speriat, copilule! Ce s-o fi-ntâmplat în sufletul tău?

— Nimic, Decebal, îl linişti Vezina. E acelaşi tânăr falnic, dar cu mintea mai plină de cele văzute, şi cu atât mai folositor. Trimite-l să arate ce a învăţat la Roma. Să ajute la întăritul cetăţilor din drumul romanului. Bănuieşti pe unde va încerca să vină?

— Ca şi Iulianus, în urmă cu douăsprezece veri, va apuca drumul lesnicios de la Viminacium, Arcidava, Tibiscum. Va încerca să se strecoare şi el prin strâmtoarea de la Tapae. Sunt sigur că aşa va face, dacă spui că Balbus şi Celsus au plecat spre Viminacium. Această ştire e preţioasă, pentru că ştim pe unde vom fi loviţi. La Lederata este Legiunea V Macedonica, în care îşi pune multe speranţe. Trebuie să întărim mai ales Sargedava şi Pietrodava. Tu ce spui, Dadas?

— Cred că ai dreptate, unchiule.

— Mâine chiar, pleci la Pietrodava şi Sargedava. Sargedava e mai lipsită de apărare. Trebuie să înălţăm în pripă un zid, şi tu vei hotărî cum. Îl vezi şi pe Duras, tatăl tău. Spune-i că vreau să-i vorbesc. Să facă în aşa fel şi să vină cât poate de repede pe la Sarmi.

Decebal devenise într-o clipă altul. Abia acum recunoscu nepotul imaginea lui din copilărie.

— Du-te şi te odihneşte! Trimit chiar acum după Tinna. E aici, într-o aşezare din apropiere. Până te odihneşti puţin, vine. Să nu-ţi vadă ochii obosiţi. Ştii cum sunt mamele…

Mai stai încă puţin. În cetăţi, caută mai întâi un mijloc de a strânge apă. Nu poţi să rezişti în spatele zidurilor, dacă nu-ţi potoleşti setea. Nici Sargedava nu are apă destulă.

— Am să mă străduiesc să-i asigur.

— Aşa, fiul meu! Vreau să fiu mândru de tine, iar dacii să înveţe să-ţi rostească numele cu preţuire. Du-te şi culcă-te!

Dadas plecă, gândindu-se că lui Decebal nimeni nu i se poate împotrivi. Avea un fel de a vorbi, care nu mai dădea loc la îndoieli.

Unchiul privi lung după nepot, apoi se întoarse spre Vezina, aşteptând ca acesta să-i spună ceva. Marele Preot nu voia să se pripească, să spună vorbe aspre. Aşa e tineretul, se lasă mai uşor înşelat de strălucirea lucrurilor, fără să le pătrundă miezul.

— De ce nu-mi spui nimic, Vezina?

— E uşor să rosteşti cuvântul pe care nu-l cântăreşti, Decebal. Dar câtă greutate are?

— Dadas a venit tocmai la timp. Avem nevoie de sfatul şi priceperea lui. Sunt încredinţat că a învăţat multe acolo.

Decebal nu voia să umbrească numele lui Dadas în faţa lui Vezina, şi a nimănui. Înţelegând tâlcul cuvintelor, Marele Preot îşi spuse că mare trebuie să fie dragostea regelui pentru acest nepot, dacă se poartă ca nicicând altădată. Obrazul posomorât vorbea mai mult decât cuvintele: Decebal era mâhnit.

— Mâine, când se va înapoia, voi sta de vorbă cu el, să văd ce gânduri are.

— Da, Vezina, vorbeşte cu el…

Marele Preot plecă.

— Aduceţi-l la mine pe Micheas, strigă Decebal.

L-au găsit lângă traista cu papirusuri, pe care o adusese cu el.

— Vorbeşte, Micheas! Spune-mi ce ai văzut la Roma.

— Stăpâne, cu ce să încep?

— Cu Dadas. Ce făcea acolo? Vorbeşte o dată! se răsti, simţind că se codeşte. Îmi ascunzi ceva?

— Nu, stăpâne! Dar dacă-ti spun, nu mai dau doi aşi de aramă pe pielea mea.

— De ce ţi-e frică? Eu îţi cer!

— Stăpâne, voiam să mă răscumpăr, să mă aplic iar de negoţul meu. Când m-a cumpărat Zuro, pentru că vorbesc limba romanilor, strânsesem ceva denari. Acum îi am pe toţi şi aş fi vrut să ajung iar om liber.

— Vei fi liber!

Ochii şireţi ai sclavului pâlpâiră plini de speranţă. Încă nu pierduse şiretenia negustorului de miere şi ceară. Se mândrea că încărcase o corabie cu ceară tocmai pentru Tarentum.

Sclavul bănuia că Decebal simţise ceva în purtarea nepotului, care nu-i convenea. Îi vorbi în aşa fel încât să nu-i înşele aşteptările. Despre Dadas ar fi putut să-i vorbească oricum: fie să-l laude, fie să-l ponegrească. Ar fi putut să-i spună lui Decebal că Apollodoros ţinea la el, socotindu-l unul dintre discipolii talentaţi şi destoinici. Ca o dovadă a preţuirii îl lăsa să-l însoţească pretutindeni şi vorbea cu plăcere despre planurile „dacului.” Dar mai putea spune şi altceva despre el: să amintească atâtea şi atâtea întâmplări legate de numele Arriei. Se pare că Decebal aşa ceva aştepta. Îşi dădea el bine seama că regele era supărat pe nepot.

— Stăpâne, începu el cu glas mieros, uşor tânguit, vrând să pară mâhnit de ceea ce trebuie să rostească, stăpâne, totul ar fi fost bine, dacă n-ar fi cunoscut-o pe Arria.

— Arria? Cine-i Arria asta?

— E mim, stăpâne.

— Mim?!

— Un fel de măscărici de târg.

O palmă dacă i-ar fi dat lui Decebal şi nu i-ar fi fost mai mare uimirea. Din toată Roma, nepotul lui se oprise la o astfel de femeie? Cum de a uitat într-atâta cine este? Nu-şi dădea seama că se înjoseşte în ochii romanilor?

Acest ultim gând rămase înfipt în mintea regelui. Îşi simţea demnitatea călcată în picioare. La Roma se ştia că Dadas este nepotul lui.

— Spune, Micheas! îi ceru sclavului, cu voce tremurând de mânie.

— S-a îndrăgostit nebuneşte de ea. O femeie foarte frumoasă, râvnită de mulţi tineri nobili. În fiecare noapte ne furişam prin spatele casei, să ajungem în camera ei de dormit.

— De ce vă ascundeaţi?

— Pentru că femeii îi era ruşine de dragostea ei cu Dadas, barbarul. Ştii cu cât dispreţ vorbesc romanii despre cei de dincolo de zidurile Romei...

— Dadas e nobil! strigă Decebal.

— Dar barbar. Dacă tinerii spilcuiţi ai Romei ar fi aflat că în patul Arriei se culcă un dac, ar fi hulit-o, nu i-ar mai fi trecut pragul. Dragostea lor a rămas o taină.

— Şi el a primit să stea în umbră?

Regele se clătină de indignare şi furie. Cum de a putut Dadas să sufere o astfel de insultă, de dragul unei femei? S-a oprit lângă o femeie care nu era mândră de el? Primind această umilinţă, însemna că el însuşi se simţea mic în faţa lor.

Dacă n-ar fi învăţat în lunga lui viaţă să-şi pună frâu pornirilor, chiar acum l-ar fi chemat în faţa lui pe Dadas şi l-ar fi învăţat ce-i mândria.

— Spune, Micheas!

— Seară de seară ne duceam la spectacol. Chiar Dadas a scris un mim, pe care Arria i l-a jucat Mai mult, stăpâne, s-a urcat şi el pe scenă, în văzul lumii şi s-a strâmbat jucând alături de ea...

— Micheas!

Decebal îl zgâlţâi cu atâta putere, încât sclavul, ameţit, se împletici gata să cadă, când îi dădu drumul.

— O vorbă dacă spui fără rost!...

— Jur, stăpâne! Cu capul meu jur! Mi-ai poruncit să spun adevărul.

— Dadas măscărici la Roma? Nepotul meu de râsul romanilor? Dadas! Dadas! Chemaţi-l imediat aici! strigă la oşteanul de pază. Ba nu, lăsaţi-l! Vorbeşte Micheas!

— Tinerii Romei râdeau, stăpâne.

Era prea mult pentru Decebal. Se duse la fereastră şi trase câteva gâturi de aer tare, proaspăt. Se înăbuşea.

„Viitorul rege al Daciei… măscărici la Roma!”

— Vezina! Rugaţi-l pe Marele Preot să poftească la mine. Mai spune, Micheas.

— Am păstrat, stăpâne, papirusul ăsta:

— Citeşte-l!

— Sunt multe scrise, stăpâne, dar numai un rând, din el m-a înfricoşat: „Regina sufletului meu, la Sarmizegetusa îţi voi înălţa un templu.”

— Blestematule! Să fii biciuit până la sânge!

— Stăpâne! se tângui sclavul, căzând în genunchi.

— „Regină la Sarmizegetusa”? O romană? Vrea să-nchine Romei Dacia? De-asta voia să plece la Roma! Ce trebuie să se bucure Traian, ce nerăbdător trebuie să fie! Abia aşteaptă ca pe tronul Daciei să se urce un măscărici, care să-i închine ce n-a putut lua pe câmpul de luptă.

Aflase destule. Îi spuse lui Micheas să plece. Nu mai suporta să audă nimic.

— Cine m-a pus să-l trimit acolo? se întrebă şoptit, copleşit de disperare. Singurul meu urmaş. În loc să jure că va ţine sus spada, s-a lăsat biruit de-o dragoste vinovată. Era prea crud. Am greşit că l-am lăsat să plece atât de tânăr. Am greşit.

— Ce te-a tulburat până-ntr-atâta, Decebal? Ce veşti ai aflat de la Micheas? Doar nu ştie sclavul mai multe despre intenţiile lui Traian.

Vezina bănuia ceva. Cel puţin o jumătate din adevăr nu-l mai putea ocoli.

— Aşa e, Vezina, am aflat veşti rele. L-am trimis pe Dadas să înveţe arta de a întinde drumuri şi a construi catapulte, iar el s-a înapoiat cu o traistă de suluri de papirus.

Regele lovi cu dispreţ desaga plină, lăsată de sclav în mijlocul încăperii. Vezina trase unul afară şi-l desfăşură, plimbându-şi îndelung privirea pe el. Scoase un altul, pe care îl cercetă cu aceeaşi luare aminte. Pe primul erau copiate câteva epigrame de Martialis, pe al doilea, un fragment din opera lui Tacitus „De origine, situ moribus, ac populis Germanorum”, în care se vorbea şi despre viaţa

triburilor marcomane. Vezina fusese de câteva ori în mijlocul lor şi găsea întemeiate afirmaţiile lui Tacitus. Marcomanii erau aliaţi ai dacilor, şi ei luptând din tată în fiu să ţină piept legiunilor romane. Vezina desfăcu tot papirusul, citindu-l. Vorbea despre moravurile sănătoase ale germanilor. Vezina se gândea că acelaşi lucru ar fi putut spune istoricul şi despre moravurile dacilor, dacă le-ar fi cunoscut. Citi şi reciti de câteva ori vorbele adevărate şi pentru poporul dac „Plusque ibi boni mores valent quam alibi leges”[1]. Legile dacilor erau tradiţia lor, şi Vezina recunoştea că e mai bine aşa. Legea trebuie impusă, moravurile bune le moşteneşti. Când moravurile se strică, degeaba toate legile. La Roma sunt legi bune, dar moravuri rele, şi Tacitus ştia asta. Moravurile dacilor îl făceau pe Vezina mândru de poporul lui. Roma îşi pierduse virtutea şi se îneca în propriile ei vicii.

Decebal îl urmărea încruntat, aşteptând din ce în ce mai curios un răspuns. Oare ce descifra Vezina în papirusul acela, de nu-şi mai ridica ochii din el? Pe măsură ce tăcerea Marelui Preot se prelungea, Decebal se aştepta să audă grozăvii şi mai mari.

În sfârşit, Vezina răsuci la loc papirusul şi îl vârî cu grijă în traistă.

— Nu fi supărat, Decebal. Cel care se întoarce de la Roma cu o asemenea traistă merită să fie lăudat.

— Ce vorbeşti, Vezina? Vrei doar să-mi alungi gândurile negre.

— Nu, Decebal. Dacă el a preţuit într-atât aceste suluri, încât le-a adus acasă, e un semn bun. Cine-l citeşte pe Tacitus şi pe Martialis, pe Juvenalis şi pe Seneca nu stă degeaba în cetatea Romei. E o dovadă că s-a apropiat de fiii ei cei mai buni. Pentru că, să ştii, Decebal, sunt multe perle în noroiul Romei, trebuie doar să le alegi.

Cu aceste cuvinte Vezina plecă, lăsându-l pe rege nedumerit, dar şi mulţumit că n-a priceput adevărata lui supărare. Bine că nu l-a auzit pe sclav povestind. Nepotul

[1] Mai multă putere au acolo bunele moravuri, decât în altă parte legile bune.

lui, măscărici de bâlci! Îl şi vedea strâmbându-se în fel şi chip, spre plăcerea nobililor veniţi anume să-şi râdă de nepotul lui Decebal! Ce vor spune mâine, poimâine, când el nu-şi va mai simţi braţul atât de tare încât să învârtă sabia şi îi va spune lui Dadas vorbele auzite de el de la Duras, în urmă cu multe primăveri: „Dacia are nevoie de un braţ tânăr, care să poată ţine piept romanului. Tu eşti cel mai destoinic fiu al ei, ţie ţi se cuvine să stai în fruntea triburilor.” Cui va adresa el, Decebal, aceste cuvinte? La Roma va izbucni atunci un hohot de râs care va răzbate până aici: „Măscăriciul a luat în mâini sabia şi se crede rege.”

Gândurile îi fură frânte de ţipete venite din curtea cetăţii. Se duse la fereastră şi privi o adunătură de oameni strânşi în jurul cuiva. Ce putea să fie? îl chemă pe oşteanul de pază.

— Porunceşte, stăpâne.

— Du-te şi vezi ce se petrece acolo.

Lui Decebal îi plăcea să se retragă în această parte a locuinţei-palat. Era cea mai liniştită. Printr-un culoar ajungea în camera lui de culcare, la fel de simplă ca şi cea de primire. Avea un pat masiv, din lemn lustruit la flacără, acoperit cu ţesături din lână roşie. Pe jos, trunchiurile de copac, bine prinse unul de altul, erau ascunse sub blănuri mari de urs.

Până la întoarcerea sclavului, trecu în camera de dormit şi îşi schimbă îmbrăcămintea.

— Stăpâne, Micheas e mort!

— Cine l-a ucis?

— Zace cu o săgeată înfiptă în gât.

Era ultima veste la care se aştepta. Oare Dadas îşi pângărise până într-atâta cugetul, încât îşi omorâse sclavul mişeleşte, pe la spate?

Îl îngrozi gândul că Dacia a rămas fără rege. Nu, orice ar fi fost, nu putea să lase tronul pe mâna lui Dadas, cel de acum. Dar cui? Cine îi putea fi demn urmaş?

Făcu semn oşteanului de pază că poate să plece, iar el se lungi pe pat. Închise ochii, să-şi adune mai bine

gândurile. Trebuia să dea o cruntă sentinţă şi n-o putea rosti. Trebuia să-şi înăbuşe sentimentele, şi încă nu reuşea. În prima clipă fusese gata-gata să-l cheme la el şi să-l pedepsească pe loc: ar fi pus să-l biciuiască. I-a apărut înaintea ochilor chipul Tinnei, sora lui, mama lui Dadas. Ştia cât de mult îşi aşteptase fiul, cât plânsese ştiindu-l printre străini. Pentru Tinna şi pentru, numele familiei lor, nu-l putea pedepsi oricum. Dadas trebuia să piară, dar nu oricum. Trebuia să piară, pentru că altfel, ştiindu-i-se dorinţa, dacă lui i s-ar întâmplă ceva, sfatul şefilor de triburi l-ar alege rege. Iar el, Decebal, avea datoria să oprească această greşeală!

Dadas trebuia să moară! Se va îngriji să piară astfel, încât să fie plâns ca un adevărat fiu al familiei lui Decebal.

Hotărârea îl copleşea. Stătea cu ochii închişi, neînstare nici de cel mai mic gest, ca un bolnav. Pumnii îi rămăseseră strânşi, unghiile îi pătrunseseră în carne. „Am greşit! Am greşit! Nu trebuia să-l trimit acolo. Era cel mai bun copil al Daciei. Cunoaşte toate tainele mele.” Acest ultim gând îl sperie. Îşi dădu deodată seama că Dadas cunoştea marea taină a dacilor: locul comorii. În afară de rege şi Vezina, numai el îi ştia locul. Poate că s-a şi lăudat în faţa acelei femei. „Sigur s-a lăudat, sări Decebal drept în picioare. Altfel cu ce să-i înalţe un templu? I-a promis un templu aici, la Sarmizegetusa. Ca să ridici un templu ai nevoie de aur mult Trebuie să moară! Numai aşa va rămâne ascunsă ticăloşia lui. Dar trebuie să moară astfel încât poporul să-l plângă. Să moară ca un erou!

Auzi glasul Tinnei, fericită. Apăru împreună cu Dadas. Se întâlniseră pe drum. Decebal nu-şi mai recunoscu sora. Unde era umbra care îi acoperise faţa atâta amar de tâmp?

— Îl îmbrăţişă pe rege.

— Îţi mulţumesc, Decebal, că mi l-ai adus acasă!

Decebal nu putu să rostească o vorbă. Gândul lui şi fericirea ei erau duşmani. Tinna îşi îmbrăţişă iar băiatul, îi privi obrazul ras, îi mângâie părul.

— De când ai plecat, nu mi s-au uscat ochii de dor.

— Şi mie, mi-a fost dor de tine.

— Arăţi ca un roman adevărat!

— Du-te şi schimbă-ţi îmbrăcămintea! Să nu te mai vadă oamenii în hainele astea.

— Mă duc chiar acum, unchiule. Ai trimis vorbă să vin la tine.

— Dacă a sosit Tinna, nu mai am ce să-ţi spun. Du-te şi te schimbă.

— Ce mândru s-a făcut! Îl admiră Tinna, când rămase numai cu Decebal. A plecat la Roma un copil şi s-a înapoiat un bărbat.

— Parcă ieri i-am legat primul arc din creangă de alun. Şi ce bine lovea.

— Se-mbujora la faţă când îl lăudai.

— Şi eu mă bucuram, Tinna. Îl sorocisem de-atunci să-mi ia locul. La lupte nu-l răzbea decât Zuro, cu puterea lui de zimbru. Ca Zuro aş vrea să fie şi Dadas.

— Este. Decebal.

— Este, Tinna, încuviinţă regele, oftând uşor. Du-te şi vezi cum se-mbracă.

— Ai dreptate. Mi-am pierdut capul de bucurie…

Dadas a pornit la Pietrodava în zori, petrecut de Tinna cu vorbele dintotdeauna ale mamelor: „Să te-ntorci sănătos!” Decebal îi poruncise să treacă prin cele mai apropiate cetăţi, unde lucrul la întărirea zidurilor era în toi şi să se asigure că totul e în bună rânduială. Mai ales trebuia să vadă dacă lucrul era bine făcut. Dacă nu, să le arate el. Decebal nu avea destulă încredere în inginerii romani.

Dadas studiase viaductele romane, bazinele, lor cu apă, iar cetăţile dace mai ales de apă duceau lipsă. Îşi luase la el papirusuri, să deseneze planurile întăriturilor.

Până la Pietrodava avea de mers câteva ceasuri, pentru că nu voia să se grăbească. Simţea nevoia să umble singur prin pădure, să guste răcoarea umbrei, să asculte păsărelele ciripind, să se abată chiar pe la o stână şi să se lase lătrat de câini. Parcă aşa s-ar fi apropiat mai repede de locurile copilăriei, după care tânjise acolo, departe, aşa cum tânjea şi ofta acum după Quirinal.

Într-adevăr, locurile minunate prin care trecea îi abătură curând gândurile de la preocupările de până atunci. Uită de Roma, de Arria, de vorbele schimbate cu Decebal. Asculta numai pasul calului, în iarba grasă. Era un timp de vară frumos. Plouase bine şi la timp, aşa că iarba era deasă ca părul, frunza stejarilor de un verde sănătos, aproape negru.

Apropierea de cetate i-o anunţă scârţâitul unui car încărcat cu trunchiuri de copac abia uşurat de crengi. Când cei care îndemnau boii îl văzură, îşi plecară capetele, salutându-l.

— Bună vreme! le răspunse, oprindu-se, dorind să intre în vorbă, ca să afle mai repede câte ceva despre lucrări. Tocmai de aici căraţi trunchiurile?

— Avem nevoie la o podişcă lungă şi nu găseam pe aproape unul mai sănătos. Cred că bradul ăsta l-a văzut şi pe mândrul Burebista călărind.

În jurul carului păşeau şase comaţi zdraveni, cu cămăşile desfăcute la piept şi pielea arsă de soare. Unul dintre ei era aproape cât Dadas călare. Mergea bălăbănindu-şi mâinile lungi de care atârnau pumni grei de mărimea unui cap de copil. El era cel care îndemna boii, suduindu-i din când în când cu un glas atât de molcom, de parcă le-ar fi şoptit vorbe frumoase. Alături de el mergea – făcând câte trei paşi, la unul de-al vecinului – un bărbat mai în vârstă, mic şi slab, dar cu ochi de viezure.

— Trunchiul ăsta ne trebuie să-i facem pat lui Durdan, spuse el, arătându-l pe cel de-alături, căruia abia îi trecea de brâul strâns pe şold.

Durdan îşi umflă pieptul şi izbucni într-un hohot de râs atât de puternic, încât calul lui Dadas dădu semne de nelinişte.

— Ha, ha, ha! Cât, e de mic şi ce limbă rea are!... se minună namila de om cu o sinceritate cuceritoare, întotdeauna râde că sunt mare, da’ la Tapae i-a prins bine. Dacă nu-l prindeam de iţari se ducea de-a berbeleacul la vale după pietroi.

Voia bună a voinicului cuceri pe Dadas. Erau tocmai oamenii de care avea nevoie, aşa că se prinse la sporovăit

cu ei. Mai una, mai alta, ajunseră, bineînţeles, să vorbească şi despre război.

— Pe-aici, pe la noi, se-aude că Traian îşi ascute sabia, o fi adevărat? întrebă Seder, cel mic şi iute în mişcări. Tu ştii mai bine, Dadas, dacă este aşa, că doar vii de-acolo.

— De unde mă cunoşti?

— Eu?! Păi nici nu stăteai bine pe picioare, când te-am văzut prima dată. Apoi s-a nimerit să fiu la Sarmizegetusa când te petrecea cu ochii în lacrimi buna ta mamă. Plecai la Roma. Cine nu ştia atunci că nepotul marelui Decebal ia calea depărtărilor? Acum bănuiesc că te-ai înapoiat cu ştiinţă multă şi ai venit să ne îndemni la treabă.

— Cred că munca e în toi.

— Piatra e cărată, am spart şi stâncă pentru umplutură, numai că merge greu. E nevoie de timp ca să ciopleşti bine blocurile zidului şi umblă vorba că Traian ar vrea să încalece şi să pornească încoace.

— Asta e cam adevărat, Seder. Împăratul trage cu coada ochiului spre Donaris.

— Lasă-l să vie! Dacă nu i-o place... îl punem pe Durdan în frunte şi-i speriem calul, de-o cădea împăratul în praf. Să nu-mi spuneţi pe nume, de nu l-o speria!

Durdan izbucni iar în râs. Se părea că tot ce se referea la mărimea lui nefirească îl înveselea.

— Am speriat eu mulţi cai în viaţa mea, mai ales când am o sica la îndemână.

Rostind aceste vorbe, muntele de om îşi arătă sabia scurtă şi încovoiată spre vârf, pe care o purta la brâu. Cu ea retezase crengile mai subţiri.

Abia când ieşiră de sub pădure, Dadas, îşi dădu seama că se făcuse târziu. Soarele era acum sus şi frigea ca un fier roşu. Cetatea apăru foarte aproape.

Rămase locului, s-o privească. Era în apropierea unui râuleţ zglobiu şi limpede, pe vârful ţuguiat al unui munte din stânga apei, care îşi dezvelea ici-colo piatra roşie. Privită de jos, părea destul de greu să pătrunzi în cetate dinspre această parte. Ca să cerceteze mai bine împrejurimile, îi lăsă pe cei cu trunchiul să-şi vadă de drum,

iar el îşi îmboldi calul şi urcă pe coasta muntelui vecin, de dincoace de firul apei.

De sus, cetatea îi apăru ca ridicată pe vârful unei căciuli. În trei părţi, zidurile prelungeau prăpastia naturală a muntelui. Era peste poate să te caţeri pe acolo, s-o ataci. Dadas studiase maşinile de război romane şi îşi dădea seama că nici una n-ar fi putut fi folosită aici. Nici musculusul nu putea fi apropiat de ziduri, nici turnurile nu erau atât de înalte, nici scările atât de lungi. Nu putea fi ameninţată decât dintr-o singură latură, unde panta muntelui se prelungea lin, legându-se cu cel din faţa lui.

Cetatea era dreptunghiulară, cu şase turnuri, iar pe sub două se intra. De jur-împrejur, zidurile erau bine întărite cu palisade de pari groşi aşezaţi cu ascuţişul în sus, în spatele cărora stăteau pitiţi luptătorii. Aceste palisade nu-l prea mulţumeau. În concepţia lui, zidul de cetate nu trebuia să aibă lemn pe el, deoarece putea fi uşor incendiat. Ar fi prelungit zidul de piatră cu un altul mai subţire, de cărămidă arsă, înalt de zece picioare. Ca să stai ascuns în spatele lui şi să întinzi arcul, ar fi fost de ajuns de solid. Jos, la bază, da, trebuia zid puternic de piatră.

Dădu pinteni calului şi coborî pe valea care şerpuia chiar pe sub zidul cetăţii, ca să ajungă în partea lină, să poată intra. De jos, înălţimea peretelui de piatră i se păru şi mai impunătoare.

Aproape de cetate se trezi într-un furnicar de oameni, fiecare având o altă treabă, dar toţi zoriţi. Cei mai mulţi cărau piatră în coşuri mari de nuiele, pe care le purtau în spate. Unul după altul, într-o lungă coloană, veneau şi se duceau în pas măsurat. Alţii ciopleau blocurile de piatră, îndreptându-le marginile. Trebuia cioplit până când, aşezându-l unul peste altul, să nu poţi privi în cealaltă parte. Apoi urma treaba şi mai grea, a săpării şanţului în coadă de rândunică, în care intrau capetele parilor arşi în foc, ca să nu putrezească prea curând. Blocurile de piatră cioplite erau cărate pe tărgi până în faţa meşterilor care arătau unde, cum şi care dintre ele să fie aşezate pe zid.

Fu recunoscut, şi comandantul veni grăbit să-l întâmpine.

În cetate era o forfotă şi mai mare. Abia te strecurai printre sclavii care purtau în spate coşurile de nuiele pline cu grohotiş de râu şi pământ, pe care le răsturnau ca umplutură între cei doi pereţi formaţi de blocurile de piatră cioplită, aşezaţi la mai bine de trei picioare depărtare unul de celălalt, unindu-i într-un zid foarte gros.

Dadas ştia cât e de trainic acest zid, pe care dacii învăţau din tată în fiu să-l ridice, dar se lucra greu. De aceea îşi tot bătea capul cum s-ar putea grăbi construirea lui.

Lucrările erau supravegheate de un constructor roman. Un om plin de el, care privea de sus pe toţi ceilalţi. Comandantul cetăţii îi atrase luarea aminte lui Dadas că n-o să poată sta prea mult de vorbă cu romanul şi că acesta făcea numai ce voia el. Obişnuia să dea ordine şi să spună: „Aşa trebuie.” Nu suferea să i se pună la îndoială poruncile. Mai află că în ultimul timp devenise şi mai de nesuferit, de când veneau, zvonurile rele de la Roma. Învăţase bine limba dacilor şi, când se îmbăta, vorbea vrute şi nevrute, chiar ameninţa că o să le arate el, Traian, ce înseamnă să fii cu adevărat supus Romei.

Armer, comandantul cetăţii, era un bărbat trecut de patruzeci de ani, dar încă falnic. Umbla îmbrăcat într-o cămaşă lungă până la genunchi, iar mijlocul îl avea prins într-o curea lată cât palma, atât de strânsă, încât credeai că-l frânge în două. Îi puteai prinde talia în palme. Peste cămaşă purta o vestă din piele de căprioară.

Dadas îl admira pe acest bărbat sobru, sigur de el, care povestea despre inginerul roman, de parcă nici nu i-ar fi păsat de toate mofturile lui.

Păşea rar şi înclina uşor capul ori de câte ori era salutat. Deşi nu dădea mare atenţie celor din jur, se vedea că nu o făcea dintr-o mândrie exagerată, ci pentru că era furat de alte gânduri.

Dadas îi ceru să urce mai întâi într-unul din turnuri. Privi îndelung dreptunghiul cetăţii, nu prea mare. Înăuntrul lui mai erau câteva turnuri-locuinţă, aşezate în jurul unei case lungi, reşedinţa comandantului. De aici, de sus, îţi dădeai şi

mai bine seama de munca din jur. Într-o parte se vedeau cioplitorii nivelând blocurile de piatră, iar izbiturile ciocanelor se amestecau într-un răpăit continuu. În cealaltă parte se tăiau şi se ascuţeau pari pentru palisadă. Foarte aproape de zid, dar în afara cetăţii, era înteţit, un foc zdravăn, la care erau afumate capetele parilor. Într-un alt loc, câţiva bărbaţi călcau pământul, iar alţii aruncau apă, spre a-l face clisă pentru lipit acoperişurile turnurilor. Fiind din lemn, puteau fi uşor incendiate, iar stratul de pământ le apăra.

Îl zăriră şi pe inginerul roman, explicând meşterilor cum să aşeze bucăţile mozaicului de la bazinul de apă. Cea mai grea problemă a cetăţii putea fi apa, în timpul unui asediu mai îndelungat. Acest vârf de piatră, pe care era înălţată cetatea, nu putea fi sfredelit pentru fântână. Apa trebuia adusă din afară şi nimeni nu ştia mai bine decât romanii să construiască bazine.

Când era la Roma, Dadas visa că, la întoarcere, va construi cele mai frumoase bazine şi băi, că va înălţa un minunat templu lui Zamolxe, că va face pentru Decebal un palat mai impunător decât cel al lui Augustus. Odată îndrăznise să-i spună Arriei că, de va ajunge el rege al dacilor, va face din Sarmizegetusa o a doua Romă. Dorea să fie un rege luminat, care să ducă faima Sarmizegetusei peste mări şi ţări, să vină pelerini din toată lumea să-i admire frumuseţea. Pe drumurile deschise de el vedea înaintând care cu tot felul de minunăţii către cetatea din mijlocul munţilor. Aur avea, bogăţii erau în Dacia, oameni harnici destui. Iată că războiul care se apropia îi tăia tot elanul. Putea să-i vorbească despre construcţii frumoase lui Decebal, când el nu se gândea decât la zidurile cetăţilor? Dadas era convins că, dacă Decebal ar fi fost un adevărat rege client al Romei, ar fi avut timp pentru toate astea. Dar regele era mândru, se pregătea să ţină piept Romei, nu să i se supună.

Oftă adânc şi se rupse din gândurile nelalocul lor, care îl furaseră o clipă, lângă el aştepta comandantul cetăţii să-şi spună părerea despre felul cum merge construcţia zidului.

Observă un fapt ciudat. Cei mai mulţi meşteri şi oameni întăreau zidurile dinspre prăpastie, nu spre partea lină, de acces. De ce se zideau mai întâi tocmai acele laturi bine apărate de prăpastie? Mai curând s-ar fi înălţat încă un zid aici, spre intrare, care să fie un prim obstacol în calea duşmanului!

Inginerul l-a primit cu nepăsarea lui obişnuită, mai ales că golise câteva căni bune de vin. Era, sau o făcea pe furiosul. Se răstea la cei doi sclavi oare pregăteau varul pentru mortarul ce urma să fie întins pe fundul bazinului. Deasupra lui veneau aşezate, una lângă alta, dalele mozaicului, de diferite culori. Ţipa şi la meşterul roman, care potrivea, cu mare grijă, o dală lângă alta, pe fundul bazinului.

Dadas îl ascultă un timp, apoi se duse să privească un alt bazin, mai mic, din apropiere. Se socotise că nu era de ajuns şi de aceea îi ceruseră romanului să mai facă unul. Cel mic era plin ochi cu apă adusă din râuleţul care se furişa în vale.

Dadas recunoscu în sinea lui că bazinul era frumos, că era la fel de bine executat ca oricare altul din Roma.

Se înapoie la bazinul cel mare. Câteva trepte de marmură coborau până la jumătatea lui, iar fundul – în partea terminată – era minunat. Din dalele colorate se născuseră modele geometrice frumos îmbinate, iar culorile erau fără cusur apropiate una de cealaltă. Precumpănitor era albastrul deschis şi Dadas îşi imagină cât de frumos avea să fie plin cu apă.

— Rafinată îmbinare de culori, spuse el.

— Ştii limba Romei?

— Nu sunt nici două nopţi de când am sosit de-acolo.

Inginerul îl privi nedumerit. Se aştepta să-l vadă în haine romane, pentru că nu-şi putea imagina că este altceva decât un negotiatores mai îndrăzneţ care s-a hazardat să ajungă până aici. Tânărul din faţa lui vorbea ca un dac, deşi lipsa bărbii îi dădea de gândit.

— Ce negustoreşti printre barbari? Ai adus podoabe de sticlă colorată sau vase cu untdelemn? întrebă el, şi Dadas

fu izbit de tonul său ironic. Ce merg mai bine, brăţările de aramă sau mărgelele de lut smălţuit?

Dadas ştia că negustorii de la Roma aduceau aici podoabe ieftine care furau ochii femeilor. Acolo nu purtau decât liberţii săraci astfel de podoabe.

Vorbele inginerului îl înfuriară. Fu gata-gata să tragă sabia de la brâu şi să-l înveţe minte, dar se stăpâni.

— Nu sunt negustor, romanule, sunt dac.

— Ce-ai căutat la Roma?

— M-am dus să-i văd pe cerşetorii din Forum aşteptând pomana protectorilor. Am vrut să mă plimb printre miile de liberţi şi plebei care n-au ce face şi bat pietrele aşteptând ospeţele publice, ca să-şi potolească foamea. Se zice că mănâncă din ce în ce mai rar, de când Domitianus a cheltuit aurul pe lux, pe jocuri şi pe războaie nefericite.

În cuvintele lui Dadas răzbătuse toată obida din suflet, strânsă îndelung, cât stătuse la Roma. Un dram de minte, dacă ar fi avut, ar fi înţeles de ce aici, la Sarmizegetusa, oamenii mai cumpărau încă mărgele ieftine. Să fii înţelept, nu înseamnă mai întâi să înţelegi?

Acest schimb de vorbe trezi în Dadas şi mai mult dorinţa de a face să strălucească Sarmizegetusa. Să te aliezi Romei, să-i înveţi meşteşugurile, ca să faci şi mai frumoase lucruri decât ea. Atunci mai în lumină s-ar pune virtuţile morale ale dacilor, faţă de plebeii Romei, leneviţi de lipsa treburilor.

Sartus simţi furia din cuvintele dacului şi cunoscându-le mândria, lăsă baltă ciondăneala şi se întoarse spre meşter, să-i mai dea un sfat.

— De ce întăreşti mai întâi zidurile acelea? întrebă Dadas cu glas mai asprit decât ar fi vrut.

— Erau mai şubrede.

— Dar ce nevoie aveam de ele? Nimeni n-ar putea zbura din vale până sus.

— Zidul trebuie să fie întărit din toate părţile, explică romanul, cu o bunăvoinţă neaşteptată. Degeaba e tare într-un loc, dacă poate fi spart în altul.

— Bine spui. Dar ce rost are trăinicia zidului de-acolo, dacă cel din panta lină e slab? De ce n-ai început cu el?

— Nimeni nu mi-a spus cu ce să încep. Mi s-a cerut să-l termin de jur-împrejur. Sau poate e vreo grabă? întrebă romanul cu înţeles.

— Nu e vorba de grabă, ci de o lege a construcţiei. Să fie lăsate zidurile dinspre prăpastie! hotărî Dadas. Mai întâi să terminăm zidul din pantă. În cât timp crezi că va fi gata?

— În vara viitoare. Cioplitorii în piatră sunt puţini. Peste tot au căutare, spuse el cu înţelesul că sunt rari, pentru că în multe locuri se lucra la refacerea cetăţilor.

— Trebuie terminat zidul acesta.

— Uşor de spus, greu de făcut. Dacă ştii ce înseamnă să construieşti o cetate, nu cere lucru în grabă. Până la vară abia terminăm cioplitul. Iarna bate la uşă.

Era limpede reaua lui credinţă şi n-avea rost să se prindă în cine ştie ce lungă ciondăneală. Va susţine mai departe că nu se poate, cu atât mai mult cu cât, într-adevăr, erau cioplitori puţini.

— De ce nu înalţi în alt fel zidul, dacă nu sunt cioplitori?

— Aşa ridicaţi voi zidurile cetăţilor.

— Trebuia să-i înveţi să le zidească altfel. Dacă ar lega pietrele cu mortar, n-ar mai trebui să le cioplească. Şi ar merge mult mai repede.

— N-am ştiut că e atât de mare graba!

Îl lăsă în pace. Se duse pe terenul din afara cetăţii, să-şi dea seama ce s-ar mai putea face pentru apărarea ei.

Platoul dinspre partea lină a muntelui era destul de întins. De la turnul pe sub care se intra şi până când dealul începea să coboare, mai era o bucată bună de loc. Îi veni ideea de a trage un zid dintr-o parte în alta, de la o prăpastie la alta, zid care să oprească trecerea spre adevărata cetate.

— Armer, aş înălţa aici un obstacol. Sub iarbă e pământ moale.

— Când să cioplim piatra?

— Nu cioplim nimic. Aducem piatră spartă din stâncă şi o zidim cu mortar. Va fi destul de solid. Cheamă-i pe şefii de cete la mine!

Armer dădu mai departe porunca şi cornul din vârful turnului de la intrare prinse să se audă. Curând, nu numai şefii de cete, dar şi meşterii şi ceilalţi oameni se strânseră pe platou. Numai inginerul şi cei doi mozaicari rămăseseră pe marginea bazinului.

— Asta miroase a grabă mare! bombăni mozaicarul cel tânăr.

— Nu poţi să ai niciodată încredere în barbarii ăştia, oftă inginerul.

— Eu nu le mai ajut! se hotărî mozaicarul. Ca mâine vor bea apă din acest bazin şi vor arunca pietre în romani.

— Ce ai de gând să faci?

— Plec!

— Vezi mai bine să nu te audă careva, că atunci nu de voie ai să termini totul.

— Cine să mă audă? Mâine, când se vor trezi, să-mi ia urma. Dacă găsesc un cal bun, în zori sunt dincolo de Danubius.

— Să plecăm toţi trei! fu de părere mozaicarul mai bătrân.

— Plecăm! se hotărî şi inginerul.

Între timp, dacii se strânseră în jurul lui Dadas care, urcat pe o grămadă de pietre, le vorbea!

— Dintr-o parte în alta nu sunt mai mult de o sută şaizeci de picioare. Unii vor săpa şanţul temeliei, alţii vor înălţa zidul. Frământăm pământul şi legăm cu el o piatră de alta. Primii fulgi de zăpadă să-l găsească ridicat până la palisadă. Şi noaptea să muncim! Duşmanul ne ameninţă!

— De mâine lopătaşii să treacă la şanţ! anunţă Armer.

— Pentru partea de jos o să facem mortar adevărat din var, care se întăreşte ca piatra. Am să vă arăt eu cum să-l pregătiţi. În sus, zidim cu pământ.

— Arată-ne Dadas! strigară cei din primele rânduri, mai ales tinerii.

— Şanţul îl începem chiar astăzi. Ia daţi-mi o sfoară de cânepă. Aduceţi un fir şi întindeţi-l de colo până colo. Însemnaţi locul.

Credea că va pleca în aceeaşi zi spre Sargedava, dar înnoptă aici. Într-o zi, două, putea să organizeze lucrul şi apoi să-şi vadă mai departe de drum.

Când i-au căutat a doua zi pe inginer şi pe cei doi mozaicari, n-au mai avut de unde-i lua. De cum se întunecase, încălecaseră pe cai şi dispăruseră. Dadas n-a trimis pe nimeni după ei. Având o noapte înainte, era greu să mai poată fi ajunşi până la Lederata, unde străjuia legiunea a V-a Macedonica.

Nu mai avea cine să termine bazinul de apă. Cât timp lucraseră meşterii, nu lăsaseră pe nimeni să înveţe cum se pregăteşte mortarul, cum trebuie întins, cum se lipeşte o dală de alta. Treaba asta o făceau numai ei. Dacii doar cărau materialele.

A trebuit să le arate Dadas cum să-l facă. Învăţase de la Apollodoros cum să stingă varul, cât timp să-l lase apei, ca să nu răbufnească, ce să pună în el ca să se întărească... Dacă nu-l lăsai să se dizolve bine, bucăţelele mici rămase începeau să se stingă în zid, sfărâmându-l. Apollodoros obişnuia să prepare mortarul numai cu var vechi, adesea de un an. Dar ei nu aveau timp de aşteptat.

Nu găsi decât o cale să stingă varul, apoi să pună sclavii să-l întindă în palmă, pentru a sfărâma cea mai mică părticică nedizolvată. După aceea să-l îndoaie cu apă şi să-l treacă printr-o pânză groasă de cânepă. Era sigur că, astfel pregătit, varul devenea bun pentru construcţie.

Dădu îndrumările necesare, apoi se duse să supravegheze săpatul şanţului de temelie.

Toată dimineaţa se învârti prin forfota de oameni, şi mai mare acum, când erau cu toţii strânşi pe micul platou. Când soarele ajunse în creştetul capului, săpătorii erau aproape până la brâu în şanţ. Tot pământul îl aruncau pe malul dimpotrivă cetăţii. Se începu lucrul şi la temelia zidului. Primul rând îl făcură din pietre mai mari, şlefuite. Aveau destule pentru primele două rânduri.

Spre prânz, treaba fu întreruptă de ţipetele unui tânăr care îşi vântura braţele, de parcă ar fi ţinut în palme fier înroşit.

— Mâinile! Mi-au luat foc mâinile! urla cât îl ţinea gura. Mâinile mele!

Dadas îi prinse un braţ şi-i privi palma.

— Spală-te! îl sfătui şi-l trimise la bazinul cel mic din apropiere. Turnaţi-i apă să se spele.

Apa rece îl mai linişti, dar, odată cu varul, se duse de pe mâini şi pielea.

— Înhămaţi caii la o căruţă şi duceţi-l la slăvitul Vezina.

Alţi doi începură să se vaite că-i ustură palmele. Îi răzbise mai greu varul, aveau pielea mai bătătorită, îi trimise şi pe ei la Vezina.

Trecură alţii să pregătească varul, mestecându-l îndelung în vase de lut ars, smălţuite.

Dadas se apucă să pregătească mortarul pentru bazin.

— Pisaţi nişte cărămizi! porunci el. Ca făina pentru pâine să le faceţi! Spargeţi şi bucăţele ceva mai mari, de mărimea alunei... Romanul nu v-a pus să pisaţi cărămidă?

— Ba da.

— Faceţi cum vă învăţa el.

— Ne punea să pisăm şi cărbune.

— Aveţi cărbuni?

— Destui.

— Pisaţi-i bine.

Când avu toate astea, porunci să se amestece varul cu nisip aspru: pentru o parte de var, două de nisip.

— Mestecaţi bine!

Mulţumit de mortar, porunci să se arunce în el praful de cărămidă, până când căpătă o culoare roşietică. Era important să ştii cât praf de cărămidă adaugi şi numai ochiul te putea sfătui.

— Puneţi şi bucăţelele de cărămidă.

La urmă adăugară şi praful de cărbune.

Acest mortar era bun şi pentru zidurile cetăţilor, se întărea ca o piatră. Apollodoros îl pregătea după prescripţiile lui Vitruvius şi Pliniu.

Mortarul fu întins pe fundul bazinului, apoi începură să rânduiască pietrele mozaicului.

Trecură încă două zile până când socoti că treburile stau atât de bine, încât poate să plece la Sargedava. Între timp dăduse sfaturi amănunţite cum să se continue lucrul atât la zid, cât şi la bazin. Descoperise un tânăr comat cu minte ageră, care se tot învârtise pe lângă meşterii romani şi le furase câte ceva din meserie. Nici sfaturile lui Dadas nu zburaseră în vânt. Tânărul învăţa totul cu mare uşurinţă şi, mai ales, se dovedea foarte îndemânatic la treabă. Îl sfătuise să nu mai continue ornamentele, care cereau timp. Important era ca bazinul să ţină bine apa.

Abia pe drum avu răgazul să-şi aducă aminte că mama îl aştepta, îngrijorată, la Sargedava. Tinna se înapoiase acasă după ce îşi văzuse băiatul, şi îl aştepta. Trecuseră câteva zile, timp destul ca să se îngrijoreze. Dar Dadas, îşi mai aminti încă ceva: că la Sargedava îl aştepta şi Mannia. Cu câtă răceală se putea gândi la ea! Ar mai fi trecut încă mult timp fără să simtă nevoia s-o vadă, deşi în urmă cu câteva veri, la plecare, îşi jurase să n-o uite. Nopţi în şir îi stăruise atunci în minte, dar acum îşi spunea că trebuie să fie foarte neştiutoare. Oare ce ar putea vorbi cu ea? Să-i povestească viaţa de la Roma? Ar fi început cu Arria. Să-i recite din Vergilius? Nu l-ar înţelege. Să-i descrie Colosseum-ul? S-ar mira şi nu l-ar crede. Să-i povestească o luptă de gladiatori? Şi-ar scuipa în sân şi nu l-ar mai asculta. Să-şi descarce sufletul şi să-i mărturisească ce s-a petrecut cu el acolo? Ce ar pricepe? Cum să înţeleagă ea ce s-a întâmplat în sufletul lui, când a descoperit poezia, sculptura, filozofia? Decebal îi ceruse să înveţe cum se ridică un zid trainic de cetate, iar el se cufundase în odele lui Ovidius, în meditaţiile lui Seneca, în epistolele lui Vergilius. Descoperise toate astea şi sufletul lui se deschisese deodată ca o floare la lumina soarelui, de parcă anume le aşteptase. Crezuse adesea că fuseseră în el, neştiute, şi că la Roma doar le aflase. Îi plăcuse, cât fusese acasă, să asculte cântecele din fluier, din cimpoi sau cele „zise” de băieţi când apăsau pe coarnele plugului. Dar erau altceva.

La Roma descoperise poezia altor idei, altor sentimente, altor fapte. Deodată lumea i se lărgise şi ceea ce mai înainte fusese tulbure în mintea lui şi se termina la cuvintele: „Cei de dincolo de Donaris”, devenise deodată o lume concretă. Învăţase să-i cuprindă adevăratele dimensiuni şi se speriase. Lumea aceea pe care doar o bănuise altfel decât a lui – şi care îşi trimitea emisari în persoana nenumăraţilor negotiatores – se dovedise şi mai deosebită decât şi-o închipuise. Din uimire căzuse în admiraţie.

Apoi o cunoscuse pe Arria şi, prin ea arta, rafinamentul, viaţa într-un alt fel decât o ştia. Mannia rămăsese undeva departe, ca un ecou alb, pierdut în amintiri... Dar ce se întâmplase cu ea, care rămăsese acasă şi pentru care lumea de azi este la fel cu aceea de atunci? Ea îl aştepta, desigur, aşa cum îi făgăduise, şi de aceea lui Dadas îi era ruşine şi ar fi ocolit-o bucuros, dacă ar fi putut.

Inima începu să-i bată mai tare când îi apărură în faţă zidurile Sargedavei, cetatea în care se născuse şi în care trăise. Tatăl lui se afla în fruntea ei. Valea râului Gradis era aici de o frumuseţe cum rar puteai vedea în altă parte. De câtva timp mergea întovărăşit de acelaşi foşnet de apă, doar ici şi colo mai vioi, din cauza unor învolburări pricinuite de un trunchi căzut de-a curmezişul sau de un bolovan rostogolit de pe coastele care urcau chiar din mal. Pe măsură ce se apropia de Sargedava, valea se îngusta, închizând zarea şi îndreptându-ţi privirea spre cetate. Întâlni primele case, agăţate pe câte o mică platformă săpată în coasta muntelui. Apăreau când te aşteptai mai puţin, cu acoperişurile lor ţuguiate, din şindrilă frumos bătută. Grajdurile, încovoiate sub o căpiţă de paie înnegrite de vreme, păreau glugi de uriaş. De cele mai multe ori, când te apropiai, te lua în primire un dulău lăţos care lătra furios. Cum se înmulţiseră casele! După câte ştia el, pe aici nu fusese nici una. Vânase prin partea locului, împreună cu Zuro, prietenul copilăriei lui, oprindu-se adesea la un bătrân dulgher cunoscut pentru chipurile frumoase pe care le cioplea. Făcea păsări pentru creasta acoperişurilor sau

cioplea stâlpii din faţa prispelor. Îl cuprinse dorinţa de a-l vedea.

Îndemnă calul să urce un drum de pădure ştiut şi, în scurt timp, ajunse în poiana dulgherului. Lângă casa bătrânească mai era acum încă una, nouă-nouţă ceva mai mare, pe care tocmai o terminau. Bătrânul şi încă un bărbat tânăr trebăluiau pe lângă ea. Din urmă îl ajunse o femeie tânără, cu obraji roşii, plesnind de sănătate, cam trupeşă ce-i drept, şi cu braţe vânjoase. Venea de la râu, purtând vasul cu apă pe creştetul capului, aşezat pe un mic colac de cânepă, anume împletit. Când dădu cu ochii de el, femeia fu gata-gata să scape vasul.

— Dadas! exclamă şi îşi duse mâna la gură, după obiceiul femeilor sfioase.

De unde îl cunoştea?. El nu-şi amintea s-o mai fi văzut vreodată.

— Bunicule! Bunicule! S-a înapoiat Dadas!

Da, da, ea trebuie să fie! Bătrânul avea o nepoţică, dar o ştia mică şi... Nimic nu măsoară mai bine trecerea timpului ca omul. Era pe atunci o fetiţă şi iată că de pe prispa casei bătrânului se auzea acum scâncetul unui copil. Al cui putea să fie, dacă nu al ei? Fetiţa era mamă, iar bărbatul de lângă bătrân, tatăl copilului ei.

— Dadas! se miră bucuros bunicul, grăbindu-se să-l întâmpine. Ia uită-te! se miră el. Ce bărbat te-ai făcut, Dadas! şi râse fericit. Ca ieri se temea să înnopteze în pădure. Ssst! făcu el, trecându-i o glumă prin minte, pentru că bătrânul era cam hâtru. Să nu ne-audă bătrâna. Să-i apari deodată în faţă şi s-o auzim ţipând. Ştii cum ţipă ea din te miri ce.

Nevasta bătrânului Dudas era în cea de a doua cameră a casei. Ţesea. Dadas o privi mai întâi pe fereastră, fără să se facă simţit. Bătrână rămăsese neschimbată şi o bănuia tot aşa de iute în tot ce făcea. Mişcările ei erau pripite, dar sigure. Arunca suveica, schimba piciorul şi trăgea vatala cu o repeziciune care te uimea, îşi aminti că în copilărie, el şi bătrânul Dudas îi făcuseră câteva greutăţi pentru războiul de ţesut, ca nişte pere mari, cu o ureche la capătul subţire.

Bătrânul le modelase, dar ca să-i lase şi lui Dadas bucuria că a lucrat la ele, îl pusese să le dea ultima netezeală, înainte să le ardă. Oare mai avea cuptorul acela de ars oale şi cărămizi? Dudas obişnuia din când în când să ardă câte un cuptor de cărămidă sau de ţigle, pe care le vindea cu preţ bun celor mai înstăriţi din cetate. Nu se ştia de când, dar învăţase să smăltuiască ţigla în câteva culori şi de aceea o vindea mai repede ca alţii.

Zgomotul vatalei îi îngădui lui Dadas s-o privească pe bătrână, fără ca ea să-l simtă. Ţesea pânză plină, dintr-un fir de cânepă tors gros. Din ea urma să croiască pentru bărbaţi iţari de vară strânşi pe picior. Tot ea torcea firul, ţesea pânza, croia iţarii. Nepoata se îndeletnicea cu celelalte treburi ale gospodăriei, atât de multe pe capul unei femei. Bărbaţii nu se amestecau în treburile lor. Ele măcinau meiul pentru pâine, ele aduceau apă, ele încingeau cuptorul, ele ţeseau, ele torceau, ele mulgeau vaca, ele creşteau copiii. Când comatul avea ceva mai mult pământ sau o turmă mai mare şi putea hrăni un sclav, atunci treaba era împărţită. De obicei însă bărbatul şi nevasta îşi făceau singuri treburile şi îşi creşteau copiii.

Când dădu cu ochii de Dadas, bătrână făcu întocmai cum bănuise bărbatul ei: dădu un ţipăt şi îşi lovi palmele a mirare:

— A, ia te uită cine a venit la noi! şi sări ca un prâsnel să-l sărute pe amândoi obrajii. Mândru flăcău te-ai mai făcut! Şi frumos! Şi n-are barbă, întocmai ca negustorii de la Roma. Maică, să-ţi laşi barba să crească. Aşa, fără nici o tuleie, parcă eşti fată.

Bătrână ieşi în pridvorul din faţă. Ca toate casele, şi a lor era ridicată pe patru stâlpi de piatră, înalţi de un stat de om. Atât aveau cei doi din faţă, din cauza pantei locului. În spate ajungeau doar de câteva palme de la pământ. În locul de sub locuinţă îşi ţinea omul tot felul de unelte: plugul de lemn, sapele, câteva butoaie, secerile, o roată sau două de căruţă, un vas mare de pământ ars, în care strângea apa de ploaie bună de spălat, hamurile cailor şi alte lucruri trebuitoare într-o gospodărie întemeiată.

Tot încurcându-se în fusta lungă şi creaţă, bătrână coborî treptele scării şi veni lângă el, minunându-se şi bucurându-se.

Îl duseră să vadă noua construcţie. Dedar, bărbatul Finiei, nepoata bătrânului Dudas, era tocmai din Cumidava. Mai întâi voise s-o ia pe Finia în cetatea lui, dar până la urmă se hotărâse să se aciueze pe lângă bătrâni. Mult nu mai aveau de trăit şi locul cu casă era frumos. Mai era şi aproape de Sarmizegetusa, unde se duceau din când în când, de sărbători. Dudas le făgăduise o casă frumoasă, dacă vin să aibă grijă de bătrâneţile lui şi le rămânea şi toată gospodăria. Bătrânul avea şură sănătoasă, în care strângea toamna fân pentru vite, avea cuptor de ars ţigle, ştia să rotunjească şi oale, dar nu-i plăcea. Tot cu barda în mână îl vedeai, cioplind. Înălţase casa nepoatei atât de frumos, încât se mândrea cu ea. De aceea îl şi pofti pe Dadas s-o vadă mai de-aproape.

O ridicase pe şase stâlpi, deoarece camerele erau mai mari şi dulapii s-ar fi arcuit, dacă n-ar fi fost sprijiniţi şi la mijloc. Spre deosebire de locuinţa bătrânească, avea în faţă un cerdac lat cât deschideai braţele, deasupra căruia se prelungea acoperişul. Din acest cerdac, în care mâncau vara, se intra în prima cameră, apoi în a doua, ceva mai mică, unde urma să aşeze paturile. Pereţii din afară îi făcuse din bârne groase, îmbucate una în alta la colţuri şi întărite cu piroane mari, de fier, cumpărate anume de bătrân tocmai din Potidava, odată cu balamalele solide de la uşă. Pe dinăuntru lipiseră un strat bun de pământ, pe care îl neteziseră ca în palmă. Peretele dintre camere era uşor, din câţiva pari, de care prinseseră nuiele, pe care apoi le îmbulgăriseră. Podeaua era din dulapi acoperiţi, ca şi pereţii, cu un strat de pământ bine netezit. Bătrânul lucrase cu grijă stâlpii din faţa cerdacului, care propteau acoperişul ieşit mult în afara camerelor. Pe toate feţele erau cioplite romburi, şi linii frânte şi pătrate frumos îmbinate. Pe uşă, desenase cu fierul înroşit flori de câmp şi frunze de stejar. În cerdac mai era o masă scundă, cu trei picioare. Scăunelele din jur aveau adâncită scândura groasă de

deasupra, în care erau înfipte câte trei picioare scurte. Masa şi scăunelele erau rotunde. Adevărata mândrie a dulgherului era un fel de copăiţă, lungă de doi coţi, făcută dintr-un trunchi scobit. La capete lăsase câte două urechi, prin care se putea trece o funie subţire, legată în grinda camerei. Era leagănul şi pătuţul copilului, şi bătrânul îşi pusese toată arta lui, ca să-l facă nespus de frumos. Şi era, într-adevăr, frumos! Lemnul netezit ca pielea, iar mieii şi iezii încrustaţi cu fierul ars erau atât de bine făcuţi încât păreau că sunt gata, gata să fugă. Bătrânul îi desenase în plină zbeangă şi hârjoană.

Când coborâră în bătătura curţii, auziră hârşâitul râşniţei. Finia învârtea de zor piatra, să facă pâine proaspătă în cinstea oaspetelui. Ştia că nu-l va lăsa Dudas să plece, până când nu va îmbuca ceva cu ei. Bătrâna şi aprinsese focul la cuptor.

Pentru Dadas încinsul cuptorului fusese în copilărie una dintre cele mai plăcute îndeletniciri. Stătea cu picioarele cruciş sub el şi înfunda cuptorul cu paie sau vreascuri. O rugă pe bătrână să-l lase să o ajute. Dedar mai aduse un braţ de paie, să-l aibă aproape. Îşi amintea că nu trebuie să bage multe o dată, ci câte puţine.

Cuptorul nu era prea mare, ajungeai cu mâna până în fundul lui. Nici bolta nu era prea înaltă, ca să nu se răcească repede. Avu grijă să dea mereu cenuşa la o parte, pentru ca focul să ardă pe cărămida vetrei, s-o încingă.

Trăi din plin această bucurie a copilăriei, uitând de toate gândurile lui triste, mai ales că vorbiră în acest timp despre tot felul de treburi gospodăreşti. Se apropia toamna şi erau atâtea de făcut. Bătrânul se plânse că o să se strice vremea şi el încă nu are opinci. Toată vara umbla cu picioarele goale, dar când se răcea vremea, avea nevoie de opinci. Pregătise o piele bună, trebuia numai să-şi găsească timpul s-o taie şi s-o coasă. Bătrâna le cususe cojoacele din piei cu blana măruntă. Ceea ce nu făcuseră încă, era groapa pentru cereale. Cea veche nu mai putea fi folosită, se măcinaseră pereţii, şi şoarecii cărau cam multe boabe. Se hotărâseră să sape una nouă, sub pătul, s-o ardă bine

câteva zile până când pereţii se făceau ca din cărămidă. E mare lucru să ai o groapă bună, pentru că altfel îţi poate mucegăi munca unei veri întregi.

Bătrâna şi fata strânseseră de acum poamele, le tăiaseră, le uscaseră şi le înşiraseră gata pentru agăţat de grindă. Mâncau mere uscate spre primăvară, fierte şi amestecate cu făină de mei.

Se iscă o adevărată ceartă între bătrână şi Dudas, cu privire la un ţap, pe care ea voia să-l taie în toamna asta şi să-l pună la sare, iar el ţinea morţiş că nu, fiind cel mai bun de prăsilă din câţi avuseseră. Căpriţele lui dădeau lapte cât o vacă, aproape toată iarna. Dadas văzuse păscând prin marginea pădurii o căpriţă neagră, cu ugerul până aproape de pământ.

Toate aceste mici ciondăneli, preocupările lor mărunte de fiecare zi, îi schimbară lui Dadas starea sufletească. De undeva, din adâncul pământului pe care sta cu picioarele încrucişate sub el, se ridica în toată fiinţa lui o linişte pe care de mult o dorea. Se trezi departe de încordarea pe care i-o dăduse Roma, şi aşa cum nu se aşteptase, găsi mai fericită viaţa acestor oameni care nu trebuiau să iasă în fiecare zi în Forum, nerăbdători să audă ce s-a mai întâmplat. Cum merg luptele cu germanii? Nu cumva s-au mai răsculat Iudeii? În Aegyptus e linişte? Galii mai ascultă porunca guvernatorului? Unde s-a mai legat pânza albă de doliu?. Traian are să dea serbări anul acesta? Ce gladiatori sunt mai renumiţi? Cine a mai sărăcit, cine s-a mai răscumpărat din sclavie? Ce libert plin de bani s-a mai însurat cu fiica unui nobil scăpătat? Se întâmplau şi din acestea, parcă din ce în ce mai des, mai ales în regiunile mai îndepărtate de Roma. Ce epigramă circulă şi cine s-a mai răzbunat noaptea trecută? Ce guvernator a fost numit, şi ce pretor, şi ce conducător de legiune? Au fost trimise întăriri noi în Moesia? Roxolanii mai apar pe caii lor iuţi pe podul de gheaţă al apei şi se mai reped până la Troesmis, şi chiar până la Histria şi Tomis?

Dacă voiai să afli ultimele noutăţi, trebuia să pierzi timpul prin Forum, să asculţi vorbăria tuturor, sau să intri

într-o taberna şi să stai la poveşti cu cana de vin în faţă, pentru că altceva nu aveai ce face. Cei săraci abia aşteptau lectica protectorului, să i se plece şi să-i cerşească sportula – câţiva bani pe care îi dădea patronul clienţilor; aşteptau serbările, să-şi mai umple burta lipită de şira spinării. Singurul lucru care îi interesa era dacă se dau serbări şi câte zile vor ţine.

Da, era obositoare viaţa la Roma. Simţea asta mai ales acum, când vâra paie în cuptor şi asculta ciondăneala bătrânilor privitoare la ţap. Dacă s-ar putea înălţa frumuseţile Romei, fără viciile ei! Asta ar vrea el să încerce, dar ca să reuşească era nevoie de pace.

Ajunseră să vorbească şi despre ameninţarea Romei. Va fi război, nu va fi? Liniştea bătrânului era deplină: chiar de va fi, în fruntea dacilor e iscusitul Decebal, şi atâta timp cât el ţine sus sabia, romanul nu va călca la Sarmi. Încrederea lui în Decebal era neţărmurită, şi fiecare şi-ar fi dat bucuros sufletul în mâinile lui Zamolxe, dacă regele i-ar fi cerut-o. Ar fi strâns un pumn de ţărână în mână şi ar fi murit zâmbind.

Încercă să le clatine această încredere, mai mult ca să audă răspunsul lor:

— Împărăţia Romei e fără de sfârşit, Dudas. Ţine de la soare-răsare până la soare-apune.

— Aşa e, Dadas, dar cu cât e mai mare, cu atât mai greu va trece strâmtoarea de la Tapae. Oricâţi or fi, tot în şir îngust vor înainta. Iar dacă vin pe malul lui Maris pe la Germisara, trebuie să treacă pe-aici, unde valea se îngustează ca şi la Tapae. Pe oriunde vor încerca, munţii şi pădurea ne apară, iar noi am strâns multă răşină, pe care o ţinem gata.

Toţi credeau în Decebal, şi în munţi, şi în păduri, şi în pământul Daciei, şi în săbiile lor încovoiate la capăt, pe care le numeau sica.

N-au simţit când s-a furişat soarele dincolo de coama pădurii. Dadas plecă apoi spre cetate, să nu-l prindă întunericul pe drum.

Poteca şerpuia pe valea dintre munţi, pe unde curgea râul Gradis. La primul turn de pază îl salută pe oşteanul de veghe. Turnul era ridicat pe patru stâlpi de brad. De pe platforma lor se înălţa turnul propriu-zis, din lemn, cu acoperişul din şindrilă. Împrejur avea o balustradă pe care te puteai plimba şi privi în toate părţile. Ajunse şi la Sargedava. Jos, în vale, era valul de pământ, peste care treceai pe o punte solidă. Dincolo de valul de pământ începeau să se înşire casele, pe mai multe terase, de jur-împrejurul cetăţii, ca nişte cercuri. Zări, foarte aproape de zidul cetăţii, dar înăuntru, turnul în care locuia Mannia. După acela în care trăiau părinţii lui, era cel mai arătos, deoarece tatăl ei era un nobil de seamă.

Când ajunse sus, la cel de-al doilea val de pământ, văzu, ceva mai în vale, în afara cetăţii, bastionul de apărare, ridicat din piatră cioplită, iar partea de sus din cărămidă arsă.

Zidul cetăţii era în apropierea celui de-al doilea val de pământ, fiind întărit, la intrare, cu două turnuri de apărare. Dacă ar fi luat-o în stânga, ar fi ajuns la Mannia, spre dreapta, ar fi ajuns acasă. Turnul locuinţei lor era cel mai arătos, fiind singurul care avea două caturi; la primul locuiau părinţii, iar la cel de-al doilea oamenii de muncă.

În cetate nu mai întâlni decât străjile. Se înnoptase şi locuitorii erau pe la casele lor, în jurul opaiţelor. Se culcau devreme, pentru că a doua zi treaba începea în zori.

Scara din exterior a locuinţei era de piatră, aşa că reuşi să urce tiptil, fără să fie auzit. Celui care păzea intrarea îi făcu semn să tacă din gură. Mama tocmai se pregătea de culcare, când se pomeni cu el în faţă. Tatăl făcea nişte socoteli, grupând beţişoare vopsite în culori diferite. Când a ridicat privirea şi a văzut cine a intrat, faţa i s-a deschis într-un zâmbet pe care Dadas nu-l ştia. Păstrase amintirea unui om aspru, căruia nu era bine să-i ieşi din cuvânt. În aceşti ani însă, dorul îi rosese din asprime, pentru că nu mai avea alt copil. Cât fusese Dadas mic, se purtase cu el fără nici o îngăduinţă, gata să-l pedepsească pentru cea

mai mică greşeală. De aceea băiatul se bucurase când Decebal îl luase pe lângă el.

Dadas simţi că bătrânului îi sărise în ochi faptul că nu avea barbă, dar, decât să-l certe din prima clipă, se prefăcu a nu băga de seamă. Îl îmbrăţişă, îl întrebă ce-a văzut şi ce-a învăţat la Roma, iar el le povesti în câteva cuvinte ceea ce ştia că voiau să afle. Ajunse şi la întâmplarea de la Pietrodava şi le spuse că inginerul Sartus fugise împreună cu doi meşteri.

— De mult îl bănuiesc eu! De mult! I-am spus şi lui Decebal că de la urcarea lui Traian pe tronul împăraţilor la Roma, nu te mai poţi înţelege cu oamenii veniţi de-acolo. Sunt sigur că le-a trimis vorbă să nu mai asculte, sau să facă rău, dacă pot. Mocnesc şi abia aşteaptă să plece, deşi primesc aur pentru treaba lor. Numai pofta de aur îi ţine. De ce n-ai pus să le ia urma? I-aşi fi lăsat fără capete, să afle toţi că nu e de joacă. Au venit aici să facă treabă.

— Au văzut că zidurile sunt îndreptate spre Roma.

— Pentru că de acolo o să vină duşmanul.

— Nu ne-ar mai privi ca pe duşmani, dacă ne-ar simţi cu adevărat prieteni.

— Vrei să ne plecăm capetele?

— Să fim prieteni adevăraţi.

— Prieteni? Prieteni pe holdele noastre, şi pe minele noastre de aur? Asta e prietenia pe care o vrea Roma. Dacă aici n-ar fi câmpii mănoase şi aur, nu i-ar mai păsa de prietenia noastră.

Dadas simţi că tatăl lui se înfurie din ce în ce mai tare şi nu-i mai întoarse vorba. Întrebă de oamenii din casă şi de prieteni. Bătrânului i se păru că pricepe unde vrea să ajungă şi i-o luă înainte, greşind bineînţeles:

— Despre Mannia nu întrebi nimic? Chiar nu vrei să ştii ce face?

Dadas tăcu, şi tatăl îşi închipui că l-a prins cu mâţa-n sac.

La chemarea lui Duras, o sclavă apăru şi aprinse toate lumânările. Tânărul se trezi faţă în faţă cu lucrurile obişnuite lui, pe care le ştia dintotdeauna în acelaşi loc. Prin ele îşi retrăia copilăria.

Duras, om aspru, la prima vedere lipsit de gingăşie, era un mare iubitor de obiecte frumoase. Avea un negustor grec care, ori de câte ori trecea prin Dacia, trăgea mai întâi la el şi îşi desfăşura marfa. Pânzeturi fine, în culorile vii ale Orientului, arme cu mânerele sculptate, vase de aur şi argint îmbogăţeau încăperile locuinţei sale. Dar mai ales, statuetele şi vasele mari de ceramică grecească îi plăceau bătrânului. Colţurile camerei erau înviorate de piedestale împodobite cu statui ale zeilor în care Duras de fapt nu credea, dar pe care le privea cu plăcere, pentru perfecţiunea cu care erau lucrate. Îşi plimba palma aspră pe marmura lucioasă, şlefuită cu migală. În vasele mari, smălţuite în roşu şi galben, îi plăcea să vadă ciulini, spre nemulţumirea mamei care strângea în vase gingaşe flori cu miros dulce. Lui Duras îi plăcea floarea de ciulin, bărbătească şi viguroasă, chiar dacă nu avea miros. Trimitea un sclav anume la şes, să-i culeagă ciulini. Dadas, cât fusese mic, crezuse şi el, ca şi mama lui, că această preferinţă e cu totul ciudată, dar acum, când dădu cu ochii de vasul cu ciulini, o înţelese.

Acum pricepea şi alte ciudăţenii de-ale lui. Toţi tarabostesii se întreceau – mai ales de când Roma trimitea meşteri în Dacia – sa plătească zugravi şi constructori care să le înalţe case noi, sau să le mărească pe cele vechi. Meşterii veniseră de la Roma cu o nouă modă, şi nobilii plăteau aur mult pentru o tencuială frumoasă a pereţilor, pe care erau apoi zugrăvite scene din viaţa de fiecare zi sau privelişti încântătoare. Duras se împotrivise să primească în casă un astfel de meşter. El a chemat lemnari şi le-a desenat ceea ce a vrut să-i lucreze. A adus din pădure trunchiuri groase de brad, pe care le-a pus piloni, dar cu partea mai groasă în sus, stâlpul căpătând astfel o eleganţă neaşteptată. A prins de tavan traverse arse la foc, iar pe jos, ca să ţină cald, a lipit una de alta cărămizi bine arse. Iarna se făcea focul în vatra din colţul camerelor, care se prelungea cu un coş până pe acoperiş. Era o bucurie să stai seara lungit pe o blană de urs şi să priveşti la lumina jucăuşă a focului care croia umbre pe pereţi. Şi lui Duras îi

plăcea să le privească, iar băiatul gândea atunci că e singurul punct comun pe care îl avea cu tatăl său. Încruntatul Duras avea o fire de artist. Mânuise toată viaţa lui armele, dar băiatul era încredinţat că dacă i-ar fi trecut prin cap să prindă o pensulă între degete, ar fi fost un pictor. Îşi amintea şi acum cât de bine desenase stâlpii, şi camera, şi vatra focului, când le arătase meşterilor cum să lucreze. Şi el, dacă nu s-ar fi dus la Roma, poate că nu şi-ar fi descoperit niciodată iscusinţa de a înşira versurile unei ode, nici nu şi-ar fi dat seama că poate să ia chipul şi felul de a se mişca al altui om, cum făcuse pe scenă, în tovărăşia Arriei.

În copilărie, un sentiment de teamă îl ţinuse departe de tatăl său. Bătrânul se purtase prea sever cu el şi de aceea nu simţise niciodată nevoia de a-l vedea; dimpotrivă, ar fi stat tot timpul la Sarmizegetusa, lângă Decebal. Dar iată că înţelegea acum altfel lucrurile, descoperise că în adâncul sufletului lor semănau mult unul cu celălalt. Poarte mult. Emoţia pe care o citise pe faţa lui, în clipa revederii îi întărise acest simţământ de apropiere dintre ei.

Se aşezară la masă, cu câte o cană de vin în faţă şi vorbiră multe despre treburile cetăţii. Dadas nu ştia zidul aflat în spatele ultimului val de pământ care apăra construcţiile din vârful dealului. Pantele erau atât de abrupte, încât nimeni nu s-ar fi putut apropia decât dintr-o direcţie. Toate cetăţile erau aşezate în astfel de locuri, bucurându-se de o bună apărare naturală. Cele mai multe fuseseră înălţate pe câte un pinten de munte, cu neputinţă de urcat decât prin mari eforturi. Duras îi explică nevoia zidului în această parte, pe o lungime de aproape cinci sute de picioare, întărit cu trei turnuri de apărare, două mai mari şi unul mai mic. Acesta fusese sfatul inginerului roman şi el îl găsise întemeiat. Dacă duşmanul reuşea să treacă de valul de pământ întărit cu palisadă, se trezea în faţa zidului, într-o strâmtoare de numai zece picioare, unde nu avea loc să se desfăşoare şi putea fi împroşcat de pe zid.

Tatăl îi desenă zidul şi valul de pământ, şi locul unde aveau să fie aşezate aruncătoarele de pietre, şi oalele cu răşină încinsă, cu care să facă „baie” duşmanilor.

— Am aflat că Zuro a mai adus doi meşteri la Sarmi.

— Doi care ştiu să pregătească fier tare şi să-l lucreze în fel şi chip.

— Să facă îndeosebi coase şi securi. La câmp e mare nevoie de coase. Grâul, dacă nu e strâns la timp, se scutură şi se pierd boabe multe. Nu toţi comaţii au unelte, trebuie să-şi împrumute unul altuia. Sunt scumpe, când le cumpără de la negustorii veniţi de dincolo de Donaris. Iar la o adică sunt arme mai de speriat decât sabia. Ca să mânui sabia, trebuie să fi făcut instrucţie, pe când cu secera toţi ştiu să taie.

Duras era mândru de băiat şi greu îşi stăpânea dorinţa de a-i mângâia părul, ca în copilărie. I-ar fi fost ruşine de acest gest „femeiesc.” O bună parte din asprimea lui îşi avea izvorul în credinţa că numai femeile au voie să mângâie şi să se înduioşeze. Bărbatul, dacă îşi simte ochii înduioşaţi, să întoarcă spatele şi să plece. De aceea nici cel mai mic gest nu-i arăta băiatului bucuria fără seamăn a părintelui, care a descoperit deodată că are un fiu cu care se poate mândri. Vorbea cu el ca niciodată înainte, ca de la bărbat la bărbat, despre treburile grave ale cetăţii şi primise răspunsuri cu miez, de om cu judecată matură.

— Am avut un an bun, spuse Duras. Ar fi nevoie să mai săpăm câteva gropi pentru păstratul bucatelor, în orice clipă să avem în cetate hrană pentru un timp îndelungat. La asediu să ai apă şi mâncare.

— Apă aveţi?

Tatăl îi desenă conductele care străbăteau cetatea, apoi locul unde se mai săpase un bazin pentru strâns apa de ploaie. Dadas desenă şi el partea unde socotea că ar fi bine să sape gropile, şi cum să fie făcute.

Nici n-au ştiut când s-a scurs timpul. Mama dormea de mult. Duras îşi întoarse privirea spre ceasul cu nisip din colţul camerei şi băgă de seamă că trecuse noaptea jumătate. Simţi deodată oboseala zilei şi îl îndemna pe

Dadas să se culce. A doua zi, dimineaţa, hotărâseră să meargă la zid.

În camera lui, băiatul găsi trofeele de care era atât de mândru bătrânul Duras, pentru că el le capturase: un vexillium şi trei signe romane. Erau prinse pe peretele de deasupra patului. La nimic nu ţinea Duras ca la aceste dovezi că odată legiunile romane se plecaseră în faţa avântului luptătorilor daci.

Când au ajuns la zid, treaba era în toi. Şi aici, ca în atâtea alte părţi în Dacia, găsiră oamenii sub conducerea unui roman. Un bărbat spătos, cu figură de gladiator: obrazul îi era crestat în trei locuri, iar braţul stâng, aproape de umăr, avea lipsă carnea cât să bagi pumnul. Se lăuda, cui îl întreba, că rănile le căpătâie la Tapae, pe timpul când îl slujea pe Fuscus. Povestea cum zburase cu o singură lovitură de gladie, sabia lui dreaptă, scăfârlia celui care îl rănise, un dac cu barba roşcată. Nu se supăra nimeni pe el, pentru că nu se simţea nici un pic de pornire sau ură în vorbele lui. „Ce-a fost, s-a dus”, încheia, golind cana cu vin, pentru că inginerul era cam petrecăreţ. Avea un glas frumos, şi după ce lua puţin rachiu, nu-l mai putea opri nimeni să nu „urle.”

Când află că Dadas s-a înapoiat de curând de la Roma, mai mai să-l ia în braţe de bucurie.

— Ah, Roma! Mi-e dor de ea! strigă el clătinându-şi capul cu ochii închişi pe jumătate.

— Poate vrei să pleci s-o vezi? interveni repede Duras, crezând că e gata să apuce pe urmele celuilalt inginer.

— Aş pleca şi mâine, dar aurul vostru nu mă lasă, Duras. Plătiţi atât de bine! Şi vinul vostru e un adevărat falern, îţi jur. Şi femeile…

Pocni din limbă încântat, şi cei doi ajutori ai lui, doi tineri, hohotiră deodată, ştiind ei de ce. Tirenus ofta cât putea după o dacă iute, pe la care trecea câte puţin: intra seara şi ieşea dimineaţa.

În ziua asta romanul era de-a dreptul fericit, şi încă nimeni nu ştia adevărata pricină. Îl credeau guraliv ca de obicei, fără să deosebească o altă bucurie anume, mai

adâncă. Tirenus era un bărbat care apropia patruzeci de ani şi încă nu reuşise să-şi întemeieze o familie. După ce învăţase cum se înalţă un zid, fusese luat pe lângă legiunile care veşnic erau pornite într-o altă parte a lumii. Îl trimiteau când într-un castru, când în altul, să întărească zidurile vechi sau să ridice altele noi aşa că umblase tot imperiul, fără să se lipească undeva. Cel mai mult rămăsese aici, în Dacia. Trăise trei toamne şi trei primăveri, tremurase trei ierni şi moţăise în casă trei toamne ploioase. Se cam învăţase să rămână locului undeva, şi pesemne că vârstă era şi ea de vină. I se lipise apoi sufletul de Sarda, femeie frumoasă şi vrednică, de lângă care nu-i venea să mai plece. Astăzi, aflase de la ea că vor avea un copil. Acesta era motivul undei de fericire din privirea lui.

Nu putu să-şi păstreze taina faţă de Dadas şi Duras:

— Mă bucur, Duras, că ai venit chiar azi să vezi cum merge treaba.

— De ce spui „chiar azi?”

— Pentru că avem nevoie de sprijinul tău. Eşti mai marele cetăţii şi poţi să-mi dai un pic de pământ, dar aici, în cetate. Mă priveşti mirat, ascultă însă ce-ţi spun, vreau să-mi ridic o casă. O casă frumoasă, ca la Roma.

— Mă bucur, Tirenus, că vrei să-ţi înalţi aici o casă. Oare ai de gând să rămâi la noi?

— Ai ghicit, Duras. Mă însor cu Sarda şi rămân aici, la Sargedava, să-mi cresc băiatul. În primăvară voi fi tată.

Duras şi Dadas îi urară să aibă, într-adevăr, un băiat; apoi bătrânul spuse, râzând:

— A trebuit să vii de la Roma ca să se nască un dac la Sargedava.

— Se va naşte un roman! sări Tirenus mândru.

— Tu ai să spui că s-a născut un roman, Sarda că s-a născut un dac. Om vedea noi ce-o să fie după ce o mânca pâinea dacilor…

Pentru că Tirenus nu era omul care să ia lucrurile în rău, se întrebă şi el, în sinea lui: „Oare ce va fi? Trebuie să fie roman, după mine. Dac în nici un caz!”

Dadas aprecie că Tirenus gândise bine sistemul de apărare. Într-adevăr, atacatorul care ar fi reuşit să treacă de valul de pământ s-ar fi trezit, după câţiva paşi, în faţa unui zid şi mai greu de cucerit şi lângă care nu putea aduce nici tunurile de asediu, nici alte maşini. Lui Dadas îi veni o idee care complica şi mai mult situaţia duşmanului. Aceste două ziduri paralele, valul de pământ şi zidul de piatră, să fie unite la unul dintre capete, printr-un alt zid. Duşmanul, trecut de valul de pământ, s-ar fi răspândit într-o parte şi alta, să ocolească zidul de piatră. Cei care ar fi apucat spre dreapta s-ar fi trezit deodată într-o fundătură, fără ieşire. Era uşor de închipuit ce îmbulzeală va produce această întoarcere, în ce panică vor intra soldaţii încercuiţi de zid.

Tirenus recunoscu foloasele mari ale acestei fundături şi făgădui să înceapă ridicarea noului zid chiar a doua zi.

Până la vremea prânzului, Dadas şi Duras rămaseră lângă constructori, apoi se îndreptară spre casă, morţi de foame.

După amiază nu avu încotro şi, la dorinţa mamei, făcură o vizită Manniei.

Se trezise în faţă cu o nouă Mannia, mai crescută, mai împlinită, mai frumoasă. De emoţie se înroşise parcă şi marama subţire de borangic, prinsă în creştetul capului, făcută dintr-o ţesătură ca pânza de păianjen.

Ca să scape de aprecierile bătrânilor, care îl cam plictiseau, îi spuse Manniei că ar vrea să vadă locurile pe unde copilărise şi o îndemnă să-l însoţească într-o plimbare pe drumul spre Germisara sau Sarmizegetusa.

— Să nu vă prindă întunericul pe drum, îi povăţui mama.

Sargedava era cam la aceeaşi depărtare de Sarmizegetusa şi de Germisara: aproape două sute de stadii o despărţeau de fiecare.

Mergeau tăcuţi de o bună bucată de vreme. Pe Dadas îl copleşise amintirea Arriei, iar Mannia socotea că nu este ea cea care ar fi trebuit să vorbească. De ce n-o întreba dacă l-a aşteptat, aşa cum i-a promis în clipa plecării? Poate că era, şi el, tulburat!

O ajută să sară un pârâiaş şi abia acum li se întâlniră privirile. Mannia se făcuse frumoasă. Era, poate, chiar mai frumoasă decât Arria. Chipul ei strălucea de sănătate, în timp ce al Arriei era dres cu multe pomezi şi cu sprincenele desenate. Dadas simţi în nări parfumul oriental pe care îl respirase în jurul Arriei. Fata din faţa lui era frumoasă, dar simplă. Nu ştia nici să citească. Sau poate că o învăţase vreun magister roman?

Rămase dezamăgit. Tatăl ei socotea că o fată nu trebuie să piardă timpul cu învăţatul scrisului. O privi cu neascunsă compătimire. Ea nu va trăi niciodată plăcerea fără seamă de a petrece o noapte albă citind şi comentând „De rerum natura" a filozofului Lucretius. Şi nici nu l-ar fi înţeles, dacă el i-ar fi povestit. Oare ce ar gândi dacă i-ar mărturisi că şi el ştia sute de versuri pe dinafară, învăţate în acele nopţi de neuitat. Nopţi în care admirase vioiciunea minţii şi cunoştinţele Arriei. De aceea era sigur că în tovărăşia ei nu s-ar fi plictisit niciodată. Oare cum şi-ar petrece timpul lângă Mannia? Cu siguranţă că n-ar avea ce să-şi spună, ca acum, când se plimbau de atâta timp împreună, fiecare cu gândurile lui. Pe Mannia n-o interesau probabil decât lucrurile care îi erau la îndemână, sau treburile gospodăreşti. Era convins că nu-şi pusese niciodată întrebarea şi nici n-o interesase cum este alcătuită lumea, şi nici despre atomi nu auzise. Îşi amintea o după-amiază când, împreună cu Arria şi cu alţi doi prieteni, vorbiseră îndelung despre structura atomilor. Arria comentase atunci părerile lui Heraclit, Democrit, ale lui Epicur şi Lucretius. Încercaseră să-şi imagineze cum cad atomii în vid, cum se abat din drumul lor, cum se nasc vârtejurile. În mintea Manniei toate erau, desigur, mult mai simple: cele câte ne înconjură sunt făcute de Zamolxe. Oare ce ar spune, dacă i-ar vorbi despre atomii veşnici?

Căuta un subiect despre care să vorbească şi nu găsea. Îşi aminti că Mannia avea un viţel pe care-l iubea foarte mult.

— Ce face viţelul acela cu stea-n frunte, pe care-l sărutai în bot? îl mai ai?

— E juncan în toată puterea. Trage la plug.

— Aşa e, a crescut.

— Acum am un mânz frumos.

— Un mânz? Roib?

— Sur, cu pete negre. Vrei să-l vezi?

— Vreau.

— Se joacă toată ziua cu Pădurean.

— Pădurean?!

— Nu ţi-l aminteşti? Câinele ciobănesc.

— Da… aveai un căţel.

— S-a făcut dulău… E prieten cu Săgeată, mânzul. Sunt curioasă dacă o să te mai cunoască Pădurean. Cred că te-a uitat.

— Multe m-au uitat, de când am plecat la Roma.

— E frumos la Roma? Tinerii se strâng ca noi la şezători, la clăci?

— Cei pe care i-am cunoscut eu sunt nobili. Le place să poarte discuţii alese.

— Despre ce?

— Bunăoară, vorbesc până în zori despre bine şi rău, despre poezie şi tragedie, despre frumos şi urât.

Mannia râse neîncrezătoare. Oare îşi bătea joc de ea?

— Ce să vorbească despre frumos şi despre urât?!

— De ce este frumos ceva sau de ce este urât.

— Este frumos pentru că este frumos şi urât pentru că este urât. Floarea soarelui este frumoasă, Săgeată este frumos.

— Dar de ce este frumos?

Mannia ridică din umeri. O asemenea întrebare nu-şi pusese niciodată. De ce este frumos Săgeată? Dacă te uiţi la el vezi că e frumos.

— Frumos ni se pare ceva ce iubim, Mannia. Îl iubeşti pe Săgeată şi ti se pare frumos. Îl iubeşti?

— Da.

— Asculţi sau vezi ceva şi din prima clipă ţi se pare că l-ai mai auzit sau văzut cândva şi îţi produce bucurie… Şi uneori tristeţe. Cum ne întristează câteodată o doină de dor. Despre toate astea vorbesc tinerii de-acolo.

— Şi nu se plictisesc?

— Nu Mannia. Ştii ce minunat e să vorbeşti despre toate astea? Şi tu ar trebui să înveţi câte ceva. Ai minte bună şi o să-ţi placă. De exemplu, tu te-ai gândit vreodată cum e alcătuită lumea? Ştii ce e sufletul nostru? Cum se face că ochii noştri văd culoarea stejarului şi a florii de mac?

Fata îl privi cu neîncredere. I se părea că simte în glasul lui o nemulţumire că nu ştie toate astea. O socotea proastă, poate. Altfel de ce i-ar fi pus astfel de întrebări? Da, voia să-i arate că e proastă. Sau să-i dovedească deşteptăciunea lui. Altceva nu mai găsea s-o întrebe? Dacă voia să ştie cum e alcătuită lumea şi cum a fost făcută, să-l întrebe pe slăvitul Vezina.

Pe Dadas discuţia îl înviora. Simţi o plăcere neaşteptată să explice. De fapt, să vorbească. Să mai vorbească iarăşi despre toate astea.

— Lumea e făcută din atomi, Mannia. Ai auzit vreodată ceva despre atomi? Oricât de multe lucruri vezi tu în jurul tău şi oricât de diferite ar părea unele de altele, toate sunt făcute din aceiaşi atomi, sau „primordii”, cum le spune Lucretius. Când auzi prima dată ceea ce-ţi spun, te miri şi nu-ţi vine să crezi. Cum se poate ca pomul, şi piatra, şi pământul, şi apa, să fie făcute din aceiaşi atomi? Dacă tai un lucru, şi iar îl tai, şi iar îl tai, ajungi să nu mai poţi împărţi ultima parte în două. Atunci ai un atom. Înţelegi?

Mannia îşi plecă fruntea, din ce în ce mai copleşită de ceea ce auzea, dar mai ales de gândul că el o socoteşte proastă. În clipa aceea ar fi vrut să moară.

— După cum e lucrul pe care ai început să-l împărţi, capeţi un atom de o formă sau alta, pentru că singura lor deosebire este forma. Iar dacă i-ai putea cântări, ai vedea că unul e mai greu decât altul. Cu ochiul n-ai cum să-l deosebeşti, că n-are culoare, cum n-are vântul pe care doar îl simţim în faţă. Nici să-l prinzi în palmă şi să-l priveşti nu poţi, pentru că atomii tot cad în vidul dintre ei. Şi, căzând, se ciocnesc şi se învârtesc, şi tot într-un alt fel se adună la un loc. Când se strâng din nou se naşte din ei un lucru cunoscut de noi. O piatră, să zicem. Numai ordinea şi forma

atomilor fac lucrurile atât de felurite. Dar cum se poate ca din atomi fără culoare să apară lucrul colorat?

Dadas se asculta cu vădită plăcere. Ar fi dorit ca Mannia să-l înţeleagă. Foarte mult s-ar fi bucurat ca ea să priceapă toate astea…

— Ce faci, Mannia, plângi?

Lacrimile el îl readuseră la realitate. Fusese, fără voie, rău cu ea. Fără voie, oare? Nu cumva, în sufletul lui simţise nevoia să se răzbune pe toată situaţia lui, şi jignise o fată nevinovată care îl aşteptase cu sufletul tremurând de dor? De ce fusese tocmai cu ea rău?

— Mannia, nu fi supărată. Dacă nu pricepi ce-ţi spun, am să te învăţ. O să găsim un sclav care ştie să scrie şi să citească limba romanilor.

— Vreau să merg acasă!

— Eşti supărată pe mine?

— Vreau să merg acasă!

— Hai să ne mai plimbăm.

— Vreau să merg acasă!

Îndărătnicia cu care cerea acest lucru îl înfurie. Nu mai stărui.

Se înapoiară tăcuţi. Se încăpăţâna şi el să meargă alături de ea tăcut şi îmbufnat.

II

A doua zi, un călăreţ îl vesti pe Dadas că Decebal vrea să-i vorbească. Nici că se putea veste mai bună. Îi convenea să plece departe de Mannia, pe care altfel ar fi întâlnit-o aproape în fiecare zi, deşi era sigur că fata ar fi încercat să-l ocolească. Părinţii i-ar fi pus însă mereu faţă în faţă. Încălecă bucuros şi porni spre Sarmi.

Decebal se afla în sala mare a palatului, împreună cu şefii triburilor, chemaţi într-un mare sfat. Din Appulum, de dincolo de Maris, venise Sialtes, căpetenia apulilor, din Buridava, cetatea de pe Alutus, venise Tutas, căpetenia burilor, din Sucidava, de pe malul lui Donaris, venise Remes, căpetenia sucilor, din Malva, venise Vever, căpetenia malvenşilor, din Alboca, venise Albos, căpetenia albilor, din Potula venise Limonis, căpetenia potulasensilor. Aceştia erau şefii celor mai mari triburi şi stăteau la locuri de cinste, mai aproape de Decebal. Trimişii triburilor mai mici se înşirau de-a lungul mesei, până în celălalt capăt.

Când sosi Dadas, sfatul era în toi, dar el intră deoarece regele lăsase vorbă să nu aştepte afară. Regele tocmai vorbea, şi el înţelese motivul pentru care fusese strâns atât de grabnic sfatul.

— Iscoadele mi-au adus vestea că Traian întăreşte mereu castrele şi cetăţile de pe malul lui Donaris. Legiunea I Italica şi a IX-a Claudia au fost aduse în coasta noastră. Nu

erau de ajuns cele de la Lederata, de la Ratiaria, de la Oescus. O altă iscoadă, venită de la Troesmis mi-a adus vestea că la Carsium, aproape de locul unde Naparis îşi varsă apele în Donaris, a sosit un escadron de cavalerie, cu cai istoviţi de drum. De ce are nevoie Traian de cavalerie, dacă nu vrea să izbească repede şi pe neaşteptate?

— Şi la Oescus romanii pregătesc războiul! îl întrerupse Remes, căpetenia sucilor, a cărui cetate era faţă-n faţă cu castrul roman. Veteranii din trupele auxiliare înalţă turnuri de asediu. Toată ziua se aud ciocanele izbind.

— La Dierna au şi înălţat trei turnuri! E timpul să ne pregătim mai temeinic. Să strângem bucatele în hambare şi în chiupuri noi, bine arse, că cine ştie când vom mai avea răgaz să îngropăm altele. Să ne îngrijim de apă, să avem pline vasele cu răşină, să pregătim bolovani grei... Cât putem, să lăsăm alte treburi, care sunt destule, şi să croim scuturi şi săbii. Am trimis în toate cetăţile veterani romani să-i înveţe pe daci mânuirea maşinilor de război. Să nu le daţi o clipă de răgaz.

— În privinţa asta nici o grijă, întări Tutas, burul, bărbat aprig, pe care toţi îl respectau pentru destoinicia cu care conducea cetatea.

— E vremea să ne vestim prietenii să fie şi ei gata la semnul nostru. Dacă nu vor veni alături de noi, romanul ne va înghiţi pe rând. Roxolanii aşteaptă un sol de la mine, ca să pornească pe caii lor iuţi. Bastarnii îşi ascut săbiile lungi. Ne-au cerut arme şi trebuie să le dăm. În fierării nu se mai stinge focul. Fierarii bat săbii şi vârfuri de săgeată. Am hotărât să trimitem o solie până la îndepărtaţii marcomani şi cvazi. Şi ei ne-au cerut arme cu care să înfrunte romanul. Chiar mâine le voi trimite. Am hotărât ca nepotul meu Dadas să ducă armele pregătite.

Decebal se întoarse spre tânărul care îşi plecă fruntea în semn de supunere. Vestea neaşteptată îi nedumeri pe şefii triburilor, dar numai Vezina, care stătea chiar în dreapta lui Decebal, îndrăzni să vorbească:

— Decebal, ai gândit bine când ai hotărât să plece nepotul tău?

— Da, Vezina, am gândit bine!

Regele răspunsese cu glasu-i ştiut din lupte, când dădea porunci.

— Viaţa lui va atârna de un fir de păr, Decebal, îndrăzni Vezina să-i amintească primejdiile prin care avea să treacă Dadas, străbătând locurile iazigilor.

— Nu cumva, văzându-i înfăţişarea, crezi că la Roma şi-a pierdut şi curajul?

— De vitejia lui nu mă-ndoiesc, Decebal. Pe noi nimic nu ne sperie mai puţin decât moartea, care ne duce alături de Zamolxe. Eu mă gândesc la daci. Cine va ridica spada, când braţul tău n-are s-o mai poată face?

Din nou se făcu linişte în sala mare. Avea dreptate Vezina: la marcomani putea fi trimis oricare alt tânăr.

Decebal rămase în picioare, privind spre soarele desenat pe peretele din faţa lui, apoi rosti răspicat:

— El trebuie să plece! Altfel cum să se înveţe cu greul? Tu spui, Vezina, că drumul e plin de primejdii. Cine vrei să le înfrunte, dacă nu un tânăr destoinic? Iar dacă Zamolxe îl va chema la el, vom plânge nenorocirea dacilor de a nu-l mai avea în frunte.

Cei de faţă ştiau că nimic nu l-ar mai fi clintit pe rege din hotărârea lui.

— Du-te, Dadas şi pregăteşte-te de drum! îl îndemnă Decebal, întorcându-se spre nepot.

Toţi crezură că regele vrea, într-adevăr, să-şi înveţe nepotul cu greul, în afară de Vezina, care bănuia un alt motiv. De aceea şi încercase să-l determine să-şi schimbe hotărârea. Ştia că dacă nu izbutise aici, în sfat, nu mai era nici o nădejde. Sfatul se încheie. Marele Preot plecă îngândurat. Începuse să bănuiască cele petrecute. Nu cumva Micheas îi mărturisise ceva grav regelui? Dacă era aşa, însemna că cel care-i făcuse de petrecanie sclavului fusese chiar Dadas.

Încercase de câteva ori să aducă vorba despre Roma şi despre nepotul lui, dar regele ocolise răspunsul. Tocmai această muţenie îi întărea gândul că se petrecuse ceva grav.

Îl chemă pe Dadas la el. Tânărul intră în sanctuar, copleşit de aduceri aminte. Retrăi emoţiile copilăriei, când păşea pe lespezile de piatră cu sufletul tremurând de spaimă. Emoţia de acum era pricinuită de sentimentele de atunci.

Privi coloanele cu ochi de constructor şi nu era mulţumit. Le-ar fi dorit de marmură albă şi roşie, Erau şi prea aproape una de cealaltă, nepunându-se în valoare. Când va construi el un sanctuar, le va îndepărta mult, ca să „aerisească" spaţiul.

Se rezemă de o coloană din apropierea altarului de sacrificii. Din spatele ei, câteva trepte duceau spre sanctuarul mic, în care nu avea voie să intre decât Vezina sau ceilalţi preoţi, când coborau din muntele Cogaion.

Nu l-a simţit pe Marele Preot când a venit lingă el.

— Priveşti coloanele, Dadas?

— Da, părinte Vezina.

— Şi nu-ţi plac. Ai văzut altele mai frumoase la Roma. Templele lui Zeus sau ale Venerei sunt mai impunătoare.

— Este adevărat, dar nici lângă ele nu m-am simţit prea bine. Te strivesc prin mărime, te înfricoşează, nu mai eşti nimic. Sanctuarul nostru e prea mic.

— Într-o clipă de răgaz, vom înălţa altul.

— Trebuie, părinte Vezina.

Acesta era şi visul lui, să construiască un sanctuar cum nu mai era altul în Dacia. Şi-l închipuia până în amănunt. Voia să facă din el o operă de artă, care să rămână cât o fi neamul dacilor. O operă de artă despre care să vorbească negustorii veniţi de la Roma…

Nimeni nu avea să ghicească adevărul că l-ar înălţa pentru Arria! În naivitatea lui de tânăr abia sărit de douăzeci de primăveri, visa că odată şi odată Arria o să vină la Sarmizegetusa, măcar în treacăt Nu putea să-i arate ziduri de cetate, n-ar fi înţeles mare lucru, dar un sanctuar era altceva. Aici putea să dea măsura talentului său.

— O să înălţăm, părinte Vezina, cel mai minunat sanctuar pe care l-au avut vreodată dacii, cu coloanele din marmură sculptată în frunze de acant. Numărul lor va aminti zilele

anului şi ale pătratelor de lună. Vreau ca sanctuarul ăsta să fie mândria noastră.

— Îmi place avântul tău, Dadas. Credinţa te îndeamnă să-l ridici? Sau trufia?!

— Roma o să ne copleşească întotdeauna prin templele ei. Oricât de departe ar fi, romanul se simte cetăţeanul Romei pline de statui, şi temple, şi terme, şi circuri minunate. Frumuseţea Romei îi dă mândria de care are nevoie ca să înfrunte lumea. Când îi este greu, se gândeşte că apără basilica Aemilia, şi Colosseum, şi Circus Hadriani, şi templele lui Aesculap sau Neptun sau Vespasian. Chiar dacă numai o singură dată le-a văzut, sau doar a auzit cum sunt, tot pentru ele ridică sabia şi priveşte de sus neamurile care nu au asemenea frumuseţi. Ei nu-i respectă decât pe greci, pentru că au statuile Acropolei, şi pentru că din rândurile lor s-au ridicat Phideas, şi Praxiteles, şi Homer, şi Sofocle, şi Aristofan, şi Menandru. Dacă grecii nu s-ar fi mândrit cu Pericle şi cu Socrate, şi cu Aristotel, romanii i-ar fi numit şi pe ei „barbari”, ca şi pe noi… Ca să ne ridicăm în ochii lor trebuie să avem şi noi sanctuarele noastre, să cioplim statuile noastre, să învăţăm a scrie şi a citi. De la Roma putem învăţa.

Vezina îl ascultă în linişte. Îi plăceau gândurile tânărului. Se dovedea ambiţios şi plin de dragoste pentru dacii lui. Numai că tinereţea nu ştia încă atâtea şi atâtea! Mai ales nu ştia că toate câte le spusese el nu se făceau cu gânduri bune, ci cu fapte mari. Iar pentru fapte trebuia linişte. O linişte pe care poporul dac n-a avut-o niciodată.

— Frumos ai vorbit, Dadas. La un singur lucru nu te-ai gândit tu, băiatule. Că Roma nu-şi trimite încoace filozofii şi poeţii, ci legiunile. Înţeleg ce se petrece în sufletul tău. Ai fire de artist. Dai uşor spada pe pana de scris, laşi zidul cetăţii pentru a înălţa un sanctuar. Aşa e?

— Da, părinte Vezina.

— Bine ar fi ca filozofii să stea în fruntea popoarelor. Ei ar lăsa spada şi ar ridica temple minunate. Dar până şi unii înţelepţi, când ajung pe scaunul domniei, uită de

înţelepciune. Roma a avut în fruntea ei pe Caesar. Puţine scrieri am citit mai pline de miez decât ale lui. I le cunoşti?

— Pe toate.

— Numai un înţelept putea aşterne asemenea rânduri. Cu toate astea, se aşeza mereu în fruntea legiunilor şi prăda, iar dacă viaţa nu i-ar fi fost retezată, poate că l-ar fi văzut şi munţii noştri. Pentru el a înălţat ziduri străbunul Burebista, care era gata-gata să se-nfrunte cu romanul.

— Mereu am înălţat ziduri... Când o să avem răgaz şi pentru altele?

— Când vor sta vânturile, Dadas. Asta e soarta noastră, să stăm la răscrucea lor şi să le ţinem piept. Până atunci, ne vom ascuţi întruna spadele.

— N-am să apuc niciodată să înalt sanctuarul!

— Ba da. Tu sau cei care vor veni după tine Desenează-l mai întâi. Locul este pregătit, n-aşteptăm decât clipa de răgaz... Spune-mi, Dadas, ai vorbit despre toate astea şi cu Decebal?

— Încă din prima zi, când i-am povestit ce am făcut şi ce am văzut la Roma.

— Bine, băiatule! îi spuse el, după o lungă tăcere. Du-te şi îmbrăţişează-l pe rege înainte de a porni la drum.

— Nu mi-a spus să trec pe la el.

— Te trimit eu. Spune-i că porunca lui va fi îndeplinită.

— Da, părinte Vezina.

— Mai stai puţin. Era să uit un lucru de seamă. Ştii ce s-a întâmplat cu Micheas?

— Sclavul meu? Nu ştiu.

— Cineva i-a trimis o săgeată drept în gât.

Vezina îl scruta cu privirea lui ascuţită. Nu atât vestea, cât această privire îl făcu să-şi plece capul. Oare ce voia Marele Preot de la el? De ce îl privea aşa?

— Cine l-a omorât şi de ce? întrebă cu glas şovăitor.

— Poate că a vorbit prea mult.

— Ce putea să ştie un sclav abia înapoiat la Sarmizegetusa?

— O fi dezvăluit prea multe din cele văzute la Roma.

Pe Dadas îl sperie felul de a vorbi al Marelui Preot. Fără să rostească acel cuvânt, îi spusese că-l bănuieşte vinovat. Oare asta o fi crezând şi Decebal?

— Părinte Vezina, nu ştiu nimic. Micheas era un bicisnic şiret, dar…

— Spui adevărul, băiatule?

— Adevărul, părinte Vezina.

Eu cred în cuvântul tău. Du-te şi îmbrăţişează-l pe Decebal.

Dadas plecă tulburat. Acum era sigur că Vezina nu-l chemase la el fără nici un rost. Pricepea şi purtarea regelui. Nu-l mai îmbrăţişase ca altădată, iar când îl privea, ochii îi erau posomoriţi. Dacă Vezina îl trimite la el, ştie bine de ce. Marele Preot era un înţelept, nu făcea şi nu rostea nici o vorbă fără rost. Oare acum, nu-i dăduse de înţeles să se ducă la Decebal şi să-i spună că nu el l-a omorât pe Micheas? Poate că sclavul îi mărturisise ceva regelui înainte să moară. Ceva care îl privea pe el. Poate că îi vorbise despre Arria şi cine ştie în ce fel. Nu cumva îi ponegrise dragostea? O, dacă ar şti că aşa este, i-ar mărturisi lui Decebal că l-a omorât chiar el, cu mâna lui.

Se opri la jumătatea drumului. Nu, nu se va mai duce la rege. Îl va vedea a doua zi, cu puţin înaintea plecării, când va lua scrisoarea pentru regele marcomanilor.

Simţea nevoia să stea de vorbă cu Zuro, prietenul din copilărie. Sosiseră de câteva zile şi nu-l mai văzuse. Zuro îl aşteptase la Viminacium şi veniseră împreună cu doi fierari şi o fată, Livia.

L-a găsit supraveghindu-i pe dulgherii care băteau şindrila unei case noi.

Plautius şi Marcus, fierarii care veniseră la Sarma, trebăluiau pe lângă casă. Livia, fiica lui Plautius, îi trimitea atât de vizibil ocheade lui Zuro, încât lui Dadas îi fu clar motivul pentru care prietenul său se apucase atât de grăbit să-şi înalţe casa.

— Ţi-ai adus aminte de mine? îl întâmpină Zuro, îmbrăţişându-l. Pe unde ai umblat?

— La Pietrodava şi Sargedava. Mă pregătesc iar de drum.

— Încotro?

— La marcomani.

— Undeee?! se minună Zuro, nevenindu-i să creadă. Le duci arme?

— O căruţă.

— Cine te întovărăşeşte?

— Numai doi oameni. Trebuie să ne furişăm. Ştii că iazigii ne-ar căsăpi pe toţi. M-am gândit la doi pe care i-am cunoscut când mă duceam spre Pietrodava. Unul Durdan, o namilă, şi prietenul lui, Seder. Mi-au rămas în minte ca doi oameni de ispravă. Am şi trimis să-i cheme.

— Pe Durdan îl ştiu. Pot să-ţi spun că ai ales bine. Celălalt…

— Unul mic, prieten cu el.

— A, mi se pare că-l ştiu şi pe el. Păi amândoi sunt ca şoarecele cu pisica. Altfel, de ispravă bărbaţi. Şi cum treceţi?

— Ca negustori de stofe. Ne însoţeşte un fugar roman, Silvanus.

— Să fii cu ochii în patru. Mergeţi pe râul Maris, până la Pathissus. Chiar în locul unde se-ntâlnesc e un pod, dacă o mai fi. Pe celălalt mal trece un drum bun care te duce până la Annamatia, pe malul lui Donaris. Cel mai bine e să mergeţi din cetate în cetate şi mai mult ziua. Eu am fost o dată, până la Carnuntum. Am trecut prin Intercisa, Vetus Salina, Brigetio şi Gerulata, ca să ajung la Carnuntum. De acolo mai e puţin până la Vindobona, unde treci iar Donaris şi dai de locurile cvazilor şi marcomanilor. O să se întunece de douăzeci de ori până când o să-ţi apară moţaţii în faţă.

— De ce le spui aşa?

— Pentru că poartă părul lung şi legat la tâmpla dreaptă. Când pornesc la luptă îl strâng în creştetul capului, ca să pară şi mai fioroşi. Ai să întâlneşti multă armată romană în fiecare aşezare, pentru că tot drumul îl străbaţi pe hotarul imperiului.

— Le vorbesc bine limba.

— Când treci de Annamatia, să nu-ţi mai fie teamă de romani. De iazigi să te fereşti. Dincolo de Pathissus se

întind pământurile triburilor lor. Nimic nu e mai pe placul unui iazig decât să reteze un cap de dac. Mai ales de când Decebal i-a alungat de pe pământul nostru, unde se cuibăriseră, la adăpostul legiunilor romane. De la Annamatia în sus, drumurile sunt bătătorite de negustori care urcă spre marcomani. Tare te-aş mai fi însoţit şi eu…

— Dacă Decebal ar fi vrut, mi-ar fi spus. Şi eu m-aş fi bucurat să fim împreună. Dar nici prea rău nu cred să-ţi pară, spuse Dadas, arătând spre Livia.

— Ei, aş fi plecat cu tine… Mai ales că aş fi vrut să stăm de vorbă.

— Despre ce, Zuro?

— Despre Livia. N-am întâlnit până acum nici o fată pentru care sufletul meu să se aprindă atât de tare. Mă ştii cum eram. Aşa am rămas până când am cunoscut-o pe ea. Acum… Tot îmi caut de lucru în preajma ei, tot vreau s-o zăresc, tot n-aş mai pleca. Privirea ei mă dezmiardă…

— O, prietene, dacă ai şti cât mă bucură vorbele tale. Nimeni pe lumea asta nu te înţelege mai bine decât mine, pentru că şi eu, şi eu nu trăiesc decât cu visul că odată şi-odată mă va dezmierda privirea unei femei. E atât de frumos să iubeşti şi să şopteşti versuri de dragoste. În mintea ta răsar mereu ode pe care simţi nevoia să le încredinţezi papirusului.

Zuro nu înţelegea cuvintele prietenului, pentru că nu citise niciodată o poezie. El voia s-o vadă pe Livia, să-i vorbească, să o dezmierde. Se plimbaseră amândoi prin pădure şi simţise deodată că i se umple sufletul de atâta bucurie, încât îi venise să smulgă un arbore din rădăcină şi să-l facă vreascuri de foc.

— Dar, prietene, pari îngrijorat. De ce?

— Sunt, Dadas, pentru că nu ştiu ce să cred. Romanii se închină lui Zeus, după cum ştii şi tu. Lui îi aduc jertfe şi îi ascultă poruncile trimise prin gura preoţilor. Livia spune că nu trebuie să ne închinăm lui Zeus, dar nici lui Zamolxe, Ea crede că în cer există un zeu, căruia îi spune Dumnezeu, şi care şi-a trimis fiul pe pământ. Zice că în Iudeea s-ar fi născut şi tot acolo ar fi fost omorât. Auzi tu, ea jură că după

ce a fost îngropat, ar fi înviat şi l-ar fi văzut paznicii zburând spre cer. Tu ce crezi despre toate astea?

— La Roma am auzit adesea vorbindu-se despre aceşti creştini. Aşa îşi spun ei. Sunt mai mulţi în partea de răsărit a imperiului. În Latium s-au creştinat sclavii şi liberţii. Se închină cu toţii lui Christos, crezând că după moarte cei săraci vor fi mai aproape de Dumnezeu, marele zeu. Învăţătura lor am auzit că spune: „Fericiţi cei săraci, că a lor va fi împărăţia cerului.” De aceea, mai mult sclavii şi săracii se închină lui. Nero i-a pedepsit şi i-a pus să se lupte în circuri, dar nu se luptau. Se lăsau omorâţi, decât să ridice spada asupra altui sclav.

— Nu se luptau?

— Credinţa lor îi învaţă că oamenii şi vietăţile toate sunt ale lui Dumnezeu, şi nu trebuie să le omori. De aceea fug din armată, nu pun mâna pe arme…

— Da, da… Ştii că ai dreptate, Dadas. Livia nu striveşte o musculiţă. Spune că e păcat să-i iei viaţa.

— La Roma sunt socotiţi foarte periculoşi. Îţi închipui ce s-ar întâmplă, dacă toţi romanii ar crede în acest nou zeu? Cine s-ar mai înrola în legiuni, cine ar mai păzi imperiul?

— Ce ciudată credinţă! În loc să mori râzând şi să te duci în împărăţia lui Zamolxe, ca un erou! Să nu spui nimănui ce am vorbit noi.

— Fii sigur, dar vezi, încearcă să-i scoţi din minte toate astea.

Zuro tăcu. Nu i se părea prea uşor.

— Ştii ceva, Dadas? Mi se pare că şi credinţa asta a lor i-a făcut să vină la noi. Zice că la Roma sunt pedepsiţi, pe când aici… aici nu-i ştie nimeni.

— Nici n-o să afle, Zuro. Acum trebuie să plec, prietene.

— Du-te, Dadas, să fii cu ochii în patru! îţi mai spun o dată. Fereşte-te mai ales de romanul acela. Eu tare nu am încredere în el.

— E de mult la noi. Cunoaşte bine drumurile, pentru că a stat un timp la Vindobona.

A doua zi, Decebal i-a dat scrisoarea către Ruru, apoi l-a îmbrăţişat lung, ca niciodată. Dadas a simţit atâta căldură

în îmbrăţişarea regelui, încât i s-au spulberat toate temerile.

— Du-te, Dadas! l-a îndemnat, întorcând capul, să nu-l privească. Spune-i din partea mea lui Ruru că Roma va porni război în primăvară. Să-mi răspundă ce vor face călăreţii lui, când legiunile se vor urni spre Sarmizegetusa. Mai spune-i că singură unirea ne poate scăpa de robie. Să nu se culce pe-o ureche, că numai dacii vor fi călcaţi de legiunile lui Traian. Dacă ne va părăsi, vor fi şi ei în mare primejdie. Îşi vor păstra mai sigur libertatea venind alături de noi în luptă. Să nu ne lase în nenorocire, că ei înşişi vor ajunge robi, când nu vor mai avea aliaţi...

— Am să-i spun, unchiule.

— Orice-ar fi, să te porţi ca un adevărat dac. Iar dacă o fi ca numai numele tău să se întoarcă, în mare cinste o să fie slăvit.

— Mă voi purta ca un dac, unchiule!

— Ai stat la Roma, în plin desfrâu... Prea tânăr te-am trimis acolo, să le înveţi obiceiurile! Dar poate că braţul tău nu s-a moleşit de tot.

Dadas ştia unde bate unchiul şi ce credea despre el. Avea să-i dea răspuns în ultima clipă a plecării. Sau poate că nici atunci, ci la întoarcere, când regele va afla cum s-a purtat în ţara iazigilor.

— Du-te, Dadas!

Regele îi privea cu ochi înspăimântători, aspri şi îndureraţi totodată, iar pleoapele i se băteau repede.

— Du-te! îl îndemnă iar, de parcă nu s-ar mai fi simţit în stare să stea faţă în faţă cu el.

Căruţa cu arme, acoperită cu coviltir, trăsese aproape de ei. Dadas îşi vârî sulul de papirus sub cămaşă şi spuse:

— Să ştii, unchiule... că eu... mă voi întoarce de la marcomani cu veşti bune.

Voise să-i spună că el n-ar fi trimis niciodată o săgeată pe la spate, în gâtul unui sclav, dar nu putu să se dezvinovăţească. Lăsă ca faptele să vorbească în locul lui.

Uriaşul Durdan stătea sub coviltirul căruţei şi ţinea hăţurile. Seder se învârtea pe lângă cai, potrivindu-le

căpestrele. Silvanus se urcase în căruţă şi-i pregătea locul lui Dadas, să se aşeze alături.

Durdan îndemnă caii şi plecară urmăriţi de privirea cruntă, tristă şi deznădăjduită a regelui.

În seara din ajunul plecării lui Dadas, în cetate se petrecu un fapt de care nimeni nu află, deşi era de mare însemnătate. După ce Decebal dictase scribului papirusul pentru regele marcomanilor, cel care îl scrisese migălos, desenând literă după literă, se grăbi să ajungă la uşa unei case de dincolo de poarta cetăţii. Iudenus putea intra şi ieşi oricând din cetate, fiind cunoscut până şi de copiii care se zbenguiau în colbul uliţelor. Toţi îi dădeau ziua bună cu respectul pe care îl merita îndeletnicirea lui. Despre el se ştia că se poate înţelege cu toate seminţiile pământului. Vorbea limba germanilor, a îndepărtaţilor gali, trăise un timp şi prin Aegyptus, descurcându-se şi în graiul faraonilor. Era de la sine înţeles că ştia să scrie şi să citească limba Romei şi a grecilor din cetăţile de la Pontus Euxinus. De aceea, ori de câte ori sosea un sol al marcomanilor, al romanilor sau din oricare altă parte, el era de faţă, între Decebal şi trimişi, ajutându-i să se înţeleagă. Ştia întotdeauna ce pregăteşte sau ce are de gând să facă regele, ce solii trimitea şi ce veşti duceau în papirusurile ascunse cu grijă.

Mai întâi fusese în slujba lui Domitianus. Când Fuscus a pornit războiul împotriva dacilor, l-a luat cu el, ca să se poată înţelege cu cei pe care credea că-i va supune, deoarece Iudenus, care locuise în Tomis, rupea binişor şi limba barbarilor de dincolo de Danubius. Învăţase limba geţilor, aceeaşi cu a dacilor de dincolo de crestele munţilor. În timpul luptei, Iudenus se trezise în rândurile dacilor, prizonier, şi puţin a lipsit să nu-i cadă capul de pe umeri. Poate că numai curiozitatea i-a făcut pe cei care au pus mâna pe el să nu-l căsăpească. Spre deosebire de ceilalţi romani, acesta nu avea deloc înfăţişarea unui soldat. Purta un fel de anteriu lung până la călcâie, de culoare neagră, legat la brâu cu un şnur roşu. Când îi dădură poalele

anteriului într-o parte, să vadă ce arme îi umflă îmbrăcămintea, descoperiră că nu avea nici sabie, nici pumnal, ci doar câteva sticluţe mici prinse de o curea de piele. Ce o mai fi şi asta?! Prea mult nu pricepură dacii, deşi prizonierului îi mergea gura ca o meliţă, lămurind că el ştie să scrie, şi să citească, şi să se înţeleagă în toate graiurile pământului. Şi pentru că tot cerea să fie dus în faţa lui Decebal, i-au făcut hatârul. De atunci a rămas pe lângă locuinţa-palat.

Acum îşi lipăia sandalele spre Arinius, prietenul lui cel mai bun, cu care adesea era văzut golind câte o cană mare de vin, stând la o masă în faţa casei acestuia.

Iudenus ciocăni grăbit în uşa de lemn şi trecu destul timp până când i se răspunse. Arinius abia se culcase şi se trezea greu:

— Cine bate acolo? întrebă el cu glas mahmur.

— Eu sunt, Iudenus.

— Pe Jupiter, ce cauţi la timpul ăsta pe drum? Mă faci să cred că s-a întâmplat ceva grav, dacă n-ai avut răbdare până mâine dimineaţă.

În timp ce bombănea toate astea, trăgea de zăvoarele uşii, trei la număr, ca să-şi poată primi prietenul.

Arinius stătea zăvorit din pricina bogăţiilor pe care le avea. Fusese adus la Sarmizegetusa pentru priceperea lui în a prelucra aurul şi argintul. Decebal trebuia să-i plătească pe romanii veniţi să construiască cetăţi şi nu avea atâţia denari câţi îi trebuia. Mai avea nevoie de bani şi pentru tot felul de materiale pe care le cumpăra din imperiu. De aceea, regele s-a gândit la o treabă foarte îndrăzneaţă, cu care a ieşit din încurcătură: l-a chemat la el pe Arinius să-i facă forme pentru bătut bani romani, şi nu numai romani. Erau un fel de bani falşi, dar la fel de valoroşi, dacă te luai după cantitatea şi calitatea aurului din ei. Singura deosebire era aceea că nu erau la fel de reuşiţi, ca cei adevăraţi. Arinius mai modelase forme pentru bătut monede thasiene, pentru lysimachi vechi, macedoneni, pentru kosoni sau pentru stateri cu chipul lui Filip al II-lea. Bătuse chiar şi tetradrahme cu Alexandru cel Mare pe ele.

Făceau monede vechi, pentru că adesea erau mai căutate în negoţ.

Dar Arinius nu se îndeletnicea aici numai cu baterea banilor. Ajunsese repede cunoscut ca cel mai priceput meşter în arta de a lucra cercei şi brăţări frumoase, aşa că femeile dădură buzna la el. Îi aduceau aur mult – din care aveau destul – şi plecau acasă cu o brăţară care nu cântărea nici un sfert din cât aduceau. Brăţările erau însă minunate: şerpi încolăciţi, mici pătrate legate între ele printr-un lănţişor fin, plăci mai mari pe care erau gravate animalele pădurii, mai ales căprioare. Cerceii reprezentau, de cele mai multe ori, soarele – modelul cel mai căutat de tinerele dace.

În scurt timp faima lui Arinius ajunsese atât de mare, încât veneau tarabostes tocmai din Cumidava sau Potidava să-şi lucreze podoabe la el. Mai făcea Arinius piepteni de aur sau de bronz, mânere frumos cizelate pentru oglinzi, terminate cu cap de berbec sau de lup. I se cereau cheutori pentru ie, pe care ştia să le facă mici şi uşoare, ca să nu atârne greu pe pânză subţire. Arinius pătrundea în casele celor mai de seamă tarabostes, prin frumuseţile care ieşeau din mâinile lui. Toţi ar fi vrut să aibă pe hamurile cailor sau pe scut aplice de aur. Adesea mantia de vreme rea, care cădea pe spate, era prinsă la gât cu o fibulă de aur, lucrată meşteşugit.

Iată de ce Arinius se îngrijea să încuie bine uşa. Avea la el aur mult şi pietre scumpe, pentru care era pizmuit. Nu atât de dacii de rând, cât de pleava venită din imperiu ca să se căpătuiască aici. Pe lângă meşterii şi instructorii militari, de dincolo de Donaris fugiseră în Dacia tot felul de certaţi cu legea, atraşi de faima bogăţiilor. Unii lucrau la construcţii, alţii încercau să încropească un negoţ oarecare, fie cât de mic. Erau şi dintre aceia care se însuraseră şi îşi ridicaseră ziduri de casă. Nu mai era ceva rar să auzi vorbindu-se limba Romei într-o cetate dacă. Nevestele învăţau de la bărbaţi limba romanilor. În ultimul timp devenise o modă să ştii să înşiri măcar câteva vorbe străine. Bineînţeles că mai ales în cetăţile mari erau aciuaţi

aceşti romani. La ţară sau în cetăţile mai mici şi mai îndepărtate nu se prea auzea de aşa ceva.

Arinius închise uşa în urma prietenului şi îl întrebă curios:

— Ce s-a întâmplat, Iudenus? Vorbeşte odată!

— Am aflat ceea ce de mult ne cere marele Traian, spuse scribul şoptit, privind spre fereastră, de parcă tot s-ar fi temut să nu fie dincolo de ea o ureche vrăjmaşă. Împăratul ne-a cerut să-i dăm dovada că Decebal unelteşte împotriva Romei.

— Întotdeauna am spus trimişilor lui Traian că aici zace necredinţa. Decebal s-a declarat clientul Romei, dar unelteşte împotriva ei.

— Traian vrea o dovadă a necredinţei lui, pe care s-o arate Senatului. Ştii că Senatul se opune începerii războiului cu dacii, dar ar încuviinţa de îndată pornirea legiunile spre Danubius, dacă Traian ar dovedi că Decebal unelteşte împotriva Romei. Ei bine, Arinius, există această dovadă, de care are atâta nevoie împăratul. Am scris-o chiar eu, cu mâna mea.

— Ce spui?

— Mâine dimineaţă, în zori, Dadas porneşte spre marcomani, ducând scrisoare şi un car cu arme. În scrisoare, Decebal îi cere lui Ruru să-şi pregătească armele, pentru a lovi împreună cu dacii legiunile romane. Dar ce dovadă mai bună vrei, decât armele din car? Împăratul n-are decât să le înfăţişeze în Senat, şi dovada vinovăţiei lui Decebal va fi făcută.

— Veste mare, Iudenus! Veste mare! Cum să punem mâna pe aceste arme?

— Chiar în noaptea asta să pleci spre Lederata. Vesteşte că a pornit solia dacilor. Se prefac a fi negustori de stofe. Până când ajung ei la vărsarea lui Maris în Pathissus, soldaţii din Lederata pot să le iasă înainte. Dacă nu, să pună mâna pe ei când trec prin ţinuturile iazige.

— Iudenus, dacă ne cad în mână, Traian ne umple de aur! Parcă te văd în preajma lui, tălmăcindu-i limba barbarilor. Scăpăm amândoi din această margine de lume, ne găsim iar un culcuş bun lângă Quirinal!

— Scăpăm de iarna dacică, Arinius. Am văzut lumina zilei în călduroasa Misia, din Asia Minor, care nu cunoaşte albul zăpezilor. Nu mai vreau să port cinci rânduri de cămăşi, să-mi tot înfăşor picioarele în blană de iepure, şi tot să-mi îngheţe degetele. Nu pot să umblu ca barbarii ăştia cu pieptul gol când crivăţul bate de-ţi taie răsuflarea. Îmi pare rău de Dadas că va pieri. Dacă ar fi urcat în scaunul regelui, Roma ar fi avut în el un client credincios. Asta ar trebui să-i spunem lui Traian. Împăratul să caute să-l înlăture pe Decebal şi să-l păstreze pe nepot.

— N-am încredere în nici unul.

— Dadas a trăit la Roma. Am auzit cu urechile mele când îl sfătuia pe Decebal să fie credincios lui Traian.

— Atunci ar trebui să-l prindem viu. Am să-i spun comandantului din Lederata cine este şi de ce ar fi mai bine să ajungă nevătămat la Roma. Mâine, poimâine poate că ne întoarcem cu el aici. Iată că sunt gata de drum.

Între timp Arinius se îmbrăcase şi luase din cui şaua, s-o arunce pe spatele calului. Grajdul îl avea chiar sub locuinţă. În afară de cal, Arinius nu mai ţinea nici un alt animal pe lângă casă. Singur calul îi era de folos, pentru că se putea duce uşor, când avea nevoie, dintr-un loc în altul.

Ca să nu atragă nimănui luarea-aminte, Iudenus se înapoie cât mai repede în cetate, în timp ce Arinius dădu pinteni calului şi se îndepărtă pe drumul către Aizis şi Lederata.

Din turnul locuinţei sale, Vezina îl văzuse pe Dadas ieşind de la rege. Pentru a nu ştiu cita oară, se întrebă cine va lua locul acestui uriaş trimis de Zamolxe dacilor, care este Decebal? Greu s-ar fi găsit un altul cu înţelepciunea şi hotărârea lui, care să stea în fruntea acestui neam ameninţat cu pieirea! Marele Preot era şi viceregе, lui i s-ar fi cuvenit să-l urmeze pe Decebal, dar nu se simţea în stare. Înaintase în vârstă, iar Dacia avea nevoie de braţ tânăr şi înţelept. Dadas i se părea cel mai potrivit. Văzuse multe, ştia multe, putea fi un rege luminat. Avea în el şi dorinţa de a scoate pe daci din întunericul neştiinţei. Iubea

filozofia şi poezia, dar mânuia curajos şi sabia. Ce putea dori mai mult pentru Dacia? Fusese liniştit în privinţa urmaşului, dar dintr-o dată totul se tulburase, iar Decebal devenise de neînţeles. Oare ce se întâmplase? Regele ocolea să vorbească despre nepot, deşi el încercase de mai multe ori să aducă vorba. Decebal se închisese într-o muţenie care îi dăduse de gândit. Cu ce îl supărase Dadas? Se convinsese că nepotul nu se ştia vinovat faţă de rege. Atunci? Se gândea mereu ia sclavul Micheas. Să-l fi supărat chiar atât de mult pe rege moartea lui? Dacă da, Vezina nu reuşea totuşi să înţeleagă de ce.

Se hotărî să mai încerce încă o dată să stea de vorbă cu Decebal. Poate că-l va convinge să-l trimită pe Zuro după Dadas. Amândoi s-ar fi descurcat mai uşor.

Ascuns în camera lui, regele se perpelea ca pe jar. Şi nu putea spune nimănui ce are pe suflet. Numai el trebuia să ştie ce pusese la cale. Se ascunsese, ca să nu scape o vorbă pe care n-ar fi vrut în ruptul capului s-o rostească: Opriţi-l! Se urcase în foişorul locuinţei-palat şi privise de sus, până când căruţa se pierduse în depărtare. Abia atunci cerbicia lui se frânsese, gheaţa din suflet i se topise, şi ar fi vrut să strige primei străji: „Opriţi-l!” Dar ca să n-o facă, şi-a plimbat privirile roată peste munţii şi câmpiile din zare, peste casele risipite pe coaste şi-n poiene, peste stâncile pe care le ştia în luminişurile de pădure. Peste toate a trecut ochiul lui îndurerat şi pieptul i s-a umflat într-un oftat greu, şi limba n-a mai rostit acel cuvânt, care l-ar fi salvat pe nepot. „Măscărici! Un măscărici!” Cuvântul ăsta i se înfipsese prea adânc în suflet. Auzea Roma râzând în hohote şi pe Traian strigând: „Mă voi lupta cu un măscărici! Iată cine se ridică împotriva Romei!” Cum putuse să-şi piardă până într-atât capul acest băiat? Numai femeia aceea a fost de vină! Numai ea! Şi dovada cea mai bună că sufletul lui este acum stricat, o avusese în clipa când aflase că Micheas zace mort. Îl omorâse ca un mârşav, din umbră, aruncând săgeata. Omorâse un sclav ca să nu-l dea de gol, în loc să vină în faţa lui şi să-i taie capul ca unui mincinos.

Dacă i-ar fi retezat capul, în timp ce stătea de vorbă cu el, l-ar fi înţeles.

— Ai sufletul greu, Decebal, auzi deodată în spate glasul lui Vezina. Ochii tăi sunt îndreptaţi pe urmele lui Dadas. Ai gândit bine ceea ce ai făcut?

— Vezina, cine crezi tu că trebuia să stea în fruntea dacilor? strigă regele de parcă acesta i-ar fi fost răspunsul la întrebarea pusă de Marele Preot.

— În nici un caz unul mai puţin înţelept decât Decebal. Timpurile se vestesc tulburi.

— Aşa e, ne aşteaptă încercări grele. Şi n-am cui să las Dacia. Barba mi-e aproape albă şi gândul mi se îndreaptă tot mai des către cel care trebuie să-mi urmeze.

— De ce l-ai trimis aşa departe, Decebal?

— Ca să se înveţe cu greul.

— N-o să se mai întoarcă!

— Îl vom plânge cu toţii.

— Asta vrei, Decebal, să-l plângem? În sufletul tău crezi că n-ar merita să-ţi urmeze, dar te înşeli. Este un tânăr de ispravă. Trimite, Decebal, să-l cheme înapoi la Sarmizegetusa!

Regele prinse să se plimbe prin cameră, suflând ca un zimbru încolţit de vânători. Nu-i răspunse.

— Trimite-l pe Zuro să-l însoţească. Au copilărit împreună, sunt ca fraţii... Ai aflat, Decebal, cine l-a răpus pe Micheas?

— N-am avut ce afla.

— Nu înţeleg vorbele tale. Ştiai?

— Cu puţin înainte de a muri, Micheas a fost aici. L-am întrebat ce a fost la Roma...

— Şi ce ţi-a răspuns, Decebal? El ţi-a cătrănit aşa sufletul? Ce ţi-a spus?

— Tot ce ştiam şi eu. Apollodoros era mulţumit de Dadas. Nu ne-a făcut de râs. Sunt mândru de el.

— Cu atât îmi pare mai rău că Micheas nu mai poate vorbi. Multe lucruri am fi aflat de la el, pe care Dadas n-o să ni le spună. Ştiu că nu-i place să se laude.

— Şi mie-mi pare rău!

— Ai pus să-l caute pe vinovat?

Nu ceruse nimănui să-i aducă vinovatul, temându-se de cele ce ar fi putut afla.

— O să-l dăm în vileag, şi nu-i va fi uşor.

— Chiar eu voi încerca să-l aflu.

— Încearcă, spuse Decebal, fără nici o tragere de inimă. Încearcă, Vezina!

Marele Preot se ţinu de cuvânt. Îl chemă la el pe Zuro. Tânărul se înfăţişă cu fruntea senină.

— Zuro, regele este îndurerat că Micheas a murit, dar făptaşul a rămas necunoscut. Vrei să mă ajuţi să-l aflu?

— Am să încerc, părinte Vezina.

— Trebuie, Zuro, să-l găsim. Ascultă bine ce-ţi spun, este o taină mare. Regele l-a trimis pe Dadas la marcomani ca să-l pedepsească pentru omorârea lui Micheas.

— Să-l pedepsească?!

Zuro păli.

— Da, Zuro. Dintre cei plecaţi la marcomani, puţini au reuşit să treacă prin ţinuturile iazigilor, şi nu duceau o căruţă plină cu arme. Decebal l-a trimis, dar nu-l mai aşteaptă…

Ultimele cuvinte fură ca o lovitură de trăsnet pentru Zuro. Prietenul lui fusese trimis să moară! Trimis chiar de Decebal, care îl iubea ca pe ochii din cap.

— Părinte Vezina, şopti el, cu glasul gâtuit de emoţie, Dadas nu trebuie să moară! Regele îl voia urmaş. De ce şi-a întors faţa de la el?

— Pentru că l-a răpus pe Micheas. Sclavul îi spusese ceva despre Dadas şi el i-a trimis săgeata în gât. Cel puţin aşa crede regele.

— Nu putea să facă Dadas una ca asta! Altcineva l-a omorât pe Micheas…

— Cine, Zuro? Regele trebuie să-l ştie pe făptaş. Numai aşa salvăm viaţa lui Dadas. Stai, unde te duci?

— La Decebal.

— De ce?

— Să-l rog să mă trimită după Dadas.

— Decebal nu mai este în Sarmizegetusa. E puţin timp de când l-am văzut plecând spre Sargedava. S-a dus la Tinna.

— Alerg după el!

— Aşteaptă-l aici. Lasă-l pe Decebal să-i spună Tinnei ce-o crede el de cuviinţă.

— Dar când se înapoiază, părinte Vezina?

— Mâine dimineaţă.

Decebal nu-şi mai putuse înăbuşi durerea şi pornise spre Sargedava, să-şi vadă sora. Voia chiar el să-i spună că l-a trimis pe Dadas la marcomani. Poate că ea nu va simţi decât durerea despărţirii, dar tatăl lui va şti ce primejdii îl pasc pe băiat. Era hotărât ca lui Duras să-i mărturisească adevărul. Acest om aspru şi drept îi va înţelege şi durerea, şi fapta. Cu Tinna nu îndrăznea să vorbească deschis, nu-i putea spune că fiul ei se ticăloşise la Roma. Ea va răbda mai uşor moartea lui ca erou, va fi mândră să-şi ştie fiul alături de Zamolxe, în rândul vitejilor. Dar n-ar fi putut trăi o clipă, dacă ar afla că şi-a făcut neamul de râs. Pentru ea, ca şi pentru ceilalţi, Dadas trebuia să piară vitejeşte.

Aşa cum se aşteptase dealtfel regele, când Duras află, rămase ca de piatră, cu ochii închişi. Obrajii i se învăpăiase de parcă primise palme, şi regele ar fi putut jura că niciodată nu-i fusese atât de ruşine. Duras îşi amintea acum fiecare cuvânt schimbat cu fiul lui, în ziua sosirii la Sargedava.

— Îţi mulţumesc, Decebal, că n-ai lăsat ruşinea să cadă asupra familiei mele!

Fură singurele lui vorbe.

A doua zi, Decebal se înapoie la Sarmizegetusa. În faţa locuinţei-palat îl găsi pe Zuro, aşteptându-l. El era acum singura lui bucurie şi-l prinse cu dragoste de umeri, privindu-l lung.

— Ce vrei, Zuro, de la mine? Mi se pare că mă aşteptai sau mă înşel?

— Te aşteptam, mărite Decebal.

— Bine ai făcut, băiete. Pe nimeni n-aş fi vrut atât de mult să-l văd, ca pe tine. Spune-mi ce vrei.

— Îndrăznesc să-ţi cer ceva.

— E singura dată când te aud că ai o dorinţă.

— Cu atât mai mult aş vrea să mi-o îndeplineşti.

— Vorbeşte!

— Vreau să plec pe urmele lui Dadas. Sunt prea mari primejdiile, ca să le înfrunte singur. Braţul meu îi va fi de ajutor.

Vorbele tânărului îl pătrunseră pe rege. Oare de ce nu avusese norocul să fie şi Dadas la fel ca el? Câte porunci îi încredinţase, pe toate le dusese până la capăt. Iată că ştia să fie şi prieten de credinţă.

— Am fost ca fraţii, urmă Zuro. De ce să nu înfruntăm amândoi primejdia?

— Frumoase vorbe mi-ai spus, fiule, dar ce rost are să pleci după el? Să vă pierd pe amândoi deodată? Ar fi prea mult pentru mine.

— Trebuie să-l urmez!

— Trebuie?! tresări regele.

— Mărite Decebal… eu l-am omorât pe Micheas!

Regele păli. Mărturisirea lui Zuro îl sperie. Tânărul îl privea drept în faţă, fără urmă de teamă, dar într-un fel care îl încredinţa că nu minte.

O furie oarbă întunecă mintea regelui. O furie care îi duse mâna pe mânerul cuţitului scurt pe care-l purta la brâu. În clipa mărturisirii lui Zuro, simţise că a rămas fără aceşti copii, pe care îi iubea ca şi când ar fi fost ai lui. Tinereţea lui o vedea în tinereţile lor. Cât timp fuseseră ai lui, aşa cum îi credea el, privise liniştit viitorul. Urmaşii se dovedeau demni de părinţii lor. Şi iată că băiatul acesta venea acum să-i sfâşie sufletul printr-o mărturisire năroadă.

Pumnul i se încordă pe mânerul cuţitului. Vinele groase se întinseră sub piele, gata să plesnească. Zuro simţi încordarea din pumnul regelui şi îşi înalţă capul, ca să-şi dezvelească grumazul. Ar fi primit bucuros moartea din mâna lui Decebal.

— Spune-mi că mă ierţi, mărite Decebal, şopti el privindu-l fără să clipească. Nu pot să mă duc în împărăţia lui Zamolxe fără iertarea ta.

Vorbele lui îl copleşiră pe rege. Mânerul cuţitului îl simţi deodată rece în palma-i încleştată…

— Pleacă fiule!… Du-te din faţa mea! Tinereţea… tinereţea asta fără minte! Numai la ea se gândeşte. Du-te din faţa mea!

Zuro abia acum îşi dădea seama că greşise mai mult decât crezuse el. Dacă greşise atât de greu, de ce-l ierta? De milă? El, Zuro, iertat de milă?

— Pedepseşte-mă, mărite Decebal! Eu l-am omorât pe Micheas. Cere săgeata care l-a răpus şi pune-o lângă ale mele.

— De ce, Zuro?

— L-am auzit vorbindu-ţi. Îl trăda pe cel căruia trebuia să-i fie credincios. Nu din dragoste îţi spunea toate acelea, ci ca să-şi capete libertatea. Există vreo pedeapsă prea mare pentru linguşire? Şi pe deasupra minţea!

— Minţea?

Zuro simţi unda de speranţă din întrebarea regelui.

— Minţea! De ce să priveşti cu ochi răi dragostea lui pentru femeia aceea. Şi eu iubesc o străină.

— Pe cine, Zuro?

— Pe Livia, fiica lui Plautius, meşterul pe care l-am adus să ne bată arme din fier tare. Lasă-mă să mă duc după Dadas. Am fost ca fraţii.

— Îl mai poţi prinde?

— Am să încerc. Plec chiar în clipa asta.

— Du-te, Zuro. De acum s-au apropiat de locurile iazigilor duşmani.

Râul Maris îşi lăţise apele de parcă se întinsese la soare. Murmura leneş, ca un om care merge fără grabă, îngânând un cântec. Drumul se desfăşura chiar pe malul lui, ţinându-i tovărăşie.

Dadas stătea răsturnat pe baloturile de stofe, cu ochii aţintiţi la împletitura coviltirului de deasupra. Asculta pasul egal al cailor care mergeau de parcă ar fi ştiut drumul de când lumea. Nimeni nu-i îndemnase de când plecaseră de-acasă. Pădurea se rărise şi Durdan spunea că nu e

departe locul unde Maris îşi varsă apele în Pathissus. Dincolo de Pathissus aveau să facă pe negustorii de pânzeturi.

Romanul picotea lângă Dadas, pentru că toată noaptea nu închisese ochii. Se culcaseră într-un luminiş, chiar pe malul apei, şi el nimerise cu capul lângă un muşuroi de furnici, care-i făcuseră pielea tot o blândă. Mai ales chelia. În loc să doarmă, se scărpinase tot timpul şi omorâse furnici, chinuindu-se noaptea întreagă.

Acum se văicărea arătându-i blândele lui Durdan, care râdea de se prăpădea.

— Pe mine de ce nu m-au ciupit?

— Puteau să muşte din pielea ta bună pentru opinci? se răsti Silvanus, fără chef de glumă, mângâindu-şi pleşuvia. Şi-ar fi rupt dinţii bietele vietăţi.

— Ha, ha, ha! sări Durdan. Tu ai piele fină, de roman, unsă cu tot felul de alifii. Ai văzut Seder, ce piele frumoasă are romanul? Cam tăbăcită de anii mulţi, da'… parcă-i fiartă în şofran. De ce taci, Seder, şi nu spui nimic?

— Şi pe mine m-au ciupit, se plânse micul Seder.

— Ţi-oi fi cumpărat şi tu pielea de la vreun roman venetic. Acum e la modă să cumperi de la „negotiatores." rosti Durdan plin de ironie, cuvântul latin. În târgul cetăţii s-au înmulţit tarabele lor. Toţi se laudă că-i bine şi frumos la Roma, dar vin şi vând la Sarmizegetusa şi se tocmesc cu femeile noastre pentru fiecare as. Tu tot de bine ai venit, Silvanus? Am auzit că aveai un „domus" de toată frumuseţea, cu multe încăperi şi cu bazin pentru scăldat. E adevărat, Silvanus? Toţi „negotiatores" se laudă că au scăldătoare acasă şi strâmbă din nas la mirosul cojocului nostru de miel.

Dadas se amuza ascultându-l pe Durdan. Nu alesese rău când îl luase la drum. De când plecase de-acasă, meliţa tot timpul din gură, şi întotdeauna cu haz. Erau de toată nostimada ciocnirile lui cu Seder, prietenul care abia îi ajungea la subsuoară.

— Chiar aşa, Silvanus, de ce ai fugit de la romani? se bagă în vorbă şi Dadas. Tu eşti chiar din Latium, după cum spui.

— Parcă tu nu ştii de ce suferă un biet militar? Ajungi odată să nu mai poţi răbda. Nedreptatea te împinge la multe. După ce înduri corvezile serviciului militar treizeci de ani, nu scapi de ele nici după ce împlineşti termenul. Te ţin mai departe sub arme, nu-ţi schimbă decât numele. Te numesc veteranus, dar în lupte eşti trimis să mori ca cei tineri, cu toate că tu ai pielea plină de urmele rănilor. Când ceri dreptul tău în pământ şi bani, trec ani şi ani până să-l primeşti. Iar când, în sfârşit, se îndură şi te lasă acasă, ce primeşti sub numele de ogor? Noroaie, sau smârcuri, sau coclauri de munte. Ce să vă mai spun, e grea viaţa de soldat Şi pentru ce? Cât fac sufletul şi trupul unui soldat? Zece aşi pe zi, adică un denar mare şi lat! Din ei trebuie să-ţi cumperi îmbrăcăminte, arme, corturi şi să mai dai ceva şi centurionului, ca să nu te muştruluiască fără nici o milă şi să te mai scutească de corvezi. În schimb, pe Hercules, mereu bătăi şi răni, mereu vitregia iernii şi căldura istovitoare a verii... Vai de cei din legiuni! Numai pretorienii o duc bine. Ei primesc doi denari pe zi şi sunt trimişi la vatră după şaisprezece ani de serviciu. E drept asta? Se zice că s-au dat pământuri bune în Moesia Minor, pe lângă castrele care păzesc Istrul.

— Donaris, să-i spui, Silvanus, aşa cum îi zicem noi.

— Voi îi ziceţi Donaris, romanii îi spun Danuvius, iar acolo, în jos, pe la geţi, i se zice Istru.

— Acum să-i spui Donaris, ca noi, îi ceru din nou Durdan, autoritar. Dacă eşti la noi, să-i spui ca noi.

— Totuna mi-e. Doar rămân aici pentru totdeauna.

— Aşa de bine plătit n-ai fost tu niciodată. Şi, pe deasupra, tu eşti cel care comanzi.

— Aşa e, dar şi eu slujesc cu credinţă.

— Ia uitaţi-vă colo, nu cumva se zăreşte turnul de pază?

Durdan avea dreptate. Se zărea înaintea lor turnul întărit de la vărsarea râului Maris în Pathissus. Dincolo de el erau iazigii.

Îi întâmpină un oştean călare.

— Ce-i cu voi şi încotro mergeţi?

— Am o fată frumoasă dincolo şi mă duc s-o mângâi.

— Tu eşti, Durdane? Ce vânt te-aduce pe-aici?

— Afli îndată. Cheamă-l pe comandant să vină la noi. În faţa ta se află nepotul lui Decebal.

Oşteanul se grăbi să-l asculte. Nu era un turn prea întărit, folosea mai mult ca să se poată vedea până departe, dincolo de Pathissus. Partea de jos era ridicată din piatră, iar catul de sus din bârne de lemn. Cu toţii erau vreo zece oameni.

În cerdacul turnului apăru cel chemat.

Dadas îi spuse despre ce este vorba şi se învoiră să treacă dincolo căruţa. Nu era o treabă uşoară, dar cei de la turn aveau două luntre mari, cu care sperau să reuşească.

Aşteptară întunericul, apoi traseră cele două luntre pe mal, una lângă alta. Ridicară căruţa şi o aşezară în ele: două roţi într-una, două în cealaltă, şi le împinseră încet în apă. Fu cât pe ce să se răstoarne, când una dintre luntre începu să plutească înaintea celeilalte şi toată greutatea apasă în ea. Într-o luntre stătea Durdan, în cealaltă Seder, aplecaţi în afară, lopătând cu grijă.

Ajunseră pe celălalt mal, cu mult în josul apei. Dadas, Silvanus şi un oştean trecură cu o altă luntre. Acum erau numai cinci şi le venea şi mai greu să scoată căruţa pe uscat. Traseră luntrele pe prundiş, apoi Durdan şi Silvanus se vârâră sub osie şi, proptindu-şi picioarele zdravăn în pământ, o ridicară puţin câte puţin.

Porniră la pas uşor, să nu fie auziţi. Erau în locurile iazigilor şi de acum viaţa lor atârna de priceperea cu care ştiau să pară negustori de stofe veniţi din Aquileia.

Merseră toată noaptea, ca să se depărteze cât mai mult de apa râului, spre Annamatia.

Dadas era negustorul. Îmbrăcat într-o togă din stofă bună şi o pelerină prinsă într-o fibulă de aur în dreptul umărului, puteai să juri că e un tânăr negustor curajos pornit cu marfă spre nord, să câştige mai bine. Ceilalţi trei erau sclavii lui.

Aveau în căruţă şi stofe alese, scumpe, şi mai proaste, pentru cumpărătorii nevoiaşi, dar erau hotărâţi să ceară preţuri mari, ca să nu vândă nimic. Rânduiră baloturile pe o bucată mare de pânză, care acoperea armele bine ascunse în fân, să nu se lovească una de alta.

Prima spaimă o traseră în zori. Erau în vârful unui mic deal, când zăriră departe, în urmă, ridicându-se praful drumului. Seder sări din căruţă şi îşi lipi urechea de pământ.

— Călăreţi! Vin la aruncatelea!

— Ne ascundem în pădure! porunci Dadas.

Doar ce se pitiseră, că pe drum trecură, în galop, vreo zece soldaţi din legiuni, căutând cu privirile în toate părţile. N-aveau nici un motiv să creadă că pe ei vor să-i ajungă şi totuşi... ce să caute aici aceşti romani? Iazigii erau supuşi Romei şi trupele legiunilor treceau când voiau dintr-o parte în alta, dar unde alergau aceşti călăreţi atât de grăbiţi? Dacă ar fi fost o cohortă sau măcar o centurie, ar fi putut crede că fac un exerciţiu sau se duc dintr-un castru în altul.

După ce cobora dealul, drumul se pierdea iar în pădure, apoi ocolea un mic lac, strâns din apa ploilor şi intra într-o aşezare iazigă. Ajungând în sat, romanul din frunte sări din şa şi se grăbi spre cel care venea în întâmpinarea lui.

— Vreau să ştiu dacă a trecut pe aici un negustor de pânzeturi într-o căruţă acoperită.

— De mult n-a mai apărut vreunul prin partea locului.

— Dacă-l vedeţi, opriţi-l şi trimiteţi un călăreţ să ne dea de ştire. Mai e însoţit de doi sau trei sclavi.

— Nu şi-a plătit datoriile, de alergi ‘aşa după el, romanule?

Iazigul îl iscodea cu ochii lui negri şi depărtaţi de nas, ca la oamenii răi. Romanul i-ar fi spus despre ce este vorba, dar dacă iazigul ar fi aflat că în căruţă sunt daci, i-ar fi căsăpit într-o clipă, or el avea poruncă să-l prindă viu pe cel căutat.

— Ai bănuit chiar adevărul, iazigule. Pune mâna pe el şi trimite un călăreţ spre castru, să ne dea de ştire. Noi

plecăm mai departe, poate că au trecut fără să prindeţi de veste.

Când au ajuns în marginea aşezării iazige, Dadas i-a cerut lui Durdan să oprească. Trebuia să cumpănească bine situaţia. Să treacă acum, pe lumină, sau să aştepte noaptea? Nu puteau să ocolească aşezarea, nici un drum nu tăia pădurea.

— Parcă ar fi mai înţelept să aşteptăm întunericul.

— De acum o să întâlnim multe aşezări iazige. Dacă o să aşteptăm pentru fiecare noaptea, abia în primăvară ajungem la marcomani.

Avea dreptate şi Durdan.

— Să trecem! hotărî Dadas. Dar să fim cu băgare de seamă. Seder, rămâi în urma noastră. După ce trecem dincolo de aşezare, vii şi tu. Uite scrisoarea asta, ţine-o la tine. Dacă s-o întâmpla ceva, pleci pe jos, ocoleşti prin pădure şi te duci mai departe. Trebuie să ajungi la Ruru.

Seder vârî în sân sulul, apoi se ascunse în marginea pădurii. Ceilalţi porniră mai departe.

Aşezarea iazigă nu era prea mare, casele din lut, unele pe jumătate săpate în pământ şi acoperite cu paie, se înşirau la distanţă apropiată una de alta, într-o poiană întinsă. Un fir de apă se furişa chiar pe la marginea caselor. Copiii erau la scaldă, pe malul apei şi, când zăriră căruţa, se repeziră spre ea, strigând bucuroşi.

Negustorii observară în mijlocul aşezării câţiva bărbaţi privind lung spre ei.

— Parcă ne-aşteaptă, îşi dădu cu părerea Durdan.

— Să nu creadă că ne ferim! Ţineţi-vă armele la îndemână.

— Bine-ar fi să nu le ridicăm, oftă Silvanus. Ce putem face aici, în mijlocul lor? S-o ţinem una şi bună că suntem romani.

În dreptul celor care îi aşteptau, Durdan opri căruţa şi Silvanus începu să înşire ce aveau de vânzare, după obiceiul tuturor negustorilor care colindau cu marfa din loc în loc.

— Pânză de cânepă, stofe din lână pentru vremea zăpezilor, mătăsuri fine, din Asia Minor, pentru femeile nobile. Stofe albastre, şi roşii, şi galbene…

În timp ce Silvanus dădea cu gura, Durdan desfăşurase două baloturi, pe care le arăta mai marelui dintre iazigi. Se părea că nu-l prea ispiteşte marfa.

— Nu aveţi voie să vindeţi nimic, până nu se întorc romanii care vă caută, le spuse el.

— Pe noi? sări mirat şi supărat Dadas. Ce poate să aibă cu un negustor cinstit ca mine?

— Rămâneţi aici până când se duce un călăreţ să-i vestească.

— Am să mă plâng împotriva voastră, se răsti Dadas. Nici un negustor n-o să mai îndrăznească să treacă pe aici. N-am de gând să rămân nici o clipă, iar dacă nu vreţi să cumpăraţi, cu atât mai bine. Îndeamnă caii! îi ceru lui Durdan, care îi şi lovi.

La un semn abia schiţat al căpeteniei, doi iazigi săriră şi apucară căpestrele cailor. Atunci Durdan şfichiui spre ei biciul, făcându-i să-şi plece capetele. Caii speriaţi porniră la aruncatelea.

Totul se petrecu atât de repede, că iazigii nici nu se dezmeticiseră, când ei se şi îndepărtaseră ca la o aruncătură de piatră. Durdan biciuia caii fără încetare. Aveau la căruţă doi cai murgi, lungi în picioare şi iuţi care se aşternură cu burţile pe pământ.

Iazigii se repeziră după fugari. Unul dintre ei îşi încordă arcul şi ochi. Dadas, care era în spate, îl văzu şi trase în grabă scutul. Nu-l ridicase bine, când săgeata se şi înfipse în el, zbârnâind.

— Grăbeşte, Durdane! Să ajungem în pădure.

Cât erau la loc deschis, puteau primi o ploaie de săgeţi, şi se temeau mai ales pentru cai. Ei se fereau cu scuturile.

Zgomotul roţilor şi al copitelor scoase afară pe iazigii care îşi aveau casele în apropierea drumului. Unul îndrăzni să sară înaintea lor, dar Durdan se repezi pe oişte, şi când iazigul întinse mâinile spre căpestre, îl lovi cu codirişte şi-l aruncă la pământ.

Curând, cinci călăreţi se adunară dintre case şi porniră după ei, înarmaţi cu săbii pe care le fluturau ameninţător, în timp ce înfigeau pintenii în burţile cailor. Se apropiau cu repeziciune.

— Dacă n-ar mai veni şi alţii mormăi Dadas. Cu ăştia ne descurcăm noi! Silvanus, trage arcurile de sub paie!

Aşteptară cu arcurile pregătite ca urmăritorii să ajungă la o distanţă potrivită.

— Treci în locul meu, Silvanus! ceru Durdan romanului. Mai bine mă descurc eu.

Făcură schimb de locuri. Ochiul lui Durdan aprecia bine distanţa. Avea un arc pe măsura lui: nu oricine l-ar fi putut folosi. Dadas auzi zumzetul corzii şi iazigul din frunte se aplecă, încercând să-şi tragă din piept săgeata. Începu apoi să se lase încet într-o parte, până când alunecă în praful drumului.

Calul celui din spate se sperie şi cabră scurt, sărind peste el.

— Bravo, Durdane! Ia-l şi pe celălalt în primire!

Din nou zbârnâi coarda arcului, dar căruţa tocmai atunci săltă într-o groapă şi săgeata trecu pe deasupra celui ochit.

Dadas îşi încordă şi el arcul. Era un bun arcaş, sau aşa ştia că fusese. Ochi fără grabă şi slobozi coarda. Urmări săgeata ducându-se drept, spre iazig, dar şi acesta o văzu. Se lungi, făcându-se una cu calul, şi scăpă teafăr.

În dreapta se desprindea o cărare şi cei din căruţă văzură cum călăreţii pornesc pe ea. Vor apare în faţa lor.

— Mai repede, Silvanus!

Căruţa nu era prea uşoară şi, oricât de buni ar fi fost caii, mult n-o mai putea ţine într-o asemenea goană.

Nu-i văzură pe urmăritori decât atunci când o săgeată venită din pădure se înfipse în burta unui cal. Fură gata să se răstoarne, deoarece calul rămas în picioare, încălzit şi speriat, se smucea în ham târându-şi semenul. Iazigii apărură cu săbiile ridicate şi cei trei săriră din căruţă să primească lupta. Doi dintre iazigi se năpustiră asupra lui Durdan, pe care-l văzuseră mai mare. Cel care se aruncase asupra lui Dadas urla ca ieşit din minţi, de câte ori lovea cu

sabia, Luat pe neaşteptate, tânărul abia avu vreme să sară într-o parte când auzi şuierându-i fierul pe la ureche. Lama săbiei îi prinse umărul mantiei şi i-l reteză de parcă n-ar fi întâlnit nimic în cale. Din avânt, iazigul trecu pe lângă el fiind o clipă cu spatele. Zvâcni sabia, dar nu-l ajunse. Cineva se lipi de el: Silvanus. Durdan rămase singur cu cei doi şi, ca să-i lovească pe rând, se dădea înapoi pas cu pas, sărea peste căruţă, ocolea calul, tot pândind un prilej bun ca să atace. Se trezi faţă-n faţă numai cu unul dintre ei, îi despărţea calul. Al doilea încerca să-i cadă în spate. Durdan lovi crupa calului cu latul săbiei, şi animalul zvâcni înainte, repezindu-se în iazigul care încerca să-l ocolească, doborându-l. Cel de dincolo de cal se pomeni cu sabia lui Durdan sub nas. Se feri şi lovi, dar sabia lui o întâlni pe a dacului, ţinută curmeziş deasupra capului. Izbise cu sete. Prinsese arma cu amândouă mâinile. Durdan îşi ţinea sabia numai cu o mână. Cu cealaltă îşi trase cuţitul de la brâu şi-l înfipse jos, sub coaste. Sări apoi spre cel care tocmai reuşise să scape din picioarele calului. Termină uşor şi cu el.

Dadas şi Silvanus se luptau spate în spate, iazigii dându-le roată. Dadas sângera la braţul stâng, dar şi iazigul din faţa lui avea o dungă roşie care îi împărţea obrazul în două, de la nas până la ureche. Când fu iar atacat, Dadas se prefăcu a ridica arma deasupra capului, să pareze lovitura, dar n-o făcu. Sări un pas într-o parte şi izbitura dată cu sete de către iazig se duse în gol. Duşmanul căzu aproape cu nasul în pământ, dezvelindu-şi ceafa. Dadas lovi şi el.

Cel cu care se lupta Silvanus, când se văzu singur, întoarse spatele şi o luă la fugă, pierzându-se în pădure.

— După el! îndemnă Durdan.

Iazigul era iute de picior, cunoştea bine pădurea şi se strecura ca şarpele printre trunchiurile copacilor. Nu-l mai ajunseră.

Găsiră în schimb caii. Îl înlocuiră pe cel mort şi porniră în mare grabă. Pierduseră însă mult timp. Asupra lor se abătu o ploaie de săgeţi şi calul abia înlocuit căzu şi el. Se văzură

înconjuraţi de mai bine de douăzeci de călăreţi, cu săbiile ridicate ameninţător, în frunte cu căpetenia întâlnită în sat. Nu se mai împotriviră. Îi legară fedeleş pe toţi trei şi îi urcară pe cai, înapoindu-se în aşezare.

Nu le era greu să ghicească ce gândeau iazigii strânşi în juru-le, după privirea plină de ură, ameninţătoare. Cereau moartea lor. Căpetenia însă îi tot liniştea, arătând în direcţia în care dispăruse pâlcul de călăreţi romani. De data asta, romanii erau salvarea lor.

Fură legaţi de trei stâlpi înfipţi în mijlocul aşezării, într-un loc deschis, unde se strângeau de obicei iazigii la jocuri de trântă. Vorbeau tare şi râdeau, iar din când în când aruncau câte un bulgăre de pământ, mai ales în Durdan. Fură goniţi de întuneric şi de primele picături de ploaie. Cerul se întunecase şi o ploaie repede şi rece se porni…

Îi păzea numai un iazig care îşi pusese pe cap o glugă lungă şi se adăpostise sub un stejar bătrân.

De cum rămăsese singur, Seder se căţărase ca o pisică în cel mai înalt stejar, ca să-i poată urmări cu privirea până departe. Văzuse tot ce se întâmplase în sat, apoi căzuse pe gânduri, întrebându-se ce ar fi mai bine să facă. Să plece singur spre marcomani? Dacă totuşi ceilalţi au scăpat, acum erau departe, nu-i mai putea ajunge. Dacă nu, era mai bine să aştepte, să vadă ce se va întâmplă cu ei.

Îi văzuse apoi pe cei trei legaţi şi inima i se strânsese de necaz. Pipăise papirusul păstrat sub cămaşă, jurându-şi să-l ducă singur regelui marcoman.

Privise înciudat la iazigii care se strânseră în jurul lor, la copiii mai mărişori care-l trăgeau pe Durdan de barbă, spre hazul bătrânilor.

Luarea-aminte îi fu atrasă de tropotul unui cal care se apropia din aceeaşi parte din care veniseră şi ei. Micul Seder se gândi că are norocul să facă rost de un cal. Se piti în spatele unui trunchi gros, pregătindu-şi arcul. Călăreţul avea să treacă pe la câţiva paşi, nu putea să-i scape. Îşi încordă arcul şi… în loc să arunce săgeata, strigă:

— Zuro! Zuro!

Călăreţul trase puternic de zăbale şi calul se învârti în loc de durere.

— Ce-i cu tine aici?

Seder îi făcu semn să se ascundă şi îi povesti totul. Au aşteptat să se întunece.

Stăteau amândoi în marginea pădurii şi încercau să desluşească ceva în noapte. Ploaia se înteţise şi le şiroia pe obraji şi în barbă. Picături mari loveau frunzele aspre într-un răpăit fără de sfârşit, parcă sfârâia o oală cu untură pe foc. Un fulger sfâşie cerul în două şi, la lumina lui, îi văzură pe cei trei legaţi de stâlpi.

Fulgerele îi ajutau să desluşească ce face iazigul de sub stejar, dar totodată erau şi o primejdie: la lumina lor puteau fi descoperiţi. Paznicul, aciuit sub copac, picotea sub glugă.

Zuro îşi trase cuţitul de la brâu şi, în genunchi, se apropie de iazig, venind din spate. Seder rămăsese la marginea pădurii, cu arcul pregătit, gata să-i sară în ajutor.

Răpăitul ploii era atât de tare, încât iazigul nu-l auzi apropiindu-se. Un fulger scăpără şi Zuro văzu că a ajuns la numai câţiva paşi în spatele lui. Cumpăni o clipă cu mânerul cuţitului strâns în palmă, apoi se avântă. Din două-trei salturi fu lângă paznic şi repezi lama armei în glugă.

— Dadas! şopti Zuro, cuprins de o bucurie fără margini.

— Zuro, prietene!

Într-o clipă legăturile fură tăiate şi cei doi prieteni se îmbrăţişară.

— În pădure! îi îndemnă Zuro, arătându-le încotro s-o apuce.

— Unde e Seder? întrebă nerăbdător Durdan. Îngrijorat de soarta prietenului.

— Acolo! Te-aşteaptă!

Se regăsiră toţi cinci în marginea pădurii. Ce era mai bine să facă?

— Unde este căruţa? întrebă Zuro.

— Au târât-o până în faţa casei de-acolo, în care locuieşte căpetenia iazigă. Cred că au luat tot dinăuntru.

— Poate că se teme de roman şi nu v-a jefuit Sunt doar supuşi Romei.

— Să ne încredinţăm că este aşa.

— Şi după aceea? întrebă Seder.

— Facem rost de doi cai. Noaptea e mare acum, până în zori suntem departe.

— O să ne întâlnim cu romanii chemaţi de iazigi.

— Le venim noi de hac!

Furişându-se cu mare grijă, ajunseră lângă căruţă. În coviltir nu pătrunsese nici o picătură de apă. Era un adăpost de care aveau nevoie acum, când erau uzi ciuciulete.

— S-o împingem! şopti Dadas.

Fiecare la câte o roată, o urniră din loc. Nu era uşor, pământul se înmuiase şi se scufundau până la glezne în noroi. Şi poate că nici n-ar fi reuşit fără Durdan şi Zuro, care în cele din urmă prinseră oiştea şi traseră ca doi cai.

Răpăitul nesfârşit al ploii îi ocrotea. Ajunseră cu căruţa aproape de marginea aşezării, apoi Zuro şi Durdan se înapoiară să facă rost de cai. Lângă casa căpeteniei era un grajd. Abia acum primejdia era cu adevărat mare. Un nechezat ar fi fost de ajuns ca să-i dea de gol. Pasul calului se auzea şi el, chiar pe un timp ca ăsta.

În uşa grajdului. Zuro îl prinse pe Durdan de mână, oprindu-l şi făcându-i semn să asculte. Dinăuntru se auzea sforăind cel care păzea caii. O fi numai unul? Un fulger îi ajută să vadă mai bine: era unul singur. Durdan luă cuţitul lui Zuro şi se furişă spre iesle. Sforăiturile îi arătau încotro să se îndrepte. Două lovituri de cuţit îl amuţiră pentru totdeauna.

Pe pipăite găsiră şi hamurile.

Până se îndepărtară, merseră la pas, apoi îndemnară caii vârtos. Durdan ţinea hăţurile, iar ceilalţi se dezbrăcat la piele, să-şi stoarcă îmbrăcămintea. Ploaia, parcă se înteţise şi mai tare acum. Era frig şi s-ar fi înfăşurat în stofele pe care le aveau de vânzare, dacă ar mai fi găsit vreuna. Pe toate le cărase iazigul în casă. Lăcomia lui nu se oprise decât atunci când dăduse de paie, armele erau încă acolo.

Îmbrăcară cămăşile ude şi îşi dădură pumni în spate unul altuia, să se încălzească.

— Mari negustori, glumi Zuro. Ce mai vindem acum?

— Să ne facem negustori de arme! fu de părere Durdan, şi izbucniră cu toţii în râs.

— Trebuia să intrăm la iazig şi să-i luăm înapoi pânzeturile furate.

Îşi regăsiră voia bună, până când Durdan oftă, lovindu-şi pântecele.

— Of, că tare aş mai rupe dintr-o pulpă de miel învârtită bine deasupra jarului.

Ca la un semnal, tuturor le fu foame. A fost de ajuns ca Durdan să le amintească de mâncare, că burţile începură să le ghiorăie. Cel mai rău de foame se dovedi micul Seder.

— Ce vă tot miraţi? Se vede că nu-l cunoaşteţi. Ăsta înghite un viţel mai mare decât el, că te întrebi unde-l bagă, îşi trădă Durdan prietenul.

— Mâine în zori, vânăm noi ceva, îl linişti Dadas. De acum mergem noaptea şi stăm pitiţi ziua. Noaptea e mai lungă decât ziua, avem timp mult de mers.

— Noaptea cealaltă ajungem la Danuvius.

— La Donaris, Silvanus. Nu vrei să te obişnuieşti de loc, se răsti la el Durdan.

După miezul nopţii ploaia conteni şi, parcă traşi de o mână, norii descoperiră cerul bătut în cuie de argint strălucitor. Aşa i se părea lui Zuro. Cămăşile de pe ei începuseră să se usuce, nu mai simţeau atât de tare răcoarea. Se lungiră pe paie, picotind. Şi, pentru că aşa îi este dat omului, ca în clipele cele mai grele să-şi amintească ce a fost mai frumos în viaţa lui. În mintea lui Dadas apăru Arria. Nu ea, locuinţa ei. În timp ce căruţa îl sălta prin hârtoapele drumului, îşi aminti de serile şi nopţile petrecute împreună, când, se răsfăţa în patul de lemn de paltin. Toată mobila era din paltin gălbui, odihnitor ochiului. Măsuţa din mijlocul camerei o vedea şi acum, în toate amănuntele: suprafaţa încrustată cu solzi de fildeş, ca să dea impresia unei mări învolburate pe care pluteau trireme. Când se răsturna cu faţa în sus, privea tavanul albastru,

pictat în stele de aur care prindeau cea mai mică rază de lumină, strălucind ca cele de pe cer. În colţul din dreapta, jos, lângă coloana care susţinea arcul ce se deschidea dintr-o parte în alta a cubicum-ului, era statuia unui amor cu tolba plină de săgeţi, ce privea spre pat. Între aceste două coloane se întindea o draperie grea, din stofă de Persia. Pe timpul acela, când deschidea ochii, ştia că începe o lepida dies – zi fericită. Sclava intra în vârful picioarelor şi-l înştiinţa că în balneum apa a fost pregătită. Îi plăcea să prelungească tapidarium-ul – baia caldă – parfumată, în care sclavele aruncau frunze de trandafiri tocate.

Roata căruţei izbi o piatră şi Dadas se trezi din visare.

Durdan strânse hăţurile şi caii răriră pasul.

— Ne oprim puţin, să se odihnească şi caii ăştia. Le e greu prin noroi.

Sări jos şi se duse de-i frecă pe spate cu un şomoiog de paie.

Abia acum îşi dădură seama de liniştea din jur. Nici o vietate nu se simţea în pădure. Îi înconjura o tăcere adâncă. Nici ei nu aveau ce să-şi spună. Silvanus se gândea că în curând vor trece prin Annamatia, pe care n-o mai văzuse de câţiva ani. Cunoscuse acolo o femeie la care ar fi putut trage pentru o zi, ca să cumpere câteva baloturi de pânză, să pară negustori. Dar cum să ştie dacă mai este singură? Era o femeie cu destui nuri ca să-i dea târcoale bărbaţii. Lucra la un măcelar, prepara cârnaţi şi caltaboşi, pe care îi atârna deasupra uşii, să-i vadă cumpărătorii. Numai că, tocând carnea şi slănina şi tot gustând să vadă dacă are mirodenii destule, ajunsese pântecoasă ca o amforă.

Luarea-aminte le fu atrasă de un zgomot îndepărtat, care, când şi când, se pierdea. Erau călăreţi ce galopau de mama focului.

— Romanii! şopti Zuro. Se-ntorc!

— În pădure! porunci Dadas.

Traseră căruţa din drum şi aşteptară.

— Nu trebuie să-i lăsăm să treacă, fu de părere Zuro.

— De ce?

— Descoperă că am fugit şi se iau după noi.

— Ce să facem? întrebă Dadas.

— Să ne măsurăm puterile cu ei. Suntem cinci oameni zdraveni, înarmaţi până în dinţi.

— Ei erau zece.

— Cu toate astea, trebuie să le venim de hac! Durdane, vino cu mine!

Scoaseră din căruţă o funie de cânepă şi căutară doi copaci aşezaţi faţă în faţă.

— Leagă de-acolo, Durdane!

Durdan înnodă un capăt al frânghiei de trunchiul unui copac, Zuro de celălalt, ceva mai sus de înălţimea unui om.

Se aşezară doi într-o parte a drumului, trei în cealaltă, cu armele gata de atac. Zăriră petele negre ale călăreţilor apărând de după un cot al drumului. Niciunul nu scăpă. Călăreau în grup strâns, şi funia aşezată de-a curmezişul drumului îi lovi în dreptul pieptului, răsturnându-i. Caii mai alergară o bucată de drum, apoi, simţindu-se singuri, se opriră. Iazigul care îi chemase fu gata-gata să scape, dar degeaba încercă să se oprească, pentru că funia tot îl lovi.

— Acum, fraţilor! strigă Zuro.

Nu le-a fost prea greu să termine cu ei, pentru că cei mai mulţi încă zăceau la pământ ameţiţi. Doi săriră, totuşi, în picioare, încercând să le ţină piept, dar Silvanus şi Seder terminară repede cu ei.

Se treziră că au cai, arme şi îmbrăcăminte de soldaţi din legiuni, cu care se puteau strecura mai uşor prin locurile iazigilor.

— Romanii vor căuta trei negustori într-o căruţă cu coviltir, trasă de doi cai murgi. Să caute mult şi bine. Avem doi cai bălani?

— Sunt şi trei, răspunse Seder, care strânsese într-un singur loc caii romanilor.

— Înhămaţi doi cai bălani. Seder, mergi numai tu cu căruţa. Mai avem puţin până la Annamatia. Dacă te întreabă cineva, spui că te duci la sora ta din Intercisa, iar când ajungi la Intercisa, spui că te duci la Brigetio. Şi tot

aşa, până la Vindobona. Nu mai eşti negustor, că nu mai ai ce vinde.

— Şi noi? întrebă Durdan.

— Noi vom fi soldaţi din Legiunea a V Macedonica şi venim din Lederata. Avem o misiune către comandantul din Carnuntum.

— V-aş propune ceva, zise Silvanus. Să plec eu cu căruţa. Seder nu cunoaşte nici limba, nici locurile. Eu am mai fost pe-acolo, şi dacă vor, le şi spun că mă duc s-o văd pe mâncăcioasa Aelia, care lucrează la cel mai cunoscut cârnăţar din Annamatia.

— Ai gândit bine, Silvanus. După ce trecem apa, te urci tu în căruţă.

— Bine, bine, mormăi Durdan, dar să văd dacă mă încape îmbrăcămintea vreunuia dintre ăştia, arătă el spre romani.

Făcură haz de necazul lui Durdan şi se puseră pe treabă. Îi trase pe romani în pădure, le luară îmbrăcămintea şi zalele, apoi încălecară. Caii care le prisoseau îi mai duseră o bucată de drum, apoi le traseră câte o palmă pe crupă şi îi alungară în pădure.

Treceau acum printr-o câmpie ca-n palmă, de pe care se strânseseră bucatele. Pădurea se sfârşise şi începuse câmpia mănoasă, cu pământ gras, negru ca tăciunele.

Nu slăbeau deloc caii. Voiau ca până în ceasul al treilea, cel mai târziu, să ajungă la Annamatia, mai înainte ca iazigii să-i poată prinde din urmă. Până la ziuă mai erau câteva ceasuri bune, dar iazigii au cai iuţi.

Nu ştiau că romanii lăsaseră la Danuvius trei soldaţi să păzească podul de vase care lega Annamatia de malul iazigilor. Seder, care călărea înaintea lor, trecu podul fără ca cineva să-l descoasă cu vreo vorbă. Pe ceilalţi, soldaţii îi întâmpinară.

— Hei, n-aţi văzut un pâlc de călăreţi însoţiţi de un iazig?

— N-am întâlnit pe nimeni.

— Dar o căruţă cu coviltir, a unui negustor de pânzeturi?

— Negustor? N-am întâlnit nici o căruţă.

Cei trei stăteau pe o bârnă, chiar la capătul podului. Când călăreţii trecură pe sub nasul lor, unul dintre romani sări ca ars.

— Ăsta-i calul lui Sertorius! Hei, ia stai, de unde ai calul ăsta?

Recunoscuse calul Lui Silvanus.

— Ce tot vorbeşti? strigă Silvanus, îmbrâncindu-l.

— E calul lui Sertorius! îl cunosc bine! Ţintele astea de la şa le are de la mine. Lentulus pune mâna pe el!

Silvanus dădu pinteni, dar se împiedică de calul lui Durdan. Podul era îngust şi nu puteau trece doi deodată.

— Mână, Durdane! strigă Silvanus.

Romanii traseră săbiile şi alergară după ei. Ultimul rămăsese Dadas, care nu reuşise să-şi scoată arma. Calul lui, speriat de îmbulzeală, smuci în frâu înainte să pornească în galop după ceilalţi. Îşi simţi pulpa piciorului străpunsă de sabie. Calul galopă, ferindu-l de a doua lovitură, care doar îi zgârie coapsa. Ţinându-se cu mâna de şold, îi ajunse pe cei dinainte. Romanii făcură mare gălăgie în urma lor, dar la celălalt capăt nu mai avea cine să-i întâmpine.

— În stânga, fraţilor! strigă Zuro.

Annamatia era în dreapta, dar în stânga se întindea o pădurice de sălcii, în care se puteau pierde.

Seder văzuse de departe tot ce se petrecuse şi dăduse bice cailor îndepărtându-se.

Când ajunseră într-un loc ferit din mijlocul pădurii Dadas abia se mai ţinea pe cal. Tăietura era adâncă până la os, sângele îi şiroia de-a lungul piciorului. Zuro îl luă în cârcă şi-l coborî, lungindu-l pe câteva crengi înfrunzite, rupte în pripă de Durdan şi Silvanus. Locul era smârcos şi trecuseră prin apă până la genunchii cailor, ca să ajungă aici. Le convenea pentru că era greu să le dea de urmă. În partea asta de pădure îşi revărsa Donaris apele în fiecare toamnă şi primăvară.

Silvanus găsi într-un buzunar al îmbrăcămintei sale romane o batistă, cu care mai ales nobilii se ştergeau de transpiraţie. Făcură din ea un pansament, apoi Durdan îşi

rupse din cămaşă o fâşie cu care îi legă piciorul, să oprească scurgerea sângelui.

— Ce facem, Zuro? întrebă înspăimântat Silvanus, gândindu-se la drumul pe care îl mai aveau de străbătut.

— Plec singur după Seder. O să ne fie mai uşor să ajungem la marcomani. Ce a fost greu, a trecut.

— Şi cu el?

— Îl duceţi voi la Sarmi. Decebal îl aşteaptă.

— Nu se poate urca pe cal.

— Găsim o luntre. Îl culcaţi pe o cergă de crengi şi ieşiţi la mijlocul curentului, să vă ducă apa mai repede.

Dadas deschise ochii împăienjeniţi şi ceru apă. Trupul parcă-i luase foc şi o mare sete îi uscase gâtul.

— Apă… Zuro!

— Să se întunece, Dadas.

— Mă strecor eu până la Donaris.

— În ce să aduci, Durdane?

— De şaua calului meu e atârnat un corn.

Aduse într-adevăr, apă.

— Zuro, lăsaţi-mă aici. Duceţi-vă la marcomani. Eu… mă duc la Zamolxe… şopti Dadas.

Vorbele îi pieriră pe buze, capul îi căzu într-o parte, ca unui mort.

— Caută o luntre. Trebuie să fie vreun pescar pe aproape, îl îndemnă Zuro pe Durdan. Ia la tine punga asta cu denari.

Donaris era aici larg şi curgea leneş; apa îi era tulburată de ploaia din noaptea trecută. Descoperiră două luntre trase pe mal şi legate de ţăruşi înfipţi în pământ. Lângă ele, doi pescari aţâţau focul sub un vas cu smoală. Durdan şi Silvanus goliră mulţi denari din pungă, pentru a-i convinge să vândă luntrea.

Se întunecase bine când se înapoiară cu barca la edec. Tăiară apoi două crengi groase, ca pe mână, puseră altele de-a curmezişul şi făcură un pat pentru Dadas.

Durdan şi Silvanus se aşezară fiecare la câte un capăt al luntrei, şi Zuro îi dădu la apă. Peste puţin erau în mijlocul curentului, lunecând repede la vale.

Zuro plecă spre marcomani.

Căruţa urca încet panta cetăţii Sarmizegetusa. Toţi cei care îşi aveau casele la drum ieşiră s-o vadă. Când ajunse sus şi intră pe poarta mare a cetăţii, deasupra căreia erau sculptaţi doi cerbi faţă în faţă, despărţiţi de un snop de grâu, căruţa abia îşi mai croia loc prin mulţime. Toţi voiau să-l vadă pe nepotul lui Decebal. Când îl zăreau, murmurau şoptit: „Zamolxe, primeşte-l lângă tine!” Unii credeau că tânărul Dadas e mort. Obrajii de ceară trădau suferinţa, ochii i se adânciseră în orbite, piciorul umflat şi negru îl ţinea rezemat pe o creangă.

Durdan şi Silvanus se chinuiseră cu el până aici, îngrijindu-l cum se pricepuseră, dar nimic nu-i alinase durerea. De două zile, Dadas nu mai scosese o vorbă, zăcea cu ochii înroşiţi de fierbinţeală şi aiura, strigând un nume pe care ei nu-l ştiau: „Arria.” Când vedeau că fierbinţeala îi ia minţile, udau o bucată de pânză şi i-o puneau pe frunte şi pe piept. Rănii nu ştiau ce să-i facă. Piciorul se umflase cât două şi, ici colo se învineţise. Singura lor nădejde era Vezina. Numai el ştia să tămăduiască bolile.

Decebal, auzind cum i se înapoiază nepotul, şopti ca toţi ceilalţi: „Zamolxe, primeşte-l lângă tine!” Apoi se repezi pe scări să întâmpine căruţa.

— E mort?

— Trăieşte, Decebal, dar nu ştie de el.

Regele prinse braţul fierbinte al nepotului şi şopti, destul de tare ca să fie auzit de cei din jur:

— Se va duce alături de Zamolxe, ca toţi vitejii pieriţi în luptă.

Izbucniră strigăte care salutau plecarea lui Dadas în împărăţia vitejilor.

Se întâmplase ceea ce dorise regele: nepotul lui era salutat ca un viteaz, şi aşa avea să rămână în amintirea poporului dac.

— Dacă Zamolxe îl va chema la el, vom sărbători aşa cum se cuvine fericirea de a-l găsi pe Dadas vrednic să stea de-a dreapta lui.

Izbucniră iarăşi strigăte. Poporul dac se bucura că încă un fiu de-al lui pleca de pe pământ ca un viteaz. Ce îşi putea dori mai mult un bărbat?

— Duceţi-i la Marele Preot!

Căruţa se urni încet.

Din cetate, un drum de lespezi ducea până la sanctuarele din afara zidurilor. Dadas fu luat pe sus de câţiva bărbaţi şi aşezat pe masa din faţa sanctuarului mare, rotund. Aici veni Vezina să-l vadă.

Marele Preot îl privi lung şi porunci îngrijorat.

— Duceţi-l în sanctuar!

Se opri în faţa unei lespezi mari, arătând că acolo trebuia aşezat, apoi coborî grăbit câteva trepte şi dispăru în incinta sacră, de sub pământ. Treptele pe care se cobora erau din marmură albă, iar jos, pardoseala, din lespezi de granit, ca şi stâlpii sanctuarului, puţin mai înalţi decât un stat de om.

Aici, în sanctuarul mare, rotund, era şi incinta sacră, unde se aduceau sacrificii la anumite sărbători. Alături, la numai câţiva paşi, era sanctuarul lung format din patru rânduri de coloane, în care Vezina oficia mai ales slujbele de înmormântare. În faţa lui se înălţau rugurile pe care erau arşi nobilii cei mai de seamă, a căror cenuşă, adunată într-o urnă, era păstrată într-o criptă de la capătul sanctuarului.

Vezina se înapoie cu o amforă, al cărui gât se prelungea mult şi se subţia cât grosimea degetului mic, cu un vas de aramă în care ardea o flacără mică, şi un cuţit cu lama ascuţită şi subţire. Puse toate astea alături de Dadas, pe lespedea mare cât un pat, apoi coborî iar şi aduse un săculeţ plin. Făcu semn unui tânăr să se apropie şi, după ce trecu lama cuţitului de câteva ori prin flăcări, i-l dădu să-l ţină. În vasul de aramă era jar roşu, dogoritor. Luă un pumn de sămânţă de cânepă şi mac din săculeţ şi-l risipi pe jar. Un fum înecăcios se ridică, în timp ce boabele pocneau, arzând. Fumul se ridica spre faţa lui Dadas.

Vezina coborî iar în incinta sacră şi se înapoie cu o oală de lut smălţuită, în care era miere de toate florile. Fumul îl ameţi pe rănit, provocându-i un somn adânc. Vezina arătă celorlalţi bărbaţi că e timpul să-l prindă bine de mâini şi de picioare. Turnă din amfora cu gât lung apă binefăcătoare peste piciorul umflat. Era apă în care fiersese tot felul de buruieni, printre care muşeţel, coada şoricelului şi sunătoare. Îşi spală mâinile cu aceeaşi apă binefăcătoare. În sfârşit, întinse pe întreaga rană un strat de miere.

Cei care îl ajutau, ştiau că acum sosise clipa şi strânseră tare. Vezina luă cuţitul şi spintecă piciorul de sus în jos, până la os. Din rană ţâşni răul greu mirositor. Marele Preot stoarse bine rana, apoi turnă din belşug apă binefăcătoare, până când rămase carnea roşie. Când socoti că totul e curat, scurse în rană miere şi deasupra ceară caldă, apoi legă piciorul.

Îl duseră într-una din odăile locuinţei-palat şi îl lungiră pe pat.

— Cum e, Vezina? întrebă Decebal, cu glas nesigur.

— Are să scape, Decebal.

Vorbele lui Vezina luară o piatră de pe sufletul regelui.

III

Calul se poticnea, se împleticea, gata să cadă, şi călăreţul tot îi mai înfigea pintenii în burtă, zorindu-l. Sărea peste hârtoape, trecea prin bălţile ploii din ajun, împroşcând noroiul şi alerga mai departe. Călăreţul trebuie că ducea o veste de seamă, dacă nici nu se gândea că în orice clipă calul poate să crape sub el.

În sfârşit, trase frâul scurt şi căută cu privirea un loc ştiut, pe care parcă nu-l mai găsea. Dar nu se înşelase, foarte aproape de el se desprindea în pădure un drum de picior, pe care apucă, dovedindu-se bun cunoscător al locurilor.

Primăvara se grăbise,, adusă parcă mai devreme de cântecul neîntrerupt al păsărelelor. Vântul scuturase uşor crengile, spărgând mugurii umflaţi, şi numai în două, trei zile pădurea neagră şi tristă prinsese coloarea verii.

Călăreţul alerga acum pe calea unui râu tulbure, care ameninţa să iasă din albie, şi chiar izbutise în multe locuri, silind calul să galopeze prin apa ce-i ajungea mai sus de genunchi. În depărtare îi apăru în faţă un turn de piatră care străjuia valea. Din vârful lui, un oştean îl zări şi se grăbi să bată într-o bucată de fier atârnată de-o bârnă, anume pentru a da alarma. Din spatele zidului se iviră câţiva oşteni.

— Un călăreţ!

L-ar fi întâmpinat, dacă ar fi simţit la el dorinţa de a-i ocoli, dar calul înspumat venea spre ei, urcând la galop.

— Cal de schimb! strigă călăreţul, când ajunse destul de aproape ca să fie auzit.

— Un cal! Un cal! se grăbiră şi ceilalţi să ceară, recunoscându-l.

— Veşti de seamă, Roder? întrebă comandantul postului de pază pe curier.

— O să aflaţi curând. Să fiţi cu ochii în patru!

Un alt cal, înşeuat, îi fu adus şi călăreţul se aruncă grăbit pe el, lovindu-l cu o curea scurtă. Mai schimbă doi până când zări coloanele sanctuarelor de la Sarmizegetusa.

La intrarea locuinţei-palat sări din şa şi alergă pe treptele de piatră vânătă, de andezit, ce duceau în sala mare. Nu-l oprea nimeni, pentru că toţi cei care păzeau, ştiau că este solia care aduce veşti de seamă.

Când ajunse în faţa regelui, se plecă plin de respect şi spuse, gâfâind, în timp ce întindea un sul de papirus:

— Traian a pornit spre Donaris!

— Căutaţi-l pe Vezina! fură primele vorbe ale lui Decebal.

Regele era înconjurat de căpeteniile militare şi tocmai puneau la cale o nouă împărţire a forţelor în cetăţi. Vezina era în sanctuarul rotund, împreună cu alţi preoţi sosiţi din toate colţurile ţării.

Vezina citi papirusul adus de curier.

— Preoţii Arvali s-au rugat lui Jupiter pentru izbânda romanului. Solii au pornit în toate părţile să vestească legiunilor războiul. Din Pannonia se vor îndrepta spre noi patru legiuni, din Moesia Inferior şi Moesia Superior alte cinci. Tocmai de la Rin s-au urnit câteva legiuni spre Viminacium. Cohorte pretoriene şi trupe auxiliare au fost împinse încoace. De la marginile imperiului, Traian a chemat germani, sarmaţi, mauri, sirieni să se arunce asupra noastră. Asta scrie aici, Decebal. Să fie aprinse focurile şi să sune buciumele. În noaptea asta trimitem un sol la Zamolxe.

Platoul pe care se ridicau zidurile Sarmizegetusei era mai scund decât vârfurile munţilor din jur. Înconjurat din trei

părţi de pante abrupte, în cea de a patra latură se învecina cu o altă creastă, a cărei coastă urca din apropierea cetăţii. Sus, pe această coastă, fusese înălţat un puternic turn de apărare, din vârful căruia vedeai până departe, la Sargedava şi Petrodava. Toate cetăţile şi bastioanele din jur se zăreau de pe culmea de lângă Sarmizegetusa. Din acest turn se vesti prin foc primejdia, şi toate străjile din jur îl văzură şi dădură mai departe alarma. Vestitorii săriseră pe cai şi porniseră să colinde aşezările mai îndepărtate, pierdute în cutele munţilor, unde nu ajungea lumina focului. La Sargedava, ardea vâlvătaia, chemând poporul din câmpia netedă care se deschidea de acolo până departe, cât vedeai cu ochii. Călăreţii se opreau în mijlocul aşezărilor, suflau cât puteau în cornurile pe care le purtau agăţate de gât şi strigau:

— Toţi bărbaţii să-şi ia armele şi să se strângă în cete. Romanul ne calcă locurile. Cine are sica sau sabie să vină cu ele. Cine are coasă, sau furcă, sau par afumat, să le aducă. Porniţi în grabă spre cetăţile de care ţineţi.

De jos, de pe coastele Sarmizegetusei, tot poporul dac, bărbaţi şi femei, bătrâni şi copilandri, urcaseră în faţa marelui sanctuar rotund. Coloanele aşezate în cerc aveau în capăt câte un vas de piatră în care ardea răşină mirositoare. Pe tot drumul spre cele două sanctuare urcau oameni veniţi de prin împrejurimi, cu torţele aprinse. Flăcările vaselor de pe coloane făceau să joace umbre fioroase pe feţele bărboase ale dacilor.

Sanctuarul mare avea în mijloc o incintă sacră. Înconjurată de coloane subţiri şi albe. Din spatele lor apărură Vezina şi alţi preoţi. Marele Preot ţinând în mână un vas de aramă prelungit cu un picior lung, în care ardea foc de răşină. La ivirea lui, poporul izbucni în urale. În urmă păşea un tânăr frumos, cu ochii albaştri şi barba bălaie numai inele. Ţinea în mână un vas asemănător cu al Marelui Preot, dar mai mic, din care se înălţa un fum subţire de sămânţă de cânepă şi mac. Tânărul păşea de parcă plutea, şi pe faţa lui stăruia un zâmbet fericit. Uralele zgomotoase cu care fuseseră primiţi nu-l mişcau. Se părea

că nimic nu-i poate tulbura zâmbetul. Fumul din vas îl învăluia, flăcările îi luminau straniu, de jos în sus, chipul, lăsându-i pe obraz umbre care îi schimbau înfăţişarea.

În faţa mulţimii stătea Decebal, înconjurat de nobilii de seamă, iar în spatele lui cei doi tineri, Dadas şi Zuro. Lângă altarul de sacrificiu, din apropierea sanctuarului, erau înfipte până la jumătate trei suliţe, cu vârfurile în sus. Marele Preot şi tânărul care îl urma se suiră pe cercul mare de piatră al altarului de sacrificiu.

— Zamolxe, îl trimitem la tine pe cel mai curat dintre daci! Primeşte solia noastră, Zamolxe!... El îţi cere să ne ajuţi în lupta care se apropie şi să primeşti la tine sufletele vitejilor. El îţi cere ca triburile dace să rămână credincioase Sarmizegetusei. El îţi cere să trimiţi ploaie şi fulger când în luptă vom avea nevoie de ploaie şi fulger, şi să faci să strălucească chipul tău, când vom simţi nevoia căldurii lui. Primeşte, Zamolxe, pe trimisul nostru!

Vezina se plecă smerit, apoi luă vasul de aramă din mâna tânărului. Din rândul celor care stăteau în spatele lui Decebal se desprinseră un bărbat şi o femeie, părinţii tânărului sol. Mândru de alegerea pe care o făcuse Marele Preot, tatăl îşi îmbrăţişă băiatul.

— Venas, fiule, te voi urma curând. Eşti singurul meu copil şi vom sta împreună în dreapta lui Zamolxe.

Îl îmbrăţişă şi se înapoie, lăsând-o pe mamă să se apropie. Ochii ei jucau în lacrimi. Nu o mai liniştea decât zâmbetul lui fericit.

— Venas, ne vom întâlni toţi trei. Şi femeile pot pieri vitejeşte.

Mera, mama tânărului, era o femeie încă frumoasă, înaltă, trupeşă. Părea mândră, deşi sufletul îi era speriat de ceea ce avea să urmeze. Durerea ei de mamă i-o molcomise gândul că în curând se vor revedea; era hotărâtă să piară luptând alături de bărbaţi.

Când şi ea se îndepărtă de altar, din miile de piepturi izbucniră strigăte care se pierdură până departe în văile munţilor.

Fiecare dintre cei care erau de faţă îi strigau lui Venas ce să-i spună lui Zamolxe din partea lui. Se ivea rar prilejul ca cineva să fie trimis la Zamolxe, numai în cazuri grele, ca cel de acum, şi fiecare voia ca tânărul să-i transmită zeului şi dorinţele sale.

Patru tineri îl prinseră pe Venas de mâini şi de picioare, îl vânturară de câteva ori într-o parte şi alta şi îl aruncară în suliţele înfipte în pământ. Toate trei îl străpunseră, una trecându-i chiar prin piept. Pe chipul lui stăruia acelaşi zâmbet fericit de mai înainte.

— Zamolxe l-a primit pe trimisul nostru! vesti Vezina, după ce se încredinţă că sufletul tânărului s-a înălţat la cer.

Urale şi mai zgomotoase izbucniră, fără de sfârşit. Zamolxe le făgăduise ajutor în lupta cu romanul! Zamolxe le-a făgăduit să primească la el vitejii!…

Pe altarul de sacrificiu fură aduse sarcini de nuiele uscate, dinainte pregătite. Trupul tânărului fu aşezat pe ele, şi Vezina turnă răşină pe vreascuri. În strigătele mulţimii, apropie făclia de rug şi focul crescu repede răspândind în noapte ploaie de scântei. Cântară un cântec de luptă, în care era vorba despre hotărârea, lor de a-şi apăra locurile străbunilor, despre bucuria cu care îşi vor da viaţa în înfruntarea cu duşmanul. Corul acoperea toată valea, dând măreţie spectacolului. Cântau din tot sufletul bătrâni cu bărbile albe ca lâna, cu glasurile tremurătoare, bărbaţi în floarea vârstei, cu glasurile îngroşate de emoţie, copii cu voci subţiri ca firul de tort şi cu ochii sclipind în lumina flăcărilor jucăuşe. Cântau bunicile cu nepoţii în braţe, mamele privindu-şi bărbaţii şi copiii, fetele căutând ochii flăcăilor. Cântecul era un jurământ – niciodată duşmanul nu va călca pământul strămoşesc – un jurământ prin care îşi dăruiau viaţa.

Numai când flăcările se molcomiră şi când doar cenuşa mai rămăsese pe piatra rotundă a altarului, plecară spre casele lor, la lumina torţelor aprinse din vâlvătaia rugului.

A doua zi, în zori, trebuia să se prezinte fiecare bărbat la ceata şi la pilcul lui. Instrucţia făcută se dovedea bună acum, pentru că totul se petrecea cu rânduială. Oastea

poporului înarmat urma să fie condusă în luptă de militari de profesie, cei cu gradele mai mari făcând parte din rândul nobilimii. Armata, instruită de militari romani, împrumutase chiar numirile din legiuni. Cetele întocmite din câte zece oşteni erau încredinţate unor comaţi destoinici, militari încercaţi. Cinci cete făceau un pâlc care avea în frunte tot un comat, iar două pâlcuri alcătuiau o centurie, condusă de un tarabostes. Cei mai mulţi erau pedestraşi, numai o mică parte, cei din garda regelui, aveau cai. Din gardă făceau parte mai ales tinerii nobili. În fruntea fiecărui pâlc mergea un purtător de draco, steagul dacilor, care băga spaima în duşmani. El înfăţişa un cap de lup cu gura deschisă şi cu trup de şarpe făcut din piele. Când purtătorul de draco alerga, aerul trecea prin el şi umfla corpul prelung, scoţând un sunet asemănător cu urletul lupului flămând. Fiecare pâlc cuprindea arcaşi, prăştiaşi suliţaşi, luptători cu secera de război, cu pari afumaţi, cu sabie dreaptă sau cu sica, sabie încovoiată la capăt. În cetăţi fiecare îşi ştia rostul. Unii pregăteau pietrele pentru maşinile de aruncat, alţii le adunau grămadă pe coamele zidului, ei fiind cei care aveau să le împingă în capul duşmanilor; un număr mai mic se pregătea să întreţină focul vaselor cu răşină. Cei care fuseseră anume instruiţi cunoşteau maşinile de război romane, ştiind şi cum să lupte împotriva lor: cum se îndepărta o scară de la zid, cum se aprindea un turn, cum se răsturna un musculus, când trebuie tăiată funia de la cârligul cu trei colţi pe care îl arunca de jos duşmanul, prinzându-l de palisadă, să se caţere pe ea. Trebuia să aştepţi pitit până când se agăţau doi-trei, apoi, cu o singură lovitură, era tăiată funia, astfel că potrivnicul se rostogolea în şanţul din jurul zidului, rămânând la pământ cu picioarele rupte.

Acum, în ceasul acesta, fiecare ştia ce rost va avea în viitoarea încăierare.

Decebal opri în sala mare a locuinţei-palat toate căpeteniile militare. La lumina torţelor înfipte în suporturi de fier, prinse de pereţi, puseră la cale amănuntele războiului. Hotărî atunci care dintre ei aveau să rămână în

cetăţile de apărare, care vor merge în fruntea oştilor să întimpine duşmanul.

Tot în noaptea aceea fură hotărâţi cei care a doua zi aveau să plece la costoboci, la bastarni, la roxolani, pentru a-i chema în ajutor. Trebuiau vestiţi mai ales geţii, să vină pe caii lor iuţi şi să se ia la harţă cu cavaleria maurului Lusius Quietus, despre care Decebal auzise că dă târcoale pe malul lui Donaris. Marcomanii, şi cvazii şi osii, şi burii, şi boii germani, toţi aveau să fie vestiţi că Traian şi-a urnit legiunile. Toate aceste seminţii germane cu luptători aspri: marcomanii, osii şi cvazii erau aliaţii dacilor, pentru că toţi se temeau de legiunile oprite de Danuvius, dar care ameninţau în orice clipă să treacă dincolo apa, cum încercase, în urmă cu doisprezece ani, Domitianus, dar care plecase cu coada între picioare şi cu rândurile rărite.

În sfârşit, Decebal hotărî care dintre tarabostes avea să se îngrijească mai departe de lucrările câmpului. Era primăvară şi muncile abia începeau. Cine să are, cine să semene, dacă bărbaţii erau cu armele în mâini? Bătrânii să-şi dezmorţească oasele, femeile să apese cu o mână pe cornul plugului, iar cu cealaltă să îndemne boii. Copiii să umble desculţi pe brazda proaspătă şi să arunce sămânţă. Dar pentru ca toate astea să se facă, trebuia ca cineva să se îngrijească de ele. Decebal nu putea uita nimic, pentru că el învăţase pe propria lui piele că războiul se câştigă numai când ai îngropat în pământ grâu bun şi destul, cu care să saturi oştenii de veghe la ziduri. În spatele armatei trebuie să stăruie ordinea.

Zorile dădură contur lucrurilor şi flăcările faclelor începură să sfârâie, gata să se stingă, dar regele tot mai era la sfat cu căpeteniile.

Vardar se adresă unei căpetenii în care avea multă încredere.

— Ia o ceată, două, dintre tinerii cei mai destoinici şi vezi ce gânduri are împăratul. Eşti oştean încercat, ai mai dat piept cu legiunile Romei. Gândesc că Traian va apuca tot pe drumul lui Iulianus de acum douăsprezece primăveri, şi

atunci ne vom măsura puterile tot în locul pe care ei îl numesc Tapae.

— Să-i întâmpinăm, Decebal, spuse un bărbat între două vârste, care nu era altul decât comandantul cetăţii de la Petrodava, ridicându-se şi proptindu-se în mânerul săbiei. Să nu-i lăsăm să vină atât de aproape de Sarmi.

— Nicăieri, Amer, nu-i putem prinde mai bine, ca-ntr-un cleşte, ca acolo, dar nici nu-nseamnă că n-o să-i izbim de câte ori vom avea prilejul. Munţii şi pădurile sunt ale noastre, ne ascund de ochii duşmanului. La fiecare trecătoare vom prăvăli bolovani şi le vom trimite săgeţi. Dar să fim cu băgare de seamă şi să nu uităm că avem de luptat cu puterea Romei şi cu înţelepciunea lui Traian. Va fi greu să-l momim acolo unde o să ne convină nouă, ca pe uşuraticul Fuscus. Ne vom repezi în înaintaşii lor şi-i vom secera, vom turna cucută în ape, vom arde grâul… Să nu rămână urmă de mâncare pentru legiunile lui.

Un sclav intră în sală şi stinse făcliile, care mai mult fumegau. Afară se albise de ziuă. Căpeteniile se ridicară, sfatul luase sfârşit.

În sala mare a locuinţei-palat rămase numai regele. Stătea cu coatele pe masă şi cu obrajii sprijiniţi în podul palmelor. Nu mai era chiar tânăr regele, trecuse de patruzeci de primăveri, şi o noapte albă lăsa urme pe chipul lui. Când nu-l torturau gândurile, se culca devreme şi-l trezea mugetul vitelor pornite la păşune.

Aşa îl găsi Vezina, care se plimbase pe-afară, să-şi limpezească mintea în aerul tare de dimineaţă.

— Pomii au dat în floare, Vezina… În câmpie abia a cântat cucul. Mai e până când vom vedea cocorii plecând.

— O vară şi-o toamnă, Decebal.

— Trebuie să-i ţinem în loc, Vezina. Să le lovim iscoadele, să le astupăm drumurile, să facem totul pentru a câştigă timp. Ploile toamnei, noroaiele, frigul sunt duşmanii romanului. Să câştigăm timp, Vezina… şi aliaţi. Aş vrea ca Traian să afle că toate popoarele barbare îl vor încolţi. Atunci o să fie mai prevăzător şi timpul va zbura…

— Ce te gândeşti să faci?

— Am să-i trimit pe Dadas şi pe Zuro la romani, să afle ce planuri au.

— Decebal, de ce îţi trimiţi nepotul acolo unde este mai mare primejdia?

— Ca să-l cunoască romanii, Vezina. Să-l cunoască şi să înveţe să-l preţuiască. Să nu-l creadă un... un... măscărici, ci un bărbat de ispravă. Numai aşa îl vor respecta.

Trimise un sclav să-i cheme la el, şi tinerii veniră atât de repede, ca şi când ar fi aşteptat îmbrăcaţi. Decebal îşi puse palmele pe umerii lor, sprijinindu-se. Amândoi erau frumoşi şi drepţi ca brazii. Dadas purta acum o barbă scurtă, rotunjită cu grijă şi subţiată în dreptul obrajilor. A lui Zuro ţâşnea în toate părţile şi greu puteai să crezi că înfipsese măcar o dată pieptenul în ea. Peste cămaşa albă, nepotul regelui purta acum, dimineaţa, când era mai răcoare, un fel de pieptar făcut din piele subţire de viţel abia născut, fără mâneci. Zuro avea peste cămaşa albă, de tort, un cojocel pe care îl purta descheiat.

Decebal prinse să se plimbe în jurul mesei lungi. Tinerii îl urmau. Dadas şchiopăta puţin, de piciorul stâng.

— Feciorii mei, vă încredinţez o misiune grea. În nimeni n-am atâta încrede ca în voi. Încălecaţi degrabă şi mergeţi mai întâi la Buridava şi înştiinţaţi-l pe Tutas că romanul şi-a urnit legiunile. Apoi daţi o fugă până la Donaris şi pândiţi ce se mai petrece pe celălalt mal. Într-un suflet să veniţi să-mi spuneţi ce-aţi văzut. Vreau să ştiu dacă la Dierna şi Drobeta e mişcare ca şi la Lederata.

Tinerii îşi îndemnau caii la galop. Nu le ţinea tovărăşie decât apa repede a râului Alutus. De la Sarmizegetusa schimbaseră caii din cetate în cetate, iar acum se apropiau de Buridava, aşezată pe un pinten de deal din apropierea râului.

Fură opriţi de străji.

— Vrem să ne înfăţişăm lui Tutas, spuse Dadas, căpitanului care îi întâmpină la chemarea străjii. Suntem trimişii marelui Decebal.

Au rămas la Buridava numai atâta cât să-l înştiinţeze pe Tutas de primejdie.

Galopară apoi pe drumul cunoscut care ducea de la Buridava drept spre Drobeta, pe malul lui Donaris. Dincoace de coamele munţilor, spre câmpie, primăvara sosise mai timpuriu. Pădurea avea frunza mare, iar pomii se rupeau de floare, înmiresmând aerul. Opreau la malul vreunei ape, sub coroana unui alun şi ascultau cântecul cucului. Stăteau cu faţa în sus, pe câte o piatră caldă, şi ascultau cum smulgeau caii iarba tânără.

Când ajunseră la apa Rhabonului, abia-l trecură de repede ce venea. Îşi udară amândoi opincile şi nădragii, aşa că lăsară caii să pască şi le întinseră la soare. Îşi spălară faţa şi gâtul de praf.

Se simţeau fericiţi împreună. Toată iarna Zuro venise la căpătâiul lui Dadas, bolnav, şi prietenia lor îşi înnodase iar firul. Piciorul se vindecase greu şi abia acum puteai spune că e pe deplin însănătoşit, cu toate că mai şchiopăta.

Cum stăteau ei aşa lungiţi, cu cămăşile scoase şi în picioarele goale, prăjindu-se la soare, Zuro îi spuse fără nici o legătură cu ceea ce vorbiseră mai înainte:

— Dadas, tu ştii că eu l-am omorât pe Micheas?

Niciodată până în clipa asta nu mai vorbiseră despre întâmplarea aceea, Dadas o uitase de mult. Nu înţelesese niciodată ce însemnătate avusese pentru el moartea sclavului.

— Nu mă întrebi de ce-ţi mărturisesc atât de târziu?

— De ce?

— Pentru că era un ticălos şi un linguşitor. I-a spus lui Decebal că ai fost măscărici la Roma.

Dadas pricepu abia acum purtarea regelui faţă de el, schimbarea lui, dragostea pe care şi-o înăbuşea şi pe care nu i-o mai arăta, ca mai înainte.

Nepotul îl cunoştea bine pe rege. Orice ar fi înţeles, numai că s-a urcat pe scenă, nu. Pentru el fusese un măscărici şi se făcuse de râs la Roma!

Era cu atât mai trist, cu cât ştia că nu-l va putea face niciodată să înţeleagă. Să-i spună că şi el, înainte de a

pleca la Roma, ar fi râs în hohote, dacă ar fi auzit că un dac a făcut o asemenea faptă? De unde să ştie Decebal ce artă minunată este mimul? El este militar pentru el poezia nu are nici un rost. Îi plăceau numai cântecele vechi, ciobăneşti cântate cu glasul, cu fluierul, cu cornul, cu frunza aşezată între buze, sau cu solzul de peşte pus pe limbă. Îi plăceau cântecele despre faptele marelui Burebista, sau despre luptele strămoşilor cu Alexandru cel Mare... Îi plăcea să asculte poveştile rămase din bătrâni despre luptele din trecut, ale căror fapte trecuseră de la tată la fiu şi pe care mai ales ciobanii le ştiau şi le spuneau la sâmbra oilor, sărbătoarea întoarcerii turmelor, cea mai frumoasă dintre sărbători. Era ultima petrecere dinaintea iernii. Ciobanii coborau din coclauri, puşi pe chiot şi joc. Veneau cu brânză frământată şi îndesată în coajă de copac, sau în burduf, şi afumată la lemn de brad, să capete un miros şi un gust anume. Atunci chiar regele dădea semnalul de petrecere, jucând primul cu cea mai frumoasă fată de nobil. În toamna care trecuse, cu toate necazurile, regele tot dăduse semnal de petrecere şi o prinsese de mijloc pe Mannia, dansând-o. O învârtise ca un tânăr, şi fata nu se dăduse bătută. Dadas privise petrecerea din pat, încă nu putea merge, Şi Mannia i se păruse frumoasă. Avea pe ea numai ia ţesută din fir subţire de borangic, iar pe cap o coroniţă de aur bătută în pietre scumpe, la care îşi atârnase în spate o eşarfă lungă ce-i trecea de mijloc. Piciorul ei era strâns într-o opincuţă din piele de viţel abia născut, moale şi frumoasă la culoare.

Pricepea acum de ce regele venise după serbare la el şi-i spusese:

— Ce spui de Mannia, Dadas? Aşa o nevastă ar trebui să-ţi găseşti.

După un timp sosise şi Duras.

— La primăvară te însori cu Mannia, hotărâse tatăl lui. E cea mai frumoasă fată din Sargedava, şi nici la Sarmi nu cred să-i stea multe în faţă.

Acum ştia că regele aflase de Arria şi de dragostea lui de la Roma. Pentru Decebal, Arria era de vină că se făcuse de

râs acolo. Nu putea pricepe că el îi era recunoscător acelei femei, tocmai pentru că prin ea cunoscuse ce era mai de preţ în viaţa lui: poezia, sculptura, frumosul. Prin ea îşi descoperise sufletul de poet şi dorinţa de a-şi aşterne pe papirus, în imagini cât mai frumoase, sentimentele. Nimeni nu va şti niciodată câte versuri încredinţase papirusului în iarna care trecuse. Aşa îşi mai potolise dorul de-a o vedea pe Arria. Nimeni n-avea să ştie vreodată că-i trimisese la Roma o scrisoare pe zece suluri, în versuri, printr-un negustor de miere, şi că primise răspuns că tot mai stăruie în amintirea ei. Cea mai râvnită femeie din Roma îl iubea şi îl chema la ea!

După această scrisoare, crescuse în el nădejdea nebunească de-a o aduce pe Arria la Sarmi. Începuse să creadă că o va hotărî să rămână aici. Nopţi în şir gândise la ridicarea unui edificiu cu care să se mândrească. Îl convinsese iar pe Vezina că Sarmizegetusa trebuie să aibă un nou sanctuar, dar nu după modelul celorlalte, rotund, ci ca un templu roman, dreptunghiular. Frumuseţea lui avea să stea în frumuseţea coloanelor şi a lespezilor. În stânga sanctuarelor se afla un loc destul de întins, pe care s-ar fi putut înălţa noul templu. Acest platou era mai ridicat cu un stat de om decât vechile sanctuare, dar destul pentru a face ca noul lăcaş să le domine pe toate. Locul era liber, numai printr-o parte erau săpate câteva gropi în care se păstra grâul în vase de lut.

Din ziua în care Vezina îi făgăduise că o să înalţe un nou sanctuar, Dadas îşi imagina în locul acela un adevărat Acropole al Daciei. Nu se gândea să ridice un templu roman. Nu. Pe daci i-ar fi strivit înălţimea prea mare a coloanei. Le-ar fi lungit numai puţin, dar le-ar fi subţiat, le-ar fi făcut mai zvelte, deşi le-ar fi aşezat pe o bază trainică. Desenase mai multe feluri de coloane şi se oprise asupra unei forme asemănătoare stâlpilor ciopliţi de bătrânul Dudas pentru casa nepoatei Finia. Din orice parte îi priveai, porneau nişte romburi retezate, puse cap la cap, iar când te uitai de jos, ochiul parcă fugea în sus, pe buclele stâlpului. În capătul de sus, în loc de capitel, chibzuise să

aşeze un vas de aceeaşi formă în care să ardă focul. Era convins că focul prin jocul lui, va închipui şi mai bine imaginea nemărginitului.

Pentru lespezile care urmau să paveze sanctuarul, imaginase jocul de piatră albă şi granit care să ducă spre altarul din capătul opus intrării.

Într-o zi, Mannia venise să vadă ce mai face, spunându-i din prag: „M-a trimis regele.”

Lui Dadas îi plăcuse atitudinea ei mândră şi îl bucurase prezenţa ei. O fată are mlădieri care lipsesc unui bărbat. Se înflăcărase vorbindu-i despre viitorul sanctuar şi fata îl ascultase cu atâta luare-aminte, încât Dadas fu uimit de uşurinţa cu care îl înţelegea.

Trecuse ceva timp de când n-o mai văzuse şi fata se schimbase mult. Nu mai era nici măcar aceea care jucase cu regele la sărbătoarea întoarcerii ciobanilor. Din fiecare mişcare, din ceea ce spunea, se desprindea o gravitate pe care nu i-ar fi bănuit-o. Îi părea şi mai rău de purtarea lui din ziua reîntâlnirii. De nenumărate ori se dojenise în gând.

După ce îi arătase planurile sanctuarului, Dadas o îmbiase să-l asculte citindu-i versuri. De data asta cu dorinţa curată de a trezi în ea plăcerea poeziei. Nu-şi dădea seama că se poartă cu ea, aşa cum Arria se purtase cu el la Roma. Îi căzuse în mână papirusul în care îşi transcrisese versuri de-ale lui Ovidius:

„Ne-nduplecat am cerut unei tinere să mă-ndrăgească
Ea mă alungă, dar eu voi îndrăgi-o mereu.
Totuşi, e-atât de puţin să trăieşti cu nădejdea şi dorul
Venus ascultă-aşadar plânsu-mi prelung şi amar.”

— Nu-mi place! îl întrerupse Mannia. Parcă nu sunt scrise de un bărbat. Se jeluieşte ca o femeie. „Venus asculte-aşadar plânsu-mi prelung şi amar.” Un bărbat c-are plânge şi se vaită! Şi când e vorba de moartea cuiva tot aşa se vaită, ca cel mai netrebnic, dintre oameni.

Cuvintele ei îl tulburaseră cu atât mai mult cu cât găsea că au un miez de adevăr. De atunci, lucru foarte ciudat,

nu-l mai citea pe Ovidius cu aceeaşi plăcere, într-adevăr, unele versuri păreau scrise de o femeie. Mannia nu ştiuse să spună întocmai ceea ce simţise, dar el îşi lămurise pentru sine: Ovidius nu avea demnitate în faţa dragostei. Manniei îi plăceau altfel de bărbaţi.

— Nu-mi spui nimic? îl întrebă Zuro trezindu-l din gânduri.

Îi mărturisise ceva, şi prietenul tăcea ca o piatră, nu-l dojenea, nu-l ierta. Greşise, oare, că-l omorâse pe Micheas?

Dadas ridică spre el privirea încărcată de gânduri şi amintiri. N-avea nici un rost să-i mai vorbească despre toate astea. Bine că ştia ce s-a întâmplat. Decebal îl crezuse un măscărici. Poate că-i fusese ruşine pentru el. Îl dorea viteaz, nu putea să stimeze decât un astfel de bărbat, ca şi Mannia.

— Zuro, mergem la romani!

— Ce să facem la ei? întrebă mirat de această hotărâre.

— Decebal vrea să ştie ce au de gând, pe unde ne vor ataca şi câţi sunt. Mergem să aflăm dacă vor trece Donaris şi pe la Dierna, ca să ştim unde să-i aşteptăm.

— Mergem! se alătură bucuros Zuro.

Pe seară, zăriră Drobeta întinsă pe costişa care cobora liniştit spre apă. Erau pe culmea unui deal din apropiere, peste care trecea calea romană. Se vedea valul de pământ care încercuia aşezarea şi palisada de trunchiuri din coama lui. În spatele valului erau casele băştinaşilor, iar în mijloc un fort de piatră. Mai departe, afară din Drobeta, vedeau bine un alt turn de apărare, din piatră masivă. Din vârful lui se putea privi, de-a lungul apei, până departe, într-o parte şi în alta, pentru că se înălţa pe o ridicătură de pământ, nu prea departe de castrul roman. Tinerii cercetară îndelung şi castrul roman, cu zidurile crenelate, unde străjuiau ziua şi noaptea santinelele. Calea romană trecea prin Drobeta, pe lângă turnul de piatră, şi prin castru, pierzându-se spre soare-apune, până la Dierna. Tot pe malul apei ajungea apoi la Lederata. Pe malul celălalt, dinspre tribali, era o altă cale, şi mai bună, care şerpuia de-a lungul lui Donaris, tocmai din Moesia Inferior, de la Durostorum, şi mai

departe, de la Troesmis şi Noviodumum. Pe această cale, pe care de ani de zile o tot repara Traian, se ajungea până în inima Romei. Ea îl adusese pe împărat până aici, la malul lui Donaris. Peste apa fluviului se zăreau alte două castre, ceva mai mici, dar destul de puternice. Apăreau ca nişte dreptunghiuri de piatră crenelată, cu un turn înalt în mijloc.

Coborâră în Drobeta, lăsară caii la un prieten de-al lui Zuro, iar ei se duseră să stea la pândă. Chiar pe malul celălalt, era locul întărit pe care romanii îl numeau Pontes. Cum să ajungă acolo?

Bănuiau că tabăra principală o aveau romanii în cetăţuia Zanes, mai în sus pe firul apei, dar era bine să afle şi ce armată era aici. Mai ales că de aici puteau ajunge mai uşor la Zanes. În dreptul cetăţuii, la mijlocul apei, erau trei insuliţe, două mai mici şi una mai lungă, ca o limbă de pământ pe care să poţi poposi, trecând dintr-o parte în alta. Ca să ajungă la Zanes, pornind de la Pontes, trebuia să treacă printre trei castre întărite. Şi n-ar fi fost deloc uşor.

Plescăitul apei lovită de vâsle puternice le atrase atenţia. O triremă, cu puntea înţesată de soldaţi din legiuni, urca în susul apei. Vâslele lungi – vreo douăzeci în şir – se afundau toate odată în apă. După cum vâsleau, cei din ea păreau foarte grăbiţi şi, într-adevăr, trirema înainta destul de repede. În urma ei apăru o alta.

— Vin de la Drobeta.

— Urcă spre Zanes.

— Din toate părţile strâng armata! oftă Dadas, privind după triremă. Cred că sunt geniştii care vor lega malurile prin pod de bărci. Acolo, la Zanes, e prielnic locul pentru întins, un pod.

După cele două trireme, urcau pe firul apei bărci, la care vâsleau doi, trei soldaţi. Mai întâi trecură două, apoi vreo cinci, una după alta.

— Au nevoie de bărci pentru pod, gândi Zuro cu glas tare.

Erau bărci lungi, grele, cu capetele mult prelungite în sus. La unul dintre ele se înălţa o banchetă cu un scaun, pe care stătea cel care ţinea cârma cu o vâslă.

Trecu un alt şir de bărci, fiecare cu câte trei butoaie de-a curmezişul, urmat de alte două în care erau câte patru butoaie mari.

— Cred că sunt cu carne sărată, şopti Zuro, arătând spre bărcile încărcate.

— Zuro! Ştiu cum o să ajungem la Zanes, dacă îmi spui cum punem mâna pe a barcă.

Era o idee minunată şi poate că nu tocmai greu de împlinit.

— Să aşteptăm un răzleţ.

Prinseră un buştean cu care îşi dădură drumul la vale. Deşi noapte, luna plină îi ajuta să vadă până departe pe luciul apei. Se apropiau trei bărci, dar ultima se rupsese de primele, două şi rămăsese în urmă, la vreo trei sute de picioare. Dadas şi Zuro băteau uşor apa cu mâinile, ţinând mereu buşteanul între ei şi bărci. Grija cea mare era să ajungă între primele două şi cea de a treia. Bărcile urcau pe lângă mal, ca să nu fie ţinute în loc de curentul iute din mijloc. După ce trecură primele două, împinseră buşteanul în faţa celei de a treia. În ea se aflau doi romani din legiuni care, cu spatele spre direcţia de înaintare, nu observau primejdia. Ţinură trunchiul de-a curmezişul bărcii stând pitiţi în spatele lui, gata să se repeadă. Distanţa dintre ei şi barcă se micşora văzând cu ochii… nu-i mai despărţeau nici douăzeci de picioare… nici zece… nici trei. Izbitura fu puternică, şi cei din barcă îşi pierdură echilibrul. Zuro şi Dadas se aruncară în acelaşi timp asupra lor şi romanii se simţiră prinşi de mâini vânjoase şi traşi în apă. Unul căzu într-o parte, altul în cealaltă. Se zbăteau degeaba, pentru că mâinile puternice care îi smulseră din barcă îi ţineau bine apăsaţi la fundul apei. Când simţiră că sunt pe ducă, îi traseră afară. Unul dintre ei îşi reveni, celălalt pornise pe drumul care ducea spre apa Styxului.

— Din ce legiune eşti? îl descusu Dadas.

— A… patra Scytica…

— Veniţi din Ratiaria?

— Da… ducem bărcile pentru pod.

Romanul abia mai trăgea aer în pieptul plin cu apă. Lui Zuro îi fu teamă să nu piară şi el mai înainte de a vorbi.

— Din ce manipul faci parte?

— Al treilea… Centuria a cincea…

— Spune-mi numele centurionului tău.

— Pa… tro… bas… Sin… Sin…

Izbucni într-o tuse zgomotoasă şi încremeni cu mâinile încleştate de marginea bărcii.

— Primeşte-l, Zeus, la tine, că a murit ca un viteaz I râse Zuro.

Le luă îmbrăcămintea, apoi le dădu drumul în apă. Rămăseseră mult în urma celorlalţi, aşa că în timp ce Zuro se îmbrăca, Dadas trăgea vârtos de vâsle. Făcură mare haz de felul cum arăta Zuro în pantaloni scurţi. I se părea că e în pielea goală. Îşi privi picioarele păroase şi râse din toată inima.

— Iarna ar fi buni nădragii ăştia!

— Romanii le spun bracae, îl lămuri Dadas. Să ştii că numai soldaţii din corpul auxiliar poartă astfel de pantaloni, fără şuviţe de piele peste ei. De acum te numeşti bracatus miles.

Pantalonii erau croiţi să stea strânşi pe picior, dar pe pulpele lui Zuro crăpau, ameninţând în orice clipă să se descoasă.

Romanii aveau la ei întregul echipament de război – l-au găsit la capetele bărcii – aşa că Zuro încercă tunica lungă cu platoşă, pentru el cam scurtă, eşarfa pe care trebuia s-o rotească în jurul gâtului şi pelerina care îi atârna de umeri.

— Nu ştiu de ce mai au nevoie de cârpă asta, arătă el spre eşarfa de la gât.

— Nici eu nu ştiu.

Pe măsură ce se apropiau de Zanes, forfota pe calea romană creştea, deşi trecuse de miezul nopţii. La lumina lunii, căruţe încărcate cu saci, cu butoaie, cu baloturi se scurgeau spre cetăţuie. Baliste şi catapulte trase de cai puternici, turnuri de asediu, chiar un enorm musculus se vedeau trecând. Călăreţii cu porunci galopau în sus şi în jos, iar pe apă bărcile erau din ce în ce mai multe, o parte

dintre ele încărcate de credeai că, la cea mai mică mişcare, apa va năvăli în ele. Treceau şi care cu fân pentru caii vreunei cohorte de cavalerie.

De departe, Zanes apărea luminat de parcă ar fi luat foc. Şiruri lungi de torţe, arătau drumul sutelor de auxiliari care cărau din cetăţuie scânduri la malul apei. Se auzeau de departe maiurile izbind butucii pe care geniştii îi înfigeau în mâlul moale, prinzând prin lanteţi scurţi, barcă de barcă. După ce lipeau cinci, şase una de alta, deasupra lor aşezau primele traverse lungi cât trei staturi de om. Pe celălalt mal se făcea aceeaşi treabă. Una dintre cele mai grele lucrări fusese aceea de a întinde o funie groasă de la un mal la altul. Fiecare barcă era prinsă de ea, ca să nu fie dusă la vale de apă şi să se alinieze cu celelalte. Din trei în trei bărci una era ancorată cu un pietroi greu.

Podul se lucra din două părţi, fiecare urmând să ajungă până la insula mare din mijlocul apei.

Zidurile cetăţii meritau să fie admirate, şi cei doi tineri se gândiră cât de greu ar fi să intri în ea, fără vrerea celor care o apărau. Era cel mai puternic castru pe care îl ştia Zuro pe malul Donaris-ului, de la Ratiaria încoace, şi poate chiar de la Oescus. Numărară şapte turnuri de apărare, unele rotunde, altele pătrate, care sprijineau zidul împrejmuitor.

— Ar fi bine să putem intra în castru, şopti Zuro. Cine ştie când mai ajungem pe-aici, şi nu strică să cunoaştem locurile.

— Mă gândesc că vom fi siliţi să intrăm.

Parcă vrând să-i dea dreptate, de pe mal cineva strigă la ei:

— Hei, voi de-acolo, aţi adormit? Ce mai aşteptaţi? Aici, aici! le arătă spre capătul podului, care înainta o dată cu fiecare nouă barcă sosită.

Îi strigase un pisălog de centurion căruia nu-i mai tăcea gura. Tot timpul, cât au lucrat geniştii să le prindă barca de celelalte, a meliţat întruna.

— Mari netoţi mi-a fost dat să văd în noaptea asta! Vin în barcă până aici şi apoi stau ca proştii. Nu v-a spus nimeni de ce v-au trimis? Hei, tu, de ce nu răspunzi?

Îl întrebase pe Zuro, dar răspunse Dadas, primul prefăcându-se că tocmai strânge un nod la sfoara ce lega barca de funia trasă de-a curmezişul apei.

— Ba ne-a spus, dar nu ştiam dacă trebuie să tragem aici sau pe celălalt mal.

— Halal proşti! sări centurionul şi mai furios. Cine e centurionul vostru?

— Patrobas.

— Patrobas de la al cincilea?! Lasă că îi spun eu să vă muştruluiască. Şi ce tot moşmondiţi acolo? Legaţi odată şi plecaţi după scânduri! Nu înţelegi, mă, mutule, să termini nodul? strigă la Zuro. Plecaţi după scânduri!

Lăsară totul baltă şi se încolonară în rândul celor care cărau din cetăţuie scânduri şi trunchiuri pentru pod. Totul fusese pregătit dinainte, trunchiurile erau tăiate şi aşezate stivă, scândurile la fel. De mult ştiau cei din cetăţuie că aici va fi făcut podul!

Trecură peste o punte întinsă deasupra unui şanţ, de aproape treizeci de picioare şi cam tot atât de adânc, ce înconjura zidurile. Bănuiau că şanţul se întindea de jur-împrejurul cetăţuii, lipsind numai spre apă. Zidurile nu erau mai înalte de două staturi de om, dar când intrară, îşi dădură seama că sunt foarte solide: aveau o grosime de cel puţin trei picioare. Drumul până la cetăţuie urca panta unui deal nu prea înalt.

Li se păru bine făcută intrarea. La jumătatea laturii dinspre soare-răsare, zidurile se apropiau ca o pâlnie. În cetate se intra printre ele, fiind uşor de apărat.

La al doilea transport se strecurară şi rămaseră în cetăţuie, amestecându-se printre cei care se îndeletniceau cu tot felul de treburi. În turnul din apropierea porţii apărură trei trompetişti şi vestiră încetarea lucrului. Sosise timpul când soldaţii puteau sa se lungească pe câte un mănunchi de paie, să-şi odihnească oasele după o zi de trudă. Se strânsese atât de multă armată, încât nu puteau

dormi cu toţii în dormitoarele cetăţuii, dar nici corturi nu întinseseră, din prea mare grabă.

Dadas şi Zuro se culcară între doi auxiliari, care oftau tot timpul, văitându-se de şale.

— Când să mai dormim? bombăni unul dintre ei. Ziua a crescut, acum se luminează.

— Mâine vine Traian să vadă podul. Până spre prânz îl terminăm.

Vestea că a doua zi avea să-l vadă pe Traian îl copleşi pe Zuro. Va fi aproape de omul pe care îl ura din tot sufletul; poate că îl va auzi şi vorbind.

— De ce crezi că alerga Balbus de colo-colo, la pod?

— Dar l-a şi făcut! spuse, plin de admiraţie, al doilea auxiliar. Mare inginer Balbus ăsta!

— Altfel nu-l purta după el împăratul.

— Am auzit că podul de lângă Viminacium îl întinde Celsus. Se-ntrec amândoi, care să-l facă mai repede şi mai bine. După graba cu care au venit, se vede că împăratul n-are de gând să piardă timpul.

— O să fie greu, Remmias. Eu am fost pe-aici cu Domitianus. Împăratul se grăbeşte ca să nu ne-apuce toamna. Tu ce zici, terminăm până-n toamnă? Se zice că împăratul aşa a făgăduit Senatului.

Răspunsul fu un oftat. Auxiliarul nu prea credea că o să meargă atât de uşor.

— Aşa zice şi nepotul meu, dar poţi să ştii ce-o să mai fie? L-ai văzut de dimineaţă?

— Centurionul era nepotul tău?

— Te cred. El a adus vestea că mâine soseşte împăratul. N-ai văzut ce bine l-a primit praefectus castrorum?

— Când văd un pretorian…

Întotdeauna cei din legiuni invidiau pe pretorienii din garda împăratului. Pretorienii se socoteau armată de elită şi îi priveau de sus pe ceilalţi. Numai tineri unul şi unul înalţi ca brazii şi vânjoşi erau aleşi să facă parte din gardă. Visul oricărui tânăr era acela de a ajunge pretorian, să nu mai fie mutat de colo-colo, pe la marginile imperiului, ci să stea în cazarma din apropierea porţii Nomentana. Doar când

împăratul pleca undeva, se urneau şi ei. De aceea era atât de mândru auxiliarul de nepotul lui, fiul fratelui mai mare.

După un timp în care nu se auzi decât sforăitul celor tolăniţi prin apropiere, schimbul de cuvinte dintre cei doi continuă în şoaptă:

— Ascultă, Remmius, altceva nu ţi-a mai spus nepotul?

— Mâine îşi ţine împăratul alocuţia, după care pornim. Ai văzut că Surgius, nepotu-meu, era însoţit de încă trei soldaţi din legiuni şi de un vexilar?

— De aceea ţi-am spus că pare să aibă o misiune de seamă.

— Chiar are. Mâine, după alocuţia lui Traian, porneşte tocmai la Novae, cu poruncă pentru comandantul Legiunii I Italica şi la Durostorum, unde staţionează legiunile XI Claudia şi XIV Geminae Martia Victrix. Nici mie n-a vrut să-mi spună despre ce este vorba, dar s-a lăudat arătându-mi un sul de papirus, învelit bine, pe care îl poartă într-o apărătoare de piele atârnată de umăr.

Dadas îşi simţi braţul strâns cu putere şi înţelese gestul prietenului. Ce putea fi mai binevenit pentru ei decât un astfel de papirus?

A doua zi s-au împrietenit cu Remmius, au lucrat împreună la tribunal-ul pe care urma să se suie împăratul, pentru a ţine alocuţia către trupe. Zuro s-a trezit lăudat pentru destoinicia cu care bătea cu maiul parii în pământ.

Către ceasul al treilea, nepotul a venit să-şi vadă unchiul. Era un roman falnic, echipat ca de luptă, pentru că se ducea să-l întâmpine pe Traian. Pieptul îi era acoperit cu zale de fier în formă de solzi de peşte, care îl deosebeau de ceilalţi pretorieni fără grad. Zalele se prelungeau pe şold şi nu mai aveau de la mijloc în jos cunoscutele şuviţe de piele, care atârnau până la genunchi la soldaţii din legiuni. Calea mândru de statura lui, pe care o sublinia şi coiful rotund, puţin prelungit pe ceafă. Mijlocul îi era strâns cu un balteus lat de-o palmă, de care atârna o sabie dreaptă, cu lama scurtă. Trăgea după el calul, care avea agăţat la oblânc scutul oval, cu umbo-ul, din mijloc pătrat. Pe el puteai vedea un vultur cu aripile deschise. Ochii celor doi

daci rămaseră aţintiţi pe sulul de piele prins cu o cureluşă pe după gât, care îi atârna în spate. În el avea papirusul cu porunci pentru legiunile din Moesia Inferior.

Au ciulit urechile şi au aflat că încă în noaptea aceea nepotul va porni spre Oescus, însoţit de alţi trei pretorieni. Către ceasul al şaselea urma să plece să-l întâmpine pe Traian, împreună cu praefectus costrorum şi cu Balbus, inginerul, care trebuia să raporteze că podul a fost terminat.

La ceasul al şaselea soarele bătea chiar în creştet. Era o zi din cale-afară de călduroasă. Cu toate astea, treaba nu a încetat o clipă. Pe la ceasul al zecelea izbucni deodată forfota şi cei doi tineri auziră din castru strigăte puternice:

— Ave Caesar! Ave Caesar!

Îl salutau pe Traian.

Se grăbiră cu toţii să iasă din cetăţuie şi să-l întâmpine. Zuro, care nu ajunsese niciodată până la Roma, era curios să vadă cum este primit împăratul.

Traian călărea un cal alb ca laptele, nărăvaş. Zalele îi acopereau numai pieptul şi spatele, lăsându-i braţele libere, chiar de la umăr. Peste el avea prinsă o pelerină albastră, prelungită pe crupa calului. De la brâu în jos îi atârnau fâşii de piele, late de două degete, pe fiecare fiind bătute ţinte de aur. Pe măsură ce se apropia, era primit de urale şi mai puternice. De pe celălalt mal al fluviului izbucniră de asemenea urale: „Ave Caesar!”…

În dreapta împăratului călărea Lucinius Sura, iar în stânga lui, Claudius Livianus, amândoi militari încercaţi, deşi nu prea în vârstă. Sura era mai tânăr decât împăratul. Oacheş, cu părul numai inele căzut pe frunte, prietenul cel mai apropiat al lui Traian avea o înfăţişare atât de deschisă, încât privindu-l nu l-ai fi bănuit un militar atât de sever cum era. Claudius Livianus era de statură potrivită, sobru şi la înfăţişare şi la port. Puteai să juri pe numele lui Zeus că nu zâmbise niciodată în viaţa lui. Chiar în spatele lor îi urmau, călări, zece praefectus cohortis şi praefectus alae, dintre cei preţuiţi de împărat pentru destoinicia lor.

Cortegiul era încheiat de un centurion pretorian alcătuit din bărbaţi tot unul şi unul.

În faţa podului se opriră. Balbus înaintă doi paşi, să-i întâmpine, apoi dădu raportul, arătându-i podul, drept ca o linie, de la un mal la celălalt. Traian îl privi cu ochii unui cunoscător, apoi spuse câteva vorbe de laudă la adresa genistului după care trecu pe celălalt mal, unde fu primit cu vii urale.

Lui Zuro îi scăpărau ochii după împărat.

— Dacă aş fi avut un arc la mine! îl auzi Dadas şoptind.

Un ghiont în coaste îl făcu să tacă. Ura lui Zuro izvora acum şi din gelozie: nu se putuse stăpâni să nu-l admire pe Traian, şi-i era necaz. Îl izbise mai ales înfăţişarea-i mândră şi dârză. Şi-l amintise pe Decebal, atât de apropiat, şi atât de simplu, care pleca singur, călare, la stânele de pe coasta muntelui din faţa Sarmizegetusei, rămânând adesea câte două-trei zile printre oieri.

Acest împărat mândru venea tocmai de la celălalt capăt al lumii să-i supună ţara, ca s-o prade şi să-i stoarcă vlaga.

Traian se întoarse şi intră în cetăţuie, unde totul era pregătit pentru sacrificiu.

În apropierea tribunalului se ridica altarul de piatră albă pe care avea să se aducă jertfe lui Marte, zeul războiului, şi Minervei, care să-l sfătuiască pe zeu să fie de partea romanilor în timpul luptei, precum şi Bellonei, sora lui, care încuraja pe războinici.

Lângă altar, un taur, o oaie şi un purcel, animalele cele mai plăcute lui Marte şi întotdeauna jertfite lui.

Suovetaurilia, sacrificiul de izbăvire, începu prin înjunghierea oii, apoi a porcului şi a taurului ale cărui coarne fuseseră ornate cu cordeluţe colorate. Totul se petrecu în prezenţa împăratului, care la urmă, simbolic, lovi şi el animalele cu sabia, închinându-le zeilor:

— Primeşte, Mars, zeu al vitejilor, libaţia noastră, şi condu în luptă pe urmaşii fiilor tăi, Romulus şi Remus. Tu, Mars ultor – răzbunător – ajută-ne să plecăm trufia barbarului şi să răsplătim fărădelegile lui. Ţie îţi trimitem acest taur, Mars Onirius – protectorul Romei.

Primeşte-ne ofranda şi tu, Bellona, sora lui, şi insuflă romanilor curaj şi dragoste de patrie, fă-i să dispreţuiască moartea în vârtejul luptei. Tu, Bellona, împunge fără milă cu lancea ta pe soldatul fricos şi trimite-l în luptă. Loveşte-l cu biciul tău muiat în sânge pe cel care şovăie.

Primeşte-ne libaţia şi tu, Minerva, cea dintâi în luptă, călăuză înţeleaptă, făuritoare a planurilor noastre.

În timp ce Traian rostea aceste vorbe către zei, lângă altar se încinsese focul rugului. În jur se răspândi miros de carne arsă, semn că ofranda se înălţa la-cer.

Suovetaurilia se termină printr-o invocare în cor a lui Marte şi a zeiţelor Minerva şi Bellona.

Zuro, privind totul fără credinţă, doar cu multă curiozitate, rămase cu o impresie foarte ciudată. Râdea în sinea lui de un zeu pe care îl îmbunau trimiţându-i o oaie! Ce putea să spună oaia zeului? Un bărbat este, fără îndoială, un trimis adevărat, dar ce sol putea fi taurul? Imaginaţia lui merse până acolo, încât îl văzu pe invocatul Mars, înconjurat de tot felul de animale, soli ai romanilor. Ha, ha, ha! Putea să nu te mire credinţa asta ciudată?

Nu mai asistase niciodată la un sacrificiu militar şi tot ceea ce văzuse i se păruse fără noimă şi îi dăduse o încredere nouă că în lupta care începea, dacii vor ieşi învingători. Alături de ei va fi Zamolxe, care îl primise binevoitor pe tânărul Venas.

Împăratul urcă apoi cele şapte, opt trepte ale tribunalului şi se adresă armatei înţesată în castru. Când îşi ridică mâna dreaptă, într-un gest de luare-aminte, se făcu o linişte desăvârşită. În jurul lui erau rânduiţi pretorienii, înalţi şi spătoşi, cu scuturile pe braţ şi feţele grave.

În alocuţia sa Traian vorbi mai întâi despre faima armatelor imperiului, despre vitejia lor, şi-i îndemnă să fie şi de data aceasta la înălţime. Aminti apoi pacea nefericită încheiată de Domitianus şi sumele de bani pe care Decebalus le primea drept client al Romei.

— Aurul şi inginerii Romei îi înalţă cetăţi îndreptate împotriva imperiului. Puterea şi îngâmfarea lor au sporit necontenit, ameninţându-ne hotarele. Cum îngheaţă apele,

năvălesc şi pradă castrele noastre. Roma este primejduită! Senatul l-a declarat pe Decebalus duşman al Romei!

Izbucniră din nou uralele: „Ave Caesar!” „Ave Caesar!” Soldaţii erau entuziasmaţi de cuvintele împăratului.

În Zuro clocotea o mânie fără margini. Socotea că împăratul îşi minţea armata. Cum putea să spună că dacii ameninţau Roma? Nici nu-i interesa unde este. Ei treceau Donaris şi se duceau la tribalii şi la scordiscii care gemeau sub călcâiul Romei şi care ar fi pus în orice clipă mâna pe arme ca să-şi dobândească libertatea. Să-i asculte împăratul pe tribali şi după aceea să vorbească despre obrăznicia dacilor.

Traian ieşi din castru şi privi la trecerea primelor trupe peste podul de vase. Războiul începuse! Legiunile călcau pe pământul dac.

Dadas şi Zuro profitară de învălmăşeala iscată şi de faptul că soldaţii curioşi se îngrămădeau la capătul podului, şi făcură rost de doi cai. Nu era prea greu să găseşti un cal sau doi, pentru că erau destui legaţi de copaci, cu tot echipamentul pe ei. Aşteptând să vină rândul manipulului lor la trecere, cavaleriştii se înghesuiseră la capătul podului comentând alocuţia împăratului.

Întunericul îi prinse dincolo de Drobeta. Lăsară caii la pas, să poată auzi dacă se apropie cineva. Îl aşteptau pe nepotul lui Remmius.

— Să ne oprim, Zuro.

Descălecară şi se aşezară pe marginea drumului, lăsând caii să răscolească în voie frunzişul uscat din marginea pădurii. Zuro avea o mutră posomorită; încă nu uitase cuvintele împăratului, iar Dadas, care ştia ce se petrece în capul lui, îl lăsa în pace, să-şi macine singur mânia. El era obişnuit cu acest fel al romanilor de a privi lucrurile; îl auzise exprimat de multe ori la Roma, adesea intenţionat în apropierea lui. Roma se temea de ameninţarea dacilor! Cine putea crede? Roma avea nevoie de grâul şi aurul Daciei, pentru că fluiera vântul în vistieria lăsată goală de nesăbuitul Domitianus. Cine risipea aurul public dând câte o naumachia cât mai extraordinară? Când se dusese el la

Roma, încă se mai vorbea de o bătălie navală la care luaseră parte mii de luptători şi zeci de corăbii anume construite pentru bazinul imens, ca să se poată desfăşura sub ochii plebei din Roma o luptă adevărată. Se îngrozise când vizitase pentru prima dată Naumachia şi calculase în gând aurul care se dusese în vânt ca să se sape şi să se zidească acel bazin imens. Cine risipise aurul în zecile de zile de sărbătoare şi în organizarea luptelor de gladiatori? Traian spusese soldaţilor că porneşte războiul ca să nu mai fie nevoită Roma să-şi golească vistieria, dând bani dacilor. Traian nu spunea adevărul.

Cei patru pretorieni se iviră târziu, noaptea, şi tinerii daci se grăbiră să încalece. Porniră la pas, ca să fie ajunşi. Nepotul lui Remmius îl recunoscu pe spătosul Zuro, deşi îl revedea la lumina lunii.

— Încotro, auxiliarule? întrebă el, lăsând calul la pas, să se mai odihnească.

— Spre garnizoană.

— V-a prins noaptea pe drum.

— Mâine în zori trebuie să fim la Ratiaria.

— Tocmai am făcut un popas, ca să răsufle puţin caii, intră şi Dadas în vorbă. Dacă nu vă grăbiţi prea tare, vă întovărăşim.

— Haideţi îi îndemnă centurionul, lovind cu o cureluşă spinarea calului.

Între Drobeta şi Ratiaria, şi chiar mai departe, nu erau fixate locuri de popas unde să poţi schimba caii şi de aceea, după vreun ceas, centurionul ridică braţul, dând semnalul de oprire. Caii erau obosiţi.

— Hei, voi nu vă odihniţi?

— Ne-am făcut popasul, îi răspunse Dadas. Suntem aşteptaţi la manipul.

— Bine, v-ajungem din urmă.

Cum se pierdură în întuneric, Dadas şi Zuro opriră caii şi descălecară. Sosise timpul când trebuia să atace, dar nu era o treabă uşoară pentru că cei patru pretorieni erau nişte zdrahoni înzăuaţi şi cu scuturile la oblânc.

— Leagă bine caii! îşi îndemnă Dadas prietenul, dându-i şi frâul calului său.

Se înapoiară tiptil la locul unde rămăseseră romanii. Stăteau toţi patru pe un trunchi de copac răsturnat şi mâncau. Caii erau legaţi la câţiva paşi de ei…

Târându-se pe coate, ajunseră lângă cai. La orice s-ar fi aşteptat romanii, numai la o păţanie ca asta, nu. Râdeau şi înfulecau de zor.

Zuro dezlegă un cal, iar Dadas un altul. Totul era să se îndepărteze puţin, fără să fie auziţi. Îi îndemnară uşor, trăgând de căpestre, şi caii îi urmară ascultători.

La vreo sută de paşi încălecară şi, tot la pas, se pierdură în pădure…

Îşi luară şi ei caii, apoi goniră în galop întins, să pună o distanţă cât mai mare între ei şi romani. Un drum de căruţă se făcea spre dreapta şi apucară pe el, dar nu înaintară mai mult decât era necesar ca să ascundă caii furaţi. Se înapoiară apoi, continuându-şi drumul spre Ratiaria. Mergeau la pas, ca să fie ajunşi din urmă.

— Voi sunteţi, auxiliarilor? strigă centurionul, când se afla încă departe.

— Ne-aţi ajuns, centurionule?

— V-aţi întâlnit cu cineva în drum, după ce v-aţi despărţit de noi?

— La ceasul ăsta pe cine să-ntâlneşti? Dar unde sunt ceilalţi pretorieni?

— Şi-au pierdut caii în pădure. Aşa le trebuie, dacă nu-s în stare să-i lege ca lumea.

— Şi acum ce fac?

— Au rămas să şi-i caute. Eu nu puteam să mai întârzii. Până la Ratiaria mergem împreună.

— Acolo vrem şi noi să ajungem.

Pretorienii călăreau în faţă, Dadas şi Zuro în urma lor. Îşi realizaseră planul: erau acum doi la doi în luptă. Aştepta fiecare ca celălalt să hotărască atacul. Centurionul era la vreo zece paşi înaintea pretorianului. Zuro fu cel care se repezi primul la pretorian. Îl lovi peste faţă, apoi îl apucă de umăr şi-l smulse de pe cal, trântindu-l la pământ.

Lovitura de sabie îl orbise şi surpriza fusese atât de mare, încât nu apucase să ţipe. Doar gemuse scurt şi îşi dusese mâinile la faţă. Înţelegând primejdia în care se afla centurionul cu papirusul agăţat de gât, începu să strige. Centurionul îi văzu pe cei doi cu săbiile trase din teacă şi porni în galop.

Începu o goană nebună. Calul centurionului era de prima mână şi distanţa dintre ei se mări. Tinerii îşi înfipseră vârtos pintenii în burţile cailor, speriaţi de gândul că nu-l vor ajunge. Zuro se lungi pe coama calului şi îl muşcă de gât. Urlă apoi atât de tare la urechea bietului animal, încât acesta sări înainte, ca fript cu fierul roşu.

În orice clipă se puteau întâlni cu un manipul şi atunci totul ar fi luat o întorsătură nefericită.

Ca să uşureze sarcina animalului, Zuro aruncă scutul de la oblânc, apoi o traistă de merinde. Rezultatul fu că distanţa dintre el şi centurion începu să scadă. Dadas rămăsese în urma lor. Îl văzu pe Zuro ridicându-se în scările şeii şi ţinând ceva deasupra capului. Nu putea desluşi ce anume.

Simţind că nu-l poate ajunge pe roman şi, cuprins de o furie oarbă, Zuro îşi trase sabia de la şold şi o aruncă cu toată puterea. O văzu zburând şi înfigându-se în crupa calului, care şchiopătă, se împletici, zvârli cu picioarele dinapoi. Pretorianul abia se mai ţinea în şa. Zuro îl ajunse, dar nu mai avea armă cu care să lupte. Înainte ca romanul să apuce să-şi tragă sabia, se aruncă şi-l luă în braţe, rostogolindu-se cu el la pământ. Caii fugiră îngroziţi unul de nechezatul celuilalt.

Începu o luptă pe viaţă şi pe moarte, fiecare căutând gâtul celuilalt. Se descleştară o clipă şi romanul fu gata să-şi tragă sabia din teacă, dar Zuro se aruncă iar şi-l prinse de braţ. Romanul îi propti genunchiul în burtă, încercând să-l îndepărteze, dar dacul parcă se lipise de el. Atunci pretorianul îl lovi cu marginea coifului în obraz, rupându-i carnea.

Dadas ajunse şi el la locul luptei şi-i puse centurionului ascuţişul săbiei în faţă. Romanul se feri scurt şi îl îmbrânci

pe Zuro spre el, găsind astfel răgazul de a-şi trage sabia. Zuro îl prinse iar în braţe. Deşi avea arma în mână, fiind lipiţi unul de altul, romanul nu-l putea străpunge. Dadas îşi înfipse vârful săbiei în braţul pretorianului care îşi scăpă arma. Zuro îi smulse cilindrul de piele de la gât.

— Sunteţi daci? şopti centurionul, plin de ură. Te cunosc după cum te baţi.

— Asta înseamnă că ai mai păţit-o şi altădată, romanule. Nu cumva erai şi tu printre soldaţii lui Fuscus, care şi-au lăsat oasele pe la noi?

Romanul îl scuipă, tremurând de ciudă şi neputinţă: dacul avea dreptate, luptase în legiunile lui Fuscus.

L-au legat de primul copac din marginea drumului.

— Omoară-mă! se rugă centurionul.

— Nu te omor, romanule. Dacă te-aş omorî, nu ţi-ai mai aduce aminte de mine.

— Omorâţi-mă! se tângui el.

— Să te vadă mâine pretorienii tăi şi să ia aminte că cine calcă pământul Daciei va fi pedepsit aşa cum merită.

Dadas încălecă şi se duse să-i prindă calul lui Zuro. Centurionul se ruga mereu să-l omoare.

— Cred că ţi-e ruşine, centurionule, dar eşti rănit şi asta-i o dovadă că nu ţi-ai dat uşor pielea.

Dadas sosi cu al doilea cal şi îşi văzură de drum, mergând tot spre Ratiaria, dar numai până li pierdu din ochi centurionul. Părăsiră apoi drumul şi se cufundară în apa lui Donaris. Dadas se prinsese cu o mână de şaua calului, iar cu cealaltă ţinea papirusul deasupra capului. Când se văzură pe celălalt mal, se îmbrăţişară. Cunoşteau un drum de căruţă către Pelendava, pe malul Rhabon-ului, iar de acolo aveau să dea pinteni în susul apei până la Petrodava şi apoi acasă, la Sarmi.

Râsul lui Decebal răsună până afară, în piaţa cetăţii. Regele râdea cu ochii în lacrimi, sprijinindu-se cu braţele de umerii celor doi tineri.

— Aşa a fost, Dadas, sau glumeşte Zuro? Aţi intrat voi în castru şi l-aţi văzut pe Traian?

— Am intrat, unchiule, şi l-am ascultat vorbind. De la el am aflat că legiunile Romei se vor scurge pe două drumuri spre noi. Unele trec Donaris pe la Dierna şi urcă pe Valea Cernesiei şi pe Tibiscus ca să ajungă la Tibiscum, altele vor trece podul pe la Viminacium, la Lederata şi vor urca prin Arcidava şi Berzobis, ca să se întâlnească toţi la Tibiscum.

— Am bănuit eu că vor apuca, pe drumul lui Iulianus. Băieţii mei, ce veşti de seamă mi-aţi adus! Şi papirusul ăsta cui spuneaţi că i-a fost trimis?

— Către legiunile din Durostorum.

— Să-i rupem peceţile şi să-l citească Vezina.

Marele Preot sosi grăbit, bucuros de vestea că cei doi tineri s-au înapoiat.

Scoaseră papirusul din învelitoarea de piele, îl dezveliră din pânza sigilată şi… constatară uimiţi că nu era nimic scris pe el.

— Aţi căzut în cursă, băieţii mei, spuse Decebal, dezamăgit. Altul trebuie să fi fost curierul lui Traian. Centurionul a fost o momeală!

Bucuria pieri de pe feţele tinerilor, obrajii rumenindu-li-se de ruşine.

— Nu se poate, unchiule, ăsta a fost curierul. Altceva trebuie să fie. Trimite după Iudenus.

Chemă scribul.

— Iudenus, descifrează scrisoarea asta! îi ceru Dadas, întinzându-i papirusul, fără să-i mai spună şi altceva.

Scribul suci papirusul când pe o parte, când pe alta, apoi se adresă tânărului:

— Îţi râzi de mine, tinere tarabostes?

— Nu râd, Iudenus. Îţi spun să citeşti această scrisoare.

— Dar nu văd nimic scris.

— Este, şi tu nu vrei să descoperi ce! Te prefaci că nu înţelegi.

Ochii pleoştiţi ai scribului se plimbară de la unul la celălalt. Decebal nu pricepea vorbele nepotului.

— Dacă nu descifrezi, vei pieri! rosti răspicat Dadas, uimindu-l şi mai mult pe rege.

— Am… am să încerc… deşi nu cred că este ceea ce spui tu… şi nici nu ştiu cu ce a fost scris.

— Caută să afli, dacă ţi-e scumpă viaţa. Ştiu că celor ca tine le este scumpă. Du-te şi adu-ţi tot ce ai nevoie şi citeşte-l.

Iudenus plecă târându-şi picioarele, îmbătrânit deodată şi tremurând de frică. Ştia că nu trebuie să pună la îndoială cuvintele tânărului. Şi dacă totuşi, nu va reuşi să citească scrierea? îşi pierdea capul tocmai când se aştepta mai puţin. Cât umblase în viaţa lui, învăţase multe, putea să descifreze şi astfel de papirusuri.

Se înapoie cu mai multe vase mici de sticlă. Luă papirusul şi, sub privirile curioase ale celor patru bărbaţi, îl trecu mai întâi pe deasupra unei flăcări, încălzindu-l. Nu apăru nici un scris. Trecu la a doua încercare. Muie într-unul din vase un mic tampon de mătase, apoi şterse cu el papirusul într-un colţ, unde bănuia că trebuie să fie ceva scris. Rămase şi de astă dată dezamăgit. Privi îngrijorat spre cei care aşteptau, dar feţele lor erau de piatră. Luă dintr-un borcan un praf negru, care nu era altceva decât praf de cărbune, îl presără peste papirus şi îl plimbă de colo-colo… Spre uimirea regelui, de sub praful de cărbune apărură cuvinte scrise îngrijit de un caligraf de meserie.

— Meriţi cuvinte de laudă, Iudenus! îl felicită Dadas. Întinde pe toată foaia. Cu ce a fost scris?

— Cu lapte, tinere tarabostes. Scrisul cu lapte se citeşte numai când torni peste el praf de cărbune.

— Citeşte!

— „Traian Imperator… Către Manius Laberius Maximus, guvernator în Moesia Inferior.

Tăcu speriat, pentru că nu se aşteptase să aibă în mână un papirus atât de însemnat.

— Citeşte! îl îndemnă Decebal.

— „Alege din rândurile Legiunii XIV Geminae Martia Victrix şi ale Legiunii XI Claudia pe cei mai destoinici soldaţi şi, în fruntea a 16 cohorte, vino în mare grabă la Dierna. În castrele din Moesia Inferior să rămână 4 cohorte câte 2 din fiecare legiune, precum şi cohortele auxiliare. Fiecare

cohortă pe care o aduci să aibă câte 4 catapulte şi 30 de prăştiaşi.”

Papirusul cuprindea veşti de o mare însemnătate.

— Du-te, Iudenus! îi spuse Decebal scribului. Ai să fii răsplătit aşa cum se cuvine.

Vezina ştia ce gândeşte regele şi-i spuse, vorbind rar şi apăsând pe fiecare cuvânt:

Moesia Inferior rămâne fără apărare…

— Numai auxiliarii apără cetatea Durostorum. Asta zic şi eu veste, feciorii mei! Când Traian va fi aici, noi o să izbim în Moesia Inferior.

IV

Vara năvălise deodată, parcă vrând să încălzească inimile oamenilor, care în anul acela nu se mai bucurau de frumuseţile din jurul lor. Florile îşi deschideau petalele şi le închideau fără să le bage nimeni în seamă, păsările ciripeau fără să fie auzite, parfumul salcâmului şi al teiului înmiresma degeaba văzduhul. Oamenii trăiau încordat, aşteptând de la o zi la alta să se abată o nenorocire asupra capetelor lor. Dinspre Donaris înainta duşmanul, pas cu pas, fără grabă, dar şi fără a poposi în vreun loc decât atâta timp cât îi trebuia ca să taie pădurea şi să înalţe în locul ei un val de pământ sau ziduri groase de castru…

Înainta pas cu pas, lăsând în urma lui întărituri care îi trădau gândul de a nu mai pleca de pe-acolo, de a cuceri şi a rămâne stăpân…

Înainta pas cu pas, hărţuit doar de apariţia fulgerătoare a cetelor de daci. Săgetau din ascunzişuri, rostogoleau pietre pe povârnişuri, mistuindu-se apoi în adâncurile codrilor…

Înainta pas cu pas, urmărit de ochii plini de ură şi pândit de braţele înarmate şi hotărâte ale celor care nu mai ascultau glasul păsărelelor şi nu mai respirau parfumul florilor…

Nici o luptă hotărâtoare nu-i încleştase încă, dar amândouă taberele ştiau că se apropie clipa.

Traian ajunsese la Tibiscum, lăsând în urma lui numai castre întărite care să-i asigure spatele. Legiunile de la Dierna, în frunte cu Claadius Livianus, Longinus şi Hadrian, poposiseră şi ele pe locul întins de la Tibiscum.

Drumul de la Aizis la Tibiscum, împăratul îl făcuse într-o singură zi. Trupele trimise să cucerească aşezarea o găsiră goală şi fumegândă. Dacii se retrăseseră până la unul, să nu cadă în mâinile trupelor venite unele dinspre Aizis, altele pe râul Tibiscum. Turnurile-locuinţă cu două caturi şi cerdac nu erau apărate de nici un oştean, pentru că Tibiscum nu era o aşezare militară, ci una civilă, în care trăiau mai mult negustori. Cetăţuia era urcată pe o coamă de deal, având o formă triunghiulară, ca şi locul pe care fusese construită.

De la Aizis la Tibiscum drumul de piatră trecea pe culmea dealului Coslarus, apoi se continua pe platou, până spre apus, în Valea Boului.

Venind vestea că Tibiscum e pustiu, împăratul încălecase şi în câteva ceasuri ajunsese în aşezarea dacă. Vrând să-şi facă un punct de sprijin, poruncise să fie înălţat în apropiere un castru, la câteva sute de paşi de aşezarea băştinaşilor, dar în vale, la şes, ca să poată fi terminat mai repede. Tot pe acest drum, de la Aizis la Tibiscum, trecuseră printr-un vechi castru roman. Caput Bubali, construit de Domitianus, dar părăsit în retragere. Şi la el lucrau de zor trupele auxiliare, reconstruindu-l. Caput Bubali era la vreo trei mile de Aizis, distanţă ce putea fi parcursă repede, pentru că drumul se desfăşura pe loc drept. După Caput Bubali începea urcuşul pe culmea Coslarus.

Locul pentru castrul de la Tibiscum fusese bine ales de Traian, chiar acolo unde se întâlneau drumurile venind din răsărit cu cele dinspre sud şi apus.

Deşi grăbit, împăratul nu socotea că e timp pierdut cel petrecut cu înălţarea castrului. Cohortele făceau exerciţii militare, închipuiau viitoare lupte, pentru că Traian nu se îndoia că tot la Tapae va avea loc încleştarea cea mare. Se sfătuia mereu cu Laberius Maximus şi cu Longinus,

comandantul Legiunii a V-a Macedonica, pe care îl preţuia mult şi care cunoştea bine locurile.

Până acum, deşi el încercase de câteva ori să-i prindă pe daci într-o luptă mai mare, nu reuşise. După ce atacau cu arcaşii şi prăştiaşii, se ascundeau în pădurea deasă şi greu te mai puteai strecura după ei. De câteva ori le luase urma, dar pierderile pe care le avusese îi dăduseră de gândit. Cum să prinzi un duşman care stă ascuns după fiecare tufă de ferigă, după fiecare trunchi de copac şi adesea chiar sus, printre crengi, şi te săgetează? Mulţi soldaţi din legiuni căzuseră în şanţuri astupate cu frunze şi fuseseră măcelăriţi' după ce li se aruncaseră pietroaie în cap.

În acelaşi timp, împăratul nu se îndoia că dacii se pregătesc de luptă. Se apropiase prea mult de Sarmizegetusa, ca să-l mai lase să înainteze fără să i se împotrivească. Mai ales că, de acum încolo, natura şi toate acele puncte întărite, pe care le ştia, pentru că multe fuseseră ridicate de inginerii romani, îi ajutau.

Iscoadele îi însemnaseră pe hartă cetăţile şi turnurile de apărare dace.

Domitianus înălţase în locul numit Tapae un castru bun, care şi el rămăsese în părăsire, după retragere, dar pe care avea de gând să-l reclădească. Ştia că e chiar pe malul râuleţului Bistras, care îşi vărsa apa în Tibiscus. Aici, în jurul acestui castru, se dăduse marea bătălie, în urmă cu douăsprezece veri.

După terminarea castrului de la Tibiscum, porniră spre Tapae şi, cu toate că grosul armatei se urnea greu, ajunseră în aceeaşi zi. Nu erau mai mult de 13 mile.

Se părea că trec prin locuri pustii. Era o zi frumoasă de toamnă timpurie, cu soare blând, dezmierdător.

Castrul de la Tapae era aproape un pătrat cu latura de trei sute de picioare. Locul era închis de un val de pământ înalt de zece picioare, fiind înconjurat şi de un şanţ destul de lat şi atât de adânc cât ieşise prin scoaterea pământului pentru înălţarea valului. În faţa lui, spre sud, se întindea o câmpie dreaptă ca-n palmă, care se îngusta din ce în ce, până o închideau cele două şiruri de dealuri din dreapta şi

din stânga. Din calea principală care se desfăşura de-a lungul râului Bistras, se desprindea un drum bine întreţinut care tăia câmpul în două şi se ducea chiar spre dealurile din faţă, unde împăratul îi bănuia ascunşi pe daci. Ca să fie sigur, trimise iscoade. Locul era atât de propice dacilor, încât nu-şi închipuia că iscusitul Decebal l-ar fi pierdut fără luptă.

Triunghiul câmpiei se termina în două dealuri înalte şi împădurite, între ele fiind o vale foarte strâmtă prin care se furişa un mic râuşor ce-şi vărsa apele în Bistras, foarte aproape de castru. Dacă porneai spre sud, trebuia să treci prin acea vale îngustă dintre dealuri. Dacă porneai spre răsărit, de asemenea dealurile se apropiau până la malul râului Bistras. Da, aici trebuie să fie Decebal!

Şi nu se înşela. Regele îi urmărise fiecare mişcare, pas cu pas. Toate înălţimile care înconjurau câmpia mişunau de oaste dacă. La trecători erau aşezate aruncătoarele de pietre, iar la poale luptătorii cu sica. În primele rânduri era oastea organizată, cu scuturi şi săbii, apoi prăştiaşii şi arcaşii, iar în spatele lor gloata înarmată cu unelte de câmp: coase, furci, securi cu mânerul lung, armă de temut, în mâinile lor. Erau unii şi cu pari groşi ca pe mână, care nu voiau să renunţe la această armă pentru nici o alta. Mai toţi erau bărbaţi solizi, care învârteau parul pe deasupra capului şi nimic nu le stătea în cale.

De la Decebal veni poruncă să nu mişte nimeni, ca şi copacul de lângă el. Duşmanul trebuia să se creadă de capul lui.

Decebal era pe culmea dealului din faţa castrului, între el şi romani se desfăşura câmpia netedă. Crengile fuseseră retezate şi regele privea drept la duşman. La stânga aşteptau cei doi tineri, iar în dreapta căpeteniile armatei. Tatăl lui Dadas, asprul Duras, se afla în fruntea oastei de pe dealurile din soare-răsare, iar pe dealurile dinspre soare-apune era oastea comandată de Vezina.

Decebal îşi aminti că în lupta trecută, oastea de pe dealurile dinspre soare-răsare fusese sub comanda lui Diegis, fratele său, care se urcase la Zamolxe cu patru

primăveri în urmă. În spatele lui Decebal mai era acum şi Sialtes, venit cu oastea tribului Apulilor, bine înarmaţi cu scuturi şi săbii.

Regele privea spre castru. Numai cu puţin înainte de sosirea romanilor, pe drumul dinspre Tibiscum, trecuse şir nesfârşit de căruţe încărcate cu copii şi femei fugiţi din faţa primejdiei. Bătrânii şi copii în căruţe, bărbaţii şi femeile pe jos, îndemnând caii sau boii să meargă mai repede. Stăruia încă în mintea regelui jalea din ochii lor, iar acum îi ştia aproape, pe văi, adăpostiţi în bordeie, aşteptând ca duşmanul să fie alungat şi să se înapoieze acasă. Se aciuaseră pe malul pârâiaşului. Într-un loc unde să-şi poată fierbe ciorba sau laptele. Două zile se scurseseră de când dacii îşi mânaseră vitele în păduri, să le ferească de foamea duşmanului.

Din castru se iviră cinci călăreţi şi apucară pe drumul care ducea chiar spre locul unde pândea Decebal.

Se apropiau la pas, cu caii bine ţinuţi în pinteni şi cu frâiele întinse. Cinci călăreţi, cu scuturi ovale, ca o jumătate de scoarţă de copac, retezate drept în partea de sus şi de jos.

Era spre prânz şi totul părea copleşit de căldură. În vale nu sufla o vietate, nu se mişca o frunză. Nu se auzea decât pasul cailor pe drumul de piatră.

Trop, trop – trop, trop – trop, trop!

Mii de ochi îi urmăreau în această linişte desăvârşită. Pumnii se strânseseră pe mânerele săbiilor, pe cozile furcilor, pe parii afumaţi.

Trop, trop – trop, trop – trop, trop!

Oare nu era nimeni? Traian privea din vârful valului de pământ. Decebal de pe coasta dealului din faţă. În încordarea aceea orice oştean ar fi fost gata să scoată un urlet şi să sară la vale, dar porunca era dată: să stea fiecare la locul lui, nemişcat.

Trop, trop – trop, trop – trop, trop!

Călăreţii ajunseră aproape de poalele dealului. Ţineau scuturile unul lângă altul, formând un adevărat zid.

Coifurile erau îndesate pe frunte, zalele porneau de la gât până aproape de genunchi.

Decebal îi făcu un semn lui Zuro, şi tânărul îl înţelese. Îşi trase arcul de la piept şi, pe o cărare bine bătătorită, coborî. Se opri în dreptul unui stejar bătrân şi îşi puse săgeata în coardă. Romanii erau la vreo sută cincizeci de picioare şi veneau şi mai încet, caii parcă băteau pasul pe loc.

Trop, trop – trop, trop – trop, trop!

Tânărul întinse arcul şi inima i se opri. Nu avea voie să dea greş, pentru că nu întâmplător îl trimisese pe el Decebal să facă ceea ce avea de făcut. Săgeata plecă atât de iute, încât n-o putu urmări. O văzu înfiptă în gâtul romanului care se agăţase cu amândouă mâinile de ea, scăpând scutul. Se zbătu de câteva ori, ca un pui, apoi se prăvăli la pământ. Ceilalţi patru se strânseră unul în altul, oprindu-se. Caii, presimţind primejdia, sau simţind încordarea mâinilor care strângeau frâiele, începură să joace în loc. Romanii ţineau scuturile în dreptul piepturilor şi numai ochii li se vedeau din spatele lor. Li se poruncise să treacă prin strâmtoare, dar îşi dădeau seama că asta ar fi însemnat moartea lor. Traian voia să ştie câtă oaste au dacii aici şi ar fi aflat numai dacă ei ar mai fi înaintat. O săgeată putea fi trimisă de un soldat rătăcit. Îi înspăimântase precizia cu care fusese trimisă săgeata, de la o depărtare atât de mare.

După câteva clipe de ezitare, caii porniră mai departe. Cu toată primejdia, romanii nu voiau să trăiască ruşinea de a li se spune că au tremurat de frică. Traian îi trimisese în această misiune, socotindu-i dintre cei mai viteji.

Trop… trop… trop… trop!

Zuro primi încuviinţarea de a slobozi o nouă săgeată. Între cască şi scut nu erau mai mult de două degete, şi acolo trebuia să nimerească. Romanii ajunseseră la o sută de picioare. Ca să fie mai sigur, se lăsă în genunchi, îşi rezemă cotul stâng de un copac şi întinse coarda. Dintre frunzele ferigilor ţâşni a doua Săgeată, şi cei care priveau văzură un alt roman sărind de pe cal. Primul murise fără să

scoată cel mai mic geamăt, al doilea scăpă un ţipăt de durere, înainte de a se prăbuşi.

Mândria romanilor era însă prea mare. Ştiau că merg la moarte sigură, dar trebuia să-i înspăimânte pe daci prin nepăsarea lor. Şi romanii ştiau să nu se teamă de moarte.

Odată frica înfrântă, dădură toţi trei pinteni cailor şi se avântară în galop spre trecătoare. Zuro nu mai avu vreme să-şi pună o nouă săgeată în arc. Călăreţii trecură prin apropierea lui, pierzându-se pe drumul care şerpuia chiar pe la poalele dealurilor.

— Să nu se înapoieze nici unul! porunci Decebal, adresându-se lui Dadas. Traian vrea să ştie câţi suntem.

Tânărul făcu semn altor trei oşteni, şi plecă de lângă rege. N-au putut să-i ia prizonieri, pentru că ultimul roman, când s-a văzut încolţit, şi-a tăiat singur gâtul.

Traian hotărî atacul! Din înălţimea castrului domina toată valea. Era sigur că nu va mai câştigă o palmă de pământ fără luptă. Dacii trebuiau impresionaţi prin ordine, lupta urma să înceapă după regulile cunoscute.

Gorniştii şi trâmbiţaşii vestiră atacul. Dacii ridicară şi ei deasupra capetelor, temutul draco, drapelul lor. În sunetele de luptă din spatele valului de pământ, apărură doi vexilari, arătând numărul legiunilor care îşi trimiseseră cohortele la atac. Fiecare ţinea deasupra capului vexilium – steagul legiunii – făcut dintr-o bucată de pânză pătrată. Unul era albastru, celălalt galben şi cu ciucuri pe marginile laterale. Pe pânză erau cusute fâşii de altă culoare care arătau numărul legiunii. Pe speteaza de sus, fiecare steag avea o acvilă: una cu aripile întinse şi cu fulgere în gheare, alta cu aripile în sus şi o coroană în jurul lor.

În spatele vexilarilor apărură câteva şiruri de antesignani, cu căştile prelungite mult pe ceafă şi cu zalele până aproape de genunchi. Ei aveau scuturile ovale şi din mijlocul mai bombat, numit umbo, porneau spre margini fulgere ca nişte săgeţi frânte de trei ori. Înaintau cu săbiile în mâini, gata de luptă.

Între ei şi signiferi, soldaţii care purtau signele cohortelor, nu erau mai mult de cinci paşi. Fiecare signifer

avea o altfel de signă, indicând numărul cohortei din legiunea respectivă. Signa era drapelul cohortei şi nimic mai rău nu li se putea întâmplă celor care luptau sub semnul ei, decât s-o piardă în mâinile duşmanului. Pe un piedestal de lemn, lung de două picioare, erau înşirate de sus în jos: o cunună de lauri, o lună în pătrar, ca un corn, apoi două, trei, patru sau mai multe talere, care arătau numărul cohortei. În sfârşit, urma o mică stinghie, de-a curmezişul, în capetele căreia fluturau eşarfe albastre sau galbene. În vârf, toate piedestalele aveau câte un vultur cu aripile desfăcute sau strânse într-o coroană.

Din cealaltă parte a castrului apărură comandanţii legiunilor, călări pe cai murgi. Ei se aşezară în fruntea antesignanilor.

Cavaleria, cu tropotul de copite, acoperi sunetele trâmbiţelor. Se desfăşură în linie, atât cât îi permitea locul îngust. Fiecare cavalerist ţinea în mână o suliţă lungă, iar la şold purta sabia cu lamă dreaptă. Cunoscând semnalul trâmbiţelor, caii jucau nervos, gata să se avânte.

În spatele cavaleriei se înşirară cohortele de pedestraşi. Stând unul lângă altul, făceau din scuturi un zid fără întrerupere. Zalele lor aveau mânecile scurte, ca să se poată folosi nestingheriţi de braţe, numai la mâna dreaptă, mai jos de cot, purtau câte o brăţară de zale, lată de două palme, care îi apăra de tăişul săbiei duşmanului. În mâini aveau un pilum, suliţă grea şi scurtă, pe care n-o puteau arunca decât de la cel mult cincizeci de picioare, apoi trăgeau de la şold săbiile cu lama dreaptă. De la mijloc până la genunchi atârnau fâşii de piele pe care erau bătute plăci de metal.

Rândurile fură încheiate de arcaşi şi prăştiaşi, care atacau de la o distanţă mare.

Traian hotărâse ca trupele auxiliare să iasă din castru şi să se înşire pe coastele dinspre răsăritul câmpiei. Spre dealurile dinspre apusul câmpiei fu rânduită cavaleria. În spatele ei, celelalte trupe. Mergând pe sub coastele dealurilor, urmau să se întâlnească în locul unde triunghiul se îngusta, fiind închis de înălţimile din faţă. Acolo bănuia

împăratul că trebuie să fie grosul armatei dace. Pe drumul din mijlocul câmpiei triunghiulare, se înşirară trupele de soldaţi din legiuni, care aveau misiunea să atace mai la urmă. După ce cavaleria şi auxiliarii produceau învălmăşeală în rândul duşmanilor, atacau temuţii pedestraşi. În ei îşi punea Traian toată nădejdea, deoarece locul îngust nu dădea voie cavaleriei să se desfăşoare.

Trâmbiţele tăcură şi totul rămase într-o înlemnire de tablou. Nemişcaţi aşteptau caii cavaleriştilor, când nu mai auziră trompetele, nemişcaţi soldaţii lipiţi cot lângă cot, nemişcaţi auxiliarii, cu mâinile pe mânerele săbiilor. Din această nemişcare avea să se işte în clipa următoare cea mai cumplită învălmăşeală, pentru că la un semn al împăratului goarnele şi trâmbiţele începură să se audă iar, dar într-un ritm viu şi în sunete ascuţite. Orice soldat cunoştea acest semnal: atacul!

Primele rânduri ale cavaleriei se avântară într-un galop mărunt care cutremură pământul.

Auxiliarii se puseră şi ei în mişcare, strigând din toată inima îndemnuri de luptă. Tropotul cailor şi strigătele lor umplură câmpia de un haos care furnică pielea pedestraşilor din mijloc, insuflându-le dorinţa de a porni şi ei. Comandanţii aşteptau ordinul împăratului.

Când cavaleria fu destul de aproape de dealul din faţă, de undeva, din mijlocul pădurii, se auzi un urlet care nu părea să iasă din gâtlejul unui om, un urlet, care umplu câmpia, şi pădurile, şi văzduhul tot, acoperind tropotul cailor, şi îndemnurile auxiliarilor, şi pierzându-se prin văi până la capătul pământului:

— Pă eeeiii!

Ochii regelui erau roşii, vinele gâtului umflate sub pielea boţită de vârstă şi arsă de soare, nările lui mari, bărbăteşti," fremătau, iar pumnii se încleştaseră atât de tare pe mânerul şi teaca săbiei pe care o ţinea deasupra capului, încât se părea că o va frânge în două.

— Pă eeei! Pă eeei! izbucniră deodată mii de glasuri, înmănunchindu-se într-un vaier de furtună.

Din spatele fiecărui stejar, al fiecărui fag, frasin sau alun, din spatele fiecărui tufiş, al fiecărei ferigi, apăru câte un dac cu cămaşa desfăcută la gât şi legată la brâu cu o curea sau cu o sfoară, care se repezi la vale ţipând din tot sufletul: Pă eeei!

Primii apărură purtătorii de draco, drapelul pe care toţi îl urmau fără frică de moarte, pentru că toţi credeau că nici o fericire nu putea fi mai mare pentru un bărbat, decât să piară vitejeşte.

Cavaleria fu atacată din coastă de către oastea care cobora de pe culmile lungi care începeau aproape de apa lui Bistras şi se întindea ca un zid până în dreptul dealului lui Decebal. Chiar pe la poalele lor curgea râuleţul care se vărsa în Bistras. Din cauza lui cavaleria nu putea ataca spre dreapta, ci numai în faţă.

Vezina îşi pornise oastea repezindu-se chiar el în luptă, deşi la vârstă lui ar fi putut rămâne pe culme.

Venind în goana calului, cavaleria îşi aruncă suliţele grele, străpungând multe scuturi de lemn şi de piele, şi chiar pe cele de metal. Fu însă surprinsă de oştenii care treceau apa râuleţului şi se repezeau cu coasele şi săbiile la picioarele cailor. De pe deal porniră roi săgeţile arcaşilor, care tot în cai se opriră. Un cal care cădea, împiedica alţi doi care se rostogoleau şi ei, odată cu călăreţii. Dacii se piteau sub scuturi, să se ferească de sabia cavaleristului, şi când calul trecea prin dreptul lui, cu o lovitură scurtă de secure îi despicau burta, sau îi tăiau chişiţele.

Prima şarjă trecu, veni a doua, apoi a treia, pentru că trei rânduri de călăreţi aşteptau gata de atac. De pe dealurile din faţă coborî oastea cea mai bine înarmată a dacilor cu scuturi şi săbii sica. În locul îngust se născu o învălmăşeală în care nu se putea şti cine este mai tare. Cavaleriştii, de la înălţimea cailor, tăiau în stânga şi-n dreapta, înroşind cămăşile albe de cânepă. Strigătele răniţilor începură să se audă din toate părţile. Caii sfârtecaţi scoteau cumplite gemete de durere şi spaimă.

În toată această învălmăşeală se auzea strigătul de încurajare al celor care veneau la luptă: Pă eeei!

Cei mai de temut erau luptătorii cu furca. Ei propteau coarnele furcii în burta călăreţului, şi gemând scurt îl smulgeau din şa, ridicându-l deasupra capului, ca să-l trântească apoi la pământ. Rar scăpa câte unul nestrăpuns. Loveau năprasnic şi cei cu parii lungi, mai lungi decât sabia, pe care îi învârteau pe deasupra capetelor, lăsând gol în juru-le.

Romanii cărora le cădeau caii luptau ca adevăraţi pedestraşi: ştiau lovi, ştiau să se apere. Capetele cădeau dintr-o singură lovitură. Arcaşii nu mai aruncau săgeţi, pentru că prea greu era să loveşti numai în duşman în acest clocot fără de sfârşit.

Auxiliarii primiră şi ei lupta din faţă şi din coastă, şi nu era deloc lesne să treci de aceşti încercaţi luptători, care mai toţi ridicaseră săbiile şi în alte războaie. Ei înaintau pas cu pas, scut lângă scut, umăr lângă umăr, încât primul roi de săgeţi se lovi de acest zid de fier, rar întâmplându-se să rămână un rănit în loc, şi atunci altul apărea şi-şi punea scutul lângă celelalte. Înaintarea lor măsurată, înspăimânta mai mult decât galopul cavaleriei. Se părea că nimic nu va putea opri acest zid viu, de fier. Pietrele prăştiaşilor loveau ca o grindină în el, şi cădeau la picioarele încercaţilor luptători.

Atunci Dadas îşi aminti că romanii îi învăţaseră pe daci să folosească aruncătoarele de pietre. Numai cu ele puteau sparge zidul, prin care să se strecoare apoi luptătorii cu sica. Pietroaie cât capul unui om porniră din baliste şi izbiră scuturile. Mâinile care le ţineau se frânseră. Ploaie de bolovani se abătu asupra zidului de scuturi, sfărâmându-l în cele din urmă, apoi izbucni din nou îndemnul la luptă şi duşmanii se treziră faţă în faţă.

De pe deal, Decebal arunca priviri fioroase în toate părţile. Lângă el, cei doi tineri, pe care abia îi mai ţinea.

— Lasă-ne, Decebal! se tângui Zuro.

— Lupta abia a început, feciorii mei. Mai e timp pentru vitejie. Vedeţi cum îşi ţine Traian pedestraşii, în mijlocul câmpului? Cu ei o să vă măsuraţi voi.

Traian, văzând că lupta se dă în acest loc, şi că auxiliarii nu pot înainta spre culmile din faţă, primind atacul din coastă, dădu porunca să fie cucerite mai întâi dealurile dinspre răsărit, pentru a captura balistele. Numărul mare de aruncătoare de pietre fusese o surpriză pentru el.

— Balistele cu care ne împroaşcă sunt făcute de inginerii noştri, Laberius. Acum trebuie să le luăm prin sabie.

Porni o nouă cohortă de auxiliari, în pas alergător, pe coastele dealurilor dinspre răsărit. Se grupară câte doi, trei şi făcură zid de scuturi, să-i ferească de săgeţi. Înaintau plecaţi, furişându-se pe după fiecare cută de pământ, pe după trunchiuri de copac, pe după tufe de soc. Urcau în grupuri de câte doi, trei, unul în spatele altuia, ca să se înfigă în rândurile dacilor, să ajungă pe culme, şi de acolo să le cadă în spate.

Încercatul Dudas pricepu ce voiau şi trimise două pâlcuri să-i oprească. Dacii se căţărară în stejarii bătrâni şi rămaseră nemişcaţi, aşteptându-i. Cei care îi înfruntau pe romani începură să se retragă, până îi aduseră sub copacii plini de luptători. Atunci izbucni iar îndemnul la luptă şi toţi îşi dădură drumul în spatele lor, zăpăcindu-i într-atâta, încât nu mai ştiau în ce parte să lupte. Îşi dădeau drumul în capul romanilor, şi după ce-i lungeau la pământ, le înfigeau în gât, sau în burtă, locurile fără zale, cuţitele scoase de la cingătoare. Alţii, în cădere, îşi scăpau armele şi se îmbrăţişau cu duşmanul, muşcându-l de beregată. Se repeziră iar în atac şi cei din faţă, care până atunci se retrăseseră şi o grindină de pietre căzu în capul romanilor. Puţini dintre ei fură cei care, văzând că nu mai e nici o altă scăpare decât fuga, îşi dădură drumul la vale, părăsind lupta. Un strigăt de bucurie izbucni din piepturile dacilor.

În tot acest timp, trâmbiţele şi goarnele sunau încurajator, insuflând noi forţe auxiliarilor şi cavaleriştilor.

Bătălia începuse de mai bine de două ceasuri, când Traian porunci intrarea în luptă a pedestraşilor din mijlocul câmpiei. Strigătele lor de luptă se adăugară celor de mai înainte. Primul rând alergă spre locul bătăliei, în timp ce prăştiaşii trimiseră pietrele pe deasupra capetelor lor.

Loveau în plin, pentru că dacii nu aveau coifuri şi nici zale. Numai şefii pilcurilor purtau vestă de piele, dar şi ea uşor de străpuns cu sabia. Luptau cu capetele descoperite, doar nobilii purtau o căciuliţă nu prea mare, de lână albă, ca semn al rangului lor. Ca să nu-i mai încurce nădragii largi, aveau legate, sub genunchi, câte o cureluşă. De cea din dreapta era prinsă o teacă de cuţit cu lama scurtă. Mulţi dintre ei luau duşmanul în braţe şi îl împungeau cu cuţitul în spate.

— A sosit şi rândul vostru, Dadas. Se urnesc pedestraşii.

Amândoi tinerii aveau în urma lor câte şase pâlcuri de oşteni, tot unul şi unul, înarmaţi cu scuturi şi săbii. Chiar în spatele lui Dadas se găsea pilcul lui Durdan uriaşul, care tot timpul luptei mestecase o crenguţă amăruie de stejar.

Pâlcurile lui Zuro erau în dreapta lui Decebal, ale lui Dadas în stânga, şi porniră pe două căi, ca să-i prindă la mijloc pe pedestraşi. Romanii auziră şi ei noile strigăte, care veneau dinspre pădure, şi avură o clipă de ezitare. Zuro şi Dadas erau în frunte. Scuturile se izbiră şi săbiile fluturară pe deasupra capetelor. Vânjoşii daci împinseră înapoi primul rând de romani, pas cu pas, opintindu-se în opinci. Dadas se trezi faţă în faţă cu un centurion şi se năpusti spre el. Primi lovitura romanului în scut, apoi se răsuci şi împunse drept în fată. Dar centurionul era iute şi sări în lături. Ajunară scut în scut. Obraz lângă obraz. Dadas privi faţa înnegrită, tăiată sub ochi, a romanului. Nu-l putea împinge, şi atunci făcu o nouă mişcare: sări în lături lăsându-l să treacă pe lângă el, gata-gata să cadă în nas. Lovi şi-l doborî. Lângă el, Durdan răcnea învârtind deasupra capului un par pe măsura lui. Un roman încercă să-i pună scutul în faţă, dar îi zbură cu braţ cu tot. Un altul, care tocmai voia să se retragă, fu lovit în coif şi răsturnat drept în cap, de parcă cineva l-ar fi ridicat cu picioarele în sus. Văzând prăpădul pe care îl face uriaşul, romanii se strânseră în jurul lui, să-i vină de hac. Un soldat, cu scutul târâş, se furişă de-a buşilea să ajungă lângă el.

— Durdane! strigă Dadas, văzându-l pe roman şi nemaiavând timp să-i sară în ajutor.

Uriaşul îl căuta din ochi, crezându-l în primejdie, dar Dadas îi arătă jos. Se dumeri despre ce este vorba şi se azvârli cu toată puterea pe spatele romanului, simţindu-i coastele plesnind sub talpa opincii.

Dadas strigă celorlalţi:

— La Durdan, băieţi!

Îl despresurară cu greu, pentru că uriaşul, în loc să se ferească şi să încerce să scape din mijlocul romanilor, mai rău se arunca spre ei, învârtind parul.

Sabia lui Zuro era roşie până la mâner. O înfipsese cu atâta sete încât, deşi cu lama lată, străbătuse zalele unui pedestraş. Urla, şi izbea, şi împungea, şi para o lovitură, învârtindu-se în jurul lui, să nu fie atacat pe la spate. Se trezi scut în scut cu un roman vânjos. Era prima dată când nu putea arunca pe spate un adversar.

S-au privit crunt, de la numai un lat de palmă. Îi simţea răsuflarea iute, gâfâită. Ţineau armele deasupra capului şi împingeau. Romanul rânji rău şi îşi lăsă deodată fruntea, lovindu-l cu vârful coifului în faţă.

Sângele cald îi alunecă pe obraz, dar nu-l durea lovitura. Romanul încercă să-l izbească iar, dar îşi trase capul într-o parte şi coiful îi trecu pe la ureche. Se trezi cu gâtul romanului în apropierea gurii şi îşi înfipse dinţii în el. Romanul zvâcni înapoi şi îşi lăsă capul în partea cu durere, dezvelindu-şi fără voie cealaltă parte. Dintr-o singură lovitură, îi reteză gâtul.

Prin apa râuleţului, care curgea de-a lungul câmpiei, începură să se strecoare, într-o parte şi în alta, răniţii. Apa era o potecă mai liniştită prin care-şi puteau târî picioarele rupte în căderea calului, sau braţele tăiate de sabie. Dar şi aici, în albia râului, când se întâlneau faţă în faţă cei care se retrăgeau spre castru, cu cei care se furişau spre pădure, se pornea o ultimă luptă disperată. Se băteau până în ultima clipă.

Către ceasul al doisprezecelea din zi, când soarele mai era ridicat numai cu două suliţi deasupra dealurilor, lupta se dădea în acelaşi loc. Nici unii, nici ceilalţi nu reuşiseră să dobândească o victorie.

Traian trecea prin castru, printre sutele de răniţi care veniseră sau fuseseră aduşi de cei care aveau această datorie, căutând un centurion pe care îl preţuia foarte mult, dar care nu se mai înapoiase din luptă. Îl trimisese împreună cu câţiva pedestraşi încercaţi să prindă un dac sau doi, pe care să-i facă să vorbească. Niciodată nu mai văzuse atâţia răniţi într-o singură luptă. Se hotărî să arunce şi ultima rezervă, o cohortă de cavalerie ce aştepta pitită în spatele valului de pământ. Îi ceru lui Laberius Maximus, care îl urma ca o umbră, să poruncească retragerea primei serii de cavalerie şi aruncarea în luptă a cohortei odihnite.

Trâmbiţele şi goarnele tăcură o clipă, apoi sunară într-un anume fel, vestind porunca împăratului. Cavaleria care luptase până atunci se retrase. Fiecare călăreţ încerca să reteze un cap de dac, înainte de a părăsi lupta.

Cohorta care abia acum intra în vârtej avea porunca să se înfigă în rândurile dacilor, să-şi facă loc pe malul râuleţului şi să scape în spatele dealului pe care era Decebal, pentru a ataca apoi de acolo. De aceea nu se angajară în bătălia propriu zisă, ci în frunte cu praefectus cohortis galopară drept spre îngusta trecătoare. Dacii erau cu toţii epuizaţi de luptă, nu mai puteau opune rezistenţă acestei armate odihnite care venea într-o goană nebună.

Decebal pricepu intenţia romanilor, dar nu avu pe cine să trimită în întâmpinare. Chemă în grabă câteva pâlcuri care luptau pe aripa auxiliarilor, dar nu ajunseră la timp. Caii cavaleriei striveau sub copite totul, şi nimic nu i-ar mai fi putut opri. Când intrară în strâmtoare, o parte dintre ei urcară coastele şi începură lupta cu cei care o păzeau, iar alta se strecură înainte, galopând. Scăpaseră în spatele dealurilor fiind acum o mare ameninţare pentru Decebal. Regele se putea trezi înconjurat de romani.

Abia când văzu că i-a reuşit acest atac, Traian fu sigur că sorţii izbânzii înclină de partea lui.

Simţind primejdia mare în care se află, Decebal chemă din luptă pâlcurile lui Dadas şi le trimise în spate.

— Romanii nu trebuie să urce dealul! îi ceru nepotului, privindu-l cu dragostea de altă dată, pentru că-l vedea cu

umărul sângerând şi vesta de piele sfârtecată în câteva locuri, dovadă a vitejiei.

— Nu vor urca, unchiule!

Coborâră în cealaltă parte a dealului, furişându-se printr-o pădure deasă şi sălbatică prin care nu mai trecuse niciodată picior de om. Dintr-un luminiş văzură cavaleria romană dezlănţuită spre căruţele celor care fugiseră din Tibiscum, pline de femei şi bătrâni. Nu erau cruţate nici femeile, nici copiii mici peste care treceau cu caii în goană. Toată valea era un urlet de jale.

Decebal venise chiar el să vadă ce se petrece acolo, urmat de garda personală – cinci pâlcuri de luptători unul şi unul. Aici era primejdia cea mare.

— Să-i încolţim, copii! strigă regele. În spatele căruţelor!

Alergară cu scuturile în faţă să-şi facă loc prin tufişurile dese şi prin lăstăriş, iar când ieşiră la lumină, arcaşii zvârliră primele săgeţi, îngenunchind caii din faţă. Romanii lăsară căruţele în pace şi se îndreptară spre deal, izbind pieptiş. Mulţi cai fură săgetaţi şi călăreţii, aruncându-se de pe ei, primiră lupta de jos. Decebal îşi croi drumul cu sabia spre căruţe şi se feri, cu un pâlc de oşteni, în spatele lor.

Fiind şi regele în mijlocul lor, oştenii se aruncau cu şi mai mare curaj asupra duşmanului. Decebal însuşi, cu scutul lui greu, era un exemplu, arătându-le cum trebuie să se apere şi să atace. Simţind că el e căpetenia, romanii se repeziră să-i vină de hac. Un călăreţ îşi făcu vânt şi sări peste o căruţă, intrând în ţarc. Când trecu pe lângă Decebal, să-l taie, regele se, lăsă în genunchi şi scutul îi veni deasupra capului, primind lovitura. Romanul căzu de pe cal şi primi lupta pieptiş. Armele se izbiră scoţând scântei. Bătrânul luptător avea loviturile lui. Îi izbi sabia de jos în sus, şi romanul se trezi fără armă în mână. Cu o întoarcere scurtă, de luptător tânăr, Decebal îi reteză capul.

Dadas urmărise lupta cu sufletul la gură.

Dându-şi seama că dacii sunt bine aşezaţi în spatele căruţelor, cavaleriştii se îndepărtară, regrupându-se la oarecare distanţă de locul încăierării. Spre deal nu mai puteau porni, întunericul începuse să se lase. De departe,

se auzeau trompetele sunând încetarea luptei. Hotărâră să rămână acolo până a doua zi.

Noaptea linişti câmpul de luptă. Întunericul era des ca o pânză neagră, nu ştiai în cine loveşti.

În câmpia dintre dealuri romanii se retraseră spre castru, iar dacii urcară spre taberele lor. Mergeau unul lângă altul, flămânzi, însetaţi şi însângeraţi. Din când în când, auzeai:

— Tu eşti, Tiras?

— Eu.

— Ai scăpat?

— Am scăpat.

— Tu eşti, Brithus?

— Eu.

— Leagă-mi mâna asta.

De pe crestele dealurilor chemară dulce tulnicele, ogoind sufletele cu unduirile lor blânde. Venea din toate părţile, din întuneric, acoperind valea, şi dealurile, şi mângâind rănile oamenilor, şi ale animalelor, care încă se mai zbăteau, şi ale naturii trezite din nemişcare.

În vale se văitau răniţii, rămaşi pe locul luptei. Se târau cu ultimele puteri spre ai lor. Printre ei călcau cei trimişi să-i strângă şi să-i aducă în tabără. Se întâlneau dacii cu romanii, dar se făceau că nu se văd. Nu erau luptători, căutau răniţi.

Apoi veniră cei care târau morţii într-un loc anume. O regulă a luptei era să-ţi strângi morţii, să nu se răspândească molima. Unii îi târau de picioare spre rugurile înălţate în pripă, alţii îi aruncau sus pe vreascuri.

În tabăra romană, Traian porunci şi el să se înalţe un altar şi să se jertfească un taur. Rugurile se aprinseră şi într-o parte şi în alta şi vâlvătăile lor se vedeau în cealaltă tabără. Fumul lor se ridica molcom şi se împreuna undeva deasupra capetelor celor care se priveau cu ură.

Decebal porunci retragerea de pe dealurile din jurul văii. Poziţia lui slăbise. A doua zi cavaleria din spate avea să-i pricinuiască mari pierderi. Socoti mai înţelept să-şi întărească taberele pe alte dealuri dinainte pregătite. De

acum încolo nu mai lăsa duşmanului nici o palmă de pământ fără luptă.

Retragerea se făcu într-o atât de mare linişte, încât romanii nici nu prinseră de veste. Ca umbrele se strecurau pe potecile bine ştiute, trăgând după ei aruncătoarele de pietre.

La lumina vie a rugului, Traian porunci să i se aducă doi daci prinşi de centurionul trimis anume să aducă prizonieri. Unul era mai zdravăn, celălalt abia se ţinea pe picioare.

— Unde i-ai prins, Curtius?

— Pe dealul dinspre soare răsare. Luptau cu auxiliarii.

Traian îi privi lung, gândindu-se că sunt atât de prăpădiţi, încât pot pieri în orice clipă.

— Puteai să-i prinzi altfel, Curtius. Ce să fac cu umbrele astea?

— Cinci pedestraşi am pierdut, până am pus mâna pe ei. Se luptau ca doi disperaţi, că nu ne puteam apropia. În jurul lor toţi morţii noştri aveau gurile pline cu pământ.

Ca un militar încercat, Traian aprecie cele spuse de centurion şi îi privi cu admiraţie.

— De ce aţi umplut gura morţilor noştri cu pământ dacilor? întrebă împăratul.

— Au vrut pământul Daciei, le-am dat pământ răspunse cel mai tânăr şi mai în putere.

— Eşti curajos, dacule, dar am să-ţi înfrâng obrăznicia, se repezi Curtius spre el ameninţând-ul. Dacă ţi-e dragă lumina zilei, spune unde este Decebal.

— Decebal e peste tot, romanule, acolo unde este un dac. În toţi munţii, şi în toate văile, şi în toate cetăţile noastre.

— Să-mi spui pe ce deal este şi câţi soldaţi are în garda lui.

Tânărul privi sfidător, cu ochii lui albaştri, şi nu-i dădu nici un răspuns. Romanul nu suportă privirea batjocoritoare şi se apropie hotărât să-l pedepsească.

— Răspunde-mi, dacule! ceru ameninţând cu vârful săbiei spre pieptul lui.

Când fu la un pas, dacul se aruncă el înainte, străpungându-şi pieptul. Speriat, romanul îşi trase arma, dar era prea târziu. Dacul muri, zâmbindu-i batjocoritor.

— Eşti un prost, romanule... dacă crezi că poţi speria un dac cu moartea...

— Luaţi-l de-aici! porunci Traian. Şi pe ăsta!

Ştia că nu va afla nimic.

Cerul se hotărî să şteargă urmele luptei şi spre ziuă se porni o ploaie măruntă şi rece de toamnă. Romanii întinseră corturile şi ziua a doua trecu fără nici o întâmplare. Cinci zile plouă. Traian devenea tot mai nerăbdător. Iarna bătea la uşă şi războiul abia începuse.

La acelaşi lucru se gândea şi Decebal.

— A mai trecut o zi şi o să mai treacă una. Zamolxe îi tine în loc. Ştii ce m-am gândit, Vezina?

— Bănuiesc, Decebal, dar spune-mi şi tu.

— Războiul nu se câştigă numai cu sabia. Trebuie să fii şiret, să-l momeşti pe duşman în locurile care îţi convin, să faci în aşa fel încât să piardă timp. Iarna e aproape, şi tare greu îi va fi romanului pe meleagurile noastre. Vor îngheţa în bordeie ascultând cum suflă crivăţul. Văile vor fi troienite, drumurile ascunse... Iarna este duşmanul lui Traian.

— E toamnă, Decebal. Mâine poate ieşi iar soarele.

— Când va răsări... voi trimite soli de pace la Traian.

Vezina zâmbi subţire, în colţul gurii. Îi cunoştea şireteniile.

— Nu te-ai gândit rău, Decebal, dar să ştii că Traian nu este Domitianus.

Vezina îşi amintea de câte ori îl oprise pe Domitianus trimiţându-i soli de pace, sau chemând la el soli, cu care ocolea apoi să stea de vorbă, până când îşi strângea iar forţele, acolo unde le voia el. Tot printr-o şiretenie înfrânse oştile fostului împărat, înfuriindu-l şi făcându-l să pornească orbeşte la luptă. Traian e cumpătat la faptă şi ager la minte, greu poţi să-l prinzi în cursă. Dovada cea mai bună fusese că degeaba îi îmboldise Decebal pe buri, şi pe cvazi,

şi pe celelalte triburi aliate să-i trimită soli, cerându-i să nu poarte război cu dacii. El pornise mai departe, aruncând cât colo ciuperca pe care erau scrise ameninţările lor.

În prima zi de timp senin, Decebal îl chemă la el pe Duras şi pe Bicilis, şi pe alţi trei nobili, toţi cu capetele acoperite cu căciuliţă albă de lână. Lângă rege era Zuro.

— Tarabostes, le spuse el, voi sunteţi cei care veţi merge la Traian să vă supuneţi şi să cereţi pace. Zuro vă întovărăşeşte.

Vorbele îi fură întrerupte de un „nu” înăbuşit, scăpat printre dinţi de Zuro. Regele îl privi mustrător şi tânărul se lăsă în genunchi şi se rugă:

— Nu, mărite Decebal... nu mă trimite într-o solie ca asta! Trimite-mă la moarte şi plec bucuros. Iartă-mă că îndrăznesc să-ţi spun aceste vorbe!

— La vârstă ta, le-aş fi rostit şi eu, Zuro. Înţelepciunea vine mai târziu... Du-te, fiule, acolo unde îţi poruncesc. Înfăţişaţi-vă lui Traian şi cereţi-i pace şi priviţi în jurul vostru câte aruncătoare de pietre are şi câţi pedestraşi. Şi mai ales vedeţi dacă sunt semne că vrea să pornească repede spre noi. Întrebaţi-l în ce împrejurări ar primi pacea. Duceţi-vă smeriţi, încât să creadă că suntem gata să ne-nchinăm.

Solia porni a doua zi, când soarele abia se ivise deasupra pădurii. Erau şase nobili, fără scuturi pentru ca gândurile lor paşnice să nu fie puse la îndoială.

Fură înfăţişaţi lui Traian şi cinci dintre ei îşi aruncară armele la picioarele împăratului, în semn de supunere. Numai al şaselea rămăsese mai în urmă şi stătea cu capul plecat, sabia la şold şi ochii îh lacrimi de ruşine.

— Decebal îţi cere pace, rosti unul dintre tarabostes, ridicându-se. El este clientul supus al Romei şi nu înţelege de ce ţi-ai urnit legiunile spre Sarmizegetusa, că nu a călcat nici una din înţelegerile făcute cu Domitianus. Decebal e gata să încheie pace cu tine, numai să-ţi cunoască gândurile.

— Decebal nu e clientul Romei, ci duşmanul ei, răspunse Traian, făcând un pas spre cei cu capetele plecate. De ani de zile nu face altceva decât să mă înfrunte.

— Niciodată n-ar fi pornit spre Roma. Iazigii ne ameninţă mereu hotarele, săbiile sunt pentru ei.

— Şi turnurile de apărare?

— Şi ele.

— Atunci de ce-mi momeşti inginerii şi centurionii, plătindu-i cu aur?

— Nu sunt mulţi cei care au venit la noi. Câţiva care şi-au luat neveste dintre femeile noastre. Şi îi vom trimite înapoi, dincolo de Donaris, dacă asta va fi voia ta.

— Pacea se va încheia numai atunci când veţi înapoia toate armele, toate maşinile de război şi pe toţi constructorii care le-au făurit. Să fie predaţi toţi dezertorii pe care i-aţi aciuat pe lângă voi şi pe care-i folosiţi acum ca luptători în cetele voastre. Să dărâmaţi toate întăriturile, pentru că toate sunt îndreptate spre Roma. Să vă retrageţi din locurile cucerite de romani, şi să nu atacaţi castrele şi întăriturile noastre. Să nu mai primiţi la voi fugari din imperiu şi nici să nu mai luaţi în slujbă soldaţi de-ai legiunilor. Să socotiţi duşmani pe duşmanii Romei şi prieteni pe prietenii ei. Astea sunt condiţiile păcii, dacilor!

Traian cerea Daciei să nu mai existe. Să aibă prieteni, prietenii Romei. Dar prietenii Romei erau duşmanii dacilor!

Zuro privi pe sub sprâncene în lagăr. Auxiliarii săpau gropi de bordeie. Pe coasta dealului din spatele castrului, tăiau copaci şi ciopleau lanteţi de grindă. Romanii se pregăteau de iernat. Se temeau să se avânte în inima Daciei acum în toamnă. Îşi pregăteau culcuşurile. Iată vestea cea mai bună pe care i-o va duce lui Decebal.

Şi într-adevăr, după ce Decebal ascultă încruntat ceea ce îi cerea împăratul, îşi descreţi fruntea auzind că în castru se fac pregătiri pentru iernat.

Cinci zile aşteptă Traian răspunsul, şi când veni, nu era cel aşteptat. Află că Decebal şi-a strâns căpeteniile de vază, ca să se înţeleagă cu ele, dar încă nu au ajuns să se

înţeleagă. Îl ruga pe împărat să trimită o solie care să vorbească în adunarea căpeteniilor dace.

Traian crezu că între tarabostes s-a ivit discordia şi se bucură. Oare discordia nu ar fi fost cel mai bun aliat al său? Sperând că unii şefi de triburi vor să încheie pace, iar alţii nu, socoti că prezenţa soliei romane în rândul dacilor ar putea fi hotărâtoare. Alese comandanţii în care avea cea mai deplină încredere. Nu lipseau Lucinius Sura şi Claudius Livianus, urmaţi de zece pretorieni, tot unul şi unul, ca să facă o impresie deosebită regelui dac.

Fură întâmpinaţi de Vezina, care le spuse că regele nu li se înfăţişează, dar că prin el vor afla hotărârea sfatului nobililor, care între timp s-au înţeles. Decebal ar fi gata să socotească duşman al lui pe duşmanul Romei şi prieten pe prietenul ei, ar înapoia şi prizonierii pe care i-a luat cu doisprezece ani în urmă de la Fuscus, şi steagurile legiunii, care acum împodobesc pereţii casei-palat, ar promite să nu mai primească la el pe fugarii din imperiu şi pe dezertori, dar cum să dărâme zidurile cetăţilor, pe care cu atâta trudă le-a ridicat? Duşmanii Romei se vor izbi de ele, când vor fi puse în slujba imperiului. Dimpotrivă, Traian ar trebui să le întărească şi mai mult, pentru că şi mai de folos vor fi împotriva duşmanului comun. În privinţa maşinilor de război, Sura şi Claudius auziră acelaşi răspuns:

— Oare împăratul nu ştie, vorbi mai departe Vezina, cu glasul său domol, că o ţară fără ziduri de apărare şi fără maşini de război este a oricui vrea s-o calce? Mai este acel popor stăpân pe locurile lui, dacă nu are o sabie s-o ridice în calea vrăjmaşului? Cum să apere dacii limita de nord a imperiului dacă nu vor avea cu ce? Cum să fie client credincios Decebal, dacă nu va avea cu ce să-şi apere credinţa? Nevoia îl va face să se plece în faţa oricărui năvălitor, neavând cu ce să-i stea în cale.

Sura şi Livianus simţeau şiretenia cuvintelor, dar cum să le întoarcă? Tot ceea ce spunea Vezina era firesc, numai că nu era adevărat. Cine nu ştia că lui Decebal nu-i trebuiau armele ca să se apere de duşmanii Romei, ci de prietenii ei?

Solii lui Traian se înapoiară în castru pe o vreme ticăloasă, rece şi umedă, care îţi tăia orice avânt. Ploaia când începea, când se oprea, iar norii coborâseră până deasupra capetelor, colindând printre crestele munţilor. Deşi purtau pelerine groase, romanii ajunseră zgribuliţi şi înfriguraţi.

— Nu vi s-a arătat? întrebă mirat Traian.

— Cred că-i este frică să vină în faţa noastră, spuse Livianus.

— Frică, Livianus? Unde ai văzut tu frică în tot ce a făcut până acum?

Împăratul înţelesese mai bine jocul lui Decebal, dar nu mai avea ce face. Pierduse aproape două săptămâni tocmindu-se cu el. Nu putea să reînceapă lupta în toamna asta. Locul de aici era propice pentru iernat.

— Decebal aşteaptă răspunsul tău, spuse Sura. Trebuie să-l hotărăşti.

— L-am şi hotărât Sura… Îl trimit la primăvară cu arcurile şi cu praştiile. Până atunci să ridicăm în grabă tabăra pentru iernat.

V

Streşinile începuseră să plângă, o iarnă cruntă trecuse ca niciodată de greu. O primăvară şi mai cruntă se apropia pentru poporul dacilor. Nu se bucuraseră de nici una dintre sărbătorile iernii, când adunaţi pe la case, după strânsul grâului şi meiului, poporul se deda jocurilor şi petrecerilor. Iarna era întotdeauna anotimpul odihnei. Oierii erau iar printre ei, plini de poveşti şi întâmplări, cu lupi şi cu urşi, şi cu zimbri, şi cu fluierele în sân, din care cântau dulce sau săltăreţ. Nu se mai bucuraseră nici de marea sărbătoare a mieilor, când petreceau la o vâlvătaie de foc ce se vedea de la capătul lumii, iar pe marginea lui se perpeleau în frigare hălci de carne mustoasă.

Iarna care trecuse nu adusese bucurii. Poveştile nu mai vorbeau despre lupi şi urşi, ci despre întâmplări din lupte. Oierii şi muncitorii câmpului se încolonaseră în spatele lui Decebal şi trecuseră munţii prin viforniţă, ajungând tocmai în Moesia Inferior, unde tăiaseră şi prădaseră pe roman. Nu uitase regele scrisoarea lui Traian către Laberius Maximus din care aflase că romanul a rămas slăbit în partea aceea, şi acolo a atacat. Erau poveşti înfiorătoare, pe care femeile le ascultau cu mâna la gură. Îngrozite. Unii povesteau cum se rupsese gheaţa lui Donaris sub copite şi cum apa rece înghiţise cai şi călăreţi, cum cei care scăpaseră din bulboană îngheţaseră sub ochii lor, rămânând ca pietrele,

în picioare, cu cojoacele scoarţă. Povesteau cum împresuraseră castrele şi strânseseră în căruţe provizii şi arme, şi cum veniseră în pripă legiunile lui Traian, încingând o luptă pe viaţă şi pe moarte. Povesteau despre vitejia lui Coter, şi a lui Didor, şi a lui Andras, şi a multora care acum stăteau liniştiţi la masa lui Zamolxe, ca orice dac care a avut norocul să piară în lupta cu duşmanul.

Cumplită iarnă trecuse!

Cumplită primăvară începea!

Dadas şi Zuro nu se odihniseră o clipă. Fuseseră în toate luptele, văzuseră cu ochii lor toate „poveştile.” Acum stăteau amândoi în casa Liviei şi priveau plânsul streşinilor. Ştiau ce înseamnă topirea zăpezii. Luptele din iarnă nu fuseseră prea fericite, deşi îi băgaseră în sperieţi pe romani. Traian, ştiindu-şi slăbite locurile din Moesia Inferior, când auzise că Decebal a izbit tocmai acolo, se grăbise să plece în ajutor, urmat de trupele pretoriene. Nu se puteau şterge din mintea nimănui luptele de la Axiopolis! Ştiindu-l pe Traian în Moesia, Decebal alergase iar în apus şi luase prizonieri, şi multe arme, dar nu reuşise să-i împingă dincolo de Tapae.

Iată, sosise primăvara şi Traian avea să încalece iar spre Sarmizegetusa!

Iscoadele şi aduseseră vestea că Maximus Laberius se pregătea să urce spre Maris, ca să coboare apoi pe apa râului Gradis, spre Sargedava.

De afară se auzeau ritmic ciocanele fierăriilor, nu prea departe de locul pe care îşi clădise Plautius casa. Pe coasta dinspre soare răsare, pe un platou anume săpat, se rânduiau atelierele pe vetrele cărora nu se mai stinseseră focurile de când începuse războiul. Plautius era acum căpetenie peste toţi, trecea de la unul la altul, dădea sfaturi, mai ales când ajungeau în ultima fază a lucrului, la coacere, cum spunea el. Paloşul odată făcut şi ascuţit pe piatră, era înroşit din nou şi vârât repede într-un vas cu apă, ca să se întărească. Plautius ştia când trebuie scos din foc, după o anumită culoare roşie pe care o avea fierul. Dacă îi scoteai mai devreme sau mai târziu, nu se întărea la

fel. Tot el se ducea şi la topitoriile care erau aşezate mai jos, pe panta dealului. Acolo era ascultat ca nimeni altul, pentru că numai el ştia cât cărbune sfărâmat să arunce în fierul clocotind şi cât să-l mai lase după aceea, până când să fie vărsat în formele de pământ. Pregătit de el, fierul se îndoia ca o nuia de alun şi lua forma de la început când nu-l mai apăsai. Din el se băteau lamele săbiilor şi cine avea o astfel de armă în mână, se putea bizui pe ea.

Livia fusese fericită toată iarna. Nu mai era sclavă, ca la Aquileia, tatăl ei era bine plătit şi ea se putea duce în piaţa cetăţii să-şi cumpere tot ce voia. Războiul îl simţise doar prin lipsa lui Zuro, dar el îi trimitea câte o veste de câte ori putea, şi asta o liniştea. Abia acum începuse să fie neliniştită. Veneau romanii! Ea va ajunge iar sclavă. Gândul ăsta o înspăimânta atât de tare, încât era hotărâtă să-şi pună capăt zilelor, deşi ar fi păcătuit faţă de Cristos, zeul ei, care îi învăţa pe oameni să nu-şi curme viaţa dată, ca să-şi ispăşească până la capăt păcatul primilor oameni. Oare ce va mai avea de ispăşit şi ea?

Se încuia în casă, îngenunchea, îşi făcea semnul crucii şi se ruga pentru toţi cei dragi, dar mai ales pentru Zuro, pe care îl ştia în primejdie, promiţându-i lui Dumnezeu că îl va aduce şi pe el la credinţa adevărată.

Livia crezuse că e singura creştină în Sarmizegetusa, dar mai erau doi la fierărie, foşti sclavi fugiţi de la stăpâni şi refugiaţi aici. Se întâlnea cu ei seara şi se rugau să nu ajungă niciodată romanii în cetatea dacilor.

Tinerii se împrieteniseră cu mai mulţi romani fugiţi din imperiu. Cel mai cunoscut şi cel mai temut era Lotrinius, hoţ de codru prins, care îşi omorâse supraveghetorul lovindu-l în cap cu lanţul ce-i lega mâinile. Aşa înlănţuit se furişase prin păduri şi coclauri, mâncând poame verzi şi ciuperci, şi ajunsese la Donaris, pe care-l trecuse agăţat de-un buştean. Nu scăpase de lanţuri decât la Sarmizegetusa, unde i se scoseseră cătuşele şi i se dăduse de lucru la fierărie. Lui Lotrinius însă nu-i plăcea munca şi până acum ceruse de mai multe ori să fie înrolat în armată, să lupte. Cu o zi în urmă venise bucuros la Plautius să-i

spună că pleacă la Sargedava, oştean. Printre cei care apărau cetăţile erau mulţi dezertori de prin legiunile romane, ca Silvanus, sau din aceia care, dovediţi de ură, ridicaseră cuţitul sau sapa şi-şi loviseră stăpânul. Erau luptători buni, disperaţi, care mai bine-şi dădeau viaţa decât să ajungă să-i vadă un roman semnul de sclav de pe spate, pentru că mulţi erau însemnaţi.

Dadas privea pe fereastră. Zuro stătea lângă Livia. Fata picta un vas de flori. Cumpăra vasele de la un vecin, meşter olar, care i le modela aşa cum îi cerea. Le picta în cafeniu, în galben roşcat, în roşu şi verde şi le ducea iar olarului, să le ardă. El nu avea răbdare şi nici nu ştia să deseneze atât de frumos ca ea; turna smalţul în oală, o rotea până se întindea pe toată suprafaţa, apoi o punea la foc. Făcea dolii mari, pântecoase, pentru îngropat în pământ şi păstrat meiul în ele, de te minunai cum de poate să le modeleze. Cineva îi învârtea roata şi el aproape că se vâra cu totul în vas, ca să-i netezească pereţii.

Livia desena atât de frumos căprioare, şi cerbi, şi urşi, şi lupi, şi veveriţe, încât Zuro ar fi fost în stare s-o privească la nesfârşit lucrând. Vasele ei nu sufereau comparaţie cu acelea ale olarului, care le orna doar ciupindu-le buza cu vârful degetelor, sau lipind pe ele fâşii de pământ pe care le apăsa din loc în loc.

Cei doi îndrăgostiţi îşi vorbeau în şoaptă, ca să nu-l tulbure pe Dadas, plecat departe cu gândurile. Zuro bănuia încotro. Tocmai el care vorbise atâta despre Roma şi despre frumuseţile ei, despre luxul şi viaţa romanilor, de câte ori avea ocazia, îi spusese într-o zi plin de obidă: „Nu romanii ăştia au sculptat statuile Romei! N-au ridicat ei palatele mândre şi nu ei au ţesut covoarele ca de vis şi au întins mozaicuri neînchipuit de frumoase!” Rostise vorbele astea într-o zi în care era şi Vezina de faţă. Marele Preot adăugase: „Ăştia au adus aurul cu care au fost plătite, Dadas. Fără sabia lor, Roma nu ar avea strălucirea pe care ai văzut-o. Acum au venit după aurul Daciei, ca să aibă cu ce pune la cale serbări care să uimească lumea!”

Pe Zuro nu-l interesau astfel de vorbe. El îi ura pe romani pentru că aşa se pomenise, urându-i. Îi ura pentru că voiau să cotropească Dacia. Îi ura pentru că alergau călare şi tăiau capete, sau legau şiruri de oameni şi-i trimiteau sclavi la Roma.

Ca să-şi facă de lucru, Zuro ieşi în cerdacul casei şi se apucă să macine făină pentru pâine. Întinse o pânză albă şi puse deasupra ei râşniţa de măcinat: o piatră rotundă, ascuţită în partea de deasupra, peste care se aşeza o altă piatră, în care intra capul ascuţit al primei. Boabele se turnau în piatra de deasupra pe care apoi o învârtea cu ajutorul unui lemn prins într-o scobitură. Făina curgea pe pânza de jos.

Măcinatul era o ocupaţie femeiască, dar lui Zuro îi plăcea s-o scutească pe Livia de muncile mai grele şi, în acelaşi timp, se distra.

Învârtind râşniţa, îşi privea prietenul şi îl compara în gând cu cel care se înapoiase de la Roma. Trecuse de atunci o primăvară şi iată că începea a doua, iar vremea care se scursese îi schimbase mult înfăţişarea. Venise un tinerel şi acum era un adevărat bărbat. Pielea feţei i se înnegrise de vânt şi soare, fruntea îi era tăiată de-a lungul de cute adânci. Mâinile i se bătătoriseră pe mânerul săbiei, căpătând o asprime bărbătească, iar sub cămaşă se rotunjeau muşchi puternici. Zuro se avântase de multe ori în luptă lângă el, ştia cât era de primejdios să-i stai în cale. Acum, privindu-l lung, descoperi deodată ceva cu totul nou: Dadas semăna cu Decebal. Căpătase ceva din aerul neamului lor, care îi lipsise până atunci. Da, da, ce bine semănau în îndărătnicie, în căutătura ochilor, şi în felul cum îşi încruntau sprâncenele, când nu le convenea ceva.

În Dadas se petrecuse o schimbare hotărâtoare: nu mai era mândru de dragostea Arriei. Acest sentiment i se părea vinovat acum. Când se înapoiase de la Roma îşi mărturisise uşor dragostea, dar acum n-ar mai fi făcut-o. Ceva aruncase o umbră peste sentimentele lui şi îl făcea să le simtă ca pe o durere, nu ca pe o bucurie. Peste chipul Arriei şi al rafinaţilor care o înconjurau se suprapunea imaginea

cavaleriştilor care vânau femeile refugiate din Tibiscum. Mare dezamăgire, după ce ani de zile îşi hrănise sufletul cu idei filozofice înalte. Ceea ce se petrecuse sub ochii lui nu era o pedeapsă aplicată unui sclav, nu era nici o luptă deschisă, ci un măcel pe care nu-l înţelegea.

Privea picăturile de apă care se scurgeau din streaşină şi se gândea că la Roma e cald, pomii sunt înverziţi şi Arria îşi îndemna seară de seară lecticarii s-o plimbe pe Via Sacra. Şi lui îi plăcuse să privească lumea pestriţă care se vântura de colo-colo, fără altă preocupare decât de a fi văzută şi admirată. Îi plăcuse să vadă tineri oprindu-se şi plecându-se elegant la trecerea Arriei, precum şi femei invidiindu-o pentru renumele şi frumuseţea ei.

Se scutură de toate gândurile ca de un coşmar şi plecă din dreptul geamului, venind lângă Zuro.

— Eşti cea mai neîndemânatică femeie pe care am văzut-o vreodată măcinând, îi spuse prietenului.

— Ia priveşte ce făină bună, arătă Zuro către grămada albă de lângă piatră. Livia ne-a promis patina caldă.

Livia venise cu noutăţi în privinţa gătitului şi râdea de câte ori Zuro mânca plin de neîncredere din bucatele pregătite de ea. Recunoştea însă că erau bune şi, în afară de obiceiul ei de a fierbe mai întâi carnea şi apoi s-o pună la fript, obicei cu care nu se împăca în nici un fel, în rest îi plăceau mâncărurile romane deşi multe, fiind gătite cu miere, căpătau un gust dulceag, care mai mult te leşina decât te sătura. Zuro era învăţat cu carnea friptă şi bine sărată, după care să tragă două căni cu apă şi să-şi simtă burta plină. Patina îi plăcea şi se amuza rostind acest cuvânt nou, care însemna o plăcintă cu brânză coaptă în tigaie.

— Şi după patina? întrebă Dadas, hotărât să mănânce împreună cu ei.

— Peşte fiert, pe care mi l-a adus chiar astăzi şi pe care Livia l-a pregătit cum ştia ea.

De sus, din turnul mare al cetăţii, se auzi sunând cornul. La chemarea lui, toţi locuitorii alergau în piaţa mare să

asculte veştile. De data asta, în sunetul cornului, dăinuia o nelinişte care se furişă şi în sufletele lor.

Un călăreţ cu calul spume trecuse spre locuinţa-palat şi, la puţin timp după aceea, se auzise chemarea cornului. Vestea se răspândi ca fulgerul printre oameni: cavaleria romană apăruse pe neaşteptate în câmpia Sargedavei şi se apropia de cetate.

Prima vorbă pe care a rostit-o Dadas, când a auzit vestea, a fost: „Mama.” Era singură. Tatăl lui inspecta oştile din cetăţile şi turnurile de apărare dinspre soare-apune.

Împăratul gândise bine când hotărâse să înceapă ofensiva de primăvară cu atacul Sargedavei, cea mai mare aşezare după Sarmizegetusa şi important centru administrativ. De prefectul Sargedavei ţineau toate ţinuturile şesului dinspre Maris, şi cucerirea ei ar fi însemnat înfometarea dacilor. Câmpiile începeau de la ea şi treceau dincolo de Maris.

La apariţia romanilor, toţi cei care erau pe câmp, cu cornul plugului în mână, fugiseră spre cetate, dar mai toţi fuseseră ajunşi din urmă şi căsăpiţi pe brazda abia întoarsă.

Venind dinspre Maris, câmpia se îngusta, străjuită într-o parte şi alta de dealuri care, pe măsură ce se apropiau de Sargedava, deveneau munţi împăduriţi cu stejari, frasini şi brazi, spre vârfuri. Munţii se apropiau dintr-o parte şi alta, până când se împreunau pe malul Sargeţiei, lăsând între ei o îngustă trecere spre Sarmizegetusa. De aici, din locul întâlnirii lor, şi până la Sarmi – cum spuneau dacii în vorbirea zilnică Sarmizegetusei – erau vreo douăzeci de mile romane. Şi chiar în locul împreunării munţilor, pe o coamă aşezată între cele două şiruri, de pe care se veghea trecătoarea, era cetatea Sargedavei. În faţa ei se înălţa o altă coamă, şi ea întărită, dincolo de care începea un masiv lung de multe mile, străjuit de cetatea Blidava.

Traian trimisese iscoade în timpul iernii, ştia cât de bine este apărată trecerea spre Sarmizegetusa prin această parte, şi de aceea hotărâse acest atac neaşteptat. Surpriza

putea să încline de partea lui sorţii luptei şi să salveze multe vieţi de romani.

Planul era vast, nu se reducea numai la acest atac. În acelaşi timp se urniseră şi legiunile rămase la Tapae, încolţind Sarmizegetusa dinspre soare-apune. Şi poate că cel mai neaşteptat atac pentru daci era acela al cavaleriei maure, în frunte cu Lusius Quietus, care urcase pe apa râului Rhabon. Maurul se căţăra pe coastele cele mai abrupte, se strecura prin văi înguste, făcea prăpăd în calea lui.

Toate aceste veşti sosiră odată la Sarmizegetusa şi Decebal împărţi în pripă sarcini noi nobililor şi căpeteniilor militare.

Nepotul veni într-un suflet la rege.

— Mărite Decebal, vreau să alerg până la Sargedava. Mama este singură.

— Ia-l şi pe Zuro cu tine!

Tinna era sora la care Decebal ţinea cel mai mult, pentru că era o femeie duioasă care nu putea să nu-i placă lui, năvalnicul. Prezenţa ei era liniştitoare pentru rege, aşa fusese întotdeauna, încă din copilărie. Apoi o iubise şi mai mult de când îl adusese pe lume pe Dadas.

Drumul spre Sargedava se strecura printre munţi, ţinând tovărăşie Sargeţiei umflată şi repede acum, după topirea zăpezilor. Aproape de Valea Rea, cum îi spunea locului unde se întâlnea cu un alt râuşor de munte, rupsese podul şi tinerii îi înfruntară furia trecând prin apa rece ca gheaţa. Urmărind şerpuirile văii, drumul sărea când într-o parte, când în alta a apei. Aici, la Valea Rea, se aflau pe coastele abrupte turnuri de pază întărite, printre care greu s-ar fi strecurat un duşman. Între Sargedava şi Sarmizegetusa, pe toată valea, erau presărate puncte întărite, înconjurate de aşezări de oieri care îşi păşteau turmele pe platourile din vârful munţilor.

Privind pantele abrupte şi valea îngustă numai cât să arunci cu o piatră dintr-o parte în alta, în unele locuri nici atâta, Dadas se gândea că nu le va fi uşor romanilor să străbată acest drum. Ştia că bolovani grei sunt urcaţi în

fiecare întăritură şi că Oştenii nu aşteptau decât ivirea duşmanului ca să-i împingă la vale.

Când ajunseră aproape de Blidava, se încrucişară cu un oştean care venea tot într-o goană, de credeai că o să crape calul sub el. Îi văzu şi strânse frâul.

— Dadas, Tinna, mama ta, e în mâinile romanilor!

— Au cucerit cetatea?

— Nu. Când a auzit că romanii înconjură Sargedava, s-a urcat în căruţă şi a plecat spre Sarmi. Nici n-a ieşit bine că romanii au şi prins-o. S-a încins o luptă pe viaţă şi pe moarte, dar noi eram numai cinci, iar ei de multe ori pe-atâta. Mi-aş fi dat şi eu viaţa, dar m-am gândit că n-are cine să dea vestea la Sarmi.

— Sargedava e împresurată?

— Nu se mai poate intra. Au apărut pe neaşteptate. Când s-a sunat primejdia, mulţi ţărani de prin împrejurimi au pornit spre cetate, dar i-au ajuns romanii în afara zidurilor şi i-au căsăpit. Toate drumurile dimprejur sunt tot un chiot şi o jale. Norocul a fost că unii nu s-au mai dus la Sargedava şi au urcat la Blidava, scăpând cu viaţă.

— Hai, Zuro!

Toţi trei se îndreptară spre Sargedava.

Romanii, pricepând că au prins o femeie din familia regelui, care ar fi putut împodobi carul împăratului la Roma, o luară ostatec. Credinţa că nu este oricine le fusese întărită de disperarea cu care se aruncaseră dacii în luptă, ca s-o scape.

După ce împresurară garda care o însoţea, alţi oşteni îi întâmpinaseră cu săbiile ridicate, aşa că drumul la întoarcere se dovedise şi mai anevoios. Erau un grup de călăreţi care se avântaseră ca să cerceteze locurile şi întăriturile dacilor. Prada pe care o aduceau cu ei picase cu totul pe neaşteptate şi, desigur, aveau să capete o bună recompensă de la Laberius Maximus. Acesta era motivul pentru care luptau cu atâta îndârjire, fiind hotărâţi să nu scape o ocazie bună de a se face cunoscuţi.

Oşteanul îi duse pe cei doi tineri pe o potecă ce scurta drumul, ca să cadă în faţa duşmanului. Când ieşiră din pădure, îi văzură apropiindu-se.

Dadas şi Zuro erau pe coastă, feriţi de un colţ de piatră, şi romanii aveau să treacă pe lângă ei.

Tinna era păzită de zece romani înzăuaţi, cu care nu aveau nici o şansă de izbândă, dacă s-ar fi luat la harţă. În timp ce câţiva i-ar fi ţinut în loc, ceilalţi ar fi fugit.

— Trebuie s-o salvăm, Zuro! N-o putem lăsa pe mama să-nfrunte ruşinea asta!

— Suntem puţini şi grosul cavaleriei romane e aproape.

Convoiul ajunse în dreptul lor, şi ei priveau neputincioşi. Dadas luă arcul oşteanului care îi însoţea şi îl încordă. Ţinti cu mână sigură şi săgeata porni zbârnâind. În clipa aceea un roman îl văzu şi întinse scutul în faţa mamei, la timp ca să oprească săgeata ce s-ar fi înfipt chiar în inima ei. Dadas gemu neputincios.

— Pe ei, Zuro!

Toţi trei săriră pe cai. Romanii îi întâmpinară. Se prefăcură a primi lupta, apoi smuciră caii într-o parte, trecând pe lângă duşmani şi coborând drept spre căruţă, cu săbiile ridicate. În clipa în care Dadas ajunse în apropierea căruţei, mama sări în picioare, strigând:

— Loveşte-mă, fiule!

Lovitura fu oprită şi de data asta de un scut roman, şi lupta se încinse între cavalerişti şi cei doi tineri. Romanul din căruţă biciui caii, în timp ce armele luptătorilor se încrucişau.

După această intervenţie, romanii părăsiră lupta, rând pe rând, şi se luară după căruţă, rămânând numai trei să-i ţină în loc pe daci. Când prizoniera fu destul de departe, fugiră şi ei.

Dadas spumega de furie şi durere.

— Ce ruşine, Zuro! şopti doborât de necaz, lovind cu pumnul în gâtul şeii.

— Să-i spunem regelui.

— Îl trimitem pe Torder la el, iar noi ne ducem în Sargedava.

— E înconjurată.

— Trebuie să salvăm vexilul şi signele luate de la Fuscus. Romanii vor să-şi spele ruşinea înfrângerii de atunci. Vor înapoi signele.

— Cum intrăm, Dadas?

— Ocolim prin spatele cetăţii şi ne strecurăm după ce se întunecă.

Oşteanul plecă spre Sarmizegetusa să ducă vestea răpirii Tinnei, iar cei doi tineri urcară spre Blidava, de unde aveau să pornească, odată cu lăsarea întunericului, spre Sargedava.

Între timp, pe coastele muntelui, măcelul era în toi. Ca şi la Sarmi, de sus, din vârful muntelui, de lângă zidurile cetăţii şi până jos, la poale, se înşirau casele dacilor care munceau câmpurile dinspre Maris. Pe coastele din fata cetăţii se aflau alte aşezări, risipite ici şi acolo, prin luminişuri de pădure, până sus, în vârful muntelui. Mai toţi erau gospodari, aveau o mică turmă de oi şi o vacă sau două care le asigura traiul. Toamna coborau şi schimbau brânză pe bucatele celor de la şes. Când sunase primejdia, unii se îmbulziseră pe drumurile care duceau la cetate, alţii se ascunseseră mai în adâncul pădurii, în locuri neumblate şi îşi săpau bordeie, acoperindu-le cu frunze, să nu fie descoperite.

În cetate era acum o mare îngrămădeală de oameni, fiecare având la el ceea ce i se păruse că merită să salveze. În lipsa lui Duras, cetatea era sub comanda lui Butes, tatăl Manniei.

Luptele se dădeau în jurul bastionului de apărare din afara zidurilor. Romanii urcau panta sub acoperiş de scuturi. Bastionul era o construcţie pătrată din piatră, înaltă de cinci staturi de om, care se continua cu un foişor din bârne de lemn, şi deasupra un mic platou de pe care se putea ţine sub privire valea Sargeţiei. Unde se termina zidul de piatră, de jur-împrejur, era un cerdac, din care oştenii aruncau pietre şi săgeţi. În zidul de piatră se deschideau, din loc în loc, mici ferestre prin care se trăgea

cu arcul. În interiorul bastionului, o scară dădea roată zidurilor, până sus, la foişorul de lemn.

Apăraţi de scuturi, romanii ajunseră lângă bastion şi începură să spargă cu toporiştile. Nu era deloc uşor să cioplească bârnele de stejar prinse în drugi de fier, mai ales că de sus cădeau în capul lor bolovani şi săgeţi. Totuşi rezistară, feriţi sub scuturi. Atunci cei din interior aduseră pe cerdac un pietroi enorm, rostogolindu-l cu greu, vârând sub el pari groşi. Se auzi o bufnitură surdă şi un zgomot de fier îndoit; mulţi dintre cei care izbeau cu toporiştile fură striviţi sub scuturi. Ceilalţi, speriaţi, fugiră şi primiră în spate săgeţile arcaşilor.

Era nevoie de maşini mari de asediu şi romanii cerură un musculus greu. Apăru tras de şase cai, abia urnindu-se pe drumul când în pantă, când în urcuş.

Dacii din cetate se înţelegeau prin semne de fum cu cei din întăritură din vârful de munte vecin cu Sargedava. Era un pinten de munte, ca o căciuliţă de pileat ţâşnită din pământ. Coastele foarte abrupte şi lipsite de drumuri făceau să se ajungă greu la întăritură din vârf, prin pădurea deasă. De sus, se zărea Blidava, iar de acolo, mai departe, din întăritură în întăritură, ajungeau la Sarmizegetusa.

Întunericul linişti câmpul de luptă. Departe, spre câmpie, se aprinseră focuri şi în jurul lor se strânseră cavaleriştii romani să-şi povestească isprăvile.

Dadas şi Zuro ieşiră din Blidava şi porniră înspre soare-apune. Ocolind, voiau să se apropie de Sargedava prin spate. Zuro cunoştea bine locurile şi chiar dacă nu le-ar fi ştiut, tot s-ar fi descurcat uşor, pentru că în pădure întâlneau la tot pasul oameni fugiţi care se speriau auzind copitele cailor lor. Mai toţi aveau o bocceluţă, copiii şi vitele cu ei. Copiii dormeau pe aşternuturile din boccea, după ce beau lapte şi mâncau câte o bucată de turtă cu brânză. Rar întâlneai un bărbat tânăr, şi acela betegit de vreo boală sau altă meteahnă care îl împiedicase să ia sabia în mână. Era multă jale în pădurea plină de oameni culcuşiţi ca vai de ei, speriaţi, gata să fugă la cel mai mic zgomot, dezarmaţi şi neputincioşi în faţa duşmanului. S-ar fi ascuns şi mai

departe, în inima pădurilor întinse, dar nu aveau apă, şi atunci se înşirau în preajma unui izvor.

Ajunseră pe coama de deal care se prelungea de la cetate. Într-o parte şi alta, în vale, erau romanii.

Lăsară caii legaţi şi încercară să se strecoare pe jos. Li se păru că în faţa lor licăreşte ceva. Era un foc într-o groapă făcută în pripă, la care romanii frigeau hălci de carne dintr-o capră pe care o prinseseră în pădure. Erau cinci şi făceau mare haz de povestea unuia. Trei dintre ei stăteau pe marginea gropii, sprijiniţi în săbii, şi se boldeau într-o parte şi alta pândind.

Tinerii daci se strecuraseră pe lângă ei, ocolindu-i. Nu se aşteptau să mai întâlnească şi alţii, dar se izbiră, aproape piept în piept, cu un roman care venea legându-şi pantalonii.

— Voi sunteţi? întrebă el, convins că sunt dintre cei lăsaţi în jurul focului.

— Da, răspunse Dadas.

Romanului i se păru că ceva nu este în regulă şi întrebă iarăşi.

— Care eşti?

— Eu, nu mă mai cunoşti?

Apărură din umbra deasă şi, până când să se lămurească romanul cine e, se năpustiră asupra lui. Prin întuneric nu-l izbiră bine de prima dată şi avu răgazul să strige, dând alarma.

— Sus, Zuro! şopti Dadas.

Se căţără într-un fag rămuros şi aşteptară să se liniştească cei care îi căutau.

Romanii răscoliră în toate părţile, trecură pe sub cei doi tineri, dar nu-l descoperiră nici pe romanul mort.

— Silenus! Hei, Silenus!

— L-o fi furat în cetate!

— Trebuie să fie pe aici cu un cuţit între coaste.

— Până mâine, pe lumină, nu dăm de el.

— Stinge focul şi aruncă pământ pe cenuşă. Dacă află centurionul că am stat de friptură, e jale. Să minţim la fel.

Eram de veghe şi Silenus s-a dus şi el, ca omul... Să nu suflăm o vorbă despre capră.

— Dacă am fi avut şi o amforă cu vin... De mult n-am mâncat o friptură proaspătă. M-am săturat toată iarna de carne sărată.

Se îndepărtară.

De unde se termina pădurea, şi până sub ziduri, era un loc gol, pe care nu-l puteau străbate uşor. Se vedea din toate părţile, mai ales că luna apăruse rotundă, ca un denar de argint. Tinerii daci trebuia să ajungă în partea umbrită a zidurilor, fără ca să fie observaţi nici de cei din afară, nici de cei dinăuntru. Şi unii, şi ceilalţi ar fi tras în ei.

Se furişară pe coate, folosind orice ridicătură de pământ, cel mai mic tufiş. Din pădure, ochi ageri vegheau spre ziduri, de pe crenelele cetăţii, alţi ochi scrutau spre pădure. Aveau scuturile în spate şi se târau ca şopârlele, fără nici un zgomot.

Înspre pădure, valul de pământ din jurul cetăţii se continua în jos ca un şanţ adânc cât un stat de om şi de două ori mai lat. Când ajunseră aproape de buza şanţului, o săgeată venind din cetate sfârâi pe la urechea lui Dadas şi se înfipse în pământ.

— Ne-au văzut!

Alte două săgeţi se rupseră în scutul lui Dadas zbârnâind de puterea cu care veniseră. Se înfipse una şi în scutul lui Zuro.

— Ţintesc bine oştenii noştri! şopti Zuro, gândindu-se că, de n-ar fi fost scutul, săgeata i-ar fi trecut prin piept.

Stăteau ghemuiţi şi săgeţile, şuierându-le pe la urechi, se înfigeau lângă ei, sau izbeau scuturile.

— Ăştia ne vin de hac! mormăi Zuro cu necaz. Să strigăm.

— Dacă ne-ar auzi numai ei, am face-o! Când ajungem chiar la buza şanţului, strigăm.

Mai aveau puţin, dar înaintau în salturi scurte, de-a buşilea, în timp ce săgeţile se înmulţeau.

La un semn al lui Dadas, alergară câţiva paşi şi strigară:

— Nu trageţi, fraţilor! Nu mai trageţi!

Se trântiră pe burtă şi aşteptară un semn că fuseseră auziţi. Nici o săgeată nu mai veni.

— Aruncaţi o frânghie! strigă Zuro.

— Cine e acolo?

— Zuro şi Dadas. Venim în cetate.

Nu le mai răspunse nimeni şi tinerii ştiură că s-au dus să-l întrebe pe comandant ce să facă. Între timp, izbiră pământul primele săgeţi ale romanilor. Trăgeau din două părţi, încât era cu neputinţă să se ferească numai cu scuturile. Se rostogoliră în şanţ. Săgeţile treceau acum pe deasupra capetelor lor.

Cei din cetate le aruncară funii groase. Cineva de sus le strigă:

— Rămâneţi acolo!

Un snop de săgeţi se înfipse în pământul moale de deasupra capetelor lor.

Bănuind că fugarii aduc cine ştie ce veşti celor din cetate, romanii încercau să le vină de hac. Atacară dinspre pădure, la adăpostul scuturilor. Cei de pe palisade îi primiră cu săgeţi şi pietre.

— Veniţi în partea cealaltă!

Trecură prin şanţ spre cealaltă latură a valului de pământ, unde era linişte. Le aruncară frânghiile şi, proptindu-se cu picioarele în zid, urcară. Abia acum se treziră şi romanii din această parte să arunce săgeţi, dar se înfipseră în trunchiurile palisadei.

Butes, tatăl Manniei, fusese înştiinţat că cei doi tineri au adus veşti de la Sarmi şi îi întâmpină bucuros.

— Am venit să dăm ajutor cetăţii. Aici sunt signele romane, luate de la Fuscus. Le-ar place să pună mâna pe ele.

— O să fiţi de mare folos cetăţii, copiii mei! Romanul ne-a înconjurat.

— N-ar putea pătrunde decât dinspre pădure, pe coama pe care am venit şi noi. În partea aceea să ne întărim.

— Valul de pământ are în spatele lui zidul.

— Să astupăm poarta! Romanul trecut de palisadă să se trezească între ea şi peretele de piatră.

— Cu ce să închidem intrarea, Dadas?

— Cu piatră!

— Nu avem în cetate. Ne-ar trebui pietroaie mari, pe care să nu le poată urni în grabă. De unde să le luăm?

Dadas îşi aminti că în cetate era pe terminate sanctuarul cel mare. Coloanele lui masive, din bazalt, erau tocmai ceea ce le trebuia.

— Coloanele sanctuarului!

Bătrânul Butes se sperie. Cum putea să se gândească la una ca asta? Zamolxe i-ar fi pedepsit pentru asemenea îndrăzneală.

— Dadas! Zamolxe îţi aude vorbele îndrăzneţe!

Cuvintele bătrânului îl descumpăniră, gândindu-se că teama s-ar putea să pună stăpânire pe sufletele dacilor, dacă vor şti că Zamolxe e supărat pe ei. Dar numai coloanele masive, înalte de un stat de om şi groase de nu le puteai cuprinde cu braţele, erau singurele care ar fi putut astupa intrarea.

— Te înşeli, Butes! Zamolxe nu se va mânia pe noi. El l-a primit pe Venas la masa lui, promiţându-ne ajutor. El mi-a trimis acest gând. Ne dă propriul său lăcaş, să ne apărăm de duşman.

Chemară oştenii la sanctuar.

— Zamolxe cel drept ne ajută în lupta noastră! li se adresă Dadas. El ne dă sanctuarul, să ne apărăm cetatea cu piatra lui sfântă. Să luăm coloanele şi să astupăm intrarea zidului!

Bărbaţii şovăiră, femeile îşi ridicară privirile spre cer. Dadas îşi luă răspunderea de a-i minţi.

— Am venit în toiul nopţii, trimis de părintele Vezina. Prin el, Zamolxe ne-a îngăduit să-i folosim coloanele. Marele Preot ar fi venit chiar el să aducă vestea, dacă romanii n-ar fi înconjurat cetatea.

Numele lui Vezina era sfânt, cuvântul lui ascultat.

— Cum să le ducem, Dadas, până acolo?

— Le rostogolim pe funii groase.

În apropierea porţii care trebuia astupată, înfipseră ţăruşi la un pas unul de celălalt şi legară de ei două funii trainice pe care le întinseră pe pământ, până în faţa sanctuarului.

— Rostogoliţi coloana!

O răsturnară şi o împinseră deasupra funiilor. Câţiva bărbaţi vânjoşi luară apoi capetele, le trecură pe deasupra coloanei şi porniră cu ele spre poartă. Cilindrul de piatră lunecă destul de uşor pe funiile întinse pe pământ. În timp ce unii împingeau a doua coloană, alţii o ridicau pe prima în picioare. Până a doua zi, două rânduri erau aşezate în dreptul intrării, iar deasupra lor un alt rând înălţa un zid de bazalt cât două staturi de om.

În zori romanii dădură atacul asupra bastionului. Un musculus înainta greoi pe panta-muntelui. O enormă broască ţestoasă acoperită cu saci de nisip. Toată această carapace era aşezată pe patru roţi solide, pline, din lemn de stejar. Sub ea, zeci de soldaţi auxiliari împingeau din răsputeri s-o urce pe panta muntelui.

Asupra musculus-ului se abătu o ploaie de pietre, dar toate izbeau fără putere în sacii de nisip de deasupra, bufnind înfundat. Greoaia maşină de război, numită în glumă şoricel – musculus – fu lipită de poarta masivă. Sub ea începu o muncă grea şi grăbită, auxiliarii ciopleau drugii de lemn.

Când înţeleseră că de sus nu mai puteau face nimic, dacii coborâră, înşirându-se pe scara lipită de zid, ţinând arcurile şi săbiile pregătite de luptă. Romanii ciopliră drugii balamalelor, apoi izbiră cu un berbec, dărâmând poarta. Năvăliră în interiorul bastionului. Îi primi o ploaie de săgeţi. Se auziră ţipetele celor care încercau să le scoată din ochi, din gât, din piept sau din picioare, pentru că în învălmăşeala intrării nu mai putură ţine sus scuturile. De afară împingeau să intre tot alţii şi alţii. Veneau cu scuturile în cap până la musculus, apoi treceau pe sub el şi se aruncau în luptă. Săbiile se încrucişau pe fiecare treaptă. Romanii, protejaţi de zale, înaintau pas cu pas, fiecare pas cucerindu-l prin luptă. De sus, începură să cadă pietre, frângând spinări.

Romanii chemară arcaşii, foarte de folos în această împrejurare, pentru că mulţi apărători nu aveau zale, piepturile lor fiind deschise săgeţilor. Săgeţile făcură mari goluri printre daci. Cel care primea săgeata în piept şi îşi simţea aproape sfârşitul se arunca de sus în capul duşmanilor, strigând înfiorător. Urlau cei care piereau, urlau cei care se zvârleau în duşman, urlau cei care se încurajau. Şi la acest vacarm se adăugau izbiturile săbiei de sabie şi scutului de scut.

Când romanii ajunseră aproape în vârful bastionului, la o poruncă anume, toţi dacii se retraseră în sus, şi un pietroi rotund, greu şi mare cât lăţimea scării se rostogoli la vale. Tăvălugul trecu peste romani, făcând să trosnească scuturile, şi săbiile şi oasele sub greutatea lui. Unii scăpară lipindu-se de perete, alţii sărind în gol, dar cei mai mulţi fură striviţi de trepte.

— Înainte! strigă un centurion, şi alţii se avântară pe scară, încinşi de cruzimea luptei.

Nu-i mai întâmpină nimeni şi romanii se văzură în cerdacul de lemn de deasupra. Dădură un chiot de bucurie şi se aruncară cu mai mult avânt asupra ultimilor daci, care rezistau fără nici o speranţă. Nu mai erau decât vreo zece şi toţi căzură cu sabia în mână.

Cuceriseră bastionul, dar pieriseră de două ori mai mulţi decât apărătorii lui.

Laberius Maximus veni chiar el în bastion şi felicită trupele care îl cuceriseră. Rămase însă pe gânduri când află câţi luptători din legiuni şi auxiliari căzuseră în luptă. „Oare mai sunt multe astfel de bastioane în drumul spre Sarmizegetusa?” se întrebă. Privi spre valul de pământ şi spre palisada cetăţii şi oftă gândindu-se la bătălia care se apropia.

Lupta reîncepu. Romanii se apropiau sub scuturi, pregătiţi să se caţere pe valul de pământ.

Arcaşii făcuseră cerc la vreo sută cincizeci de picioare de palisada cetăţii şi trăgeau în fiecare cap ce apărea deasupra trunchiurilor. Ocheau pe îndelete şi trimiteau săgeata numai când erau siguri că n-o să nimerească în

gol. În spatele lor era un şir de prăştiaşi, care şi ei zvârleau fără grabă, mai mult ca să-i facă pe dacii din cetate să stea ascunşi, sau să nu tragă nestingheriţi.

În acest timp, cei de sub scuturi înaintau în grupuri de câte zece. Când ajunseră sub palisadă, din spatele prăştiaşilor şi arcaşilor ţâşni grosul trupei, strigând din toate puterile. Apariţia lor produse panică în cetate. Cei de sub scuturi aruncară spre palisadă cârlige legate cu funii groase, care se prinseră sau se înfipseră în trunchiuri. Soldaţii se agăţară ageri de funii, se căţărară spre culme. Fură primiţi cu roi de săgeţi, iar când apărea câte unul pe culme, trei, patru îl întâmpinau, venindu-i de hac. Cu o mână ţinându-se de funie, romanii încercau cu cealaltă să învârtă sabia, ameninţând.

— Tăiaţi funiile! Tăiaţi funiile! se auzi strigătul lui Dadas.

Tânărul alerga dintr-un loc în altul, unde i se părea că e mai greu, dând sfaturi şi porunci.

Zuro îl întâmpina pe roman şi, după ce reuşea să-l împingă în afară cu vârful săbiei, reteza dintr-o dată funia, chiar de lângă cârlig. Alţi trei, patru romani, agăţaţi mai jos, se rostogoleau unul peste altul, cei mai mulţi rupându-şi picioarele şi mâinile sau înţepându-se în propriile lor arme. Numai câţiva dintre ei reuşiră să sară peste palisada de trunchiuri, dar fură căsăpiţi pe loc. În mai puţin de un ceas, romanii auziră trompetele din turnul bastionului chemându-i să se retragă. Atacul fusese respins. De data aceasta, dacii scoaseră strigătele de bucurie şi romanii scrâşniră furioşi.

Furia lui Laberius Maximus ajunse la culme când din turn îi văzu pe daci aruncând dincolo de palisadă capetele celor puţini care pătrunseseră în cetate. În furia lui oarbă porunci un al doilea asalt, la numai trei ceasuri după primul, dar şi acesta avu aceeaşi soartă, cu atât mai mult cu cât dacii prinseseră curaj.

Se înnoptase. Laberius spumega de furie. Pierduse mulţi oameni şi nu se putea lăuda cu nimic.

— Ardeţi tot ce este în jurul cetăţii! porunci el, simţind nevoia să se răcorească într-un fel.

De la valul de pământ al cetăţii şi până la primele case era un loc pe care nu creştea decât iarba grasă, apoi începea aşezarea comată a Sargedavei. Turnurile-locuinţă în care erau adăpostiţi cei cu diferite funcţii administrative sau militare se aflau în cetate. Pe panta muntelui, dincolo de valul de pământ, erau casele comaţilor, oameni liberi, agricultori, păstori, meseriaşi care acum îşi părăsiseră avutul fugind în cetate sau spre pădure, încercând să se piardă în desişul neumblat de picior de om.

Purtând făclii de răşină, soldaţii din trupele auxiliare trecură de la o casă la alta, dându-le foc. Mai toate erau din bârne de lemn, în mare parte acoperite cu şindrilă sau clop de paie. Vâlvătaia se încinse repede, trecu de la casă la grajd, de la grajd la şira de fân cocoţată pe patru pari.

Aprinseră şi casele de pe coasta vecină, că să se vadă până departe nenorocirea. În scurt timp, cetatea era înconjurată de flăcări înalte, care dogoreau până la palisadă. Oriunde îţi îndreptai privirea nu vedeai decât flăcări şi fum negru. De sus începu să plouă cu funingine, şi totul în cetate se acoperi de un strat de negreală: zidurile, casele, feţele oamenilor. O noapte fără întuneric!

Cei fugiţi în păduri lăcrimau gândindu-se că lumina care joacă departe le înghiţea munca; la întoarcere trebuia să pună iar bârnă lângă bârnă, să calce iar pământul amestecat cu baligă şi paie cu care să tencuiască pereţii pe dinăuntru, să cioplească iar uşi şi ferestre, grajduri şi cotineţe, să-şi ţească iar aşternuturi. Copiii mai mari se căţăraseră în vârfuri de copac să privească, şi în ochii lor speriaţi jucau luminile flăcărilor mistuitoare. În sufletele lor tinere jurară să urască până la moarte pe romani.

Dimineaţa, de sus, din cetate, nu se vedeau decât grămezile de cenuşă fumegândă. Până jos, în vale, pământul era negru, fără viaţă. Porunca fusese cruntă: nici un par să nu mai rămână în picioare!

Într-o raită prin pădure, auxiliarii prinseră un bătrân care în tinereţe fusese pescar la Drubeta, şi le pricepea destul de bine limba. Îl aduseră în faţa cetăţii.

— Dacă nu se predau, toată cetatea va fi dată focului! Nici copiii, nici femeile, nu vor scăpa de sabie! Strigă-le ce ţi-am spus! îl îndemnă centurionul.

Dacii văzură bătrânul împins de la spate de romani şi se strânseră pe palisadă, neştiind ce vor cu el.

— Spune-le! îl îndemnă romanul, îmboldindu-l cu teaca săbiei.

Bătrânul îşi lăsase privirea în pământ, ruşinat. Ce cred veneticii ăştia despre el? Era bătrân şi bicisnic, nu mai putea să ridice sabia şi de aceea fugise în pădure. Dar de ce să-l creadă trădător? Numai pentru că s-a ascuns în pădure? Nu văd că e neputincios?

Bătrânul îşi ridică privirea grea şi romanul citi atât dispreţ în ochii lui, şi buzele îi erau atât de strânse, încât înţelese că nici moartea nu i le-ar fi dezlipit.

— Strigă-le! urlă centurionul, lovindu-l cu latul săbiei. Strigă-le! Strigă-le! Strigă-le! Strigă-le! zbiera de câte ori îl izbea.

Veni în faţa lui, desfigurat de furie.

— Am să… le strig… rosti el tărăgănat, privindu-l pieziş. Aşa am să le strig, spuse, şi îl scuipă în faţă.

Centurionul îi reteză capul, apoi îl căsăpi împungându-i de nenumărate ori pieptul şi răcnind:

— Barbarule!… Barbarule!… Barbarule!…

Laberius Maximus îşi dădea seama că de victoria în această luptă depindea mersul de mai târziu al războiului. Moralul trupelor era hotărât de repeziciunea cu care cucerea această cetate. Totul trebuia jucat pe o singură aruncătură de zar. Îi şi promisese lui Traian că o să coboare primul spre Sarmizegetusa.

Chemă căpeteniile într-un sfat ce ţinu până târziu. Atacul trebuia dat noaptea. Feriţi de întuneric, vor găsi mai uşor un colţ prin care să se strecoare înăuntru.

Cu toată graba lui Laberius, trecură totuşi două nopţi în care nu se întâmplă nimic, şi cei din cetate crezură că romanii s-au hotărât pentru un asediu îndelungat.

Primul lucru la care s-a gândit Dadas a fost apa. Bazinele erau mici pentru numărul mare de oameni care dăduseră

năvală în cetate şi începu s-o împartă, drămuind-o. Singura lor salvare ar fi fost o ploaie bună. De dimineaţă până seara oamenii stăteau la rând în faţa bazinului, pentru a primi o măsură de apă.

În a treia noapte romanii tulburară liniştea vremelnică. Pe cer apărură primele săgeţi de foc. Se înfipseră în stâlpii palisadei şi în acoperişurile de şindrilă. Aveau în vârf şomoioage de câlţi îmbibate cu răşină.

În prima clipă cei din cetate săriră să ia apă, să stingă focul, dar Dadas îi opri.

— Romanii asta vor, să ne terminăm bazinele cu apă. Lăsaţi casele să ardă. Putem sta şi fără ele. Scoateţi tot ce este de mâncare şi lăsaţi-le pradă fotului.

— Ard palisadele! strigă cineva din mulţime.

— Pentru palisade cheltuiţi apă. Nu lăsaţi să se întindă focul. Smulgeţi săgeţile înainte ca lemnul să ardă.

În scurt timp, cetatea era toată o vâlvătaie, iar oamenii fugeau înnebuniţi de colo-colo, unii să mai salveze câte ceva, alţii să se ferească de acoperişurile care ameninţau să se prăbuşească. Luă foc şi foişorul de lemn al locuinţei lui Dadas. Primul gând fu să salveze signele romane. Trimise un oştean după ele.

Atâta foc şi atâta căldură înfricoşa. Copiii ţipau, ascunzându-şi capetele la pieptul mamelor. Pe casele care încă nu luaseră foc se urcaseră bărbaţii şi pândeau săgeţile, să le tragă repede din lemn şi să le arunce.

Se întâmplară, acolo la palisade, lucruri îngrozitoare. Săgeţile erau smulse cu mâinile şi carnea sfârâia, adesea, arsă de flăcări. Scrâşnind din dinţi, oştenii trăgeau de ele, neţinând seama că le luau foc mânecile. Alţii rupseseră poalele cămăşilor şi-şi înfăşuraseră cu ele palmele.

Grosul trupelor romane atacă apoi pe partea dinspre pădure. În întuneric se auziră mai întâi strigătele lor, apoi apărură ca nişte umbre vii. Aruncară iar funii cu cârlige, dar ridicară şi scări pe valul de pământ. Când ajungeau pe creasta dealului, se lipeau, de palisadă, celor din cetate fiindu-le greu să lovească drept în jos. Apoi tăiau cu

toporiştile. Unii ciopleau, în timp ce alţii ţineau scuturile deasupra, ca să primească în ele pietrele.

În cealaltă parte a cetăţii, în linişte, se apropiau două centurii, anume pregătite pentru a trece de valul de pământ. Ascunşi de întuneric şi de hărmălaia luptei, ei ajunseră chiar sub palisadă şi ridicară scări. Atunci fură văzuţi şi izbucniră primele strigăte de spaimă.

Dacii nu se aşteptau la un atac din această parte, unde peretele muntelui se continua cu valul de pământ, urcând amândouă drept în sus. Romanii înfipseseră ţăruşi în pământ, proptiseră treptele scărilor în ei, ca să nu alunece, şi aşa, din scară în scară, ajunseseră sus.

Până când să vină luptătorii, mai bine de treizeci de romani săriseră dincolo de palisadă. Scut lângă scut, rezistară atacurilor, în timp ce alţii şi alţii urcau.

Vestea că romanii sunt în cetate stârni o mare panică, mai ales în rândurile femeilor şi copiilor.

Când lui Laberius i se aduse vestea că primii soldaţi din legiuni trecuseră palisada, porunci ca alte centurii să se avânte prin acel loc. Atacul la intrarea valului de pământ continua şi el.

Poarta intrării era făcută din trunchiuri groase ca mijlocul unui om, prinse în centuri late de fier. Ca să poată fi deschisă, avea în partea opusă balamalelor o roată cu spiţe solide, pe care aluneca. O bârnă aproape la fel de groasă era prinsă de-a curmezişul, sprijinită pe două urechi. Romanii bătură cu berbecele, apoi aduseră un vas cu răşină şi unseră trunchiurile. Dădură foc. Flăcările se întinseră repede şi nimic nu le-ar fi putut linişti. Peste puţin timp, poarta deveni un rug.

Cavaleria, izvoditoare de mare spaimă, stătea gata să se repeadă.

Poarta căzu împrăştiind milioane de scântei. Flăcările încă mai jucau pe trunchiuri când cavaleria se aruncă înainte. Dar călăreţii se treziră în culoarul îngust dintre valul de pământ şi peretele de zid şi astfel se născu o mare învălmăşeală. De pe zid şi din cele trei turnuri de strajă începu a ploua cu bolovani. Caii şi călăreţii se îmbulziră unii

peste alţii, călcându-se în picioare. Cei care o luară spre dreapta se treziră în faţa intrării astupate cu coloanele sanctuarului. Alţii din spate îi împingeau înainte, strivindu-i în zid. Caii se împiedicau, aruncându-şi stăpânii din şa. Se născu un vaier şi un ţipăt fără margini, în care greu răzbăteau strigătele deznădăjduite ale celor împinşi spre perete.

— Înapoi! înapoi!

Unde înapoi? De ce înapoi, când încolo era intrarea? înapoi, adică afară din cetate? Unii strigau înapoi, centurionii, dimpotrivă, cu săbiile sus, porunceau „înainte!” Ei nu ştiau de zidul care se unea printr-un perete cu valul de pământ, închizând drumul. Mulţi pieriră striviţi de cai, sau loviţi de pietroaiele aruncate din turnul aşezat chiar în colţul zidului.

Cei care scăpară spre stânga şi reuşiră să se strecoare printre bolovani, se treziră în cetate şi porniră în galop să semene moartea, tăind în dreapta şi-n stânga. La lumina flăcărilor care mistuiau casele, călăreţii fugăreau femeile şi bătrânii, şi până nu le azvârleau capetele de pe umeri nu se lăsau. Oştenii încercau să-i întâmpine, retezând picioarele cailor, speriindu-i şi făcându-i să sară în foc cu stăpân cu tot, ori înfigându-le furcile în crupe şi împingându-i spre flăcări.

Lotrius, fugarul roman, aprig şi necruţător, găsise o furcă zdravănă pe care o proptea în gâtul călăreţilor, răsturnându-i. Îmbrăcămintea îl ajuta; romanii nu se aşteptau să fie izbiţi de el, deoarece mai purta încă hainele de-acasă.

Dadas poruncea oştenilor cum şi unde să lupte, dar acum nu-l mai asculta nimeni. Lupta se dădea oriunde un roman se întâlnea cu un dac printre case, în case, pe scările locuinţelor-turnuri, pe palisade. Văzând că cetatea va cădea în mâna duşmanului. Dadas chemă câţiva oşteni şi îi puse să dărâme o parte a palisadei, cât să se strecoare prin ea femeile şi copiii. Pădurea era aproape şi altă scăpare pentru ei nu era. Romanii treceau prin sabie tot ce li se ivea în cale. Fu nevoie să organizeze o apărare în

partea aceea, ca să le dea răgaz fugarilor să părăsească cetatea.

Zuro încrucişa sabia cu câte doi-trei duşmani deodată, învârtindu-se printre ei ca o zvârlugă. Scăpase doar şfichiuit de vârfurile săbiilor duşmane. Era zgâriat în cinci-şase locuri şi cămaşa i se înroşise la piept, dar tot nu se lăsa. Un centurion, văzându-l cum luptă şi plăcându-i înfăţişarea lui, porunci celor care îl atacau:

— Prindeţi-l viu! Viu îl vreau!

Se gândea că un dac aşa de falnic era darul cel mai potrivit pe care putea să-l facă lui Laberius.

Auzind porunca, un soldat se furişă prin spatele lui Zuro, prinzându-i picioarele în braţe. Alţi doi săriră şi-i apucară braţele. Zuro urla şi se zbătea cu atâta furie, încât cei care îi ţineau braţele îl scăpară. Dar nu putu face nici un pas, pentru că romanul care îi prinsese picioarele parcă se lipise de el. Se repeziră alţi patru la braţele lui, astfel că furia îi deveni neputincioasă. Reuşiră să-i lege mâinile şi picioarele, târându-l într-un Loc mai ferit.

— Zuro a căzut în mâinile romanilor!

— Unde e? strigă Dadas.

— L-au legat şi l-au dus spre palisadă.

Dadas nu mai ţinu seamă de nimic şi se avântă într-acolo, urmat de patru oşteni, care se nimeriseră lângă el. Izbeau în stânga şi în dreapta, cu o putere pe care numai furia şi deznădejdea o pot da. Dar era cu neputinţă să se apropie, pentru că de afară năvăleau alţii şi alţii, pe jos sau călări, strivindu-i sub greutatea numărului lor mare. Se treziră şi ei aproape înconjuraţi şi n-ar fi scăpat, dacă nu s-ar fi găsit în apropierea palisadei. Cercul se strângea în jur, forţându-i să se arunce în afară. Căzură pe peretele abrupt al valului de pământ şi se rostogoliră până jos, în vale, izbindu-se de bolovanii aruncaţi din cetate sau trecând prin cenuşa caselor ce arseseră cu două nopţi în urmă.

Dadas rămase cu faţa în sus, cu braţele răstignite, ameţit şi atât de slăbit, încât îi era cu neputinţă să-şi ridice măcar capul. Stătea cu ochii închişi, cu sufletul chinuit de necaz,

sleit de ultima picătură de putere; şi toată această neputinţă fizică, şi durerea pierderii mamei, şi a prietenului, şi nenorocirea de a şti cetatea în mâinile duşmanului, şi amintirea femeilor căsăpite, toate i se strânseră în piept într-un cocoloş fierbinte, făcându-l să izbucnească într-un plâns de copil, disperat şi neputincios.

— Îi urăsc! Îi urăsc!

Trebuia să se ducă să moară în lupta asta! Trebuia! îşi poruncea să se ridice şi să pornească într-acolo, dar nu se putea urni din locul acela. Îi era cu neputinţă să-şi mişte braţele şi picioarele, pe care le simţea ca de plumb. Ultima picătură de vlagă se scursese din ele.

— Dadas! Dadas! se auzi chemat.

Îl găsiră şi-l ridicară în picioare.

— Înapoi, în luptă! porunci el.

— Trebuie să-i spunem lui Decebal! Vino!

Se luă după ei, împleticindu-se, fără putinţa de a se mai împotrivi.

Găsiră un cal care îşi pierduse stăpânul. Oştenii îl aruncară în şa şi unul dintre ei lovi cu latul săbiei crupa animalului. Calul porni în galop spre Sarmi.

Dadas nu-şi dădea seama de unde-i vine sfârşeala pe care n-o putea învinge. În focul bătăliei nici nu simţise sabia care i se înfipsese în spate, alunecând pe osul coastei. Cămaşa îi era roşie, şi pantalonul, şi şaua calului…

Temându-se să nu cadă, se agăţă cu mâinile de gâtul calului şi aşa ajunse la Sarmi. Opri chiar la uşa locuinţei-palat, dar când vru să descalece, se prăbuşi cu faţa în jos şi rămase nemişcat. Din toate părţile săriră ajutoare, iar strigătele de mirare şi spaimă ajunseră la urechile lui Decebal.

— Dadas, băiatul meu!

Cămaşa avea piepţii arşi şi spatele roşu de sânge, faţa îi era înnegrită de funinginea ştearsă odată cu năduşeala, chiar părul îi mirosea a pârlit.

— Unchiule… Sargedava… e în mâinile duşmanului…

— Şi… Zuro?

— L-au legat şi l-au luat cu ei.

— Cum de s-a lăsat prins? strigă regele. Trebuie să fi fost greu lovit, dacă n-a mai avut putere să-şi străpungă pieptul.

Dadas se împletici, gata să cadă iar, şi cei din jur îl prinseră la timp. Îl duseră pe braţe până sus.

— Chemaţi-l pe Vezina! porunci regele.

Marele Preot îi legă rănile, apoi se aşeză şi el pe un scaun, lângă pat. Decebal stătea cu coatele pe masă şi cu capul în palme, după vechiul lui obicei, când rămânea dus pe gânduri. Stătură aşa mult timp, fără să schimbe o vorbă. Regele se gândea la Sargedava… la Tinna, acum prizonieră… la nenorocirile pe care ştia că le aduce cavaleria lui Quietus în munţi… la înaintarea lui Traian dinspre soare-apune… la nepotul lungit lângă el. Îşi ridică privirea grea de gânduri şi, aţintindu-l cu ochii săi roşii de supărare pe Vezina, îi spuse abia auzit:

— Vezina, trebuie să trimitem soli de pace!

Marele Preot îşi înclină capul în semn de aprobare.

De aproape zece zile ciocanele şi cazmalele nu conteneau în toate cetăţile dacilor. Zidurile trainice erau desfăcute piatră cu piatră, sub privirile grijulii ale militarilor din legiuni sau din trupele auxiliare. Dacii lucrau în tăcere, înăbuşind în piept durerea înfrângerii. Prin toate locurile umblau învingătorii, căutând prizonieri – chiar şi pe aceia luaţi cu ani în urmă de la Fuscus şi care lucrau acum prin diferite mine sau sclavii fugiţi de la stăpâni, sau fugarii care aveau să-şi ispăşească pedepsele.

Prima grijă a lui Dadas, când se putu da jos din pat, fu să se ducă la Livia şi s-o pună la adăpost, împreună cu tatăl ei. Pe fată a dat-o în grijă Manniei, după ce au îmbrăcat-o în straie de femeie dacă. Bătrânul Plautius tremura doar pentru ea; lui nu-i mai trebuiau de mult zile.

Pe Dadas îl înduioşa resemnarea cu care suferea Livia. În clipa în care aflase nenorocirea, ridicase ochii la cer şi murmurase: „Aşa a vrut Domnul.”

Cum au rămas numai ei doi, Dadas i-a promis că va face orice pentru a-l găsi pe Zuro, dacă mai era în viaţă, că-l va

răscumpăra cu tot aurul Daciei. Ochii fetei luciră pentru o clipă, apoi se plecară, iar buzele murmurară ceva de neînţeles pentru el. Rostea încet, dar din tot sufletul, o rugăciune, cerând lui Dumnezeu să îndeplinească voinţa lui Dadas.

De data asta Mannia nu se mai îndepărtase de patul în care zăcuse Dadas. Din porunca lui Decebal, dar şi din dorinţa ei de a fi cât mai mult în preajma lui, îi îngriji rănile. Vorbiră puţin, ca doi oameni care s-au cunoscut de curând. Niciodată nu-şi amintiră ceea ce fusese în trecut, de parcă el n-ar fi strâns-o nicicând în braţe, de parcă ea nu i-ar fi promis că-l aşteaptă. Singurul prilej de a schimba câteva vorbe erau Zuro şi Livia: făceau planuri cum să-şi scape prietenul din robie.

Acum războiul se terminase, Dadas îşi îmbrăcase iar vesta de piele şi se tot gândea ce ar fi mai bine să facă pentru Zuro. Un oştean îl vesti că Decebal vrea să-i vorbească şi se grăbi să i se înfăţişeze. Regele nu era singur, ci împreună cu Vezina, Butes, Duras şi Bicilis. Ultimul era mai tot timpul în preajma lui Decebal. Dadas bănuia că este vorba despre un sfat de seamă, şi primele cuvinte rostite de rege îi arătară că nu se înşelase. Dar nu numai Dadas bănuise că este vorba despre un sfat deosebit, ci şi Iudenus, al cărui rol era tocmai acela de a trage cu urechea şi de a afla ce anume se pune la cale. Mai ales acum, după încheierea păcii, primise prin Arinius poruncă să fie cu ochii în patru şi să afle dacă Decebal are de gând să calce condiţiile pe care i le pusese. El şi Arinius erau oamenii de încredere ai împăratului la Sarmizegetusa, de la care primea veşti sigure şi la termene stabilite printr-o iscoadă care venea aici ca negustor de vase de sticlă. Poate că celor de la Sarmi ar ti trebuit să li se pară ciudat că romanii, care căutau cu feştila orice venetic fugit din imperiu, de Arinius nu se legaseră niciodată. Dar cine să mai gândească la Arinius în focul acelei nenorociri? În urechile dacilor nu răsunau, de dimineaţă până seara, decât bocănitul ciocanelor şi icniturile oamenilor care se opinteau să dărâme pietrele zidurilor. Loviturile ciocanelor

erau ca o veşnică aducere aminte a celor întâmplate, mai ales că la tot pasul te întâlneai cu soldaţi din legiuni care se plimbau de colo-colo, zăngănind sabia la şold.

Iudenus, ca cel mai de seamă scrib, se bucura de mult respect şi se putea furişa oriunde, dar mai ales spre sala mare, în care se ţineau sfaturile, şi unde adesea era chemat să întocmească tot felul de scrisori. Camera scribilor era despărţită de sala mare printr-un coridor lat de numai câteva picioare. Când scribul ajunse să-şi lipească urechea de uşă, îl auzi pe Decebal, care se găsea chiar în apropiere, spunând celorlalţi:

— Traian trebuie să moară!

Iudenus se cutremură la auzul acestor vorbe şi, mai ales, de patima cu care fuseseră rostite.

— El este duşmanul nostru cel mai mare! Fără el. Roma nu şi-ar fi pornit legiunile încoace. El a jurat să supună Dacia. Nu vom fi liniştiţi, atâta timp cât Traian va fi în viaţă!

— Ce să facem, Decebal? întrebă Vezina. Crezi că e uşor să-l trimiţi pe Traian în braţele morţii?

— Tu ai să ne ajuţi, Vezina, cu băuturile tale. Numai tu ştii să fierbi buruieni şi să pregăteşti licori din care doar câteva picături scurtează viaţa.

— Da, pot să pregătesc o asemenea licoare.

— Să hotărâm cine să plece la Roma, s-o toarne în cupa de aur a împăratului. Am auzit de unul, Lotrius, condamnat să moară, care ar fi bun pentru această treabă, mai ales că e iubitor de aur, ca orice roman. Lotrius i-ar putea veni de hac lui Traian. Să-i cumpărăm sufletul!

— Mărite Decebal, mare greşeală faci – interveni Dadas – când crezi că o faptă ca asta poate fi încredinţată unui suflet cumpărat. Sufletul de vânzare e laş, îl copleşeşte frica. Cel care se lasă cumpărat iubeşte prea mult viaţa. Cum crezi că şi-ar da-o, când el abia aşteaptă răsplata?

— Adevărat vorbeşte! rosti Vezina.

— Plec eu la Roma, unchiule! ceru Dadas cu o hotărâre greu de clintit.

— O aştept pe Tinna din zi în zi. Romanii au promis să-i dea libertate. Mai întâi de tine va întreba.

— Dacă îi spui că m-am dus s-o răzbun, ai să-i uşurezi aşteptarea. Şi apoi, ştii cât ţine la Zuro... Mă duc la Roma şi după el, unchiule!

— Ştiam că mai întâi la el te-ai gândit. Bine, Dadas, du-te şi scapă-ţi prietenul... dacă-l mai găseşti cu zile. Oare o fi răbdat el lanţul robiei?

— Mă aşteaptă, unchiule!

— Du-te, Dadas, dacă asta îţi este credinţa.

Iudenus s-a grăbit spre Arinius.

— Veste mare, Arinius! i-a strigat, de cum a dat ochii cu el. A sosit şi ceasul nostru! Bucură-te, prietene! Nu ţi se întâmplă de două ori în viaţă să ai parte de un noroc atât de mare. Numai să ne dea zeii gândurile bune, să scoatem cât mai mult câştig din vestea aflată. Împăratul însuşi o să ne cheme la el şi o să ne umple de aur din creştet până în tălpi. Acum chiar terminăm cu surghiunul de aici, plecăm din mijlocul barbarilor ăştia ce duhnesc a blană de miel de-ţi vine greaţă. Pe Aventin îmi voi ridica palatul, sau pe Via Sacra, să privesc seara plimbarea lecticilor.

Niciodată nu-l mai văzuse Arinius atât de tulburat pe tăcutul său prieten. Pentru un om de vârstă lui, sporovăială de până acum era mai mult decât ciudată. Nu cumva aflase cu adevărat o veste mare? Atunci de ce nu i-o spunea şi aiura tot felul de alte prostii, descoperindu-şi cele mai ascunse dorinţe? Părea un bătrân resemnat cu viaţa lui de acum, fără visuri de trai nobil. Arinius nu bănuia că Iudenus mai visa să-şi cumpere sclave frumoase!

— Opreşte-te din trăncăneală şi spune-mi odată despre ce este vorba! Ne-am mai făcut odată planuri degeaba.

— Decebal vrea să-l omoare pe Traian! trânti el vestea într-adevăr demnă de luat în seamă.

— Cum să-l omoare?

— Dadas, nepotul lui, va pleca în cel mai scurt timp la Roma, ducând cu el o sticluţă din licorile lui Vezina. Numai două, trei picături, dacă vor ajunge în cupa lui Traian, Roma va trebui să-şi caute un alt împărat.

Vestea era mare, avea dreptate scribul, era vorba chiar de viaţa împăratului.

— Şi cum crede el că se va apropia de Traian?

— N-am aflat încă, dar bănuiesc că se va duce cu o solie din partea lui Decebal.

— Dacă îi va trimite o scrisoare, primul care va afla vei fi tu.

— Doar mâna mea o va aşterne pe papirus.

Arinius căzu pe gânduri, apoi, murmură cu o bucurie mocnită:

— Da, da, prietene, mi se pare că ai dreptate. Vestea asta o să ne ducă pe amândoi la Roma.

A doua zi, Vezina îl luă pe Dadas în sanctuarul mare, unde îşi avea borcanele, amforele şi vasele în care fierbea ierburile şi îi dădu o amforă de argint, nu mai înaltă de o jumătate de deget, şi nici mai lată, dar turtită. Îndesă în faţa tânărului un dop mic de lemn, apoi, prinse deasupra capacul de argint, cu două cheutori făcute de un adevărat maistru giuvaergiu.

— Să te fereşti de licoarea dinăuntru, Dadas, fiule. Nici pe mână să nu-ţi cadă. Iar când o fi s-o foloseşti, răstoarnă din ea câteva picături, că sunt de-ajuns pentru ceea ce vrei tu. Ascunde-o în locul cel mai tainic.

În aceeaşi zi Decebal îl duse în tezaur, o încăpere cu pereţii din marmură cumpărată de la greci, albă-vineţie, săpată chiar sub locuinţa-palat, şi în care se cobora pe o scară ştiută numai de puţini oameni. Scara începea chiar în camera regelui şi pe nicăieri nu se mai putea pătrunde.

Dadas nu intrase niciodată aici, şi se miră când văzu unde îi duce regele.

— Uite Dadas, aici este aurul râvnit de Roma.

Tânărul rămase uluit în faţa minunăţiilor îngrămădite acolo. Nu văzuse încă la Roma cupe atât de mari, din aur greu, bătute în perle, nicicând nu admirase vase atât de strălucitoare, nu bănuise niciodată că aici sunt atâţia bani, de toate felurile şi din toate părţile lumii: thasieni, macedoneni, pontici, celtici, romani, cnidieni, Ivsimachi, kosoni, şi denari, şi tetradrahme, şi stateri de argint, cea mai mare parte bătuţi în Dacia şi imitând destul de bine pe cei străini.

— De unde atâta bănet, unchiule?!

— Toate astea sunt aici dinaintea noastră, Dadas. Mulţi bani au fost bătuţi chiar de marele Burebista, de care vorbesc cântecele noastre. Alţii de Scorilo sau de cel care mi-a încredinţat toate astea, unchiul meu, iscusitul Durbaneus. Asta este averea dacilor, cu care putem cumpăra multe de la Roma. Te-am trimis acolo, ca să ştii mai bine decât mine ce să faci cu acest tezaur, când îmi vei lua locul.

— Unchiule! şopti tânărul, înfiorat de gândul că într-o zi numai el va putea intra aici.

— Cu aurul ăsta, la Roma, se cumpără şi suflete. Ia, Dadas, du romanilor aur, şi adu-l înapoi pe Zuro! Roma vrea aur, du-i aur! Dacă ai să poţi, cumpără cu el şi pacea, avem nevoie de răgaz, până să ridicăm iar zidurile pe care le prăvălim acum sub ochii romanilor. Drumul să-l faci în cea mai mare taină.

Au stat mult de vorbă, acolo, lângă tezaur, departe de orice ureche vrăjmaşă. Decebal şi-a ascultat nepotul, uimit şi încântat de ceea ce-i spunea. Multe din temerile care îi răscoliseră până de curând sufletul se spulberaseră. Avea un urmaş aşa cum îl dorise: luminat, viteaz şi plin de dragoste pentru pământul Daciei.

Iudenus a tot aşteptat ca regele să-i ceară să ticluiască scrisoarea pentru Traian, dar în zadar. Iar Arinius nu-l mai slăbea deloc cu întrebările: „Pleacă sau nu pleacă? Pe ce drum o să apuce? Cine are să-l însoţească până la Roma?”

Scribul ridica din umeri şi căuta să-şi liniştească prietenul nerăbdător:

— Aşteaptă, Arinius. Un drum ca ăsta se pune greu la cale şi, mai ales, e învăluit în taină. De unde vrei să aflu toate astea?

— Trage şi tu cu urechea, întreabă pe departe, doar eşti acolo.

— Uşor de zis, greu de făcut! Dacă vrei să ştii, am tras de limbă chiar pe cei care îi vor pregăti bocceaua de drum, dar încă n-au primit poruncă s-o facă. Îmbrăcămintea cu care a

venit de la Roma este tot în lada ei. Poţi să-mi spui cum va încerca să ajungă la Roma, dacă nu folosindu-se de ea?

— Ai şi tu dreptate, dar asigură-te că vei afla la timp când îşi va scoate toga din ladă.

— Stai liniştit în privinţa asta. Ai înştiinţat la Lederata?

— Şi la Lederata, şi la Dierna, şi la Drobeta e pândit de oameni anume puşi ca să-l prindă. Mare jale o să fie la Sarmi, când s-o afla.

— Decebal va fi în stare să dea tot tezaurul numai să-l capete înapoi. Să fii sigur de asta.

Arinius îşi frecă palmele mulţumit. Straşnică afacere se ivise şi trebuia să tragă cât mai multe foloase de pe urma ei.

După două zile de la acest schimb de vorbe, Arinius se trezi cu Iudenus în puterea nopţii.

— Ce s-a întâmplat, Iudenus?

— O, Arinius, cu ce am mâniat-o noi pe Fortuna, de nu ne-a aruncat din cornul ei decât speranţe deşarte? I-aş fi trimis libaţii din toate cele douăzeci şi şase de temple pe care le are la Roma! Arinius, Fortuna…

— N-ai de gând să-mi spui odată ce s-a întâmplat sau am să-ţi ascult tânguirile până în zori?

— Dadas a plecat!

— Mă aşteptam la asta.

— Dar a plecat încă de acum trei zile. Credeam că e la Sargedava, sau în altă parte, pentru că toate togile sunt în ladă. Am cumpărat cu bani grei omul care a pândit tot timpul…

— Cel puţin ai aflat încotro a apucat-o?

— Nimic nu mai ştiu peste ceea ce ţi-am spus. A plecat, a plecat şi noi n-am vestit la Lederata. Acum trebuie să fie departe, şi cum să-l mai găsim?

— Află cel puţin de cine este însoţit.

— Asta ştiu. De fugarul Silvanus. Trimite încă în noaptea asta vestea la Lederata şi la Dierna, poate că, cine ştie. O mai fi poposit pe undeva.

— Alerg la centurionul care supraveghează cetatea. Iar tu, fă orice ca să afli ceva care ne-ar putea pune pe urmele lui.

— O Fortuna, Fortuna! Degeaba e plin cornul tău cu toate bunătăţile lumii!…

U N D A C L A R O M A

I

Pe cheiul portului din Tomis stăteau de vorbă doi bărbaţi, privind spre o corabie pe care o descărcau sclavi musculoşi, înşiraţi unul în spatele celuilalt. Corabia adusese vin de Chios şi Falern, foarte căutat aici, dar şi în alte cetăţi din Moesia Inferior. Unul dintre cei doi bărbaţi era un grec pântecos, care sufla ca un cal după ce îşi încheie cursa într-o întrecere de circ, al doilea era tânăr şi elegant, dovedind, prin fiecare gest şi prin felul cum vorbea, originea lui nobilă. Grecul gras era un armator care aducea băutură aleasă şi vindea prin oamenii lui tocmai la Axiopolis, Ulmentum, Carsum şi chiar Troesmis, acolo unde erau castre romane şi vaduri bune pentru negustorul de vinuri. Pentru că, ştiut este: tot militarul, de la soldatul de legiune şi până la centurion, în timpul liber, mai ales în zilele de după soldă, goleşte cu plăcere o cană de vin bun.

Grecul tânăr şi elegant, deşi nobil de origine, se apucase de negustorie, deoarece tatăl lui – aşa îi mărturisise armatorului – vânduse cea mai mare parte din pământ şi ce rămăsese, pierduse la jocurile de noroc. Nu-i părea rău deloc, pentru că negoţul îi mergea bine. Legase multe prietenii în Aegyptus şi Pergam şi ducea la Roma, ca şi în alte părţi ale lumii, papirus şi piei de miel tăbăcite, căutate şi ele pentru scris. Ajunsese până la Tomis, auzind că aici ar

putea găsi piei de miel mai ieftine, pe care să le prelucreze apoi în atelierele pe care le avea la Roma, undeva la margine, spre Porta Flaminia, în apropierea râului Tiberis, pentru că la tăbăcit ai mare nevoie de apă. Tânărul grec găsise ceva piei, era mulţumit de rezultatele călătoriei pe aceste meleaguri, necunoscute lui până acum, dar avusese un ghinion care îl făcuse să intre în legătură cu armatorul Polluces, acesta fiind numele grasului. Corabia care venea să încarce pieile se spărsese de stânci în apropiere de Bizantium şi nu-i sosi decât numele. Aşa se făcea că acum tocmea una dintre corăbiile lui Polluces, de care acesta s-ar fi despărţit. Nu era un vas prea mare, dar părea solid şi în stare să înfrunte o furtună, adică nu-ţi era teamă să-ţi încarci marfa pe ea.

Veniseră amândoi pe cheu, pentru ca tânărul Timocles să se convingă încă o dată că armatorul nu-şi lăudase degeaba corabia pe care o avea de vânzare.

— Mâine e goală şi, dacă ne înţelegem, îţi închiriez şi sclavii să-ţi încarce pieile, se oferi grasul suflându-şi nasul cu toată puterea într-un sudariu pe măsura lui.

— Cred că e tocmai ce-mi trebuie, spuse Timocles, mângâindu-şi bărbiţă scurtă, neagră pana corbului, deşi avea ochi albaştri ca cerul.

Acest contrast îi dădea un farmec deosebit, pentru că atât barba, cât şi sprâncenele şi părul, la fel de negre, scoteau şi mai bine în evidenţă albastrul dulce al ochilor.

— Preţul este acela pe care ţi l-am spus, şi să ştii că nu e deloc mare. Eu am plătit-o de două ori pe-atâta, dar pentru că nu mai e nouă… Deşi vezi cât e de solidă.

Grecul tânăr zâmbi subţire şi făcu un gest care îl opri pe gras din vorbă. Ce rost mai aveau toate minciunile pe care le înşira, dacă se prinsese la învoială? Era sigur că nu dăduse pe ea nici jumătate din preţul pe care îl cerea, nu de două ori mai mult. Şi mai ales grasul uitase că tânărul fusese cel care îi oferise preţul. Poate că era atât de mare, încât Polluces se simţea obligat să-l justifice. Tânărul îi spusese pe şleau că avea nevoie, în timpul cel mai scurt,

de o corabie, deoarece se stricau pieile cumpărate şi ar fi fost în pagubă şi mai mare.

— Atunci tocmeala e făcută!

— Nu mi-am dezminţit niciodată numele, şi n-am s-o fac nici de data asta, îl asigură tânărul. Timocles mă cheamă, după cum ai auzit.

— Am auzit eu, dar ştii că până nu vezi aurul în pungă, tot nu eşti sigur.

— Diseară ai să-l primeşti. Porunceşte sclavilor să termine mai curând descărcatul şi spune celor de la vâsle că de astăzi eu sunt stăpânul lor.

Corabia avea un singur rând de vâsle, câte cincisprezece pe fiecare parte. Ca orice navă de transport, nu era prea lungă, dar pântecoasă. Sub acoperişul boltit de la pupa erau două mici încăperi, fiecare cu câte două paturi suprapuse, în care locuiau şeful echipajului şi, când era cazul, stăpânul. În mijloc era înfipt un catarg zdravăn de care atârna o pânză pătrată, folositoare când vântul bătea din spate.

Timocles plăti corabia până la ultimul denar şi Polluces abia după aceea se arătă pornit pe stat la vorbă în faţa unei sticle de vin păstrate anume pentru sufletul său.

— Eşti un adevărat grec, îi spuse el tânărului, gândindu-se la afacerea bună încheiată. Simpatic şi de treabă. Ce păcat că ţi-ai uitat limba, trăind printre romani. E singurul lucru care nu-mi place la tine.

— Tatăl meu s-a mutat la Ostia când eu încă nu rostisem nici o vorbă. Pe mama am pierdut-o curând. Cea de a doua era fiica unui negustor roman, care nu ştia o boabă greceşte.

— Vasăzică eşti din Ostia? Frumos port! Am trecut de multe ori pe-acolo, şi dacă afacerile mă vor duce iar, am să te caut.

— E de-ajuns să întrebi de Timocles, negustorul de papirus, că mă cunoaşte oricine. Dar uite că sclavul îmi aduce lucrurile.

— Stai aici, Callistos! strigă spre cel care mâna un cal înhămat la o căruţă nu prea mare.

Când auzi numele sclavului, armatorul, puţin ameţit de tăria vinului şi bine dispus de afacerea încheiată, izbucni într-un râs zgomotos, care-l făcu pe tânăr să-l privească de sus, plin de dispreţ.

— Callistos! Ha, ha, ha! Iată numele care se potrivea acestei mutre. Vino mai aproape „prea frumosule”, să te văd mai bine. Ha, ha, ha!

— De ce râzi, stăpâne? i se adresă sclavul. Când m-am născut eram un copil ca toţi ceilalţi şi mamei i-am părut frumos ca un zeu. De unde să ştie că necazurile îmi vor pleşuvi creştetul şi-mi vor boţi faţa? Acum trebuie să-mi port numele, deşi numai frumos nu sunt.

— Nu fi supărat, Callistos! interveni tânărul Timocles. Urcă lucrurile pe corabie şi să ne vedem de drum.

— Unde zici că duci pieile?

— La Sais. Acolo încarc apoi mai multe suluri de charta emporetica din care-mi cer destui negustori din Roma. Unul dintre ei este măcelar cunoscut care vinde numai nobililor, şi are nevoie de mult papirus. Am şi o comandă făcută de un librar de lângă templul lui Vertumnium, care vrea să copieze pe câteva sute de suluri epigramele lui Martialis. A câştigat bine vânzându-i epigramele şi acum, în semn de recunoştinţă, vrea să i le copieze pe charta claudiana, latădegete. Ce îşi mai poate dori un poet decât să-şi citească opera pe un papirus atât de fin şi de elegant?

Polluces dădu din cap a îndoială, ca un om a cărui minte nu fusese niciodată preocupată de astfel de nimicuri. N-a vrut să-i mărturisească, dar el nici nu auzise până atunci despre acest Martialis, al cărui nume tânărul îi rostea cu preţuire. Culmea era că nava acestui grec pântecos purta numele zeiţei poeziei, Caliope. Avea însă scuza că o cumpărase cu acest nume scris pe ea.

De la plecarea din Tomis trecuseră aproape şaizeci de zile, până când Caliope a acostat la cheul Ostiei. Era la capătul unei lungi călătorii, după ce trecuseră prin peripeţii destule, pentru că nu era deloc uşor să porneşti de la Tomis şi să ajungi în îndepărtatul Aegyptus, să urci apa Nilului,

până la Sais, locul marilor meşteri în pregătirea papirusului de cea mai bună calitate, apoi să iei iar drumul mării şi să ajungi la Ostia. Făcuseră douăsprezece zile numai din Alexandria până la Brundisium, iar de acolo aproape încă pe atâta, ocolind pintenul Calabriei ca să se strecoare în sus.

Tânărul grec ţinuse să facă el acest drum până la Sais, deoarece plănuise să comande un anume papirus meşterilor de acolo. Din Sais, din Alexandria, din Taenea se aduceau la Roma sorturile cunoscute de papirus: charta Augusta, de 13 degete lăţime, cel mai bun pentru scris, având faţa netedă şi albă, charta Liviana, folosit mai mult pentru însemnări zilnice şi socotit, de calitatea a doua şi, mai ales, charta Claudiana, mai lată cu 4 degete decât primele, cel mai fin şi cel mai căutat, atât de nobilii care trimiteau scrisori de dragoste, cât şi de poeţii care voiau să dea o ţinută cât mai aleasă operei lor. Pentru plebeii care aveau şi ei câteodată nevoie de papirus se aducea charta plebeia, gros şi plin de scame, în care pana se împiedica uşor. Negustorii cereau charta emporetica, bun numai pentru împachetat.

Orice cumpărător de papirus, ca să se convingă că primeşte ceea ce voia, cerea librarului să-i arate protocolul de pe sulul respectiv, o ştampilă pe care o puneau meşterii din Aegyptus, ca să arate din ce sort este papirusul respectiv.

Acest protocol era motivul care îl făcuse pe tânărul negustor grec să facă drumul până în Sais, şi nu-l străbătuse degeaba. Acosta acum la cheul Ostiei, având în corabie suluri dintr-un nou papirus, de care nimeni nu mai auzise până atunci.

Plătise bani buni meşterilor din Sais, ca să scoată aceste câteva papirusuri de o calitate excepţională, făcut, de fapt, din două foi de charta Augusta lipite una de alta, ca să remedieze principala lipsă a sortului cunoscut: nu se mai vedea de pe o faţă pe alta, amândouă părţile fiind netede şi bune de scris. Chiar albul papirusului era parcă mai viu.

Pentru prima dată la Roma se putea citi pe un sul de papirus următorul protocol: Charta Traiani.

A doua zi după ce Caliope fusese legată de cheiul Ostiei, Timocles porunci sclavului său preferat să caute un essedum cu care să plece în grabă la Roma. Callistos nu trebui să umble prea mult, pentru că la prima taberna descoperi moţăind un essedarius care golise cam multe ulcele cu vin, deşi era doar al patrulea ceas din zi.

— Hei, scoală, netrebnicule, nu mai bate cu nasul scândura mesei, că n-ai să câştigi nimic din treaba asta, îl zgâlţâi Callistos ca să-l trezească.

Vizitiul ridică spre el nasul înroşit mai mult de vin decât de loviturile scândurii şi văzând că cel care l-a luat peste picior este un nefericit de sclav, începu să-l blesteme, ameninţându-l cu bătaia. Era el vizitiu, dar era om liber.

— Te înfurii degeaba, netrebnicule! continuă sclavul, deloc speriat de vorbele beţivului. Stăpânul meu te-aşteaptă să-l duci cât mai repede la Roma. Hai, mişcă-te odată, puturosule, şi nu mai mormăi în barbă.

Nu avea el un essedum prea grozav, dar era solid şi bun la drum lung. Callistos cercetă cu ochi de cunoscător cele două roţi ale vehiculului şi se convinse că nu era nici o primejdie să rămână la jumătatea drumului. Calul nu era nici el prea de soi.

— Decât să-ţi înroşeşti nasul cu sesterţii pe care-i câştigi, mai bine cumpărai puţin orz pentru mârţoaga asta, că e gata să-şi dea sufletul.

— O, pe nemuritorul Zeus, eu îţi crăp căpăţâna asta pleşuvă dacă mai scoţi o vorbă!

Deşi nu pierduse prea mult timp, l-au găsit pe Timocles supărat. Callistos a cărat la essedum cele două lădiţe ale stăpânului. Când vizitiul se opinti să ridice a doua ladă, abia o urni de la pământ, fiindu-i cu neputinţă s-o aşeze la locul ei.

— Da’ ce are stăpânul tău în lădiţa asta? întrebă privind chiondorâş spre ea.

— Ce să fie? Două pietre de râşniţă. După ce ai golit în capul ăla atâtea oale cu vin, mă mir că-ţi mai poţi ridica şi mâinile. Ia lasă-mă pe mine, să văd şi eu cât e de grea.

Se opinti zdravăn, dar nu arătă că ar face un efort.

— Ai văzut că s-a putut?

La Roma îi întâmpină hărmălaia obişnuită a oraşului, ameţitoare, dacă nu erai învăţat cu ea. Intrară în oraş pe Via Portuensis, care mergea de-a lungul râului Tibris, dar pe celălalt mal de oraş, fiind mai puţin aglomerată.

Se însera când ajunseră în dreptul templului Fortunei. Se socotiră ajunşi în oraş.

Tânărul Timocles părea plecat de mult din Roma, pentru că ochii îi fugeau lacom de colo-colo, dornici să vadă, să-şi reamintească, să afle ce s-a schimbat prin locurile cunoscute. Stătea chiar lângă vizitiu şi-i poruncea pe unde să mâne.

Micul essedum se strecură prin aglomeraţia care nu contenea ziua şi noaptea în jurul lui Circus Maximus, trecu chiar de-a lungul zidurilor lui şi, apucând la stânga, ajunse la Arcus Neronis. Timocles aflase încă la Ostia că în apropierea lui era de închiriat un domus pe măsura rangului şi averii sale. Tânărul se bucurase, pentru că asta ar fi însemnat că locuieşte lângă Palatinus, inima Romei.

Când ajunseră în faţa locuinţei, se întunecase bine şi Timocles lovi de câteva ori ciocanul de uşă, pentru a fi auzit de ostiarius – portar.

Stăpâna era o femeie între două vârste, încă foarte frumoasă, cu o înfăţişare de o demnitate rar întâlnită, îl întrebă mai mult din privire ce doreşte la o oră atât de nepotrivită şi Timocles îi vorbi, după ce se plecă mai întâi într-un salut plin de respect:

— Iertaţi-mi îndrăzneala de a fi cutezat să vin la un ceas atât de târziu, dar sosesc de departe şi nu puteam înnopta oriunde. Am sosit din Ostia şi am ajuns în această casă trimis de pretorul Pandarus.

Înfăţişarea gazdei se schimbă dintr-odată la auzul numelui celui care îl îndrumase pe tânăr spre ea, cu atât

mai mult cu cât începuse să bănuiască despre ce anume este vorba.

Îl pofti în atrium şi îi arătă să se aşeze pe un foarte frumos scaun din lemn de trandafir, cu picioarele sculptate, aflat în faţa unei măsuţe de marmură albă de Luna.

— Fii binevenit în casa mea! îi ură stăpâna binevoitoare. Prietenii lui Pandarus nu pot fi decât prietenii casei mele. Spune-mi şi motivul pentru care a binevoit să te îndrepte spre mine.

— Grija pe care mi-o poartă şi respectul pentru această casă, onorabilă matroană. Sunt negustor de papirus şi corabia mea a acostat de curând în Ostia, venind tocmai din îndepărtatul Aegyptus. Negoţul m-a purtat prin toată lumea, uitând aproape locurile natale, pentru că tatăl meu trăieşte încă în Aulis din îndepărtata Beoţie, altădată în mare înflorire. Acum e bătrân şi puterile i-au slăbit, aşa că am luat în grijă mea negoţul cu care ne îndeletnicim din tată-n fiu. Ajuns la Roma, aş vrea să rămân un timp în oraşul lumii, şi Pandarus mi-a mărturisit că aţi vrea să vă odihniţi în vila rustica pentru un timp mai îndelungat, fiind gata să închiriaţi această frumoasă locuinţă unui om care s-ar îngriji s-o păstreze aşa cum o primeşte. Am auzit de nenorocirea care s-a abătut asupra voastră.

La ultimele cuvinte rostite de tânăr, femeia îşi îndreptă privirea spre o panoplie pe care era prins o phalera – colan de aur – şi un inel, tot de aur, distincţiile de cavaler ale fostului stăpân al casei. Panoul era învelit într-o pânză fină de culoare roşie şi aşezat chiar în locul unde cavalerul căzuse pe neaşteptate fără simţire.

— Nenorocirea de care aţi amintit m-a făcut să iau hotărârea de a mă retrage la ţară, pentru un an sau doi, timp în care locuinţa de aici aş putea s-o încredinţez cuiva. Iar dacă în acest timp voi trece din când în când prin Roma, aş dormi în cubiculum-ul de deasupra, fără să supăr pe cineva, explică ea, arătând o scară interioară care pornea din colţul atriumului şi urca spre catul de sus.

— Îmi place nespus de mult, mai ales că locul e retras şi nici unul din zgomotele străzii nu ajung până aici. Aş putea să rămân chiar din această seară?

— Desigur, dar să vi se arate mai întâi locuinţa.

— Sunt atât de obosit, încât aş fi mulţumit să văd numai patul în care mă pot culca.

Tânărul întrebă ce chirie va plăti şi stăpâna spuse cu nepăsare o sumă pe care, când o auzi, Callistos fu gata să scape din mână lada cu îmbrăcăminte. Tocmai îl întovărăşea un sclav spre cubiculum. Tânărul primi învoiala şi, după ce îi ură stăpânei noapte bună, se lăsă călăuzit de sclavul care mergea înainte, ţinând în mână un sfeşnic cu trei lumânări. În cubiculum era aprins un opaiţ de argint cu trei feştile, care dădeau o lumină destul de bună. Timocles constată că fusese comandat special, deoarece pereţii bazinului în care se punea untdelemnul erau împodobiţi cu figura unui bărbat cu colan de aur şi inel de cavaler în degetul mic al mâinii stângi, probabil stăpânul casei.

De mult nu se mai lungise într-un pat atât de moale, cu saltea de fulgi. Pe corabie avusese una plină cu iarbă de mare, tare şi îndesată. Îşi aminti însă că-l mai aştepta o treabă care nu putea fi amânată. Stăpâna casei îi spusese că poate folosi orice obiect, menţionând că în camera de dormit e un cufăr cam vechi, dar încă bun pentru a-şi pune în el obiectele de preţ şi apoi să-l încuie. Îl văzu în colţul opus patului, ferecat cu benzi de fier şi îl descuie. Într-adevăr, era un cufăr bun. Apoi deschise lădiţa grea, pe care n-o putuse ridica vizitiul beat şi, la lumina opaiţului, făcu să strălucească banii de aur cu care era plină ochi. Goli lădiţa în cufăr, apoi suflă în opaiţ şi se culcă. Încă nu-şi potrivise bine capul pe pernă, că şi adormi.

A doua zi abia văzu cu adevărat locuinţa pe care o închiriase. Îl treziră păsărelele ciripind în faţa ferestrelor; soarele se strecura pe lângă obloane, pătând cu lumină mozaicul. De cum deschisese ochii, văzuse deasupra lui pe Amor cu tolba-i de săgeţi, privind drept spre patul lui. În fiecare colţ al tavanului era câte unul, lucrat cu mare meşteşug. Pe peretele din fata patului o văzu pictată pe

Venus ieşind din baie, şi scena îi trezi deodată dorinţa de a intra şi el în balneum, să se bălăcească un ceas în apa caldă. Îşi chemă sclavul şi află că totul fusese pregătit.

Era din ce în ce mai mulţumit de locuinţa închiriată. Din camera de dormit trecu în atrium, apoi în tablinum, în care se găseau două mese din lemn de paltin, având în jurul lor câte două scaune. Pe peretele opus intrării era un pat din lemnul cel mai fin, îngust, cu un capăt mai înălţat pe care să-ţi sprijini cotul, când stai lungit şi citeşti. Picioarele lui erau din bronz cizelat, iar lemnul îmbrăcat în fâşii de fildeş de două nuanţe. Pe peretele din stânga intrării era un armariu – dulap – plin cu suluri de papirus. Printr-un coridor ajungeai în peristylium, grădină împrejmuită din toate părţile, cu portic sprijinit în coloane corintice. Chiar în faţă îţi apăreau statuile a trei zeiţe: Flora, cu cununa de flori pe cap, Ceres, cu snopul de grâu într-o mână şi secera în cealaltă, şi Pomone, încărcată cu fructe da tot felul.

Bazinul din peristylium era îmbrăcat în mozaic albastru şi alb.

În dreapta, un balneum, care primea apa caldă sau rece din bucătărie, printr-o conductă de piatră scobită şi îmbrăcat în mozaic. Ca să nu deranjeze, sclavii care aduceau vasele cu apă o turnau prin conductă.

Baia îl învioră cu adevărat şi se simţi plin de vigoare şi în stare să gândească la multele treburi pe care le avea. Primul drum pe care şi-l propuse fu la cunoscutul librar Tryphon, cu care avea de aranjat o afacere deosebit de importantă.

Cartierul Argiletum se afla lângă Palatinus, destul de aproape de locuinţa lui Timocles, aşa că porni pe jos, urmat de Callistos care ducea în braţe câteva suluri de papirus.

Librarul încă nu sosise în ziua aceea şi fu invitat să-l aştepte puţin, deoarece stăpânul venea în jurul ceasului al cincilea din zi. Timocles privi spre clepsidra de apă din perete: arăta că trecuseră patru ceasuri şi jumătate din zi. Mai avea de aşteptat încă un ceas bun, până să apară Tryphon. Ca să-i treacă timpul, privi clepsidra de un tip perfecţionat, deosebit de interesantă, deoarece arăta şi

ziua săptămânii. Cadranul era împărţit în 24 de diviziuni, numerotată prima jumătate de la I la XII – apoi se continua de la I la XII – pentru a arăta timpul după-amiezii.

Atelierul librarului avea nevoie de o astfel de clepsidră foarte bună, pe care puteai vedea şi subdiviziunile ceasului împărţit în 60 de prime. Scribii pe care îi avea angajaţi Tryphon veneau la lucru la ceasul al doilea din zi şi orice întârziere era notată de un şef care după aceea le dădea de lucru. Timocles trecu în spatele casei, unde ştia că se copiau lucrările. Într-un peristylium nu prea mare se înşiruiau vreo douăzeci de mese, la care stăteau douăzeci de scribi, fiecare cu câte un mănunchi de pene în faţă, puse într-un vas. Când se tocea vârful celei cu care lucra, lua o alta ascuţită bine, cu care continua să scrie. Nu avea timp să taie un nou vârf penei tocite, pentru că cel care dicta trecea mai departe şi rămânea în urmă, ţinându-i şi pe ceilalţi în loc. Stăpânul fixase un anume număr de rânduri care trebuiau copiate pe zi.

Tânărul grec ascultă atent versurile, să le recunoască. Da, erau din Martialis, cunoscuta satiră „Un om lacom.”

Calic e Santra şi hămesit,
Un om mai lacom nici n-am pomenit.
Pândeşte zi şi noapte să-l inviţi,
Şi-aleargă la ospăţ cu paşi grăbiţi.
De patru ori, lihnit şi hrăpăreţ
Îţi cere fudulii de porc mistreţ.
Muşchi de trei ori şi iepure, de două:
Spinarea-ntreagă, pulpele-amândouă.

Cel care dicta rostea vorbele rar, fără nici o intonaţie, indicând fiecare semn ce trebuia pus. În curând, douăzeci de suluri noi aveau să ia loc în rafturile librăriei, sporind faima poetului.

Sub porticul din dreapta, alte patru mese, şi alţi patru scribi, care ascultau dictarea unui al cincilea. Timocles admiră mai întâi statuile aşezate pe acelaşi piedestal pe care se înălţau coloanele porticului: cele nouă muze. Clio,

muza istoriei ţinând în mână trompeta cu care proclama marile victorii, Euterpe, muza muzicii, cu cele două flaute şi fruntea încununată cu lauri, vesela Thalia, cu masca comediei, posomorâta Melpomene, ţinând în mână masca tragică a lui Hercules şi măciuca sa, Terpsichore, muza poeziei lirice, cântând dintr-o liră cu patru corzi, Erato, muza căsătoriei şi a dragostei liniştite, Polymera, muza imnurilor şi a artei mimului, Urania, muza astronomiei, gânditoare, în mână cu un compas, şi Caliope, cea care inspiră poeţilor marile epopei.

Timocles le privi ca după o lungă despărţire, pentru că, într-adevăr, de mult timp nu mai admirase o statuie bine cioplită. Ca să simtă luciul marmurei, mângâie faldurile togii lui Melpomene, în faţa căreia se oprise. Sufletul său avea în el o durere pe care numai ea ar fi putut s-o exprime.

Fu smuls din aceste gânduri de versurile pe care le transcriau cei patru scribi din portic:

> Medeea,
> De vrei să ştii, sărmano, măsura urii tale
> Aseamăn-o iubirii. Să-ndur nerăzbunată
> Regeşti făclii de nuntă? Să irosesc eu ziua
> Nespus de mult cerută, nespus de greu primită?
> Atâta cât pământul stă cumpănă-n văzduhuri,
> Şi cât rosti-va cerul ştiutul şir de zodii,
> Nenumărat cât fi-va nisipul, după soare
> Cât va să zboare ziua, ca, după stele, noaptea,
> Cât va rămâne Ursa deasupra mării-n care
> Curg fluvii – tot atâta văpaia răzbunării
> Va creşte-n loc să scadă.

La ultimele versuri Timocles tresări şi privi în jur, de parcă cineva i-ar fi putut citi gândul care repeta întruna: „… tot atâta văpaia răzbunării va creşte-n loc să scadă.”

Văzând că-l copleşesc gânduri de care trebuia încă să stea departe şi simţăminte la care nu mai avea dreptul, plecă din peristylium.

— S-a întâmplat ceva, stăpâne? îl întâmpină îngrijorat Callistos, văzându-i faţa răvăşită.

— Ce să se întâmple? M-am plictisit peste poate aşteptând!

Chiar atunci apăru în uşă şi Tryphon, care abia cobora din lectica purtată de patru arapi cu pielea lucind de sudoare. Cunoscutul librar nu era o fericire pentru lecticari, deoarece cântărea cât doi bărbaţi zdraveni. În schimb, cu toată grăsimea lui, păşea zvelt şi purta toga cu o eleganţă cum rar întâlneai la un om de dimensiunile lui. Rafinamentul şi bunul gust îţi atrăgeau imediat luarea-aminte, prin felul în care avea aranjate cutele togii, prin frumuseţea fibulei de pe umăr, în care era încrustată cea mai mare perlă văzută vreodată de Timocles, prin cizelarea fină a inelului – singurul – pe care-l purta în degetul mic al mâinii stângi, ca şi cei din ordinul cavalerilor. Când se apropie de el, tânărul simţi un uşor parfum de cuişoare, dovadă că punea în apa băii mirodenii orientale, foarte costisitoare.

Timocles îi spuse că ar vrea să i se copieze un text, şi îi arătă cele trei suluri de papirus pe care Callistos le ţinea în braţe. Cunoscător al sorturilor de papirus, Tryphon se arătă deodată interesat de calitatea celui pe care îl avea în mână.

— O, ce minunăţie! Spune-mi ce calitate de papirus este ăsta şi de unde l-ai cumpărat?

— Sunt negustor de papirus şi ai în mină unul făcut anume pentru opera pe care vreau s-o copiez.

— Sunt cu atât mai curios să aflu care este poetul sau istoricul prea fericit, care o să-şi vadă opera aşternută pe acest papirus?

— Îl vei afla în curând. Deocamdată mă bucur că ai timpul necesar copierii lui. În câteva zile aduc şi opera.

Tryphon nu se mai sătura pipăind papirusul, netezindu-l cu palma, privindu-l în zare.

— Ce netezime!… Ce albeaţă!…

Ceru o penna şi scrise ceva, apoi privi pe cealaltă faţă, dar nu se vedea nimic. Aşternu şi pe această parte câteva rânduri şi papirusul nu subse cerneala.

— O calitate nemaiîntâlnită! Sunt gata să cumpăr oricâte suluri ai din acest papirus. Spune-mi numai de unde să-l ridic.

— După ce voi avea scrisă opera de care am pomenit, taina mea nu va mai fi o taină pentru cel mai cunoscut librar din Roma.

Tryphon se plecă măgulit de apreciere şi bucuros de promisiune, făgădui şi el că cei mai buni scribi ai librăriei îi vor sta la dispoziţie. Nu-şi descusu clientul cu întrebări, dar era convins că cel care îi pusese sub ochi un astfel de papirus nu putea fi un oarecare. De altfel tânărul grec îi inspira cea mai mare stimă, părându-i-se un nobil cu gusturi alese. Era cu atât mai curios să ştie ce lucrare îi va aduce la copiat.

Când plecară de la Tryphon, abia îşi făcură loc prin mulţimea de gură cască, negustori cu băuturi răcoritoare, sclavi cu greutăţi în cârcă şi tot felul de alţi oameni ai străzii. Lângă Circus Maximus aproape că nu mai puteau înainta: sute şi sute de plebei discutau pătimaş şansele carelor care urmau să alerge a doua zi. Senatul decretase treizeci de zile de supplicationes – rugăciuni publice – în cinstea Victorie! împotriva dacilor. Cât durase campania, zilele de circ se împuţinaseră şi plebeii tânjeau după distracţiile favorite: alergările de cai, luptele de gladiatori şi aşa-numitele venationes, spectacole cu animale care se luptau între ele, sau erau vânate de călăreţi înarmaţi. Aceste supplicationes făcuseră să izbucnească şi mai furios patima întrecerilor, atâta timp nesatisfăcută. După rugăciunea de mulţumire adresată zeilor, care îi ajutase pe romani în război, începeau alele de sărbătoare.

Pentru a doua zi îşi anunţaseră participarea cei mai cunoscuţi auriga – conducători de care – ai celor patru factii. De-a lungul zidurilor lui Circus Maximus se făceau pariuri în care mulţi plebei îşi pierdeau cei din urmă

sesterţi, fără să se gândească dacă a doua zi vor mai avea sau nu ce să mănânce.

Acum se încheiau pariuri şi forfota din jurul circului era de neînchipuit. Fiecare striga cât îl ţinea gura, căutând un partener cu care să parieze. Alţii se întovărăşeau câte doi, trei şi pariau împreună, dar până se găseau, măreau şi ei hărmălaia cu strigătele lor. Şi, pentru că oriunde este înghesuială apar şi negustorii, printre cei adunaţi să-şi încerce norocul se strecurau vânzătorii de răcoritoare, plăcintarii, îmbiind cu plăcinta de năut, cârnăţarii strigând şi ei că marfa e abia luată de pe foc. Cei care vindeau vin adăstau pe-aproape, ştiut fiind că după ce mănânci un cârnat usturoiat, goleşti cu plăcere o cană cu falern.

Plebeii cheltuiau, beau, mâncau şi pariau, pentru că toţi ştiau că Traian a promis un congiarium de 650 denari pentru fiecare cap de familie, din prăzile dacice.

De mult nu se mai făcuse un dar atât de mare pentru câştigarea bunăvoinţei plebei, dovadă că prăzile fuseseră peste aşteptări. Timocles se gândi că nicăieri în altă parte nu puteai întâlni o amestecătură atât de mare de oameni ca aici, lângă zidurile circului. Prin faţa lui perindau căruţaşi care tot nu aveau ce face până se lăsa întunericul, brutari cu miros de aluat copt în penula, zarafi şi vânzători de chibrituri, măcelari şi tot felul de negustori mărunţi din piaţă, acrobaţi, bucătari. Zări şi toga elegantă a unui nobil, pasionat şi el de curse. Pe urma lui se ţineau puzderie de clienţi, care n-aveau ce face, nu ştiau nici o meserie, nu aveau nici un mijloc de trai, îşi duceau zilele de azi pe mâine învârtindu-se în jurul patronului care le arunca în palmă câţiva sesterţi, pe care îi pariau repede.

Timocles se opri pe panta lină care urca de la arc şi privi măreţul edificiu. A doua zi va avea ocazia să-l vadă aici pe împărat. Dacă aceste zile de supplicationes fuseseră votate de Senat în cinstea victoriei, era sigur că Traian va deschide întrecerile. Trebuia neapărat să vină din timp, să găsească un loc mai în apropierea împăratului.

Se îndreptă spre casă cu mers agale, gândindu-se că mulţi soldaţi romani îşi lăsaseră capetele pentru ca această

pleavă de oameni să se bucure şi să tremure de emoţie în timp ce aleargă calul pe care au pariat. Mai trist i se părea că împăratul însuşi încălecase şi trăsese sabia ca să facă rost de pâine pentru toţi aceşti pierde-vară veniţi la Roma să huzurească şi să cerşească *panem et circenses*. Mai fusese la Roma, dar atunci o privise cu alţi ochi. Trecuse timpul peste vârsta lui tânără, şi mintea de acum înţelegea altfel totul…

Se răzgândi şi, în loc să se înapoieze acasă, ocoli Palatinul şi se îndreptă spre Forum Romanum. Avea destul timp, aşa că se duse să mai vadă o dată înghesuiala de construcţii din Forum şi să le privească pe acelea care îi plăcuseră mai mult. Poposi câtva timp lângă basilica Iulia, apoi îşi îndreptă paşii spre Tiberis, ajungând în Forum Holitorium. Abia acum îşi mărturisi că, de fapt, voia să ajungă în faţa Teatrului lui Marcellus, aşezat aproape de malul apei în faţa insulei pe care se înălţa Templul lui Aesculap. Făcu înconjurul semicercului de coloane suprapuse pe trei rânduri şi în urechi îi răsunară strigătele şi gălăgia unui spectacol. După Odeon, era construcţia care îi plăcea mai mult din Roma. Nici impunătorul Colosseum nu-l impresiona atât de mult. Voi să ştie dacă a doua zi era spectacol şi nu văzu nici un anunţ, dovadă sigură că nu.

Porni mai departe. Ştia unde se duce. Foarte aproape de Teatrul lui Marcellus, după ce trecu de templul lui Neptun, se trezi în faţa Teatrului lui Balbus. Abia acum îşi simţi inima zvâcnind cu adevărat, pentru că aici văzuse prima reprezentaţie de mimi. Teatrul lui Balbus era cel mai mic dintre cele trei teatre ale Romei, toate aşezate în aceeaşi parte a oraşului, înspre Câmpul lui Marte. Cel mai impunător fusese teatrul lui Pompei, până când Caesar, gelos pe rivalul său, a început construcţia Teatrului lui Marcellus, dar pe care n-a apucat s-o vadă terminată. August a fost cel care i-a continuat opera, dându-i numele lui Marcellus, fiul sorei sale Octavia. Decoraţiunile, statuile din interior şi culorile marmorei cu care erau placaţi pereţii făceau ca acest teatru să fie socotit cel mai frumos din Roma. Între aceste două mari teatre, tot în apropierea

râului Tibris, se înălţa Teatrul lui Balbus, mai mic, dar pe care el îl socotea mai cu gust ornamentat decât celelalte. Fiind mai puţin încăpător, locurile rezervate nobililor şi cavalerilor ocupau o mare parte a teatrului, aşa că şi spectacolele de mimi de aici ţineau seama de gusturile acestui public. Ele erau de o altă calitate decât cele din Teatrul lui Marcellus sau al lui Pompei. În aceste teatre mari se jucau spectacole care de regulă aveau la bază peripeţiile prin care o femeie şi un amant duceau de nas un soţ prost, publicul izbucnind în strigăte vesele de câte ori celor doi le izbutea un nou renghi jucat bărbatului. Lui Timocles nu-i plăceau astfel de spectacole. El venea dintr-o ţară cu moravuri sobre, în care oamenii aproape că-şi ascundeau sentimentele şi în care nimeni n-ar fi primit să vadă pe scenă cum este înşelat un bărbat şi cum amantul îi pune iubitei fusta în cap, în văzul miilor de spectatori. Ba îşi amintea că văzuse un mim în care doi mergeau şi mai departe cu mângâierile. Îi plăcuseră, în schimb, spectacolele de la Teatrul lui Balbus, unde se păstra buna cuviinţă şi unde subiectele aveau adesea aluzii străvezii tocmai la moravurile corupte ale unor nobili binecunoscuţi. Subiectele acestor mimi aminteau viaţa Romei şi mulţi îşi vedeau năravurile satirizate pe scenă. Cel mai renumit mim de la Teatrul lui Balbus era Arria, pe care nu exista nobil sau plebeu să n-o cunoască. Se auzea chiar că însuşi Traian o invita adesea la ospeţele lui, cerându-i să joace, împreună cu ceilalţi membri ai trupei, diferite subiecte cu succes la public. Toată Roma ştia, de asemenea, că împăratul are o deosebită slăbiciune pentru tânărul mim Pylades.

Timocles se convinse că nici la Teatrul lui Balbus nu era anunţat vreun spectacol. Serbările care începeau a doua zi atrăseseră întreg publicul spre Circus Maximus.

În faţa teatrului era aşezat un cadran solar. Arăta ceasul al optulea din zi. Acum căldura era cea mai iute, toţi cei care treceau pe lângă el îşi ştergeau feţele şiroind de transpiraţie. Oraşul părea pustiu, numai în jurul circului forfota nu înceta.

Cum trecu poarta locuinţei, Timocles simţi un alt aer. În atrium era răcoare şi o lumină mată care liniştea ochii înţepaţi de soarele strălucitor de afară. În compluvium era apă puţină, dar îi făcu plăcere să se aşeze pe marginea lui şi să-şi bălăcească palmele.

Stăpâna casei îl întâmpină, înştiinţându-l că în după-amiaza acelei zile pleacă la ţară, şi Timocles îi ură drum bun.

Simţi apoi, deodată, toată oboseala plimbării prin văpaia de afară, şi nu voi altceva decât să se lungească în pat şi să închidă ochii pentru un ceas sau două. Callistos abia acum, când ajunseseră acasă, îndrăzni să se plângă:

— Jur pe numele marelui Jupiter că nu mai avea mult şi capul meu pleşuv se prăjea. Stăpâne, nu puteam măsura drumurile şi după ce Apollo îşi ducea caii la culcare? Începusem să aud copitele celor patru cai bătându-mi în tâmple şi…

— Era bine dacă te băteau, într-adevăr, Callistos, pentru că n-ai mai fi sporovăit fără rost. Du-te şi îmbucă ceva, că asta trebuie să fie pricina adevărată a supărării tale. Ea vine mai mult de la burtă decât de la capul încins.

— E adevărat, stăpâne, că te-ai fi putut îndura să-mi cumperi o plăcintă cu năut, dar m-am gândit că n-o faci ca să-mi poţi da mâine câţiva denari, să-mi încerc şi eu, norocul la curse. Să ştii, stăpâne, că sunt un bun cunoscător al cailor şi dintr-o ochire pot să-ţi spun care va trece primul linia de sosire.

— Mare hoţ eşti, Callistos! îl certă stăpânul, dar îi aruncă în palmă denarii ceruţi. Sunt sigur că mâine ai să ajungi cel mai bogat om din Roma.

— Cel puţin cinci curse o să ghicesc! promise Callistos, grăbindu-se spre camerele sclavilor, situate în rând cu bucătăria, în partea stângă a peristylium-ului. Hei, cine îmi dă şi mie să mănânc? strigă el. N-aţi auzit că stăpânul a poruncit să fiu servit cu cele mai bune bucate, după cum se cuvine unui adevărat nobil?

Sclavele din bucătărie pufniră în râs. Se obişnuiseră cu acest „frumos” guraliv, lângă care nu te plictiseai.

— Ia nu mai face atâta gălăgie, mă, Momus, măscăriciul zeilor.

— Ce-ai spus? se burzului Callistos. Lasă că-ţi arăt eu ţie, furie dezlănţuită! Auzi, să-mi spuie mie Momus!

Ameninţă şi zvârli după ea propria-i sanda, pe care tocmai o descălţase ca să-şi răcorească picioarele.

Timocles zâmbi ascultându-le ciorovăiala şi uită, pentru o clipă, gândurile grave de care nu putuse scăpa toată dimineaţa. Pentru că Timocles avea treburi mari şi primejdioase aici la Roma, şi trebuia să gândească de zece ori până să facă un singur pas. În mintea lui avea un plan care i se părea bun şi pe care îl ticluise îndelung, dar iată că aici îi veniseră şi alte gânduri de care trebuia să ţină seama. Când plecase din Aegyptus era sigur că o să-i dea lui Tryphon să copieze Eneida, dar iată că altceva îi trecuse prin minte în ultima clipă, chiar când era la librar şi asculta dictarea scribului. O altă carte trebuia să-i ducă la copiat, iar pentru asta…

Emoţia lui creştea pe măsură ce soarele lungea umbra cadranului. Se urcase în pat cu gândul să doarmă, dar nu putu închide ochii. Văzând că tot se zvârcoleşte degeaba, chemă o sclavă şi porunci o baie caldă. Stătu mult timp în apa care-l frigea aproape şi se simţi din ce în ce mai bine. Ceru apoi apă rece, cât mai rece, iar când îşi puse toga pe el, era parcă altul.

În cubiculum se îndeletnici apoi cu o treabă neaşteptată pentru un bărbat ca el: îşi înnegri la rădăcină barba crescută, apoi făcu acelaşi lucru cu sprâncenele şi cu părul. N-ar fi crezut nimeni că un bărbat ca el are de-a face cu pigmentarii şi că frumoasa lui barbă neagră era cănită. Numai după ce termină, îl strigă pe Callistos şi plecă de-acasă.

Se opriră în faţa unui domus, care de-afară arăta atât de bine, încât sclavul fluieră plin de admiraţie.

În vestibulum îi întâmpină un bătrân ostarius care se miră că-i vede la o oră atât de devreme.

— Stăpâna încă nu primeşte pe nimeni, la timpul acesta, îi înştiinţă el cu glasul dogit.

Timocles ştia că e nepotrivită vizita, dar tocmai de aceea venise, ca s-o ia înaintea altora şi s-o găsească singură pe stăpână.

— Du-te şi spune-i că o caută un vechi prieten, care i-a adus din îndepărtatul Aegyptus cel mai bun papirus pe care s-a scris vreodată.

Bătrânul stătu în cumpănă, pentru că de multe ori veneau tineri care ţineau morţiş să vorbească stăpânei, îndrugând verzi şi uscate, ca până la urmă să-i cadă la picioare şi să-i spună că sunt nebuni de dragoste.

Timocles îi puse în palmă câţiva sesterţi şi bătrânul se îmbună.

— Hai, grăbeşte-te! îl îndemnă Callistos, băgându-se unde nu-i fierbe oala, mai mult din gelozie că portarul primise un dar. Jur pe apa marelui Styx că un nătărău mai mare n-am văzut în viaţa mea. Stă cu sesterţii în palmă şi nu aleargă să facă o treabă de nimica. Stăpânul meu e aşteptat…

— Încetează, Callistos! îl certă Timocles, cunoscându-şi sclavul şi ştiind că, dacă s-a pornit, greu se opreşte. Ţine şi tu, să ai mâine la întrecerile de care, şi îi aruncă în palmă câţiva denari.

— Şi care este numele frumosului nobil pe care trebuie să-l anunţ stăpânei mele? întrebă sclavul.

— Timocles.

Bătrânul plecă şi cei doi se luară după el, pătrunzând în atrium mai înainte de a veni răspunsul stăpânei. Callistos se minună iar de ceea ce vedea. Privi îndelung frumoasele capete de lei prin gura cărora se scurgea apa de pe acoperiş în compluvium. La amiază, soarele se oglindea în el, făcând să strălucească marmura roşie cu care era placat. Prin conducte de plumb apa de ploaie se scurgea – când trecea de o anume limită – în bazine anume făcute, de unde era luată şi folosită mai ales pentru spălatul rufelor.

Bătrânul sclav se înapoie şi le făcu semn să se aşeze, grăbindu-se să-şi ia locul în cămăruţa lui şi să aştepte o nouă ciocănitură în poartă.

Stăpâna apăru urmată de o sclavă tânără, de fapt un copil, şi când dădu cu ochii de frumosul grec rămase cu un picior pe o treaptă şi cu celălalt pe alta.

— Sunt în trecere prin cetatea lumii şi n-am putut pleca mai înainte de a-mi depune omagiile la picioarele tale! vorbi Timocles cu glas nesigur, apropiindu-se.

— Dadas! şopti stăpâna mai tulburată decât se aşteptase el. Dadas este numele tău!

Tânărul era în umbră şi stătea cu faţa plecată, astfel încât ea nu-i putea privi ochii, care l-ar fi dat de gol. Fusese însă de ajuns şi glasul, pentru a-l recunoaşte.

— Sunt fericit că te aud rostind acel nume, prea frumoasă Arria, închipuindu-mi că ţi-a fost cândva drag. Şi chiar dacă sunt numai asemănat acelui bărbat, e de ajuns pentru mine. Oare pot spera să rămân puţin timp în preajma ta?

— Pofteşte, tinere! Fii binevenit în casa mea. Mi s-a părut că aud un vechi prieten.

Arria a înţeles că Dadas nu juca acest spectacol fără un motiv anume şi, pentru că nu erau singuri, i-a răspuns aşa cum aştepta el. Spre mirarea tinerei fete, Arria nu l-a poftit în exedra, salonul în care stăpâna obişnuia să-şi primească musafirii, pentru a purta lungi convorbiri, ci în cubiculum, camera de dormit.

— Dadas, mai repede aş fi crezut că se va prăbuşi cerul, decât să te văd aici. Mai ales acum, când…

— Când Roma sărbătoreşte înfrângerea dacilor, continuă el, zâmbind trist.

— Da, mai ales acum…

— Şi de aceea nu te poţi bucura că mă vezi, sau altele sunt pricinile?

— O, mă bucur nespus, dragul meu, dar sunt atât de uimită, încât nu ştiu ce să rostesc şi ce să fac.

— Atunci lasă-mă să te sfătuiesc eu. Bine-ar fi să mă îmbrăţişezi şi să-mi doreşti bun venit.

Arria nu aşteptase parcă decât acest îndemn pentru a-l îmbrăţişa pătimaş, ca în urmă cu două primăveri.

Nu se obişnuia deloc cu noua lui înfăţişare şi se îndepărtă un pas, să-l privească, apoi iar se lipi de pieptul lui.

— Parcă eşti cu adevărat grec. Bărbuţa asta te prinde foarte bine, iar părul negru te maturizează.

— Păi sunt chiar un tânăr nobil beoţian din Aulis şi mă îndeletnicesc cu negoţul de papirus. Pot oricând să-ţi dovedesc adevărul vorbelor.

— O, Dadas, cât de mult schimbă timpul un om! Eşti cu totul altul şi nu-mi vine să cred că eşti tu.

— Chiar te rog să crezi că nu sunt. Prima ta grijă să fie păstrarea acestei taine. Ştii ce mi s-ar întâmplă dacă aş fi recunoscut…

Vorbele lui o făcură să gândească mai adânc la toată întâmplarea.

— Dadas, e adevărat…

— Te rog, Arria, nu mai rosti acest nume, nici când suntem numai noi, pentru că ai să te obişnuieşti şi nu ştii când te dai de gol.

— Bine, iubitule, n-am să-l mai rostesc, deşi mi-e atât de drag. Numele ăsta de grec nu ţi se potriveşte deloc, nu are bărbăţia adevăratului tău nume.

— Nici în gând să nu-l mai rosteşti pe celălalt.

— O, înţeleaptă Minerva, ajută-mă să nu greşesc!

După prima bucurie a revederii, pe Arria o cuprinse neliniştea şi spaima. Mai ales după ce înţelese că Timocles va fi tot timpul într-o mare primejdie şi că aflarea adevăratului său nume l-ar aduce în situaţia de sclav, dacă nu cumva însăşi viaţa lui s-ar sfârşi. Era o modă în ultimul timp să ai câţiva sclavi daci, renumiţi pentru robusteţe şi vrednicie. Traian adusese atâţia cu el, încât preţurile sclavilor scăzuseră la aproape jumătate. Târgul era plin de daci bărboşi, în cămăşile lor lungi, aşteptând să capete un stăpân. Cei mai mulţi erau cumpăraţi pentru muncile de la ţară, deoarece se pricepeau la treburile de acolo, aproape toţi fiind, ţărani sau ciobani. Se zicea că antrenorii gladiatorilor găsiseră printre ei bărbaţi atât de puternici, încât se luptaseră de la egal la egal cu ceilalţi, de luni de zile antrenaţi şi hrăniţi anume. Despre daci se vorbea la

ordinea zilei, fie despre felul lor de a fi, fie despre hărnicia ori îndărătnicia lor – mulţi îşi puneau capăt zilelor, după ce bietul stăpân plătise denarii şi-i cumpărase.

— Dad… Timocles, spune-mi ce cauţi aici? Ce te-a făcut să vii la Roma, unde te pândesc atâtea primejdii?

— Arria, draga mea, iată întrebarea cea mai fără de rost, dacă o pui tu. Cum poate o femeie să-şi întrebe iubitul de ce a înfruntat primejdii ca să ajungă până la ea? Puteam să-ţi dau o dovadă mai mare a dragostei mele?

Cuvintele lui fură un balsam pentru inima Arriei. Mulţi bărbaţi aruncau vorbe mari cu care încercau s-o cucerească, dar câţi erau gata la o faptă pe măsura acesteia? Oare există pe lume o femeie care să nu se înfioare de fericire auzind astfel de vorbe şi ştiindu-le adevărate? Iată, nici nu se încheiase bine războiul şi el venise chemat de dragostea ei, înfruntând orice, schimbându-şi numele, poate lăsându-se blestemat de cei de-acasă!

Îl îmbrăţişă şi mai pătimaş, murmurând:

— Dragul meu… dragul meu barbar! Din prima clipă am simţit că tu eşti singurul bărbat adevărat! Te-am iubit din seara aceea când ai păşit timid în urma lui Apollodoros. Te vedeam stingher, dar ceva îmi spunea că eşti altfel decât ceilalţi. În tot acest timp am tânjit după ochii tăi albaştri, şi după braţele tale, şi nici un altul nu m-a putut face să te uit o singură clipă.

Femeia izbucnise pătimaş, copleşindu-l, fericindu-l şi îndurerându-l în acelaşi timp. Pe măsură ce o asculta, şi se bucura de vorbele ei, se gândea că el e sincer şi nesincer în acelaşi timp. Spunea adevărul când îi mărturisea că s-a gândit la ea, şi că venise s-o vadă, şi că dorise mai mult ca orice să-i mângâie încă o dată părul negru şi lucios, dar nu era adevărat că de aceea luase calea Romei, că numai pentru ea înfrunta primejdii La Roma venise pentru altceva sau, mai bine-zis, şi pentru altceva, care putea să atârne mai mult în balanţă decât dragostea lor, decât ei doi. Era trimis de Decebal să răzbune suferinţele dacilor! Şi asta nu avea dreptul să uite nici o clipă, oricât de greu i-ar fi fost!

Plănuiră îndelung felul cum urma să apară el în lumea romană. Timocles îi spuse „povestea” vieţii lui, pe care de mult o ticluise, şi din care reieşea că se trage dintr-o familie nobilă din Beoţia şi că tatăl lui i-a lăsat un prosper negoţ cu papirus. Arria nu avea decât să recunoască în faţa celorlalţi că tatăl ei fusese bun prieten cu bătrânul Timocles.

Hotărâră ca a doua zi să meargă împreună la cursele de care. Arria avea un loc în apropierea împăratului.

— Aş vrea să-l cunosc pe tânărul Pylades, despre care ştiu că este în graţiile lui Traian. Sau de când am plecat s-au schimbat sentimentele împăratului pentru frumosul mim?

— Nici gând, ai să-l vezi mâine în loja împăratului. Mă voi strădui să găsesc prilejul să-l chem la mine, să-l cunoşti.

Rămaseră împreună până când Apollo îşi duse caii la culcare, după cum spunea Callistos, şi se întunecă.

Mergând spre casă, sclavul îi spuse lui Timocles, râzând şugubăţ:

— Ei, stăpâne, când i-am văzut ochii, am fost sigur că voi dormi pe masa din atrium.

— Iar baţi câmpii, Callistos?

— Ce să fac, Stăpâne? Dacă nici gura n-o mai deschid, din când în când, care ar fi deosebirea dintre mine şi unul trecut de Styx? De băut, n-am băut nimic, de mâncat, nici atât, ochii frumoşi nu se uită la mine, că sunt pleşuv şi bătrân, atunci ce să fac? Norocul este că gura îi rămâne omului până în ultima clipă şi tot vorbind se convinge că n-a murit şi mai…

— Destul, Callistos! Vrei să bei ceva?

— Atunci de ce-aş mai vorbi atâta, stăpâne? Ar mai avea vreun rost să te scot din sărite?

— Dar ţi-am dat mai adineauri destui denari.

— Mi-ai dat, stăpâne, dar nu mi-ai spus chiar tu că sunt pentru pariu? Cum aş putea să nu te ascult şi să-i cheltuiesc pe vin, ca ultimul netrebnic?

Timocles izbucni în râs, întinzându-i alţi denari, dar îi şi atrase luarea-aminte:

— Vezi, Callistos, în ce taberna intri, să nu te recunoască cineva. Ai destui prieteni la Roma.

— Nici o grijă, stăpâne! Pentru ei Silvanus este mort de mult, n-a mai rămas nici amintirea lui. Cine să mă mai recunoască, bătrân şi urât, îmbrăcat ca un sclav?. Toţi mă ştiu în haine militare.

— Şi dacă ai să bei mai mult decât trebuie, şi ai să vorbeşti vrute şi nevrute, după cum ţi-e obiceiul?

— Nu ştii, stăpâne, că la beţie omul e tocmai pe dos decât îl cunosc ceilalţi? Mutul vorbeşte şi guralivul învaţă limba peştilor! Dar ce tot vorbim atâta, stăpâne, când sufletul meu e gata să ia foc şi cere să fie stins. Ascultă gălăgia care mă cheamă.

Tocmai treceau pe lângă o taberna, şi Callistos dispăru cât ai bate din palme. Timocles grăbi şi el pasul, pentru că nu voia să se facă prea târziu, şi mai avea o treabă de dus la capăt.

Acasă era întuneric. Stăpâna plecase la ţară, iar sclavii rămaşi se culcaseră devreme, lăsaţi în pace de supraveghetorul care nu avea ce să le mai poruncească.

Cum intră în cubiculum, Timocles îşi dezbrăcă în grabă toga şi luă din lădiţă o penula grosolană, pe care o trase pe cap. Se simţea bine în acest sac cu trei găuri, prin care intrau capul şi braţele, făcut din cea mai proastă pânză, pe care o purtau plebeii săraci şi negustorii ambulanţi. A doua lui grijă fu să se strecoare din casă fără ca să fie zărit de cineva. Se îndreptă spre poarta de serviciu, care dădea într-un iter pe care abia trecea o singură căruţă. Se grăbea, având de mers o bucată bună de drum până în Aventinus, cartierul de plebei. Trebuia să ajungă în partea de sud a oraşului, pe unde intra calea ce venea dinspre Ostia.

Cum trecu de Clivus Publicius, unde îngustele străduţe urcau în pantă lină, se trezi în plin cartier mărginaş şi începu să se teamă. Rar ajungea în stradă o lumină palidă din vreo casă, întunericul era des ca o pânză neagră, la orice pas puteai să te izbeşti nas în nas cu cineva sau te putea strivi o căruţă venind în goană pe străzile înclinate. Trecură pe lângă el câteva gemând de pline ce erau, multe

dintre ele cu cărămizi. Vizitiul stătea în faţa cailor încercând să-i ţină la pas, deşi căruţa îi împingea de la spate. Caii erau gata să treacă şi peste stăpânul care înjura în gura mare, de l-ai fi auzit de la şapte stadii. Alţii, care urcau, înjurau, biciuiau şi împingeau şi ei la roată. Dintr-o taberna ieşiră patru cheflii, trei bărbaţi care cântau de mama focului un cântec deocheat despre o femeie căreia nu-i plăcea nimic pe lume decât dragostea. Cântau şi izbucneau în râs când rosteau părţile mai vulgare. Era un cântec pe care nu-l puteai auzi decât aici, în cartierul mărginaş.

Timocles se orientă după taberna din care apăruseră liberţii ameţiţi şi apucă pe strada care se făcea pe lângă ea. Taberna era la parterul unei insula cu patru caturi, iar îngusta străduţă care începea aici era străjuită într-o parte şi alta numai de asemenea blocuri înalte. Balcoanele de la catul întâi şi al doilea erau ieşite atât de mult în afară, încât aproape că se uneau pe deasupra. Între două balcoane aşezate faţă în faţă, gospodinele întindeau frânghii pline de rufe.

Timocles trebuia să ajungă la cea de a treia insula, şi să-l găsească pe un oarecare Gât Strâmb, care locuia chiar jos, în rând cu o potcovărie.

Nu mai fusese niciodată pe aici şi mergea prin mijlocul străduţei, să nu se trezească cu cineva sărindu-i în spate, şi să-i înfigă un cuţit între umeri. Ştia că asemenea întâmplări se petreceau destul de des şi nu numai aici, în marginea Romei.

Fu ajuns din urmă de alţi doi cheflii care se împleticeau ţinându-se de gâtul unor femei uşoare, ceva mai treze decât ei, care tot încercau să-i liniştească. Dar tocmai aceste încercări le aţâţa şi mai mult pofta de scandal, deşi ele se străduiau să le explice că sunt aproape de casă şi că trezesc vecinii. Şi aşa se şi întâmplă. La o fereastră de la catul al doilea apăru un cap de femeie care începu să-i ocărască. Bărbaţii săriră şi ei, aşa că în curând tot cartierul se trezi. Se iviră şi la celelalte ferestre capete somnoroase, iar lui Timocles îi fu dat să audă înjurături şi blesteme pe care niciodată n-ar fi crezut că o să le asculte strigate în

gura mare şi încă de femei. Totul se termină când prima femeie care apăruse la geam îşi vărsă oala de noapte în capul chefliilor.

— Na, târfă, să te înveţi minte! strigă ea, plină de năduf. Aşa am să-ţi fac de fiecare dată.

— Bine zici, vecină! strigă o alta, Stai că le arăt şi eu ce merită!

Ameninţaţi astfel, bărbaţii se urniră din loc, traşi de femeile speriate, şi se îndepărtară huiduiţi de cei de la ferestre.

Pentru Timocles păţania fu binevenită, deoarece ajungând în dreptul casei căutate văzu la fereastră un bărbat privind în urma celor patru.

— Îl caut pe Gât Strâmb, să-i transmit salutări de la un vechi prieten.

— Dacă te uiţi la mine de ce spui că-l cauţi, când l-ai şi găsit? Sau nu mă vezi bine?

Timocles îşi dădu seama că, într-adevăr, cel care îi vorbise îşi justifica porecla. În partea dreaptă a gâtului avea o cicatrice adâncă, iar capul îi era puţin aplecat spre umăr.

— Hai, spune odată cine te-a trimis la mine? Vreo puşlama care „călătoreşte” tot pământul cu o corabie, făcând-o să înainteze?…

— Altfel de prieteni n-ai?

— Nu prea, dar poate că i-am uitat.

— M-a trimis la tine unul care mi-a spus să-ţi amintesc povestea cailor murgi din Perientus.

— Lotrius! scapă de pe buzele lui Gât Strâmb numele celui care, într-adevăr, îl trimisese la el.

— Lotrius!

— Asta înseamnă că vii de pe celălalt ţărm, prietene, pentru că sufletul lui îl ştiam trecut de Styx. Doar nu vrei să spui că „prea iubitul” Caron nici nu i-a văzut sufletul?

— Sufletul lui Lotrius e bine, Gât Strâmb. Mai bine şi mai în siguranţă decât sufletul tău.

— Dacă e aşa, hai să stăm de vorbă. Nu-mi închipui că ai venit doar ca să-mi spui că e sănătos.

Gât Strâmb vru să aprindă opaiţul, dar Timocles îl opri:

— Vorbim mai bine pe întuneric.

— A, nu prea vrei să-mi arăţi mutra, se dumiri gazda.

Era chiar adevărul, pentru că altfel n-ar fi înfruntat primejdiile nopţii.

— Am faţa ciupită de vărsat şi nu-mi prea place s-o arăt, glumi Timocles.

Lui Gât Strâmb gluma i se păru reuşită, şi râse din toată inima.

— Atunci dă-i drumul!

În locuinţa vecină se auziră deodată chiote înfundate, şi smucituri, şi izbituri care îl făcură pe Timocles să sară într-o parte şi să-şi ducă mâna la brâu, pentru că sub penula avea o sabie scurtă.

— Stai, stai, nu te speria! Vecinul e un libert de curând eliberat. A mâncat odată bătaie aşa de straşnică, încât o visează în fiecare noapte.

Bătu cu pumnul în peretele de scândură care despărţea cele două locuinţe.

— Hei, Rostatus, iar mănânci bătaie? Trezeşte-te şi fii cuminte, că eşti liber!

Se auziră mormăituri de om somnoros, dovadă că loviturile în perete îl treziseră. Ar fi putut scula şi un mort.

— Nu te culca iar cu faţa-n sus, că sforăi şi nu mă odihnesc toată noaptea, strigă Gât Strâmb vecinului, apoi se aşează pe un scăunel în faţa musafirului. Stai colea, nu te speria de orice. Dar parcă mai întâi ar trebui să-mi spui unde e Lotrius.

— M-a rugat să-l las pe el să-ţi spună, când s-o întoarce acasă.

Gât Strâmb râse iar, plăcându-i răspunsul tânărului.

— Da’ ştii să-ţi ţii gura, băiatule! Ai învăţat repede că cine nu pălăvrăgeşte, trăieşte mult.

— Ce mi-ar mai fi folosit, dacă aş fi învăţat prea târziu?

Gât Strâmb se dovedea sensibil la fiecare vorbă de duh pe care o saluta prin hohote nereţinute. Timocles însă nu avea de gând să petreacă noaptea cu el, aşa că-i spuse ce voia:

— Lotrius mi-a jurat că eşti singurul om din Roma care poate să găsească un sclav. N-o să-ţi spun decât că îl cheamă Zuro.

— De ce neam e?

— Dac.

— Dac?! se miră sincer Gât Strâmb. Păi... când a fost făcut sclav?

— În războiul care s-a terminat.

— Şi ce te interesează pe tine sclavul ăsta?

— Lotrius mi-a spus că ştii să întrebi numai ceea ce trebuie.

— Aha!

Gât Strâmb rămase pe gânduri, pentru că musafirul nu-i cerea un lucru prea uşor. Şi se părea că vrea să afle cât mai repede.

— Eşti sigur că face să-mi bat capul cu afacerea asta? Să ştii că te costă ceva denari... Trebuie să umblu, să întreb, să dau multe căni de vin, să...

Timocles îi aruncă pe masă o pungă plină, astfel că ochii lui Gât Strâmb sclipiră avizi, dându-şi seama dintr-o ochire că nu erau prea puţini.

— E numai o arvună, să ştii, Gât Strâmb! Dă-ţi toată osteneala să afli cât mai repede ce ţi-am cerut şi ai să fii mulţumit.

Gât Strâmb îşi frecă barba crescută de zece zile, făcându-şi gura pungă, semn că gândeşte: „Cine-o fi tinerelul ăsta? se întreba el, privindu-l pieziş, dar nu-i vedea decât conturul fetei. Oare merită să-i fac de petrecanie? Nu cred să mai aibă ceva la el. La urma-urmei, o să mai vină. Un cuţit între coaste pot să-i vâr şi după ce-i fac treaba şi vine să-mi plătească.” Timocles credea că Gât Strâmb se gândeşte în acest timp la ceea ce ar trebui să facă pentru a-l găsi mai repede pe Zuro.

— S-a făcut! primi el târgul. Chiar de mâine îmi pun oamenii la treabă. Dac zici că e?

— Dac.

— Şi cum arată? O fi vreunul mic şi pricăjit, pe care l-o fi trimis stăpânul la ţară, sau e solid, să-l caut pe la gladiatori?

— Mai înalt şi mai solid decât mine. Băiat frumos şi vânjos. Zuro e numele lui.

— Bine că ştiu toate astea. Văd eu ce fac.

— Unde să te mai întâlnesc?

— Nu vii aici?

— E cam departe…

— Aha! Mă găseşti în fiecare zi în forum boarium, că acum mă îndeletnicesc cu negoţul de vite. Cum coborî panta din Capitolium, dai de mine în primul şir de negustori.

Timocles, după cele aflate de la Lotrius, bănuia ce fel de negustor era Gât Strâmb. Oamenii lui furau vitele de prin împrejurimi, iar el le vindea.

Privindu-i mutra, Timocles se gândi că astfel de oameni dădeau de lucru celor din cohorta IV Vigilum, care îşi avea sediul în apropiere. Socotind că treaba era aranjată, îi ură lui Gât Strâmb noapte bună.

— Noapte bună? făcu pungaşul. Acum e timpul când pot să-mi găsesc oamenii în paturi, ca să stau de vorbă cu ei şi de mâine să pornească la scotocit oraşul. Abia după tertia vigilia ajung să-mi pun capul pe pernă: Crezi că uşor o să câştig denarii ăştia? Cum ai spus că-l cheamă?

— Zuro.

— Dau eu de el, fii liniştit.

Timocles îşi văzu de drum.

A doua zi, se duse la Arria cu puţin timp înainte de a pleca spre Circus Maximus. Mai mult ca să scape de înghesuiala din oraş, dar şi pentru că ştia că ea nu poate merge altfel, se urcase în lectică.

Arria i se înfăţişă atât de frumoasă, cum n-o văzuse niciodată. Era mai mult decât o femeie frumoasă, era o femeie frumoasă şi fericită. Îi străluceau ochii, obrajii, părul în care îşi prinsese o mică diademă de aur bătută în smaralde. Părul negru părea şi mai negru, împodobindu-i

faţa ca laptele, dată cu pastă de ceruza adusă tocmai din Rodhos, singurul loc unde se prepara bine această pomadă de albit. Dinţii, frecaţi cu petale de trandafiri, străluceau ca perlele.

Timocles rămase mut de admiraţie, iar uimirea lui o făcu şi mai fericită.

— Am vrut să fiu frumoasă, încât să-ţi răsplătesc toate necazurile prin care ai trecut ca să vii la mine.

Dar tocmai aceste cuvinte, care ar fi trebuit să-l bucure, îl întristară. Arria era însă prea fericită ca să zărească umbra ce trecuse peste chipul lui.

Timocles îi recunoscu lectica din lemn de lămâi de Mauritania, încrustat cu fildeş şi aur.

Se urcă şi el în lectica lăsată de stăpâna casei închiriate, şi se îndreptară spre circ. Prin cine ştie ce apropiere de gânduri, în mintea lui Timocles apăru chipul Manniei, îmbrăcată în ia ei ţesută din fir subţire de cânepă. Butes nu-şi lăsa fata să se poarte după ultima modă venită de la Roma, nu-i cumpăra mătăsuri aduse de negustorii romani şi greci tocmai din orient. Ţinea la portul străbun, deşi, mai ales după pacea cu Domitianus, târgurile fuseseră umplute de lucruri alese care luau ochii oricărei femei.

Nu-l smulse din aceste gânduri decât hărmălaia din ce în ce mai mare a oraşului şi strigătele lui Callistos care alerga în faţă, făcând loc lecticei.

Se putea spune fără nici o greşeală că toată Roma se îndrepta spre Circus Maximus. Aproape_nu-ţi venea să crezi că aceste râuri nesfârşite de oameni vor încăpea în tribunele circului. Peste puţin timp, 150 000 de oameni aveau să strige şi să se zbată şi să vocifereze în fel şi chip. Rumoarea care izbucnea în anumite momente ale întrecerii, se auzea până în cele mai îndepărtate cartiere, dar cine s-o asculte, când aproape toată suflarea Romei se afla aici?

Arria avea locul chiar în apropierea tribunei străjuite de coloane zvelte de marmură roşie, în vârful cărora vegheau doi vulturi cu aripile întinse, gata de zbor. Aici lua loc însuşi împăratul. Loja era conturată, spre arenă, de un parapet

rotund din marmură albă. Ghirlande de flori se arcuiau în jos, iar în partea centrală un covor oriental, ţesut în minunate culori vii, arăta chiar locul unde urma să se aşeze Traian. În spatele acestei loji se deschidea o intrare largă, marcată de câte două coloane de-o parte şi de alta, în care se termina parapetul în semicerc. Coloanele corintice se continuau printr-un masiv bloc de marmură, deasupra căruia străjuiau statuile a doi gladiatori. O prelată apăra de soare această lojă imperială.

De la ea, într-o parte şi în alta porneau tribunele spectatorilor, pe trei nivele: în primele două se stătea pe bănci, în cel de al treilea, în picioare.

Dadas privi circul pe care nu-l mai văzuse de atâta timp. Arena i se păru fără de sfârşit. În mijlocul ei se înălţa spina – platforma placată cu marmură de culoare închisă – înaltă de un stat de om, în jurul căreia se roteau pistele de alergare. Între tribune şi piste se înălţa zidul de siguranţă, dincolo de care se adâncea un şanţ lat, umplut cu apă în zilele luptelor cu animale sălbatice. La capetele acestei spina se înălţau trei stâlpi masivi, ţuguiaţi ca o căciulă, lipsiţi de ornamente şi ciopliţi din piatră comună. Când ajungeau la ele, carele trebuia să ocolească, şi măiestria celui care conducea era tocmai aceea de a trece cât mai aproape de ele, pentru a scurta drumul.

Cu mare greutate, Arria reuşi să-i facă şi lui Timocles loc lângă ea, apoi se bucură ca un copil văzând circul gemând de oameni.

— E o mare sărbătoare! spuse ea, dând glas bucuriei, dar uitând ce se sărbătorea.

— Când nu e sărbătoare la Roma? întrebă Timocles cu o ironie în glas care o izbi. Rare sunt zilele fără sărbătoare. Dacă nu e Saturnalia, e Vinalia, dacă nu e Vinalia, e Lupercalia, şi dacă nu e nici una dintre ele, e Pasilia sau Gerialia. Iar în răstimpuri, bineînţeles că nimeni nu se plictiseşte, pentru că au destui grijă să organizeze nişte *robigalia*[2] sau *consualia*[3] caraghioase.

---

[2] Curse de saci.

[3] Curse de măgari.

Arria îl privi aproape speriată de mânia pe care o simţea sub fiecare vorba. O mânie surdă, reţinută, care îi tăie toată bucuria.

— Nu am dreptate? Roma nu duce lipsă de sărbători. Are împăraţi, a repurtat victorii, trebuie să le sărbătorească.

— Timocles! şopti ea, înspăimântată. Vrei să plecăm?

— Nu, dimpotrivă! Ştii că-mi plac cursele de cai.

— Eşti atât de trist şi atât de furios!…

— Îmi ceri să fiu vesel la serbarea înfrângerii mele?

Schimbul lor de cuvinte fu întrerupt de sunetul înalt al trompetelor, care anunţau sosirea împăratului şi începerea curselor. Izbucniră strigăte de „*Ave Caesar!*” care se preschimbară într-un vacarm. Mulţimea îşi exprima astfel recunoştinţa faţă de cel care îi procurase distracţia. Poporul Romei avea ceea ce dorea: *panem et circenses*. Pâine şi circ se străduiau şi împăraţii să-i dea, ca să-l câştige de partea lui, să-şi mărească popularitatea. Sărbătoarea întărea fiecărui plebeu sentimentul că e cetăţean al unui popor mare, puternic, învingător, care avea întreaga lume la picioarele lui. O victorie sărbătoreau şi astăzi, ca de atâtea alte ori. O victorie care îi întărea acest sentiment de superioritate.

Uralele conteniră greu, când în arenă apărură atelajele. În ziua aceea se anunţaseră 50 de întreceri, fiecare din câte 5 tururi de pistă. De obicei aveau loc 75, şi chiar 100 de întreceri, dar astăzi programul era completat cu o mulţime de alte jocuri şi exerciţii, care mai luau din timp.

Defilau mai întâi carele cu doi cai, apoi cele cu trei şi patru. Fiecare auriga – vizitiu de care – se străduia să stea cât mai demn, cât mai sigur de el, să ţină hăţurile cât mai strâns, iar caii să-l asculte şi să-i priceapă cea mai mică dorinţă.

Luni de zile munciseră împreună cu antrenorii, ca să înveţe caii să calce nervos, în rând, să nu depăşească nici cu un deget în dreapta sau în stânga. Harnaşamentul fiecăruia era în culoarea grajdului pe care îl reprezenta. Erau patru factiones în întrecere, fiecare bucurându-se de popularitatea ei.

În turul de onoare apărură mai întâi cei din factio albata – facţia albă – cu harnaşamentul şi îmbrăcămintea vizitiului albe. Bigă – carul cu doi cai – era urmată de triga – carul cu trei cai – şi de cvadriga – carul cu patru cai. Defilau în rânduri de câte patru, înfiorând asistenţa, mai ales că cei din factio albata, ca să impresioneze şi mai mult spectatorii, puseseră să defileze numai cai albi, la toate atelajele. Fură, într-adevăr, primiţi cu deosebite strigăte de bucurie.

Vizitiii fascinau zecile de mii de oameni, stând mândri în picioare, cu biciul rezemat de umărul stâng şi cu dreapta ţinând hăţurile. Voiau să pară adevăraţi Apollo în ochii asistenţei. Figurile energice, mândre, sigure nu aşteptau decât ovaţiile celor din tribune. Se auziră dealtfel încurajările celor care îi cunoşteau.

— Hai, Sertorius!

— Hai, Decidius!

— Hai, Iolaus!

Iolaus era într-o cvadriga şi părea cel mai cunoscut, pentru că la apariţia lui vacarmul crescu deodată, ca la un semn. Însăşi porecla lui – pentru că era o poreclă – arăta că e un conducător de prima mână, cunoscut fiind că Iolaus a fost nepotul lui Hercules, care l-a ajutat pe erou să omoare Hidra. Legenda spunea că Iolaus a câştigat întrecerile olimpice cu ajutorul cailor primiţi în dar de la Hercules.

Urmară apoi cei din factio prasina, cu harnaşamentul şi îmbrăcămintea vizitiilor de culoare verde, şi după ei carele din factio russata, cu îmbrăcămintea în roşu. Ultimii apărură cei cu harnaşamentul şi îmbrăcămintea albastre – factio venata.

Fiecare facţie era primită cu urale de un alt public, unul mai zgomotos decât celălalt. În aer se simţea de pe acum o tensiune de parcă ceva avea să se spargă şi să cutremure totul. Fiecare spectator era stăpânit de o nerăbdare pe care nu şi-o putea ascunde, şi nici nu voia. Era cu neputinţă să nu te cuprindă neliniştea, Oricât de nepăsător ai fi fost din fire şi oricât de puţin pasionat. Exaltarea generală te fura şi te trezeai ca toţi ceilalţi.

Arria se schimbă ca prin farmec în clipa apariţiei atelajelor. Căzu repede pradă tensiunii generale, trăia emoţia apariţiei fiecărui nou rând de patru care. Cunoştea şi ea o bună parte din auriga şi, de câteva ori, chiar îi strigă într-un elan nestăpânit.

Pe acelaşi rând cu Arria şi Timocles mai erau două femei elegante, alături de doi patricieni cu părul cărunt. În faţa lor, câţiva tineri excentrici vociferau mai tare decât toţi ceilalţi, nu atât din entuziasm, cât ca să fie văzuţi şi auziţi. Toată mânia lui Timocles se îndreptă împotriva acestui grup de snobi gălăgioşi.

Dar iată că trompetele care anunţaseră parada carelor tăcură şi atelajele se retraseră, rămânând numai patru biga, câte una de fiecare culoare. Se aliniară şi aşteptară semnalul de începere. Hărmălaia de nedescris de până atunci se molcomi deodată, ca o furtună de primăvară. Era liniştea dinaintea unei noi furtuni, de parcă toţi cei care aveau să se dezlănţuie îşi păstrau forţele pentru o nouă izbucnire furioasă. Singuri snobii din faţa lui Timocles continuau să pălăvrăgească despre şansele fiecărui atelaj, încheind noi pariuri.

Trompetele răsunară iar, făcând să treacă un fior prin întreaga asistenţă. Un murmur surd se răspândi în arenă, şi privirile tuturor se îndreptară spre tribuna împăratului, alături de pretorul organizator al întrecerilor. Acesta ţinea în mână năframa albă, căreia, obişnuit, îi dădea drumul în arenă, anunţând începerea cursei. De data aceasta însă, pentru că era împăratul de faţă, pretorul îi oferi lui năframa. Traian se plecă puţin deasupra balustradei acoperite cu covor scump şi aruncă bucata de mătase albă. În aceeaşi clipă pocniră bicele vizitiilor şi caii smuciră hăţurile, zvâcnind înainte. Năframa dezlănţui şi încurajările celor din tribune. Se, părea că cel care conducea carul roşu ţâşnise mai bine şi luase un avans de câţiva paşi. Fiind al treilea pe pistă, el încercă să taie calea celorlalţi, pentru a trece pe culoarul mai apropiat de cele trei meta, stâlpii rotunzi de piatră masivă, care trebuiau ocolite. Reuşi să

depăşească atelajul albastru, dar caii ajunseră bot lângă bot cu cei ai atelajului alb.

La al treilea tur, situaţia se păstra aceeaşi, deşi spectatorii încurajau frenetic atelajul roşu.

— Ohe Tivo! Ohe Tivo!

Carele treceau într-un zgomot asurzitor de roţi, ridicând praful în urma lor. Caii alergau cu nările în vânt, aşternându-se pe pământ, şi mai ales la întoarcere era o minune că vizitiul rămânea în picioare.

— Ohe Tivo! Ohe Tivo!

Al patrulea tur dezlănţui tribunele într-un strigăt uriaş de entuziasm când, în sfârşit, biciuind disperat caii, Tivo ţâşni în faţa atelajului alb şi trecu primul chiar pe lângă cele trei meta, aproape lovindu-le. Nimeni nu se mai îndoia că el este învingătorul. Şi aşa se întâmplă.

— Tivo! Tivo! Tivo! scandau mii de glasuri, în timp ce biga trecea la pas, făcând turul do onoare. Celebrul auriga îşi saluta entuziaştii susţinători.

Timocles observă că în tribuna împăratului se afla un bărbat care abia depăşise vârstă de patruzeci de ani şi care trăia exagerat, pentru rangul lui, bucuria cursei. Alături de el stătea un senator cărunt, şi el nefiresc de zgomotos în bucuria de a-l fi văzut pe Tivo învingător.

Când Tivo ajunse iar în dreptul tribunei, fu întâmpinat de un trimis al prefectului, care îi înmână o tavă de argint pe care se afla o grămadă de monezi de aur. Darul fu salutat cu o nouă explozie de bucurie în tribune.

— Cine este bărbatul din spatele împăratului, care salută atât de exagerat victoria lui Tivo? întrebă Timocles.

— Nu-l cunoşti? se miră ea, apoi îşi dădu seama că răspunsul n-o să-l bucure.

Arria se lăsă furată de altceva, ocolind răspunsul; această şovăială îl făcu să insiste:

— Ar trebui să-mi spui cine este, altfel n-am să ajung să cunosc oamenii de seamă ai Romei.

— N-ai să-l mai întâlneşti mult prin Roma. Cred că a venit anume pentru aceste sărbători. E Longinus, comandantul Legiunii VII Claudia.

Timocles i-a înţeles ezitarea. Legiunea VII Claudia îşi avea taberele la Viminacium şi fusese una dintre acelea care se bătuse cel mai hotărât în războiul abia încheiat.

— Şi cel de lângă el?

— E Silius, senatorul. Poate e ultima dată când priveşte alergările din locul pe care îl ocupă.

— De ce?

— Se aude că va fi şters de pe lista senatorilor. Pasiunea lui pentru curse şi pentru pariuri l-a făcut să-şi vândă toată averea.

— E îmbrăcat în mătasea cea mai fină.

— Tot ce i-a mai rămas dintr-o avere uriaşă.

Între timp, în locul de pornire se aliniaseră carele cu trei cai, aşteptând, într-o perfectă linişte, semnalul de pornire. El fu dat şi iar se porniră strigăte asurzitoare, ca şi huruitul, mai puternic încă, al roţilor. Vizitiii biciuiau caii fără milă, cu vergi lungi, visând numai gloria şi ovaţiile mulţimii.

De data asta atelajul alb reuşi să se strecoare primul şi nu mai fu ajuns de nici un altul. Se părea că pentru toţi victoria lui era neaşteptată, deoarece încurajările erau răzleţe. Puţini pariaseră pe ei, iar ceilalţi nu mai aveau nici o speranţă ca să îndemne atelajul în care crezuseră.

Timocles mai mult privea spre tribuna împăratului, unde văzu o scenă neaşteptată. Bătrânul Silius îşi smulgea părul din cap de necaz.

— Oi mihi! Oi mihi! Vai mie!

Pariase mult şi pierduse.

Nici Longinus nu părea mulţumit de sfârşitul alergării, dar atitudinea lui era demnă. Îşi muşca buzele, evident furios, dar privea demn turul de onoare al învingătorului.

Arria se bucura că învinsese Pyranus, acesta fiind numele necunoscutului auriga. Pyranus nu mai reuşise niciodată să câştige o cursă, steaua lui se părea că abia acum începea să urce, dovedind că deşi este tânăr se pricepe să strunească bine caii. Puţinii care îl ştiau, strigaseră „Ohe Pyranus!” în timpul cursei, făcându-i numele cunoscut.

— De ce te bucuri că a învins? întrebă Timocles, gelos pe tinereţea vizitiului.

— Întotdeauna îmi pare bine când învinge un necunoscut. Eu nu pariez niciodată şi pot să mă bucur în voie.

În arenă apăru Iolaus ţinând patru cai în frâu. Era, într-adevăr, frumos ca un Apollo şi mai mândru chiar decât zeul. Cvadriga lui lucea de-ţi lua ochii în bătaia soarelui. Apărătoarea rotundă a carului era acoperită cu o foaie subţire de aur. Harnaşamentul părea şi el bătut în ţinte de aur. Iolaus purta un coif cu creastă înaltă, de la jumătatea frunţii până la ceafă, tot de aur. Caii, albi ca spuma laptelui, jucau nervos şi bănuiai că numai o mână sigură îi ţinea ascultători. Din vuietul asurzitor al urletelor se formă un cor care scanda numele vizitiului: „Io-la-us! Io-la-us!”

Pornirea fu anunţată de o izbucnire şi mai mare a patimilor, deşi nu-ţi puteai închipui până atunci că s-ar putea o gălăgie mai puternică. Cvadriga de aur reuşi să se smucească prima din loc şi să le depăşească pe celelalte, mai ales că era pe culoarul cel mai apropiat de meta. Iolaus îndemna caii cu eleganţă, nu-i cravaşa cu disperarea celorlalţi, animalele simţind fiecare intenţie a conducătorului. Cu coamele în vânt, cu nările tremurând, cei patru cai purtau carul cu uşurinţă. Se întâmplă însă ceva neprevăzut. Vrând să întoarcă foarte scurt, roata izbi stâlpul şi cvadriga fu azvârlită într-o parte, gata-gata să se răstoarne. Iolaus se clătină de pe un picior pe altul, fiind în primejdie să ajungă sub roţile carului din urmă. Caii simţiră struna frâului şi încetiniră. Totul n-a durat decât câteva clipe, şi vizitiul i-a îndemnat iar la galop, dar a fost destul pentru ca alt car, cel albastru, să se repeadă în frunte. Nu mai aveau de alergat decât două tururi şi era greu să mai poată fi ajuns. Un vaier izbucni din mii, din zeci de mii de piepturi. Curând, speranţa puse iar stăpânire pe admiratori, văzând că Iolaus se apropia de cel din faţă. Izbucniră încurajări deznădăjduite! Carele treceau într-un galop nebun, învăluindu-se unul pe altul în colbul ridicat de copite şi roţi. Tribunele tremurau sub picioare.

Totul fu de prisos. Primul ieşi Decidius, răsturnând cele mai sigure pariuri!

Timocles nu-l scăpa din ochi pe Silius. Înţelese că şi de data asta pierduse. Şi el, şi Longinus, care părea să-i fie prieten.

După cea de a zecea cursă, trompeţii anunţară pauza. Urmau să apară cei care distrau publicul prin măiestria lor de acrobaţi şi călăreţi.

Aceste pauze erau binevenite, potoleau delirul arenei. După exaltarea din timpul cursei, toţi se simţeau sleiţi de puteri, doreau câteva momente de linişte. Continua însă încheierea pariurilor pentru cursele următoare, şi chiar dacă nu mai asistai la dezlănţuirea de patimi din timpul alergării, ascultai certuri, şi vociferări, şi ameninţări. Alţii fugeau spre carceres, incintele de unde ieşeau şi unde se retrăgeau carele, ca să-şi îmbrăţişeze sau să-l poarte pe braţe pe auriga învingător, care le adusese cine ştie ce câştig. Mulţi ţineau să-şi împartă câştigurile cu aceşti mari favoriţi şi le îndesau în palmă mici averi. Femeile nu lipseau nici ele. Adesea îşi smulgeau un frumos colier pentru a-l prinde de gâtul vizitiului, acum zeul lor.

În arenă apărură patru călăreţi, fiecare cu câte doi cai. Alergau în galop stând în picioare pe amândoi caii deodată. După ce făcură o cursă aşa, începură să sară de pe spinarea unui cal pe a celuilalt, deşi erau la oarecare distanţă şi galopau. Primiră ovaţiile publicului, şi în locul lor veniră alţii, cu un singur cal. Şi ei călăreau în picioare. La un strigăt toţi patru făceau un salt, se dădeau peste cap în aer şi cădeau tot pe cal. Călăriră într-un picior, apoi cu capul în jos, stând în mâini.

În spatele tribunei erau aşezate mesele cu bunătăţi la care cei apropiaţi împăratului beau sucuri răcoritoare, acrişoare, în care se storceau lămâi de Corcyra, şi mâncau bunătăţi rare sau obişnuite, dar pregătite într-un fel anume. Alături de stridii de Burdigala, găseai mreană umplută cu alune, iar lângă friptura de pasăre îngrăşată cu smochine erau limbi de fazan pregătite într-un sos dulce-acrişor. Vase mari cu fructe păstrate la rece te îmbiau cu aroma lor. Pere aurii, aduse din Aricia, sat aproape de Roma, renumit

pentru livezile lui, smochine sau struguri timpurii din Chios. Mâncăruri şi băuturi alese, dar uşoare.

În timpul exerciţiilor de călărie, Traian se retrase să soarbă o băutură răcoritoare, fiind urmat de cei mai apropiaţi prieteni, printre care şi de mimul Pylades. O gardă numeroasă făcea zid în jurul lui. Trecură prin apropierea Arriei şi a lui Timocles.

— Aş vrea să-l cunosc pe Pylades, şopti Timocles. E un tânăr frumos şi pare să aibă şi ceva minte în capul lui.

— Pylades scrie versuri de o mare delicateţe.

Arria îl strigă pe tânărul mim. Fură şi ei lăsaţi să treacă spre mesele încărcate cu bunătăţi.

— Prietenul meu, Timocles, a ţinut să-ţi spună cât de mult te preţuieşte.

Cei doi tineri stătură îndelung de vorbă, şi mimul îşi dădu seama că are în faţă un bărbat care a călătorit foarte mult. Timocles aduse vorba despre Aegyptus, povestindu-i câteva lucruri demne de văzut, apoi îi mărturisi motivul pentru care făcuse drumul până la Roma:

— Când am aflat vestea victoriei, m-am grăbit să ajung la sărbătorile care ştiam că se vor da. Mai mult decât atât, m-am gândit să-i trimit împăratului un neînsemnat dar. Am comandat meşterilor o „Charta Traiana”, pe care n-au mai făcut-o niciodată. Tryphon librarul a rămas entuziasmat când a văzut acel papirus, spunând că în viaţa lui n-a pus mâna pe un altul de aceeaşi calitate.

Pylades îl asculta nedumerit. Oare cum voia acest grec să-i aducă împăratului un omagiu? Timocles răspunse nedumeririi lui, mărturisindu-i o taină.

— Am auzit că împăratul a scris în această campanie un jurnal, după modelul marelui Iulius Caesar în timpul luptelor cu galii.

— Este adevărat. Chiar mi l-a arătat într-una din zile, citindu-mi multe părţi din „De bello Dacico.” M-am cutremurat cât de grele au fost bătăliile. Dacii sunt cumpliţi în luptă. Legiunile au cucerit pas cu pas fiecare aşezare. Te-ai înspăimânta dacă ai citi, de exemplu, ce scrie despre lupta de la Tapae!

— O, asta ar fi cea mai mare dorinţă a mea! Dar nu numai curiozitatea mă îndeamnă. Dacă aş putea face rost de acest jurnal, l-aş da lui Tryphon să-l copieze pe papirusul de care ţi-am vorbit, făcându-i o mare bucurie împăratului. Spune-mi, n-ai putea să-l iei pentru un timp foarte scurt?

— Doar ce l-a terminat de scris.

— Cu atât mai bine. Cere-i-l să-l citeşti şi îi vom face împreună bucuria de a-i înapoia jurnalul copiat pe cel mai fin papirus din lume.

Pe Pylades îl cuceri ideea tânărului grec şi îi promise că, în aceeaşi zi chiar, îi va cere împăratului jurnalul de campanie. Ca orice militar fără vocaţie literară, Traian ţinea mult la jurnalul său. Începuse să-l scrie gândindu-se la Iulius Caesar, dar îi lipsea talentul marelui înaintaş, aşa că „opera” lui nu era decât un şir de însemnări seci despre lupte şi locuri.

Timocles se trezi atât de aproape de Traian, încât îl fulgeră gândul nebunesc că, dacă s-ar repezi pe neaşteptate, l-ar răpune mai înainte ca cei din gardă să poată mişca un deget. Dar ceea ce avea el de făcut era prea de seamă ca să rişte mai înainte de a avea siguranţa că totul va merge aşa cum dorea el? Avea un plan bun, îndrăzneţ, de care trebuia să se ţină. Iată că Fortuna era de partea lui. Dacă totul se va desfăşura bine, va pătrunde în cele mai nobile case din Roma, şi de acolo la Traian.

Întrecerile din ziua aceea nu-l mai interesară câtuşi de puţin, gândurile fugindu-i la cu totul altceva.

Arria era cu adevărat fericită; nu se mai ferea de ochii lumii, apărea cu Timocles peste tot. În timpul cel mai scurt, dragostea lor fu cunoscută de toată Roma. Se ştia că actriţa s-a îndrăgostit de un nobil grec, putred de bogat, ceea ce se vedea uşor din viaţa pe care o ducea. Arunca atât de uşor aurul în stânga şi-n dreapta, încât Timocles cuceri lesne prieteniile celor mai de seamă nobili de vârsta lui. În curând, el şi Arria erau nelipsiţi de la petrecerile cele mai alese.

Nu a doua zi, dar trei zile mai târziu mimul îi aduse Arriei jurnalul lui Traian. Citindu-l, Timocles simţise de multe ori dorinţa de a striga: „Nu e adevărat!.” şi de mai multe ori pe aceea de a-l rupe. Plecă în grabă la Tryphon şi i-l încredinţă în mare taină, spunându-i că are nevoie de el într-un timp cât mai scurt. Librarul rămase cu gura căscată când văzu ce i-a adus. Îşi puse iarăşi întrebarea: „Cine o fi tânărul acesta, care a putut face rost de jurnalul lui Traian?” De bună seamă că merita tot respectul. În privinţa tainei, nici o grijă, toată Roma ştia a doua zi că Timocles este atât de apropiat împăratului, încât îi încredinţase jurnalul campaniei din Dacia. Acest zvon îl făcu şi mai căutat pe tânărul grec.

Odată cu „De bello Dacico”, Timocles îi adusese spre copiere şi „De bello Gallico”, a lui Iulius Caesar, voind să sublinieze apropierea dintre faptele măreţe ale lui Traian şi acelea ale ilustrului înaintaş.

În sfârşit, sosi şi ziua în care trebuia să se ducă după ele. Hotărî ca Pylades să-l însoţească la Tryphon. Se împrietenise într-atâta cu tânărul mim, încât erau aproape nedespărţiţi.

— Jur pe numele Minervei că n-am văzut operă mai frumos scrisă, se minună mimul. Tryphon, opera asta o să-ţi aducă renume cât toate celelalte la un loc.

— Sunt fericit că mi-am putut arăta astfel recunoştinţa faţă de împărat.

Pylades luă cele două papirusuri şi se grăbi să le ofere împăratului, în timp ce Timocles, cu inima zvâcnind de emoţie şi teamă, se îndreptă spre locuinţa Arriei. N-ar fi putut sta singur, şi pe deasupra simţea nevoia să vorbească despre cele două cărţi. Pylades îi promisese că va trece şi el pe la Arria, să-i spună cum a decurs întâlnirea cu împăratul.

Traian îl primi pe tânărul Pylades, dar nu fără să se întrebe ce s-o fi întâmplat de venise nechemat, pentru că mimul nu urca în Palatinus decât la invitaţia împăratului.

— Ce te aduce, Pylades, la mine, la un timp atât de nepotrivit? îl întâmpină Traian.

— Nerăbdarea.

— Nerăbdarea?

— Numai ea. În clipa în care am avut în mână aceste două suluri de papirus, n-am mai putut aştepta să mă chemi şi am îndrăznit să mă înfăţişez singur.

Îi întinse cele două papirusuri. Pe Traian îl miră protocolul atelierelor din Sais.

— Charta Traiani?! murmură el, şi Pylades descifră pe faţa împăratului o undă de mulţumire. Cine a adus acest papirus, Pylades?

— Un tânăr entuziasmat de vestea victoriilor tale.

— Tu eşti acela.

— Nu, Traian, eu doar l-am ajutat să-şi împlinească visul. Este vorba de bunul meu prieten Timocles, ce se trage dintr-o veche şi nobilă familie din Beoţia. Când s-a răspândit în toată lumea vestea victoriei tale, se afla în Aegyptus, unde încărca o corabie cu papirus.

Entuziasmul lui a fost atât de mare, încât a comandat meşterilor să facă un papirus cum nu mai e altul. Iată, îl ai în faţă, şi uşor poţi să-ţi dai seama că, într-adevăr, nu există un altul mai bun. Visul lui era să-ţi scrie opera pe acest papirus care-ţi poartă numele. Eu l-am ajutat s-o facă.

Oare cum ghicise tânărul grec că în sufletul lui Traian zăcea dorinţa de a fi ca Iulius Caesar? Cum de ghicise că acest jurnal îl scrisese cu gândul ascuns de a rămâne urmaşilor ca şi „De bello Gallico”? Entuziasmul tânărului negustor îl bucură pe sobrul Traian ca cel mai sincer omagiu care se putea aduce faptelor lui de arme.

— Spune acestui tânăr că vreau să-l cunosc, Pylades. Plec din Roma pentru un timp scurt. La întoarcere vino cu el. Bănuiesc că trebuie să fie un spirit ales.

— Un mare iubitor de poezie şi filozofie.

— Spune-i că m-am bucurat citindu-mi opera pe acest papirus.

— În curând toată Roma va scrie pe Charta Traiani, pentru că în Aegyptus se lucrează alte suluri de papirus cu

acest protocol pe ele. El s-a grăbit să le ia pe primele şi să le aducă aici.

Pylades alergă într-un suflet la Timocles să-i dea vestea mare că Traian vrea să-l cunoască.

Se apropia clipa cea grea!

— Nu te bucuri? se miră Pylades, pierzându-şi entuziasmul în faţa aparentei răceli cu care prietenul primea marea veste.

— Cum poţi rosti aceste vorbe, Pylades? Sunt într-atâta de uimit şi de bucuros, încât am rămas ca o marmură.

Îl îmbrăţişă pe mim, mulţumindu-i, dar gândindu-se mereu că a sosit clipa…

Şi cum nimic din viaţa modernă a Romei nu rămânea o taină, se află şi vestea că Arria şi Timocles fuseseră invitaţi de Traian. Tânărul grec cucerea repede lumea aristocraţiei romane. Tryphon, dealtfel omul cel mai frecventat de înalta societate, sporea zilnic popularitatea lui Timocles, povestind ce sumă plătise pentru copierea operei lui Traian. Se părea că are un venit de senator, nu numai de cavaler.

Un alt fapt care făcea să se vorbească mult despre Timocles era, desigur, dragostea Arriei, femeia care respinsese de câteva ori cele mai nobile prietenii. Şi cum îndeobşte este cunoscut că preţuieşti mai uşor un om care ajunge acolo unde tu nu reuşeşti, tinerii eleganţi ai Romei se uitau cu pizmă la el, dar şi cu respect. Se ajunse până acolo, încât fiecare socotea o cinste să aibă printre invitaţii săi pe frumoasa Arria şi pe elegantul ei prieten. La bunul gust al lui Timocles se adăuga acela al femeii, astfel că tânărul grec fu curând recunoscut ca unul dintre cei mai eleganţi bărbaţi ai Romei. Mulţi îl numeau „Petronius”, asemuindu-l cu celebrul autor al Satyricon-ului, la timpul său arbitram elegantiorum al Romei.

Zilele treceau într-o fugă ameţitoare cum nu mai trăise Timocles niciodată în viaţa lui. Se trezea dimineaţa, îşi lua baia şi micul dejun, alcătuit mai ales dintr-o bucată de brânză şi fructe, pentru că începuse să se îngraşe, apoi se urca în lectică şi se îndrepta spre Arria. Dacă nu se ducea

el, sosea actriţa, către ceasul al cincilea, şi rămâneau împreună până spre seară, când se pregăteau de o nouă vizită.

Fericirea Arriei ar fi fost deplină dacă nu l-ar fi găsit din când în când pe Timocles abătut sau dacă nu l-ar fi furat atât de des gândurile.

— Uneori mi se pare că nu eşti fericit la Roma. Te găsesc trist şi îngândurat, deşi ar trebui să fii cel mai fericit muritor. Ai venit aici chemat de dragostea mea, şi ea este pe deplin a ta. Ai ajuns atât de cunoscut la Roma, încât adesea îmi simt inima muşcată de gelozie, privind femeile care te sorb din ochi. Suntem poftiţi în cele mai alese familii, iar în curând chiar împăratul va sta de vorbă cu tine. Celor de-acasă trebuie să le fie greu acum, şi dacă ai fi rămas acolo, ai fi suferit urmările înfrângerii. O, Timocles, tu eşti o fire prea aleasă ca să trăieşti printre barbarii mirosind a blană de oaie.

— Te înşeli, Arria. Eu am firea obişnuită a poporului din care mă trag, nu sunt mai altfel decât ceilalţi.

— Îţi pare rău că ai venit?

— Nu este ce-ţi închipui! o linişti el, îmbrăţişând-o. Tu eşti singura fiinţă care îmi răscoleşte sufletul.

— Te văd îngândurat.

— Poate că mă gândesc la fericirea mea, Arria! Am dobândit ceea ce am dorit mai mult. Tu ştii că prea multă fericire copleşeşte omul.

Cum să nu te liniştească asemenea vorbe?

Adevărul era altul. Timocles începuse să se teamă că Zuro nu mai este în viaţă. De când se dusese în noaptea aceea la Gât Strâmb, trecuse timp mult, iar pungaşul nu-i dăduse încă nici o veste. La fiecare două zile Callistos lua drumul spre Forum boarium, dar nu primea nici un răspuns. Gât Strâmb se jura că n-a rămas casă din Roma în care să nu-şi fi trimis oamenii să întrebe de acest Zuro, dar nimeni nu ştia de el.

Chiar în clipa de faţă, Callistos se dusese să-l întâlnească pe pungaş, în timp ce Timocles şi Arria Plănuiau cum să se îmbrace pentru ospăţul din seara aceea. În sfârşit,

reuşiseră să facă în aşa fel încât să fie invitaţi de Longinus, cunoscutul comandant al legiunii de la Viminacium, şi el unul dintre sărbătoriţii acestor zile. Toţi cei invitaţi se aşteptau la o primire fastuoasă din partea gazdei, bănuind că Longinus vrea să arate că s-a înfruptat bine din prăzile războiului. Cât fuseseră de mari aceste prăzi nu ştia nimeni precis, dar se credea că au fost însemnate, dacă împăratul dăduse plebeilor un congiarium de 650 denari. Despre Cassius Longinus se ştia că nu este prea bogat şi că se ridicase în ranguri militare mai ales prin meritele, pe care nimeni nu i le punea la îndoială. Dar mai puţini ştiau că în acel timp comandantul era un om sărac. Crezuse şi el, ca şi ceilalţi, că prăzile acestui război vor fi pe măsura legendelor care se spuneau despre Dacia, dar se înşelase. Nu atât în privinţa aurului, care era într-adevăr în Dacia, ci în privinţa părţii care i se cuvenise lui. Războiul nefiind dus până la capăt, comoara, sau comorile lui Decebalus, rămăseseră la Sarmizegetusa. De aceea, primul care se opusese din răsputeri ca războiul să înceteze, şi îl sfătuise pe Traian să continue lupta până la cucerirea totală a Daciei, fusese Longinus. Timocles ştia asta de la Butes, tatăl Manniei care se dusese în solie la Traian să ceară pacea, şi îl auzise pe Longinus îndemnându-l pe împărat să nu primească. Priceputul comandant de oşti făcuse mari datorii înainte de a porni în campanie, fiind convins şi el, şi creditorii, că la înapoiere va achita totul cu vârf şi îndesat. Traian, care îl preţuia ca militar şi ţinea mult la el, nu-l ascultase în privinţa păcii. Revenit acasă, Longinus nu putea să renunţe la stilul său de viaţă, continua să întreţină o casă deschisă, tocmai pentru a nu da de bănuit că a ajuns în sapă de lemn şi că trăieşte numai de pe urma câtorva cunoscuţi feneratores – cămătari – care mai aveau încredere în steaua lui şi îl mai împrumutau, luându-i dobânzi atât de mari, încât în timp scurt datoriile lui se dublaseră. Unchiul său, senatorul Silius, alături de care-l văzuse Timocles în ziua curselor de care, era în aceeaşi situaţie, fiindu-i cu neputinţă să-şi ajute nepotul de soră. Amândoi pariaseră nebuneşte, sperând într-o redresare a

situaţiei, dar la sfârşitul curselor se treziră şi fără ceea ce mai avuseseră.

Cel care umbla disperat să facă rost de noi împrumuturi era Silius, deoarece Longinus nu voia să-şi umbrească gloria de care se bucura acum la Roma. Nu prea avea mare succes bătrânul senator, pentru că toţi cămătarii cunoşteau acum sfârşitul războiului şi rezultatele lui pentru Longinus. De unde să mai facă rost de aur acest priceput comandant, dacă nu din prăzi? Se auzea, e adevărat, că Traian i-a făgăduit titlul de comandant peste toate teritoriile care rămăseseră cucerite de legiuni în Dacia şi, desigur, va avea un frumos câştig de pe urma acestei înalte funcţii, dar până atunci creditele erau închise.

Întrucât Longinus voia cu orice chip ca sărăcia lui să rămână o taină, pregătise o masă împărătească. Nu bănuia că mulţi dintre cei care aveau să bea şi să mănânce ştiau că petrecerea era dată pe bani de împrumut şi că el nu se înapoiase din Dacia cu cine ştie ce.

Arria, tocmai pentru că mergea la un asemenea mare ospăţ, despre care avea să vorbească toată Roma şi unde întâlnea întreaga aristocraţie a oraşului, voia să fie mai frumoasă decât oricând. Stătea lungită în pat şi, mâncând o banană, îi explica lui Timocles cu ce bijuterii se va împodobi.

— Îmi pun o pereche de cercei pe care n-am mai purtat-o până acum. Vreau să am cele mai frumoase şi mai mari perle. Fiecare cercel are câte două, încrustate în aur roşcat, de aceeaşi culoare cu colierul. Ai văzut colierul meu din şaisprezece perle?

— Nu, niciodată.

— Sunt sigură că n-o să fie nici unul mai frumos. E lung până la brâu şi îl rotesc de două ori în jurul gâtului.

— Un hoţ care ţi l-ar smulge ar trăi o viată întreagă de pe urma lui.

— Trei din cele şaisprezece perle sunt uniones, mai mari decât unghia. Am şi trei brăţări, mi le voi înşira pe braţ, iar în toate degetele câte un inel. Vrei să-ţi dau şi ţie?

— Nu sunt obişnuit.

— Cel mai elegant bărbat al Romei să nu poarte în degetul mic un inel? Îţi dăruiesc eu unul. Bijutierul a modelat pe el un Hercules în luptă cu leul din Nemeea.

Fură întrerupţi de strigătele disperate ale lui Callistos, care ameninţa să intre până în cubiculum. Auzindu-l, Timocles se grăbi să-l întâmpine, ştiind de unde vine.

— Stăpâne, Gât Strâmb zice că a dat de un sclav care ştie unde-i Zuro.

— Unde?

— O, stăpâne, îl crezi atât de prost pe cel mai mare pungaş al Romei?

— Atunci cum să-i dau crezare?

— Trebuie să-l crezi, stăpâne, pentru că din ceea ce mi-a povestit, mi-am dat seama că despre el este vorba. Mai exista un îndărătnic ca el în toată Dacia? De două ori a încercat să fugă, cât a fost la Roma, şi dacă de capul stăpânului nu s-ar fi ţinut cei mai de seamă lanişti, gata să-l plătească cu denari grei, trecea de mult apa Styxului. Laniştii cred că dacă îl vor avea în şcolile lor de gladiatori, în scurt timp n-ar mai exista un altul care să-i stea în faţă. Şi prostul de Zuro, în loc să se pregătească pentru faimă, dă bir cu fugiţii. El trebuie să fie, stăpâne, nătărăul de care-ţi vorbesc.

— Şi ce vrea Gât Strâmb?

— Mai întrebi, stăpâne? Ce poate să vrea un pungaş, dacă nu bani? Dar când a auzit câte parale vor să dea laniştii pe Zuro, să vezi ce preţ s-a trezit să ceară! M-aşteaptă, stăpâne, cu cincizeci de taleri. Dar a zis să mă duc în clipa asta, pentru că altfel se răzgândeşte şi se duce la un alt lanist să-i vorbească despre acest dac grozav. Gât Strâmb te crede lanist.

— Foarte bine, Callistos. Aleargă la el. Îţi aduc chiar acum talerii.

Se înapoie în cubiculum, deschise cufărul în care avea banii şi aruncă într-o pungă preţul cerut de pungaş. Arria nu-l întrebă nimic, deşi era tare curioasă să ştie ce face cu atâta aur. După ce Timocles părăsi camera fără să-i dea vreo lămurire, Arria se apropie de ladă, pentru că zărise

ceva care nu putea decât să trezească interesul unei femei. Un mic vas de argint, pe care-l bănuia plin cu cel mai ales parfum. Socotind că i-ar face plăcere lui Timocles să o găsească parfumată, luă micul vas şi încercă să-l deschidă. Capacul micii amfore era atât de bine strâns, încât se chinui zadarnic. Îl prinse în cele din urmă cu dinţii şi încercă să-l tragă. În clipa aceea Timocles intră în cubiculum şi Arria auzi un ţipăt înfiorător.

— Nu! Arria, opreşte-te!

Femeia nu pricepu ce făcuse atât de rău, încât să îndreptăţească strigătul lui nefiresc.

— Ce… ce-am greşit., dragul meu? îngăima ea, vrând să-l liniştească. N-am vrut să te supăr.

Stătea cu amfora în mână, fără să-şi dea seama că el se aştepta s-o vadă căzând din clipă în clipă. La ce altceva s-ar fi putut gândi, când o văzuse trăgând cu dinţii de capac, iar Vezina îi spusese că licoarea dinăuntru, pusă pe piele, scurtează zilele unui om.

— Te rog… dă-mi… asta!

— Am vrut să mă parfumez… Nu e parfum în ea?

— Ba da… parfum… De fapt nu…

Ar fi dat toată lada de aur pentru o minciună bună, dar nu-i venea nimic în minte atât de repede.

— Dar ce… Timocles.

— Vezi… Arria…. tu nu ne cunoşti… La noi, în Dacia, există un cult al strămoşilor… Când îţi moare o rudă apropiată… mama, tatăl… pui într-un mic vas câteva picături din sângelui lui, pe care-l porţi la tine, să te ajute în orice împrejurare… Când îţi este mai greu, iei în palme vasul şi-ţi rogi strămoşul să fie alături de tine. Până am ajuns aici, l-am purtat la gât, legat cu lănţişorul pe care-l vezi că-l are…

— Ooo?! se înfioră Arria de ceea ce auzea. Şi… al cui sânge este?

Minciuna odată găsită, îi veni uşor să continue.

— Tatăl meu! Când am văzut cum ţii amfora… era ca şi cum i-ai fi băut sângele.

Arria se cutremură şi îi înţelese spaima. Şi ea avea amulete la care ţinea şi de care nu se despărţea. Dar ceea ce purta Timocles în acel mic vas era cu totul altceva, ţinea de o credinţă a poporului lui.

— Iartă-mă, am crezut că e parfum. Vasul e atât de frumos cizelat...

— Ştiu, draga mea, înţeleg ce ai vrut. Să nu ne mai gândim la întâmplarea asta. Spune-mi mai bine cum îţi faci cocul pentru ospăţul de azi?

Iată un subiect care nu se putea să n-o facă pe Arria să uite de toate celelalte. Era fericită că-şi găsise o ornatrice nouă, care se pricepea să facă cele mai neaşteptate cocuri. Ca să vadă cum o să fie al ei, o pusese s-o pieptene mai întâi pe sclava preferată. Şi rămăsese încântată. De jur-împrejurul cocului, prelungindu-se până pe frunte, urma să poarte un colier din cinci rânduri de perle.

Se făcuse ceasul al şaptelea şi Arria se hotărî să plece acasă, ca să aibă timp să-şi ia baia şi să se îmbrace. La ospăţ trebuia să ajungă pe la ceasul al nouălea.

Cum îi văzu lectica îndepărtându-se, Timocles fu năpădit de gândurile care şi până atunci nu-i dăduseră pace. Îl aştepta cu cea mai mare nerăbdare pe Callistos.

— Stăpâne! Stăpâne! strigă el din atrium. Stăpâne, ştiu unde-l vom găsi pe nebunul de Zuro. Oi, mihi, ce de taleri ne-a mai costat! se tângui el, neputând uita aurul pe care îl dusese lui Gât Strâmb.

— Crezi că asta mă interesează să-mi spui mai întâi? Unde pot să-l văd pe Zuro?

— Nu mai este în Roma! Stăpânul pe care îl are a vrut să-l ţină aici, dar pentru că nebunul a încercat să fugă, şi chiar să-şi pună capăt zilelor, l-a trimis la ţară. Aşteaptă să se liniştească, să-l hrănească bine şi să-l vândă apoi lanistului Bartalus. Ai auzit, stăpâne, Bartalus! Cei mai renumiţi gladiatori au ieşit din şcoala lui.

— Ai aflat unde e?

— Dar cum crezi, stăpâne? O fi el Gât Strâmb mare pungaş, dar nu i-am pus talerii în palmă până când nu mi-a

spus. I-am plimbat numai punga pe la nas, ca să-l fac să înnebunească mirosind-o.

— Unde e? se răsti Timocles.

— Aproape, stăpâne. Dacă mergi călare pe Via Appia, în trei ceasuri ai şi ajuns în livezile din jurul Aridei. Treci de Aricia, mai călăreşti cel mult trei mile, apoi te abaţi de la calea principală spre stânga. O milă mai ai şi ajungi la Lanuvium. O, stăpâne, dacă ai ştii ce vii sunt pe-acolo! Cunosc bine locurile! Toamna să te rătăceşti prin partea aceea, când se culeg viile…

— Eşti sigur că Zuro e acolo?

— Un om de-al lui Gât Strâmb tocmai se înapoiase cu vestea sigură. E de speriat, stăpâne, ce de puşlamale are pe lângă el Gât Strâmb. Ăştia fură din tot Latium-ul şi cunosc toate locurile. Cum i-a mirosit a taleri graşi, şi-a şi pus pungaşii pe drumuri.

— Care e numele stăpânului?

— Nu-l ştiu, pentru că Gât Strâmb a zis că merge el până acolo. Vrea să mai ciupească ceva.

— O să primească mai mult decât se aşteaptă.

— Ştii ce-a spus Gât Strâmb, stăpâne? Că n-o să putem să-l scăpăm altfel decât furându-l. Gât Strâmb zice că, dacă îl plăteşti bine, ţi-l aduce în palmă, unde vrei tu.

— Mai întâi să-mi spui numele stăpânului! De ce să fac atâta zarvă, când pot să-l cumpăr? Am să dau mai mult decât lanistul Bartalus. Spune-i lui Gât Strâmb că îi plătesc să-mi spună numele stăpânului care, după câte bănuiesc, locuieşte aici, la Roma.

— Iar să-i mai dai aur?

— Asta nu te priveşte pe tine! Du-te şi spune-i ce ai auzit.

— Mă duc, stăpâne, dar nu pot să nu mă gândesc că tare rău e făcută lumea. Pungaşul ăsta câştigă o groază de taleri, iar eu care alerg de-mi tocesc picioarele până la călcâie…

— Ai să primeşti şi tu, dacă totul o să se termine cu bine.

— O, stăpâne, ce vorbe mari ai spus! Poate nu ştii că peste două zile au loc întreceri grozave…

— Du-te, Callistos! Ai să câştigi la curse ca şi data trecută.

— Era cât pe ce, stăpâne.

— Ştiu, ştiu... Mi-ai mai povestit de zece ori. Du-te unde te-am trimis!

Începu să se pregătească şi el pentru ospăţ. Din clipă în clipă se putea trezi cu lectica Arriei la poartă. Într-adevăr tocmai îşi punea în picioare sandalele pentru cena, fără călcâi, numai cu două barete în faţă şi una la spate, când i se spuse că Arria îl aşteaptă.

Deşi alergase într-un suflet până la Gât Strâmb, Callistos tot nu-l mai prinse acasă pe Timocles, deşi acesta îi promisese că-l ia şi pe el la ospăţ. Callistos ştia că după ce trecea miezul nopţii, când se auzeau cocoşii şi stăpânii erau în cel de-al doilea triclinium, golind cupele cu vin, sclavii triclinari se înfruptau serios din rămăşiţe.

Când ajunseră la ospăţ, mesenii erau lungiţi pe paturile din jurul mesei întinse de jur-împrejurul triclinium-ului. Sclavi cu părul lung şi ondulat, îmbrăcaţi cu toţii în haine de un albastru viu ca floarea de cicoare, începuseră să aşeze pe masă primele bunătăţi. Erau la gustatio – aperitivul – alcătuit cu cea mai mare pricepere, ca să stârnească pofta de mâncare.

Sosirea celor doi tineri fu întâmpinată cu un murmur de simpatie şi însuşi Silius, unchiul marelui comandant, îi întâmpină, arătându-le locurile păstrate. Timocles şi Arria îl cunoscură mai întâi pe Longinus.

— Sunt fericit, spuse Timocles lui Longinus, că am fost poftit în casa unui mare comandant de oşti. Despre faptele de arme din Dacia am aflat chiar din însemnările lui Traian.

Vorbise destul de tare ca să audă cât mai mulţi dintre meseni.

— Cum, se miră sincer Longinus, emoţionat şi fericit, chiar împăratul mă laudă în scrierea lui?

— Rânduri pline de avânt înfăţişează luptele pe care le-ai dus.

— Ştiu că ai cumpărat din Aegyptus un papirus minunat pe care ai copiat „De bello Dacico”, şi ceea ce-mi spui mă umple de bucurie.

Acest schimb de cuvinte făcu să crească simpatia mesenilor pentru tânărul grec. Se bucură de o atenţie deosebită şi din partea lui Longinus.

Deşi împăratul nu era în Roma, se zvonise că-l primise pe Timocles, că stătuse îndelung de vorbă cu el şi că îl invitase la viitorul ospăţ. Longinus ar fi fost bucuros să se împrietenească mai bine cu tânărul grec.

Arria şi Timocles aveau păstrat un mic pat, pe care se lungiră. Sclavii se grăbiră să le scoată sandalele.

Triclinium-ul era deosebit de frumos ornat. Ghirlande de flori viu colorate treceau dintr-o parte în alta, arcuindu-se pe deasupra meselor. Fiecare oaspete era îmbrăcat într-o vestis cenatoria în culori foarte vii, predominant fiind roşul şi albastrul. Îmbrăcămintea Arriei era roşie ca focul, scoţând şi mai bine în relief albul perlelor.

Prima surpriză a ospăţului fură ouăle, astfel ornate încât păreau nişte pui vii. Bucătari încercaţi făcuseră din felii de măsline ciocuri şi ochi, iar din mici ciuperci, aripi, încât fiecare ou părea că e gata să ciugulească foaia de nalbă pe care se găsea aşezat. Gazda fu mulţumită de murmurul de surpriză şi făcu semn spre triclinarcha – supraveghetorul – să-i grăbească pe sclavii care serveau, astfel ca fiecare mesean să aibă dinainte-i acest prim fel de mâncare.

Mesele erau aşezate de-a lungul pereţilor, pe trei laturi, iar în mijlocul acestei potcoave sclavii împinseră trei vase mari de lut ars, puse în altele mai mari, încât abia puteau fi urnite, deşi erau aşezate pe platforme joase, cu roţi. Primul era cu vin, al doilea cu apă călduţă, iar cel de al treilea – ceva mai mic, numit crater – era gol. Un sclav luă cu o oală cu toartă vin din primul butoi şi îl vărsă în crater, apoi turnă peste el două măsuri de apă călduţă, din cel de-al doilea vas. Alţi sclavi, fiecare cu câte un cyatbus – vas cu coadă mai lungă – luau vinul amestecat cu apă şi-l turnau în cupele oaspeţilor.

Longinus fu cel care ridică primul cupa şi se adresă invitaţilor:

— Oaspeţi dragi, să sorbim prima cupă a acestei mese în cinstea celui care prin curajul său ne-a adus pacea hotarelor: în cinstea împăratului. Obrăznicia barbarilor a fost înfrântă! Solii lor i s-au aruncat la picioare, cerşind pacea! Pe mulţi i-aţi văzut în Forum, cu capetele plecate. Dacă am oprit războiul înainte de vreme, datorită bunătăţii lui am făcut-o. Eu n-aş fi lăsat scutul, până când ultimul barbar n-ar fi fost răpus, chiar în bârlogul lui.

Goliră cu toţii cupele până la ultima picătură, şi numai sclavul care stătea la picioarele lui Timocles nu trebui să toarne alt vin în cupă. Cuvintele toastului îl înfuriaseră pe tânăr şi, cu orice risc, nu puse mâna pe cupă. Noroc că toţi priveau spre comandant. Toastul însă îi spori şi mai mult sentimentul că se află într-o ţară vrăjmaşă. Pentru el multe nu mai erau ca atunci când totul îl entuziasmase, îl copleşise. Acum, dimpotrivă, totul îl indigna.

Îşi amintea că la primul ospăţ la care participase se uitase îndelung, pe furiş, la solniţa de argint din faţa farfuriei, neştiind cu ce este plină. Îşi turnase oţet din avetabulum, pentru că şi ceilalţi îşi stropiseră cu el bucatele din faţa lor, se folosise cu stângăcie de cele două mappae, cu care descoperise că se putea şterge pe mâini,. dar care erau în aşa fel împăturite, ca nişte conuri, încât nu le bănuise rostul. Şi acum totul era de argint sau de aur: şi cupele, şi farfuriile, şi lingurile, dar nu-l mai impresionau.

La sfârşitul unui gustatio suculent, triclinarcha anunţă cena propriu-zisă, enumerând de pe o listă prima cena, altera cena, tertia cena, în sfârşit, toate felurile de mâncare ce urmau a fi servite, fiecare fiind primită printr-un murmur aprobator. Gazda se îngrijise ca musafirii să aibă o surpriză încă de la prima cena, şi de aceea îi invită în peristylium. Toţi se ridicară miraţi, deoarece niciodată nu se mai întâmplase ca musafirii să fie deranjaţi de la masă. Bănuiau că trebuie să fie vorba despre o surpriză şi, într-adevăr, aşa era. În peristylium fuseseră întinse plăci de marmură pe care ardea un foc puternic. Priviră miraţi vâlvătăile

întreţinute de doi sclavi pe care îi recunoscură imediat: erau doi daci. Toţi îi ştiau la Roma pe „bărboşi”, cu cămăşile lor lungi, despicate într-o parte, până spre şold şi legate la mijloc cu o cureluşă lată de un deget.

La un semn al celui care dirija buna desfăşurare a ospăţului, apărură alţi zece sclavi daci, fiecare având în braţe câte o mieluşică. Triclinarcha li se adresă astfel:

— Onorabilii oaspeţi vor servi la prima cena friptură făcută ca la barbari, pregătită chiar de ciobanii aduşi la Roma cu turmele lor cu tot.

Dacii stăteau cu feţele în pământ şi cu mieluşelele în braţe. Printre cei care întreţineau focul era un tarabostes şi triclinarcha anunţă asta ca un lucru deosebit.

— Căciuliţă din lână albă este dovada originii sale nobile.

Dacul îşi vedea mai departe de treabă, zgândărind focul, fără să înţeleagă ce se spusese despre el.

Dar invitaţii aşteptau să se mai întâmple ceva, şi se întâmplă. Dacii primiră poruncă să-şi facă datoria. Ei tăiară mieii şi îi înfipseră în ţepuşe lungi cu mânere de argint Flăcările se molcomiseră, dar mai rămăsese pe plăcile de marmură o spuză care dogorea la zece paşi Spre mirarea oaspeţilor, dacii băgară mieii în jar, cu blană cu tot, trăgând deasupra spuză. Nu se mai vedea decât grămada mare de jar, din care începu să vină mai întâi un miros înecăcios de lână arsă, care-i făcu pe unii să strâmbe din nas. Oare asta era surpriza?

Fură invitaţi în triclinium, să continue cena, până când va fi gata friptura.

Arria nu se putu stăpâni şi, lipindu-şi gura de urechea lui Timocles, îi şopti:

— E adevărat că aşa pregătiţi voi friptura?

El clătină capul a încuviinţare.

— Şi e bună?

— Ai să mănânci.

Audius Cestius, care făcea parte din ordinul cavalerilor, ridică şi el cupa şi toastă în cinstea gazdei, elogiind calităţile de comandant ale lui Longinus şi evocând luptele la care luase parte şi din care ieşise victorios.

Vanius, cel mai bun prieten al lui Longinus, ridică şi el cupa, amintind alte fapte şi merite, iar mesenii goliră şi de data asta vinul din cupe.

Lângă Timocles se aflau doi tineri care îl priveau cu invidie, atât pentru că o însoţea pe Arria, cât şi pentru succesele lui. Ce n-ar fi dat ei să poată fi primiţi de împărat şi să capete popularitate cu repeziciunea cu care o căpătase acest grec! Amândoi se pregăteau pentru înalte funcţii şi aveau planuri bune pentru a câştigă bunăvoinţa plebei. Unul dintre ei observase că Timocles nu prea bea şi se gândi că grecul nu vrea să se îmbete. Se socoti cu prietenul său şi îşi puseră în gând să nu-l lase în pace. Unul dintre ei, Vatinius, înălţă cupa şi, adresându-se lui Timocles, îi spuse:

— Bene tibi, bene te, vivat!

Timocles nu avu încotro şi îi răspunse, golind cupa toată, după cum era obiceiul. Al doilea ridică şi el cupa, după ce făcuse semn sclavului să umple paharul lui Timocles. Urându-i sănătate, îl obligă să golească a doua cupă.

Pe tăvi mari de argint, sclavii aduseră mieii scoşi din spuză. Dacii dezghiocară carnea din crusta formată deasupra. Un miros neaşteptat de plăcut se răspândi în triclinium. Rupseră bucăţi nu tocmai mici, mustoase, şi le puseră în faţa oaspeţilor, care, după ce adulmecară carnea cu ochii pe jumătate închişi, se grăbiră să muşte din hartane. Încă nu mâncaseră ceva mai bun! Între două înghiţituri, lăudară ideea grozavă a amfitrionului. Cel mai zgomotos era Caesius Nasica, cunoscutul petrecăreţ, despre care unii spuneau că a îmbătrânit în triclinium. Era nelipsit de la orice ospăţ. Ştia multe glume deocheate, le povestea cu haz, era la zi cu tot ce se întâmpla la Roma şi comenta în gura mare, mai ales spre sfârşitul chefului, după ce golea numeroase cupe de vin.

— Iată, strigă Caesius cu gura plină, aruncând la fiecare vorbă stropi spre masă, acum înţeleg mai bine de ce Traian, ca şi bătrânul Cato, îşi sfârşeşte toate hotărârile cu cuvintele „Aşa precum voi preface eu Dacia în provincie

romană!” Pot să jur că împăratul a mâncat asemenea friptură.

Gluma lui Caesius fu salutată prin nestăvilite hohote de râs.

— Ce păcat, Caesius, că Traian s-a lăsat înduplecat de rugăminţile barbarilor! îi răspunse Longinus. Nu mai era nevoie decât de un efort, pentru ca totul să se termine pe vecie. Să spună Timocles dacă nu-i aşa, că el cunoaşte jurnalul împăratului. Acum, ce-am făcut? Nici n-am terminat sărbătorile victoriei, că au şi început să vină veşti de nesupunere. S-au întâmplat acolo fapte care îndreptăţesc vorbele mele şi abia aştept sosirea împăratului, să i le spun. Jur pe numele lui Marte că războiul trebuie început şi dus până la capăt. Comorile Daciei vor ajunge la Roma, şi eu le voi aduce!

Oaspeţii cerură gazdei să nu mai servească la masă alte bunătăţi, ci să mai poruncească aruncarea sub spuză a altor miei.

— Am pregătit pentru voi prepeliţe fripte şi stropite cu sirop de miere, căprioară vânată anume, care azi-dimineaţă încă mai alerga prin păduri, păstrăvi şi mrene, aruncate de vii pe plita încinsă, stridii…

Fu întrerupt de vociferările mesenilor care, unul câte unul, se prinseră într-un cor condus de Caesius cerând „friptură dacică.” Gazda nu avu altceva de făcut decât să se lase înduplecată.

Ospăţul se schimbă într-un adevărat chef abia când trecură în cel de-al doilea triclinium, pentru a lua secundae mensae – desertul – unde îi aştepta grămezi de fructe, iar în farfurii brânză de oi bine sărată, să aţâţe pofta de băut. Sclavii aduseră şi prăjituri, de asemenea pişcătoare la limbă, ca să se poată bea zdravăn după ele. Pe o estradă, cinci cântăreţi din flaut, aleşi dintre cei mai buni, îi primiră cu o melodie de sunete înalte, parcă cereşti. Toţi cei ce intrau erau întâmpinaţi de un sclav care le punea pe cap o coroniţă din flori roşii şi galbene, ca şi cele din ghirlandele de deasupra meselor. Câţiva petrecăreţi cerură să se aleagă magister bibendi, şi toţi strigară numele lui Caesius

Nasica. Ştiau că el este cel mai priceput în a amesteca vinurile şi nu uita niciodată să ridice cupa, dând semnalul băuturii. Fu ales şi i se dădu, drept distincţie, o cupă de două ori mai mare, pe care erau gravate capete de mort, să-i amintească celui care bea că trebuie să se veselească, pentru că moartea pune repede capăt vieţii, lipsindu-te de tot ce ţi-a plăcut.

De pereţi erau atârnate opaiţe mari, cu cinci fitiluri şi cu bazinul din sticlă scumpă care imita rubinul.

Cum trecu de miezul nopţii, luarea-aminte a mesenilor fu atrasă de dulci sunete de chitară. Doi sclavi se apropiau ţinând o pânză de mătase întinsă, ca o cortină. În faţă păşea chitaristul, care cânta o melodie necunoscută celor de faţă. El se aşeză pe marginea unui scaun de piatră şi atunci sclavii lăsară cortină, în spatele căreia apărură trei dansatoare egiptene. Nu aveau decât pe şolduri o faşă de mătase, care se înnoda în faţă, atârnând spre genunchi. Părul negru, retezat pe frunte, şi mărgelele tăiate în formă de piramidă, pe care le aveau la gât, spuneau imediat de unde au fost aduse. Dansul lor era leneş, lasciv, cu unduiri de şolduri şi fremătări de nări.

La un semn al lui Longinus, sclavii suflară în jumătate din opaiţele agăţate de pereţi şi încăperea se cufundă într-o lumină nesigură. În colţul lor, dansatoarele păreau umbre care se zvârcoleau, sufereau şi explodau în gesturi de fericire.

Arta de bun petrecăreţ a lui Caesius abia acum se dovedea. El urcă lângă ele şi, cu paşii şovăielnici din cauza băuturii, repetă gesturile dansatoarelor, dând răspuns mişcărilor lor. Un hohot de râs acoperi sunetele chitarei. Dar asistenţa izbucni în adevărate strigăte de plăcere când Caesius, printr-un gest neprevăzut, trase de nodul eşarfei din jurul şoldului unei dansatoare, desfăcându-l. Ea îşi continuă mişcările lascive, iar Caesius flutură tulpanul în jurul lui, imitându-i gesturile.

Timocles profită de hazul general şi se ridică de lângă Arria, apropiindu-se de Silius, care tocmai se înapoia la locul său. Bătrânul senator râdea cu lacrimi.

— E plin de haz Caesius Nasica, îi spuse Timocles senatorului. El e sufletul ospăţului.

— Mă mir de unde mai scorneşte atâtea glume. El s-a îngrijit să aducă dansatoare.

— Sunt chiar din Aegyptus, venite anume pentru acest ospăţ?

— Sigur că da, se făli senatorul, încântat de mirarea din glasul lui Timocles.

— Trebuie să fi costat foarte mult.

— Mai mult decât îţi închipui.

— În schimb sunt pline de graţie. Au un farmec nou, cu totul altul decât cel al dansatoarelor cu castagnete din Hispania. Am să le chem şi la ospăţul meu. Trebuie să-l găsesc în toane foarte bune pe cămătar, până când îmi sosesc din Grecia staterii pe care îi aştept. Am avut noroc să întâlnesc un cămătar de treabă, care nu mi-a cerut dobândă decât trei la sută.

Silius tresări, aşa cum se aşteptase Timocles. Vorbele lui loviseră drept la ţintă.

— Numai trei la sută?! se miră, uitând de dansatoare şi de tot. Cine e nebunul ăsta?

— Un grec abia sosit la Roma, pe care-l cunosc din Piraeus. Grec fiind, oferă stateri greceşti.

Lui Silius tot nu-i venea sa creadă, deşi Timocles vorbea pe un ton firesc. Nu voia nici să dea impresia că spusele lui meritau atenţie. Oare grecul ăsta să nu ştie cât de mari sunt dobânzile la Roma, de spune atât de simplu că va lua bani cu numai trei la sută? El plătise treizeci, chiar mai mult. Pentru acest ospăţ Longinus promisese patruzeci la sută, ca să-i mai împrumute, asigurându-l că în chiar această toamnă războiul cu dacii va reîncepe şi că prăzile vor fi atât de mari, încât el, Longinus, va putea să cumpere toată Roma. Nepotul lui abia îl aştepta pe Traian să se înapoieze, pentru a-i arăta dovezile scrise primite de la oamenii lui, din Dacia, care-l vesteau că Decebalus se pregăteşte iar de război.

Longinus nu pusese niciodată bază pe această pace şi nu crezuse în supunerea acestui barbar îndărătnic. Veştile de acum erau limpezi: Decebal începuse să înalte iarăşi cetăţi.

— Eşti sigur că numai cu trei la sută?!

— Am vorbit foarte clar.

— Şi poate împrumuta mai mult?

— Oricât. E putred de bogat. Face negoţ în toată lumea. Corăbiile lui le găseşti la Tomis sau la Piraeus, la Brundisium sau la Ostia, la Alexandria sau la Sorgintium, din îndepărtata Hispania.

— Ce spui? E chiar atât de bogat? Şi ce negustoreşte?

— Orice vrei, aduce şi duce în toată lumea. Triremele lui urcă apele Nilului sau pe Danuvius, iar dacă aştepţi tocmai în Tyros, de pe celălalt mal al lui Pontus Euxinus, ai să-i întâlneşti şi acolo sclavii ridicând pânzele corăbiilor lui.

— Aşa bogat şi nu-l ştiu eu?! Cum spui că-l cheamă?

— Callistos, deşi nu este atât de arătos cum îl arată numele. Ca orice om putred de bogat, nu pune preţ pe toga cu care se îmbracă. E un libert îmbogăţit.

Silius îl luă de braţ pe Timocles, cu cel mai prietenos gest, şi îl trase afară din triclinium. Senatorul simţise un chilipir nemaipomenit pe care nu voia să-l scape. Se gândea că şi Longinus se va bucura auzind de acest cămătar cumsecade.

— Spune-mi, prietene, grecul ăsta împrumută şi pe un timp mai îndelungat?

— Ştiu şi eu?! Cred că da, mai ales dacă cei pe care îi împrumută sunt demni de încredere.

— Despre mine e vorba.

— O, atunci e sigur că da. Şi dacă, totuşi, numele senatorului Silius îi este necunoscut, ceea ce ar fi posibil, dat fiind faptul că a sosit de curând la Roma, sunt gata să te însoţesc şi să garantez cu numele şi averea mea împrumutul pe care-l ceri.

— Ai face una ca asta pentru mine? se entuziasmă senatorul, gata să-l îmbrăţişeze.

— De ce nu? Longinus este eroul pe care îl preţuiesc cel mai mult dintre comandanţii împăratului.

— Da, e un mare comandant.

— Am citit chiar în „De bello Dacico.”

— Şi unde crezi că-l putem întâlni?

— Aproape că nu există zi să nu-l vezi în Forum, în jurul statuii lui Venus, căreia el nu vrea să-i spună decât Aphrodita Anadiomena, al cărei protejat se consideră.

Silius intră în panică. I se părea că, întârziind, bogatul grec va afla care sunt dobânzile la Roma şi le va urca şi el, mai înainte de a ajunge să-i împrumute.

— Timocles, prietene, când mergem să-l căutăm pe acest Callistos?

Silius se mai temea ca grecul cămătar să nu audă că e lefter – cămătarii aveau legături între ei, cunoşteau situaţia fiecărui nobil din Roma. Despre Silius se ştia că a sărăcit şi bătrânul ar fi vrut să profite de garanţia pe cate i-o promisese Timocles.

— Mergi cu mine? aproape îl rugă.

— Sigur că da.

— Când?

— Într-una din zilele viitoare.

— Nu, nu aşa! Hai chiar mâine dimineaţă. Ne întâlnim către ceasul al cincilea din zi.

— După o noapte albă ca asta?

— Dormim câteva ore şi, după o baie bună, putem ieşi în Forum.

Timocles nu voia să-i lase impresia că primeşte imediat de aceea îl mai lăsă să aştepte cu gura căscată răspunsul.

— Mă trezesc atât de greu dimineaţa…

— La ceasul al şaselea eşti treaz, desigur, dar îl mai găsim oare pe Callistos?

— Aproape sigur.

— Atunci de ce şovăi?

— Vai de mine, să nu crezi una ca asta! Am prea multă simpatie pentru Longinus. Şi lui aş vrea să-i fiu de folos, aruncă el momeala, în treacăt.

— Da, şi lui? Să vedem… nu ştiu dacă el are nevoie să împrumute.

Bătrânul ştia că da şi se gândise că, după ce va încasa el staterii, o să-l trimită pe nepot. Era bun de stors grecul ăsta simpatic. Ce bine că se îndrăgostise de Arria şi că rămăsese la Roma.

— Atunci ne întâlnim la ceasul al şaselea.

— Lângă statuia lui Venus.

Lui Silius nu-i mai trebui nimic altceva. Se despărţi îndată de Timocles, dar îl mânca pur şi simplu limba, nu putea să nu-i spună şi lui Longinus. Îl luă de o parte pe nepot, povestindu-i ce vorbise cu tânărul grec. Timocles, de la locul lui, nu-i scăpă o clipă din ochi. Bănuise că bătrânul nu va avea răbdare să tacă până a doua zi.

Între timp, cheful se desfăşura după obiceiul cunoscut al mesenilor. De acum, mulţi dintre ei erau ameţiţi de băutură şi mâinile lor căutau apropierea sclavelor.

Pe Timocles îl scârbea dragostea fără de ruşine. Unii îşi luaseră sclavele pe paturi şi în timp ce beau şi mâncau, se lăsau mângâiaţi. Dansatoarele, rămase toate trei fără mătăsurile de pe şolduri, se mişcau şi mai aţâţător, în potcoava din mijlocul meselor. Una dintre ele sări chiar deasupra şi păşi în ritm printre cupe, ferindu-se de palmele care o căutau. Caesius îşi vărsă cupa de vin pe ea, dând această idee şi altora. Până când trecu pe deasupra tuturor meselor, egipteana făcu o adevărată baie de vin.

Un ţipăt scurt de femeie atrase toate privirile spre intrare. Apăruse un schelet de om, dansând. Era un sclav cu o glugă albă pe cap şi cu un fel de penula foarte strâmtă pe el, din pânză albă. Pe ea erau desenate, cu culoare neagră, oasele scheletului, dar atât de bine, încât. În lumina aceea nesigură chiar te puteai speria. După prima clipă de surpriză, toţi izbucniră în râsete. Da, gazda le amintea de moarte, îndemnându-i să bea şi să petreacă.

Scheletul dansă în ritm de chitară, făcând gesturi spre meseni, ca şi când ar fi vrut să-i ia cu el. Mai ales femeile scoteau ţipete scurte, ferindu-se înfiorate. Atunci se ridică în picioare Caesius, ţinându-şi cupa deasupra capului.

— Să bem, prieteni, moartea este aproape!

Goliră cu toţii cupele până la ultimul strop, dar înrăitul magister bibendi ridică iarăşi cupa. Moartea îl speria cel mai rău.

— Să mai golim o cupă, prieteni! Astăzi suntem toţi aici, fericiţi, cine ştie ce va fi mâine? Golind cupele, înfruntăm moartea!

Zicând aceste cuvinte, el începu să alerge după schelet, ţinând în mână o frigare pe care o smulsese de la un sclav. Lovi moartea năprasnic, furios, disperat. Toţi se bucurau de victoria lui Caesius asupra morţii. Îngrozit de spectacolul din faţa ochilor lui şi ameţit de băutură, bătrânul petrecăreţ înfipse frigarea în nenorocitul schelet, care, gemând scurt, se prăbuşi la pământ. Gestul fu salutat cu o explozie de bucurie, care creştea pe măsură ce nenorocitul sclav se zvârcolea iar pânză albă în care era înfăşurat se înroşea. Triclinarcha făcu un semn şi alţi doi sclavi traseră de picioare cadavrul, scoţându-l din sală. Cupele se ridicară şi fură pentru a treia oară golite, până la cel din urmă strop.

A doua zi, după ospăţul de la Longinus, o ploaie de mustrări se abătu asupra capului lui Timocles. Callistos era supărat foc.

— Bine, stăpâne, când e vorba de corvoadă mă găseşti totdeauna, iar la chiolhan dai tot de altul? Nu e prost Callistos că-şi toceşte picioarele umblând după toţi pungaşii Romei, cu frica-n sân? Crezi că e uşor să ai la tine atâţia taleri şi să te duci în mijlocul pungaşilor? Parcă tot simţeam un cuţit încercându-mi tăria pielii.

— S-ar fi convins că-ncearcă degeaba, Callistos. Cel mult şi-ar fi rupt cuţitele.

— Îţi vine să râzi, stăpâne. Mie însă nu, deşi mă bucur că te văd mai luminat la faţă. Spune, nu puteai să mă iei şi pe mine să-ţi port sandalele şi să-ţi umplu cupa? Sau pentru treburi uşoare nu sunt bun?

— Cum era să te iau cu mine, Callistos, cel mai bogat armator al Greciei, omul cu o mie şi una de trireme care străbat toate mările pământului? Să-mi umpli cupa tu, cel

mai generos fenerator, care nu iei dobândă decât trei la sută, în timp ce alţii jumulesc patruzeci?

Tu, suflet bun, care ai grijă de toţi bătrânii dezmăţaţi, după ce şi-au cheltuit averile la cursele de care? Puteam să fac una ca asta?

— Stăpâne, îţi râzi de mine! Râzi, dacă asta te înveseleşte.

— Cum poţi să rosteşti asemenea vorbe, Callistos? Triremele tale taie valurile în Mare Ibericum, şi în Mare Ligosticum, şi în Mare Tyrrenum, şi în Mare Adriaticum, şi în Mare Aegeum, şi în Pontus Euxinus, şi în…

— Stăpâne! Nu-ţi bate joc de firele mele de păr alb, care ar fi existat pe creştetul pleşuv. Chelia face să nu mi se vadă vârstă, dar tâmplele mele sunt cărunte. Oare asta e tot ce merită Callistos? Ăsta e cel mai bun răspuns pe care îl dai supărării mele?

— Altul, mai fericit, Callistos.

— Stăpâne, îngăduie-mi să mă duc la treburile mele.

— Aici sunt treburile tale, Callistos. Ascultă mai întâi ce am să-ţi spun, şi numai după aceea să faci pe bosumflatul. Aşează-te pe scaunul de colo.

Callistos îl privi cu ochii holbaţi a mirare. Un sclav invitat să stea în faţa stăpânului rămas în picioare?

— Să nu vadă ceilalţi sclavi, stăpâne! Şi aşa mă pizmuiesc că sunt în graţiile tale.

— Stai, când îţi poruncesc!

Se aşeză. Află pe îndelete tot ceea ce vorbise Timocles cu bătrânul senator.

— Şi eu… stăpâne… să mă dau drept cămătar?

— După cum foarte bine ai auzit. Ai venit de curând la Roma şi nu cunoşti dobânzile.

— N-o să creadă asta, ascultă-mă pe mine. Aseară era băut, dar azi, când o să se gândească mai bine, n-o să creadă. Şi dacă o să creadă azi pe jumătate, o să se gândească la ceva necurat. Şi dacă n-o să se gândească bătrânul Silius, o să se gândească Longinus, pe care îl ştiu că are minte cu carul.

Vorbele lui Callistos îl puseră pe gânduri. Nu cumva o dobândă atât de mică o să dea într-adevăr de bănuit?

— Tu abia ai venit la Roma şi nu ştii cum merge piaţa.

— Un om care e atât de prost încât să arunce staterii mai înainte să se intereseze cât poate să ia dobândă nu ajunge să strângă atâta avere. Ce face mai întâi un cămătar decât să întrebe de dobânzi?

— Trebuie să creadă, pentru că altceva nu avem de făcut decât să-l convingem. Numai să fii tu cu băgare de seamă, să nu te dai de gol. Tu trebuie să-l convingi. Şi nici nu eşti cămătar. Un libert îmbogăţit care îmi împrumută bani pentru că mă cunoaşte. Altele sunt afacerile tale.

— Am să-l conving, stăpâne, pentru că în capul meu pleşuv e multă minte. Am şi găsit ce să-i spun, mai bine-zis ce să-i spui tu, încât să creadă totul.

— La ce te-ai gândit?

— Afli îndată, dar cum să-ţi spun când în buzunar nu am nici un denar?

— Pungaşule!

— Păi, stăpâne, de când m-ai tot trimis la Gât Strâmb, oi fi învăţat şi eu ceva, că de aceea am capul atât de mare.

— Ai să-i pierzi şi pe ăştia la curse.

— După cât sunt de nenorocos, nu m-ar mira.

Luă punga cu denari, o cântări şi, după ce o ascunse bine, vorbi:

— Stăpâne, ştii de ce nu iau dobândă mai mare de la aceşti tocători de averi?

— De ce?

— Pentru că nu mă lasă bunul Dumnezeu, cel care a făcut cerul şi pământul, şi pe noi, oamenii!

— Eşti nebun, Callistos?

— Ce bine ar fi, stăpâne, să fie aşa! Cine e mai fericit decât un nebun, dar din păcate sunt un biet fugit dintr-o legiune, care a ajuns pe meleagurile…

— Lămureşte ce vrei să spui.

— Stăpâne, eu am avut un prieten, care în cele din urmă a ajuns să se închine noului zeu. Din ziua aceea n-a mai pus mâna pe cuţit sau pe armă şi n-a mai vorbit decât despre

iubirea aproapelui. Auzi prostie, stăpâne, să vorbeşti de dragostea dintre oameni tocmai în ziua de azi, când unul îl trage pe sfoară pe celălalt mai rău ca niciodată! În sfârşit, stăpâne, din toată prostia lui, am înţeles că, creştinii ăştia nu vor să împileze pe nimeni, nu se bucură de avere, nu le pasă dacă au la masă un fazan fript sau câteva ciuperci perpelite pe jar. Silius şi Longinus nu se poate să nu ştie ce credinţă au creştinii, că doar se vorbeşte din ce în ce mai mult despre catacombele lor, din afara zidurilor cetăţii. Când stai de vorbă cu ei, dă-le de înţeles că aş fi căzut în această nouă credinţă şi că nu mai jecmănesc oamenii de frica lui Dumnezeu.

— O, pungaş bătrân, nici că se putea ceva mai bun! zise fericit Timocles, aruncându-i o nouă pungă cu denari.

— Aşa e, stăpâne, că m-am gândit bine?

— Trăiască Gât Strâmb, care a reuşit într-un timp atât de scurt să facă dintr-un pungaş prost unul deştept!

Callistos se bucură şi el de bucuria lui Timocles şi puseră amândoi la cale întâlnirea cu Silius, lângă statuia zeiţei Venus.

După figura pe care a făcut-o Silius în clipa întâlnirii, Timocles şi-a dat seama că bătrânul cavaler nu se prea aştepta să-l vadă. L-o fi crezut băut când i-a vorbit despre acel chilipir. Senatorul venise mult mai devreme la locul hotărât, îmboldit şi de Longinus. Comandantul, după ce îşi limpezise capul de băutură, şi după ce îşi asigurase faima de om cu avere – aşa credea el, pentru că invitaţii ştiau mai toţi adevărul – se trezise în minte cu noianul de gânduri, deloc vesele, ale situaţiei lui materiale disperate. Costase ospăţul, costaseră dansatoarele – despre care se şi vorbea în toată Roma –, costase vinul şi vânatul pe care-l devoraseră spre ziuă, după ce mesenilor le mai trecuse pofta de friptură dacică. De aceea primul lui gând fu la ceea ce îi spusese senatorul în toiul petrecerii. Oare să fi fost adevărat, sau grecul ăsta despre care se vorbea atâta era un fanfaron care nu ştia ce trăncăneşte după ce bea o cană de vin?

Timocles aranjase cu Callistos să nu apară prea repede. După ce se va întâlni el cu Silius, să mai aştepte ca la o jumătate de ceas, să-l fiarbă bine pe senator, şi apoi să le iasă în cale. Simţea o mare plăcere la gândul că o să-i spună, din când în când, că o fi plecat cămătarul din Roma. Voia să-l vadă perpelindu-se. Şi aşa se şi întâmplă. Silius îl întreba la fiecare cinci paşi:

— Nu-l vezi? Încă nu-l vezi? Să nu fie pe undeva pe-aproape. Hai şi mai încolo, că doar n-o sta lipit de statuie.

— Vine el, nu cred că o fi plecat din Roma!

— Era vorba să plece? întrebă, pierit, senatorul.

— Nu, dar parcă nu ştii cum sunt oamenii ăştia? Afacerile îi cheamă de colo-colo, încât nu stau într-un loc decât atâta timp cât nu sunt chemaţi în altă parte.

— Poate că nu a plecat…

— Sau o fi… Dar asta nu ştiu dacă se cade să ţi-o spun.

— Spune, nu mă face curios!

— Numai dacă îmi juri că n-ai să mai vorbeşti nimănui ce auzi de la mine.

— Jur.

— Dealtfel nici nu sunt atât de sigur.

— Spune, spune!

Se apropie de urechea lui şi-i şopti:

— Ştii de ce cred că nu ia dobândă prea mare grecul ăsta bătrân?

— Nu pot să-mi închipui.

Timocles se uită în jur, ca şi când urma să-i mărturisească o mare taină:

— Mi se pare că e creştin. El n-ar mărturisi-o nimănui, dar am auzit de la altcineva. Ai aflat ce-i învaţă noua credinţă pe adepţii ei?

— Am auzit eu ceva!

— Să se umilească, să nu împileze alt om, să nu înşele, să nu se bucure de nenorocirile altuia. De aceea dă el banii aproape fără dobândă, convins că aşa îşi slujeşte zeul.

— Eee?! Auzi prostie?! Dar ce-mi pasă de motivele lui?

— Să nu cumva să dai de înţeles că ai aflat ceva. Ştii cât sunt de prigoniţi şi...

— Pe marele Jove, am oare vreun interes să mă port ca un nătărău?

— Uite-l!

Silius tresări, de parcă ar fi primit un picior în spate.

— Unde? Care-i?

— Cel de colo, îmbrăcat modest.

— Cel pleşuv? De lângă statuie?

— Da. Ştii că ei nu pun preţ pe ceea ce îmbracă. Priveşte-l! Poţi să spui că arată ca un om care nu poate trage după el aurul pe care-l are?

— Nu arată, jur pe tot Olimpul că nu!

Callistos avea o mutră atât de caraghioasă, în chip de cămătar, că puteai să te prăpădeşti de râs. Se tot făcea că nu-l vede pe Timocles, până când acesta îl strigă:

— Hei, Callistos, sunt fericit că te văd sănătos!

— Şi eu mă bucur, tinere Timocles, şi îţi invidiez anii puţini. Singura avere pe care n-o putem păstra.

— De ce te plângi? Pe măsură ce ai pierdut din ani, ai câştigat în avere. Dacă vrei, poţi dormi în pat de aur.

— Omul trebuie să fie modest, Timocles! Să nu râvnească mai mult decât are! Când ne urcăm la cer, luăm ceva cu noi?

Timocles îi făcu pe ascuns semn lui Silius, care voia să-i sublinieze senatorului părerea că bătrânul cămătar e creştin.

— Ai mare dreptate, Callistos, această înţelepciune de multe necazuri ne-ar scuti, dar omul este numai dorinţe şi greşeli, iar viaţa noastră îi dă nenumărate prilejuri să nu le poată ocoli.

— Aşa este, Timocles, aşa este. Omul uită măsura raţiunii, lăsându-se pradă simţurilor!... Dar ce te-aduce pe aici, frumosule tânăr?

— Chiar pe tine te căutam.

— M-ar bucura să ştiu că ţi-ai amintit de mine, fără să ai nevoie de mine.

— O, Callistos, cum ghiceşti gândurile oamenilor. Ştii de acum că o nevoie m-a făcut să te caut. Mă cunoşti de mulţi ani şi ştii cine sunt.

— Îl cunosc, mai ales, pe tatăl tău.

— Mă străduiesc să fiu demn de numele lui, prin tot ceea ce fac. Am venit aici adus de afacerile pe care le ştii.

— Mai cari papirus peste mări şi ţări?

— Asta ştiu să fac.

— Nobil negoţ. Eu duc şi aduc tot ce este pe lumea asta. Nu cumva ai pierdut vreo triremă încărcată pe care o aştepţi aici?

— Nu, Callistos. Neptun mi-a fost întotdeauna prielnic. Dar am nevoie, totuşi, să împrumut ceva stateri de la tine.

— Nu cumva te-a furat viaţa destrăbălată?

— Fii liniştit, prieten al tatălui meu! Nevoile negoţului mă fac să-ţi cer împrumut.

— Atunci îţi voi da cât îmi ceri.

— Îţi sunt recunoscător, Callistos. Dobândă e aceeaşi sau ai mărit-o?

— Niciodată n-am luat mai mult de trei la sută.

— Atunci pot să fiu liniştit. Dar iată că mai am o rugăminte. În faţa ta este senatorul Silius, de care poate ai auzit.

Ştiindu-şi faima, senatorul se rugă în gând să nu fi auzit, şi Callistos mărturisi, spre ruşinea lui, că nu-i cunoaşte numele.

— Eu am sosit de curând la Roma şi duc o viaţă atât de retrasă. Sunt fericit că am prilejul să stau de vorbă cu un nobil senator.

— Bătrâne Callistos, am venit împreună ca să garantez cu propriul meu nume un împrumut pe care nobilul Silius vrea să-l ia de la tine.

— Cuvintele tale sunt pentru mine cea mai bună garanţie, deşi într-o afacere ca asta numai ceea ce este scris rămâne de căpetenie.

Timocles îl lăudă pe Silius, spunându-i că e unul dintre cei mai respectaţi nobili ai Romei, că în Senat cuvântul lui are o mare greutate, ajungând, în sfârşit, să-i amintească şi

cel mai de seamă lucru, că este unchiul marelui comandant Longinus. Această din urmă veste părea că-l interesează în cel mai înalt grad pe cămătar.

— O, marele Longinus? Ştiu, ştiu! Corăbiile mele urcă pe Danuvius până la Viminacium. Numele lui Longinus este pe buzele tuturor acolo.

Pentru că grecul avea stateri de aur, Silius ceru un împrumut de 1 000, ceea ce însemna o sumă respectabilă. Callistos se învoi şi rămase ca a doua zi senatorul să vie cu papirus scris, iar el să aducă staterii.

De bucurie, Silius îi pofti la el, dar grecul se scuză, spunând că nu poate să-şi lase unele treburi. Şi apoi era o zi în care el nu mânca şi nu bea până nu apunea soarele. Senatorul nu insistă şi plecă fericit, însoţit de Timocles, căruia îi mulţumi din tot sufletul. Tânărul îi spuse că trebuie să se întâlnească peste o jumătate de oră cu Arria şi îşi luă şi el ziua bună de la senator. Silius atât aştepta. Alergă într-un suflet la Longinus, să-i spună vestea cea mare.

Timocles avea însă altele de făcut, înainte de a se lăsa întunericul. Bietul Callistos nici nu-şi terminase bine rolul de cămătar, că trebuia să joace un altul. Cu denarii în mână, urma să se ducă la stăpânul lui Zuro şi să încerce, oferind oricât, să-l cumpere.

— Să dai îndoit de cât au dat cei doi lanişti.

— O să se sperie.

— Nu-i nimic!

— O să mă întrebe de ce vreau neapărat să-l cumpăr. O să se mire că pe sclavul ăsta se bat atâţia să-l aibă.

— Spune-i că eşti şi tu lanist, sau că vrei să deschizi o şcoală de gladiatori şi să te faci lanist. Spune-i orice vezi că e gata să creadă.

— Stăpâne, de ce nu te duci tu şi mă bagi pe mine, un bătrân păcătos de aproape cincizeci de toamne? Nu te gândeşti la picioarele mele?

— Callistos, ai început să mă jupoi! Nu mai faci cea mai mică treabă fără răsplată.

— Stăpâne, Gât Strâmb e de vină. Ultima dată mi-a spus că numai nebunii aleargă pe degeaba şi de aceea te-a jecmănit el aşa.

Acum mă jecmăneşti şi tu.

— O, stăpâne, este adevărat, dar de unde din altă parte să storc şi eu câţiva denari? Acum e timpul să strâng, mărturisi cu mare sinceritate bătrânul sclav – că după ce ne-om întoarce la Sarmi, n-ai să te mai uiţi la mine şi am să primesc doar o lefşoară amărâtă de instructor.

— Măcar de i-ai păstra, numai că-i prăpădeşti pe toţi la curse. Câţi ţi-au mai rămas din cei căpătaţi până acum?

— Nu ştiu, stăpâne, nu i-am numărat.

— Nu mai ai ce număra. Poftim, şi acum, şterge-o din faţa ochilor mei!

Peste două ceasuri, Callistos se înapoie cu buzele umflate. Nu făcuse nimic.

— N-am putut să-l hotărăsc, stăpâne. I-am dat cât mi-ai spus – adevărul era că încercase să oprească ceva şi pentru el din aceşti bani –, i-am spus că sunt lanist, că… În sfârşit, degeaba, pentru că el a şi semnat vânzarea. Mâine dimineaţă, cel mai târziu poimâine, Zuro o să ajungă în şcoala gladiatorilor. Stăpânul abia aşteaptă să scape de el, zice că îl ţine în lanţuri, ca să nu-l piardă. E adevărat ce ne-a spus Gât Strâmb.

— Dacă aşa n-a mers, o să-l luăm în alt fel. Aleargă la…

— Iar, stăpâne?

Aleargă la Gât Strâmb şi spune-i să ne aştepte, la noapte, cu câţiva oameni în afara oraşului, dincolo de Porta Appia. Să aducă şi doi cai în plus. Nu te tocmi cu el. Cât cere, atâta să-i promiţi.

De data asta Timocles vorbise cu atâta seriozitate, încât Callistos nu mai încercă să-l stoarcă de un singur as măcar.

După ce se lăsă întunericul, Timocles şi Callistos, fiecare cu câte o penula ieftină, se furişară pe poarta din spate a casei şi porniră grăbiţi. Trecură Rivus Herculaneus şi apucară pe Via Appia, până la poarta oraşului în afară, spre Aricia, la o milă depărtare, trebuia să-l întâlnească pe Gât Strâmb cu oamenii lui.

Pungaşii îi aşteptau nerăbdători.

— Ăsta a fost la Zuro şi l-a văzut în lanţuri, arată Gât Strâmb spre un pungaş cu a cărui mutră puteai speria copiii şi ziua. Haideţi, că avem mult de mers.

Pungaşii călăreau foarte bine, aşa că se aşternură pe o goană nebună. Pe la ceasul al şaselea din noapte, trecură prin Aricia, dar nu toţi o dată, ci doi câte doi, să nu trezească bănuieli. O jumătate de ceas după aceea erau în apropierea locului şi, puţin mai târziu, cel care cunoştea drumul ridică braţul, făcându-le semn să oprească.

— Acolo! arătă el spre o villa rustica aşezată pe o coastă de deal şi înconjurată din trei părţi de o pădurice deasă, dar tânără.

Descălecară. Gât Strâmb se înţelegea cu hoţii lui numai din semne scurte şi precise. Un singur deget îndreptat într-o anumită parte era de ajuns ca cei cărora li se adresa să ştie ce au de făcut. Se împărţiră în două cete şi înaintară.

Timocles mergea alături de Gât Strâmb, şi când vru să-l întrebe ceva, pungaşul îl săgetă cu o privire care îi îngheţă vorbele pe buze. „L-a furat nu se vorbeşte”, gândi el, ascultând de porunca din privirea şefului. Ar fi vrut să-l întrebe cine locuieşte în villa aceea, dacă nu-i vor întâmpina cei dinăuntru, dar se părea că pungaşul care fusese în recunoaştere îşi cunoştea bine meseria şi adusese toate ştirile de care aveau nevoie. Gât Strâmb mergea la sigur. Deşi nu văzuse aceste locuri în viaţa lui, se descurca de parcă pe aici ar fi copilărit, dovadă că i se descrisese totul cu multe amănunte.

În faţă era clădirea propriu-zisă în care locuiau stăpânii, când veneau să petreacă în aer liber un timp oarecare, iar în spate, dincolo de peristylium, începeau camerele sclavilor, care şi ele dădeau spre o curte interioară, pe care o închideau din trei părţi.

În această curte a sclavilor se putea intra şi printr-o poartă din spate, atât de mare încât să poţi ieşi uşor cu un car încărcat cu marfa pentru piaţă.

Gât Strâmb arătă spre acea poartă şi coborâră în pas repede. Ascultară dacă dincolo de ea se aude ceva, apoi doi pungaşi se aplecară, iar al treilea se urcă pe spinarea lor. Al patrulea se căţără pe spinarea celui de-al treilea şi ajunse până deasupra porţii. Nu i-a fost deloc greu să coboare dincolo şi, puţin după aceea, bârnă groasă care stătea de-a curmezişul fu dată, fără zgomot, la o parte. Intrară şi se strecurară pe lângă ziduri, aproape lungiţi pe burtă, ca să nu fie zăriţi din camere. La a treia fereastră, hoţul care fusese în recunoaştere se opri şi se chiondărî înăuntru, încercând să vadă prin întuneric.

— Îl cunoşti? i se adresă Gât Strâmb lui Timocles.

— Sigur că da.

— Strigă-l încet, să nu se sperie. De aici, din fereastră.

Cu glasul nesigur de emoţie, Timocles îşi chemă şoptit prietenul. O dată, de două ori! La a treia strigătură auziră zgomotul unui lanţ, apoi glasul lui Zuro care întrebă, în limba dacă:

— E cineva?

— Eu sunt!... Nu scoate o vorbă! îi răspunse Timocles. Vino la mine!

— Sunt înlănţuit!

— Ia-ţi greutatea în braţe şi vino!

— Sunt prins de perete.

Timocles crezuse că de lanţurile lui atârnă greutatea care face ca sclavul să nu poată fugi. Stăpânul fusese mai prevăzător şi-i legase lanţurile picioarelor de un belciug zidit în perete.

Gât Strâmb ştia asta, sau în orice caz fusese prevăzător, deoarece unul dintre pungaşi scoase din sân o rangă scurtă, de fier. Intră în cameră urmat de un al doilea. Timocles începuse să se obişnuiască cu întunericul, astfel că-i văzu ce fac. Băgaseră fierul în belciug şi îl răsuceau, slăbindu-i.

— Mai repede! porunci Gât Strâmb.

Zgomotul făcut de răsucirea belciugului trezi din somn sclavii care dormeau alături. Bănuiră imediat că Zuro încearcă să fugă, ajutat de alţi câţiva, şi nu avură curajul să

iasă din casă. Începură să ţipe, pentru că stăpânul ar fi fost necruţător cu o astfel de faptă, şi ar fi ispăşit-o cu toţii. Legea îi pedepsea pe toţi sclavii pentru fapta unuia. De curând se auzise că un sclav îşi înjunghiase stăpânul şi alţi douăzeci fuseseră omorâţi. Degeaba au plâns şi s-au jurat cu toţii că n-au ştiut nimic, cei care i-au acuzat au susţinut că nu se poate ca vreunul dintre ei să nu-l fi auzit vreodată pe făptaş vorbind urât despre stăpân. Fuga lui Zuro ar fi însemnat pedepsirea lor cruntă.

— Mai repede! strigă Gât Strâmb la cei care încercau să tragă belciugul din perete.

— Acum e gata!

Sclavii strigau din casă, iar pungaşii îi ameninţau cu cuţitele şi cu săbiile.

Administratorul acestei villa era un libert pus pe îmbogăţit, hapsân şi crud, care auzind gălăgia şi bănuind că Zuro vrea să fugă, înşfăcă sabia şi apăru. Dar Gât Strâmb nu era degeaba unul dintre cei mai mari pungaşi de cai ai Romei. El prevăzuse apariţia libertului şi trimisese un om să-l aştepte. Între cei doi începu o luptă pe viaţă şi pe moarte, din care numai pungaşul putea ieşi învingător, deoarece libertul de mult nu mai mânuise sabia. Pentru că Timocles le ceruse să nu facă moarte de om, pungaşul mai mult îl hărţuia, încercând să-l dezarmeze, ceea ce reuşi.

— Dacă nu spui sclavilor să tacă, te străpung! îl ameninţă, proptindu-i vârful săbiei în piept.

— Tăceţi din gură! strigă gâfâind libertul, fiindu-i scumpă viaţa.

Încercară degeaba să tragă inelul din perete, pentru că se răsucea, dar nu ieşea. Înfuriat, Gât Strâmb îi porunci libertului să ceară sclavilor o daltă şi un ciocan, şi cu ajutorul lor tăiară lanţul.

Timocles îşi îmbrăţişă prietenul şi se cutremură când îl simţi subţire şi slab. Nu mai era flăcăul puternic pe care îl întâlnise la înapoierea de la Roma. Se topise carnea pe el.

— Haide! îl împinse hoţul pe libert, îndemnându-l să încalece.

— Unde mă duceai? Oi mihi! Nu mă omorâţi! Nu fac nimic rău! începu el să se tânguiască, împotrivindu-se.

— Nu-ţi fie teamă! îl linişti Gât Strâmb. Te luăm o bucată de drum, ca să nu vorbeşti prea repede şi să pui pe cineva să ne ia urma.

— Jur să nu fac nimic!

— Gura! încalecă!…

Timocles îşi trase pe ochi gluga care îi atârna pe umeri şi se apropie de libert.

— Lasă-l puţin! Vreau să termin şi eu o socoteală cu el. Tine punga asta, îi spuse, aruncându-i preţul pe care urma să-l ia stăpânul lui Zuro de la lanist. Atât a vrut stăpânul pe el, atâta îi dau. Să nu cumva să opreşti o parte, că…

— Nu… Jur pe numele lui Jove că nu!…

— Să ştii că am să aflu. Acum încalecă şi hai cu noi, că nu păţeşti nimic! Porunceşte sclavilor să stea liniştiţi în camere, până la înapoierea ta.

Libertul dădu poruncile cerute şi încălecă, pentru că ceva din glasul celui care i se adresase îl liniştise. Era convins că el nu este de teapa pungaşilor şi că se slujeşte numai de ei. Cine ştie ce o mai fi şi cu sclavul ăsta!

Când ajunseră în Via Appia, Gât Strâmb, care mergea în frunte, nu o apucă spre Roma, ci în partea opusă. După ce mai merseră vreo jumătate de milă, îi porunci prizonierului:

— Du-te acasă şi stai liniştit! Dacă aflu că ai dat de veste până mâine în zori, să ştii că ne mai vedem noi. Mâine să te duci să te plângi stăpânului. Ai auzit?

— Da… mă duc acasă…

— Şterge-o!

N-a aşteptat să-i spună de două ori.

După ce dispăru, Gât Strâmb porunci întoarcerea spre Roma. Numai Timocles, Zuro şi Callistos intrară în oraş pe poarta pe care ieşiseră, pungaşii rămaseră să dea un ocol şi sa se strecoare câte doi, pe altă poartă, prin Piaţa Praestina.

Se despărţiră după ce Gât Strâmb primi şi el o pungă de aur, preţul tocmit pentru treaba făcută.

Când ajunseră acasă, feriţi de ochi străini, prietenii se îmbrăţişară şi îşi povestiră prin câte trecuseră. Vorbeau pe şoptite, în camera rămasă în întuneric Timocles vedea din când în când sclipind, umeziţi de ciudă, ochii prietenului.

— Să-l ucizi, Dadas! Să-l ucizi! gemu el. O picătură din licoarea lui Vezina îi curmă zilele!

— Până atunci mai avem încă multe de făcut! Când am venit aici, primul meu gând era să te găsesc. Acum vin altele la rând.

— Eu ce să fac?

— Nimic, Zuro, nimic. Stai ascuns în camera asta, să nu te vadă nici un sclav. Voi da poruncă aspră ca nimeni să nu pătrundă aici. Din sclav în sclav, nici nu ştii cum umblă vorba la Roma, şi mâine chiar ne-am trezi cu pretorienii în poartă. Mănâncă şi prinde putere, că nu se ştie dacă nu vom avea nevoie de ea. Suntem în inima duşmanilor şi în orice clipă putem fi daţi de gol.

— Să stau aici, fără să fac nimic?

— Până când am să pun la cale fuga ta spre Sarmi. Poate că am să te trimit la Ostia, pe corabia cumpărată, după cum ţi-am spus. Nu te speria, că n-ai să te îngraşi prea mult stând degeaba. Cel mai de seamă lucru este ca nimeni să nu te bănuiască aici. Totul s-ar duce de râpă. Şi acum, hai, lungeşte-te şi trage un pui de somn, că ţi-o fi ajungând pentru noaptea asta.

Chiar a doua zi, însă, era să se întâmple ceva cu totul neprevăzut, care ar fi putut schimba dintr-o dată soarta celor doi prieteni. Timocles şi Zuro mai dormeau, după noaptea albă, când în vestibulum apăru Silius, trimis cu noaptea în cap de Longinus. Comandantul încă se mai îndoise de vorbele unchiului, dar când acesta venise şi-i spusese că a aranjat totul şi că va primi un împrumut cu o dobândă atât de mică, devenise nerăbdător să-l cunoască pe grec. Îl trimisese la Timocles atât de dimineaţă, cu rugămintea ca acesta să se ducă şi să aranjeze să primească amândoi împrumuturile, în aceeaşi zi.

Un senator să străbată Roma înainte de ceasul al treilea era un fapt cu totul neaşteptat, şi lecticarii se întrebau ce i s-o fi întâmplat stăpânului lor.

Degeaba încercă portarul să-l oprească, pentru că Silius, după ce îi spuse cine este, porni spre atrium, ţinând-o întruna:

— Anunţă-l pe stăpânul tău că-l caută senatorul Silius! Grăbeşte-te, dacă vrei să nu pun lecticarii să te biciuiască aici chiar!

Scandalul fu auzit mai întâi de Callistos, care se grăbi să vadă ce se întâmplă. Când dădu cu ochii de Silius, se făcu nevăzut.

Când Timocles află cine îl caută, sări ca ars:

— Ce vrea la ceasul ăsta?

— Ce să vrea, stăpâne? I-a mirosit a aur bun şi ieftin, şi se grăbeşte să nu scape pleaşca. Poate crezi că e vreun gogoman bătrânul acesta petrecăreţ?

Callistos ghicise motivul pentru care Silius se trezise atât de devreme.

— O, prieten drag, îl întâmpină senatorul, ştiu că ceasul e nepotrivit, dar Longinus m-a trimis cu o mare rugăminte la tine.

Timocles se gândi că senatorul avea mare nevoie de el, dacă îi numea prieten drag. Era mai bine, pentru că planul lui pe asta se baza.

— Te-am smuls din braţele vreunei frumoase? chicoti bătrânul, bătându-l prieteneşte pe umăr. Ei, ei, când eşti tânăr, nici nu ştii când se face ziuă! Pari nedormit, dar vesel, ceea ce mă face să cred că n-ai pierdut noaptea fără folos.

— E chiar aşa, dar cine poate pune stavilă tinereţii?

— Viaţa trebuie trăită, să ştii de la mine, Timocles! Lasă stoicilor filozofia, iar nouă viaţa, încheie, râzând poznaş.

După acest început, pe care Silius îl făcuse cu gândul ascuns de a câştigă bunăvoinţa lui Timocles, îi mărturisi de ce a venit cu noaptea în cap. Tânărul grec se arată atât de binevoitor, încât bătrânul fu gata să-l îmbrăţişeze, jurând în acelaşi timp că de mult nu mai întâlnise un om de ispravă

ca el. Timocles îi promise că va veni cu Callistos la Longinus, către ora a şasea din zi.

— Îmi aduce şi împrumutul despre care am vorbit?

— O, sunt sigur că-l va avea la el!

Această ultimă asigurare îl linişti pe deplin, iar senatorul porunci lecticarilor să alerge cât pot de repede la Longinus.

După ce făcură haz pe seama senatorului, Timocles îi spuse lui Zuro:

— Prietene, toată întâmplarea asta te lasă fără barbă.

Zuro se posomori. Orice ar fi fost gata să facă, numai să-şi taie barba, nu. I se părea că rămâne în pielea goală.

— De ce să-mi tai barba?

— E primejdios să mai rămâi o clipă cu înfăţişarea asta de dac. Tot o să te vadă cineva în cele din urmă şi dăm de bănuit. Venirea pe neaşteptate a lui Silius m-a speriat.

— Trebuie neapărat?

— Trebuie, Zuro! Ai nevoie de o altă înfăţişare. Uită-te la mine. M-ai fi recunoscut, dacă nu m-ai fi ştiut atât de bine? Dintr-o povară, pe care nu ştiu cum s-o ascund, ai să ajungi un ajutor de care am mare nevoie. O togă elegantă are să facă din tine un prieten cu care pot ieşi în lume. Am nevoie de tine, Zuro. Ne apropiem de clipa cea mare şi neprevăzutul ne poate întâmpina la tot pasul. Dacă Decebal ar fi aici, ţi-ar cere să faci acest sacrificiu. Ştiu... ştiu că ai fi în stare de multe, numai să poţi păstra barba asta frumoasă, dar o să crească ea, când vom ajunge acasă.

Îl bărbieri Callistos, iar Timocles îi pregăti o togă elegantă, din stofă fină, albastră ca şi ochii lui. Când Zuro se privi în oglindă, nu se mai recunoscu.

— Nu ştiu cum să mă port, când arăt aşa.

— Ca şi mai înainte, Zuro, prietene. Nu te gândi nici o clipă că eşti altul. Dar ca să fii, într-adevăr altul, îţi mai trebuie ceva.

— Ce?

— Spune, Callistos, de ce mai arii nevoie?

— De nume, stăpâne!

— Ai auzit? îţi trebuie un nume şi după aceea mergi cu noi la cel mai bun prieten al tău.

— Prieten?! Cine?

— Longinus, comandantul de la Viminacium. Nu-ţi vine să crezi, dar tu eşti asociatul lui Callistos la negoţul pe care îl face în Dacia, şi ai venit cu vestea tristă că afacerile nu mai merg. Dar am să-ţi mai spun eu amănunte. Callistos le ştie pe ale lui. Cum să-l cheme, grecoteiule, pe Zuro al nostru?

— Tot grec, stăpâne?

— Se înţelege. Sau... poate fi altceva, un nubian, un ilir sau un celt.

— Atunci să-i spună Synda, stăpâne, că e frumos. Cunosc eu unul cu numele ăsta şi e din Iliria.

— Synda să fie! hotărî Timocles. Dar să nu-l uiţi. Şi să ştii că din clipa asta, n-ai voie să mai pomeneşti vreun nume adevărat. Nu-l auzi pe Callistos cum îmi spune stăpâne din două în două vorbe? Acasă e sclavul meu, iar la Longinus un mare cămătar şi negustor. O, Synda, prietene, îl admiră Timocles, cine o să-ţi reziste în această Romă?

Arăta ca un tânăr roman energic, călit pe câmpul de luptă, ars de soare şi bătut de vânt. Ochii lui albaştri îşi aprinseseră culoarea după a togii. Obrazul, mai palid din cauza bărbii, îi dădea o înfăţişare şi mai ciudată.

— Sa ne grăbim, Longinus e nerăbdător. Comandanţii nu ştiu să aştepte.

— Şi mai ales când e vorba de aur! adăugă Callistos.

Timocles luă din cufăr pungile cu bani de aur dinainte număraţi şi îi dădu lui Callistos, care îi şi vârî în sân, ca un adevărat cămătar. Gestul lui era firesc, pentru că iubea cu adevărat aurul. Dacă îl arunca, totuşi, era numai pentru că erau altele pe lume pe care le iubea şi mai mult.

— Ţine şi acest papirus, pentru act, şi să fii cu băgare de seamă ce scrii.

— Lasă, stăpâne, dacă şi Callistos o mai fi prost! Şi chiar prost dacă aş fi, când ai în sân atâta aur, simţi cum te deştepţi. Aurul poleieşte şi prostia, de o face să strălucească mai abitir ca soarele.

— Lasă înţelepciunile şi hai să mergem!

Longinus, parcă neîncrezător, îl scruta cu atenţie deosebită pe bogătaşul Callistos. Nu i se părea demn de numele lui să stea mult de vorbă cu un cămătar, dar nici afară nu putea să-l dea, mai înainte de a termina treaba. Văzându-se cercetat cu atâta atenţie, Callistos, intră la idei. El nu ştia că gândurile marelui comandant erau cu totul altele decât credea el. Se gândea că Roma s-a umplut de liberţi şi plebei înavuţiţi, că un nobil nu mai are cu ce să-şi ducă viaţa pe care o merită, pentru că ei învârt tot felul de afaceri şi storc aur şi din piatră seacă, de multe ori de pe spinarea celor din rândul cavalerilor sau chiar al senatorilor. Callistos nu descifra pe faţa comandantului dispreţul dinăuntru, se credea scrutat pentru că… nu arăta a om atât de avut. Nu cumva comandantul are un ochi mai bun decât prostănacul de Silius? Mai ales că el, Callistos, urma să-i îndruge o poveste destul de încurcată, care trebuia să se termine într-un anume fel. Neapărat într-un anume fel!

Situaţia grea pentru cămătarul de ocazie-fu înlăturată de apariţia unchiului, a lui Silius, care întârziase puţin şi venise într-un suflet. Senatorul nu avea stăpânirea lui Longinus, iar renumele nu-i mai dădea bătaie de cap. Longinus era cel care avea nevoie de bani, dar şi de renume, ceea ce unchiului i se părea cu neputinţă de păstrat.

Callistos numără bătrânului senator împrumutul făgăduit, apoi semnă actul prin care se stabilea data până când trebuia «ă fie înapoiat. Abia acum se dovedi că grecul Callistos este un om bun, care nu jecmăneşte prin dobânzi, dar nici prost nu era, pentru că actul fu încheiat astfel încât senatorul garanta cu propria lui casă şi avere împrumutul. Silius însă era convins că până la data aceea va avea cu ce să scape de datorii.

— Am să-i înapoiez mai devreme decât crezi, onorabile Callistos. Uite, pentru că e şi nepotul meu de faţă, îţi încredinţez o taină. În curând vom porni iarăşi războiul cu dacii. Longinus are dovezi că Decebal nu ţine seama de condiţiile păcii. Chiar ieri a primit o nouă ştire care dovedeşte reaua lui credinţă. Cum se întoarce împăratul la

Roma, Longinus îl convinge. Cunoşti Dacia. Dacă spui că ai fost pe acolo, ştii ce prăzi ne aşteaptă…

— Aşa să fie oare? întrebă Callistos cu glas schimbat.

Longinus, părându-i-se că unchiul nu este pe deplin crezut, interveni şi el, adăugind:

— Cred că şi împăratul a aflat ceva. Am auzit că la înapoiere o să ceară Senatului consimţământul pentru construirea unui pod peste Danuvius. Vrea să-l trimită pe Apollodoros să cerceteze bine locurile unde l-ar putea ridica.

Spre marea uimire a celor doi nobili, tocmai veştile care credeau ei că-l fac pe grec să le împrumute bani cu mai multă uşurinţă păreau că-l sperie. Vorbele lui Longinus îl făcură în cele din urmă să se tânguie, ca de o mare nenorocire:

— Oi, oi! făcu grecul vânturându-şi capul deznădăjduit. Oi mihi! Ce aud, nobile Longinus? Ce-mi aud urechile astea bătrâne? Crezi cu adevărat că încă în toamna asta începe războiul?

— Fii sigur! Vrei să aşteptăm ca dacii să-şi ridice iar zidurile, când acum le au culcate la pământ?

— Dar suntem în pragul iernii! Ştii doar ce iarnă este acolo şi că e cu neputinţă de înaintat prin omătul până la brâu.

— Tocmai de aceea trebuie să ne grăbim. O mare greşeală a făcut împăratul când s-a lăsat înduplecat şi a primit pacea. Dacă pornim chiar acum, cea dintâi zăpadă ne prinde la Sarmizegetusa.

— Oi mihi! Tot ce aud, nobile Longinus, mă îngrozeşte. Mai bine nu veneam, mai bine nu ştiam toate astea! Să fi venit totul ca un trăsnet şi să mă fi culcat la pământ. Toată averea mea se va spulbera în vânt, toată agoniseala de-o viaţă!…

— Ce vrei să spui?

— Că mai bine îmi cădea mâna, decât să fi scris numele meu pe acest papirus, nobile Longinus. Să-l rupem!

Senatorul pipăi repede pungile cu aur şi se jură în gând să nu le mai înapoieze, orice ar fi fost.

— Cum poţi rosti asemenea vorbe nesăbuite?! se răsti Silius la grec. Pe papirus am scris limpede când trebuie să-ţi înapoiez datoria şi când dobânda.

— Da, dar nu ştiam toate câte a avut bunătatea să mi le spună nobilul Longinus.

— Vorbeşte mai pe înţelesul meu!

— Nobile senator, n-aş putea să vorbesc decât atunci când numai eu şi cu Longinus am fi de faţă. Îl ştiu de mic copil pe Timocles şi mă încred în cuvântul lui, dar nu pot să vorbesc de faţă cu el. Nici măcar Synda, care este tovarăşul meu la multe din negoţurile pe care le fac, nu vreau să asculte.

— Dacă afacerile îţi cer să rămâi numai tu, Callistos, în această nobilă casă, noi te lăsăm.

Cum se văzu numai cu Longinus, cămătarul începu iar să se tânguie:

— Oi, mihi! Ce mi-a fost dat să aud! Întreaga mea avere se va duce de râpă!

— Vorbeşte, omule, odată! îşi ieşi comandantul din sărite. Spune de ce ţi-e frică?

Callistos aştepta să se înapoieze şi Silius, care ieşise cu Timocles şi Synda, şi apoi să vorbească.

— Acest tânăr pe care l-aţi văzut, Synda e numele lui, a sosit chiar azi din Dacia cu vestea că a cumpărat mii şi mii de piei de miel, pe care să le ducem în primăvară tocmai în Asia Minor, în atelierele de făcut pergament. Am plătit dinainte mieii care vor fi fătaţi la primăvară. Sunt mulţi greci care din Histria, din Callatis şi din alte oraşe se duc să cumpere miei din Dacia. Ca să fiu sigur, am achitat înainte. Am cumpărat şi mierea pe care o vor strânge albinele abia la vară. Ştiam că războiul s-a terminat şi nimic n-o să facă să-mi pierd averea. Şi acum ce aud? Că am rămas sărac, că am pierdut toţi staterii plătiţi, că i-am aruncat pe Danuvius. Oi mihi! Oi!… Cum să mai împrumut un as măcar, de unde? Synda a venit la Roma, să ia staterii cu care să plătească şi alte turme. De unde să-i mai dau? Nobile Silius, să rupem acest pergament!

— Cum să-l rupem?! Eşti nebun? Ai venit aici ca să tocmeşti un alt împrumut, nu ca să-l iei înapoi pe primul.

— De unde să ştiu că războiul bate la uşă? O, nobile Longinus, fă ca războiul ăsta să nu înceapă şi recunoştinţa mea va lua forma grămezilor de aur. Ai dovezi că Decebalus este necredincios? Lasă-l în plata lui Jove atotputernicul! Acum sau altă dată, tot va plăti neobrăzarea de a fi înfruntat legiunile Romei. Nobile Silius, ajută-mă să-l conving. Sunt gata să dau împrumutul fără nici o dobândă şi pe un termen lung... Nu vreau nici o dobândă, pentru că nu din ea îmi scot câştigul. Eu nu sunt cămătar care trăieşte din bani împrumutaţi, eu sunt negustor.

Longinus fu gata să-şi tragă sabia şi să-i zboare capul, dar Silius holbă ochii, momit de ceea ce auzea.

În capul lui şi începuseră să încolţească planuri mari, pentru că, din tot ce spunea grecul se desprindea un lucru, că era rost de stors aur bun, fără prea mare osteneală.

— Dă-l afară, Silius? porunci Longinus.

— Oi mihi! Jur pe numele sfânt al lui Venus, protectoarea mea, că n-am vrut să-l supăr pe nobilul Longinus. Nobile Silius, ajută-mă să-mi recapăt averea! De ce să pornească acum un război, care poate să. Înceapă oricând altă dată?

— Stai, Callistos, nimeni nu ti-a spus că războiul a început.

— Dacă Longinus vrea, împăratul vrea şi el. Ştiu că prietenia împăratului pentru Longinus izvorăşte din preţuirea ce i-o poartă. Pe cine să creadă că e nevoie de un nou război, dacă nu pe comandantul legiunilor din Dacia?

— Dă-l afară, Silius!

— Stai, Longinus, nu lăsa mânia să pună stăpânire pe tine. Omul din faţa ta nu-ţi cere nimic, îşi plânge numai nenorocirea. Cine s-ar trezi peste noapte sărac şi ar dănţui de bucurie? Lasă-l să se vaite; şi daca vom putea să-i micşorăm nenorocirea, de ce să nu încercăm? Senatul n-a fost niciodată prea bucuros că legiunile au trecut Danuvius. Crezi că acum, când pacea abia s-a încheiat, o să fie mai

binevoitor? De unde atâta siguranţă că războiul va începe chiar acum?

— Cel mai târziu în primăvară!

— O, Longinus, câte războaie n-am văzut începând, fără ca ele să fi pornit vreodată.

— Ştiu sigur că împăratul vrea să facă din Dacia o provincie romană. Nu întâmplător am înaintat pas cu pas, întărind spatele cu zeci de castre şi cetăţi. Dacia va fi provincie romană!

— Să fie, dar nu acum.

— După ce Decebalus îşi ridică iar zidurile? Câte mii de vieţi va costa fiecare piatră rezidită? Dacă ai şti, Silius, cât s-ar bucura barbarul ascultându-te. Crezi că el ar cere altceva, decât timp ca să se înarmeze şi mai bine, să cheme la el noi fugari şi să înveţe şi mai straşnic mânuirea catapultelor şi a balistelor? Suliţele şi pietrele lor le vom primi în piepturile noastre. O, Silius, dacă ai fi fost la Tapae, m-ai fi înţeles. Dacă ai fi văzut cum se aruncă în luptă barbarii ăştia, cărora mai întâi şi mai întâi de moarte nu le este frică. Mai poţi înspăimânta cu ceva un om care nu se sperie de moarte, ci o caută?

— Bine, Longinus, ce pot face până la vară? Cât să se înarmeze?

— Nu-i cunoşti! Zidurile cresc de parcă au rădăcini în pământ! Şi femeile, şi copiii, şi bătrânii cară piatră! Şi toţi sunt luptători, când te prind la strâmtoare.

— Callistos, degeaba vorbim acum... Fii liniştit şi lasă în grija mea unele treburi. Du-te acasă şi vino mâine la mine. Vino cu Timocles.

— O, nobile Silius, n-aş vrea să afle nimeni că voi fi sărac. Timocles ar putea să-mi fie copil, să-l lăsăm departe de treburile noastre.

— Cu atât mai bine! Vino mâine, Callistos.

Cămătarul nu mai zăbovi o clipă. Ştia că nimeni de pe lumea asta nu-i va pleda mai bine cauza pe lângă Longinus decât senatorul.

— Nobile Silius, mai înainte să părăsesc această casă, aş vrea să-ţi spun o vorbă.

Silius îl urmă până în vestibulum, curios.

După ce se mai asigură încă o dată că nu-i poate auzi nimeni, Callistos îi vorbi în şoaptă, ca unui aliat cu care complotează ceva:

— Nobile Silius, pierderea mea ar fi atât de mare încât, dacă tu ai reuşi să-l convingi pe Longinus, rupem papirusul pe care ne-am scris amândoi numele.

Într-adevăr, la orice s-ar fi aşteptat Silius, numai ca acest grec să-i poată da o mită atât de mare, nu. Callistos era gata să renunţe la împrumut, dacă îl va convinge pe Longinus să nu-l sfătuiască pe împărat să pornească războiul.

— Nu am decât rugămintea ca în Senat să pună o vorbă bună pentru pace.

— Negoţul tău în Dacia este atât de mare?

— Cât nici nu gândeşti, nobile Silius. Toată averea mea este acolo. În prăzile legiunilor ar fi şi tot avutul meu.

— Şi... dacă Longinus îl va sfătui pe împărat să păstreze pacea şi ar ascunde dovezile de necredinţă ale lui Decebalus, poţi să-l împrumuţi şi pe el?

— Cu oricât, nobile Silius, pentru că negoţul îmi aduce câştig. În fiecare primăvară, după ce vând pieile de miel tocmai în Pergam, pot să reînnoiesc împrumutul meu fără nici o dobândă şi pentru un termen...

— Ce termen?

— N-am să cer înapoierea lui decât în ziua în care războiul va porni. Atunci voi fi sărac şi voi avea nevoie. Altfel, şi zece ani n-am să-mi amintesc de el.

— Trebuie că-ţi merg bine treburile pe-acolo!

— E adevărat, nobile Silius, şi ar fi păcat să le pun capăt. Cumpăr ieftin în Asia Minor, vând scump în Dacia. Cumpăr ieftin în Dacia, vând scump în Asia Minor. Câştig de două ori.

— Bine, am să vorbesc cu Longinus şi am să-l conving.

— Toată nădejdea mea este în înţelepciunea vârstei noastre. Ştii cum este tânărul plin de foc, dar nu-i strică să asculte şi de părul albit de griji.

— Vino mâine, Callistos!

— Voi fi acolo unde-mi spui. Şi dacă îl convingi, adu şi papirusul cu numele lui.

— Îl voi aduce.

— Împrumutul să fie garantat prin averea pe care o are, precum şi prin frumosul domus în care locuieşte. Cât despre termen… lăsăm timpul să treacă. Poate că războiul n-o să înceapă niciodată.

Timocles, Synda şi Callistos aşteptară cu sufletul la gură vestea de a doua zi. Oare bătrânul senator îl va convinge pe trufaşul comandant, care sigur era la mare ananghie sau, dimpotrivă, propunerea îi va da de bănuit şi se vor trezi cu pretorienii în atrium? Aşteptară toată noaptea cu săbiile lângă ei, gata să lovească şi să fugă. Callistos înşeuase trei cai şi-i ţinea gata de drum. Trimiseseră în urmă cu mai multe zile un sclav să-l vestească pe şeful echipajului de pe Caliope să ridice ancora şi să pornească spre sud, să se ducă la Brundisium unde să aştepte. Oare o fi ajuns? Timocles se gândise că dacă vor fi nevoiţi să fugă, îl vor căuta mai întâi spre Ostia, unde ştiau că are ancorată corabia, iar dacă vor bănui mai multe, aveau să-i ia urma spre nord. Nimeni nu se va gândi că el se va îndrepta spre sud, la Brundisium, de unde va trece uşor peste Mare Adriaticum.

Dar nu se întâmplă nimic, iar a doua zi Callistos, cu sufletul încă îndoit, îl întâlni pe Silius.

II

De mult nu mai fusese atât de plin Senatul – până la ultimul loc, din cele 300. Adesea se întâmplă ca trimişii senatului să facă două şi trei drumuri până la senatori acasă, pentru a-i invita să vină să asculte sau să ia cuvântul într-o dezbatere. Unii erau bătrâni şi bolnavi şi se urneau greu din pat, alţii nu voiau să ia parte la discuţiile care se încingeau. De data asta, locurile erau toate ocupate de senatori, toţi bărbaţi în vârstă şi cu figurile grave. Chiar împăratul luase loc în scaunul său, ca simplu senator, pentru că aici nu era decât atât. Desigur, se bucura de o cinste în plus şi cuvântul său era ascultat cu mai multă luare-aminte.

Semicercul amfiteatrului în care aveau loc dezbaterile de azi era plin. Împăratul anunţase că ar dori să vorbească el primul, şi senatorii erau nerăbdători. În Senat fuseseră poftiţi, excepţional, câţiva comandanţi de legiuni şi alţi oameni de seamă, printre care şi Apollodoros, arhitectul de care Traian nu se despărţea în nici o campanie. Toţi cei de faţă se întrebau de ce invitase Traian pe Hadrian, pe Lucinius, pe Sura, pe Claudius Livianus, pe Longinus să ia cuvântul în Senat.

La ceasul stabilit, împăratul se sui pe tribunalul din faţa amfiteatrului şi se adresă senatorilor:

— Patres conscripti – părinţi conscrişi, senatori – sunt bucuros de fiecare dată când, fiind aproape de Roma pot veni în mijlocul vostru, să-mi spun părerea cu privire la mersul treburilor statului. Ştiţi cât preţ pun pe părerea oamenilor destoinici şi că niciodată nu mi-a plăcut să iau hotărâri fără a consulta adunarea Senatului, fără a mă sfătui cu voi, cei mai de seamă bărbaţi ai Romei.

Iată, patres conscripti, care sunt grijile ce-mi apasă umerii şi pe care le aduc în faţa voastră. Ştiţi că zeii au vrut ca eu să spăl ruşinea păcii încheiate cu ani în urmă de către Domitianus. Prin tăria armelor, am înfrânt obrăznicia barbarilor, aducând la Roma vexilium-u-rile şi prizonierii pierduţi de Fuscus.

Victoria grea pe care am câştigat-o cu preţul multor jertfe este astăzi, la numai puţin timp, pusă în cumpănă de obrăznicia barbarilor. Iscoadele mi-aduc veşti care mă fac să cred că am greşit încheind pacea, înainte de a fi terminat războiul. Că nu trebuia să punem capăt luptei decât atunci când legiunile noastre ar fi stăpânit Sarmizegetusa.

Dacia trebuie făcută provincie romană, pentru că numai aşa vom avea linişte la graniţa dinspre Danuvius. Decebalus e prea puternic, prea cutezător, prea şiret şi se bucură de prea multă trecere printre barbari, ca să nu fie o vie ameninţare pentru Roma. Nici un duşman nu este mai aproape de Latium ca el şi nici un altul nu ar putea strânge sub acelaşi steag o armată atât de numeroasă. Mă gândesc, patres conscripti, că s-ar putea ca odată să ne trezim în faţa armatelor unite ale tuturor barbarilor strânşi în jurul acestui Decebalus, priceput în arta războiului şi în arta de a-şi găsi aliaţi. Greu a fost războiul cu dacii. Deşi numai bastarnii i-au ajutat cu cavalerie, mi-am sfâşiat veşmintele ca să leg cu ele rănile soldaţilor în luptele de lângă Durostorum. Pe locul acela am pus să se ridice un altar în memoria celor căzuţi vitejeşte, şi un monument care să ţină vie în amintirea noastră acea bătălie cumplită. Decebalus a ştiut că am adus o bună parte din cohortele legiunilor din Moesia Inferior înspre Viminacium, şi ne-a

lovit spatele, dovedindu-se bun militar. Dacă nu se spărgea gheaţa sub copitele cailor, nu ştiu cum s-ar fi terminat lupta aceea. Dar ce va fi când alături de daci vor lupta şi triburile costobocilor, şi triburile din nord ale burilor, care au şi trimis o ciupercă scrisă, în care mă ameninţau, sfătuindu-mă să-i las în pace pe daci şi să mă înapoiez la Roma? Ce se va întâmplă când marcomanii, şi cvazii, şi burii, şi alte triburi sarmatice, buni călăreţi, se vor uni împotriva imperiului?

Un murmur străbătu asistenţa. Traian nu mai vorbise atât de convingător de mult, de când ceruse Senatului încuviinţarea de a porni legiunile spre Sarmizegetusa. Oare acum voia să încalece iar şi să pornească războiul, când nici nu se terminaseră zilele de sărbătoare ale primei victorii? În orice caz, ceea ce spunea el era adevărat, iar senatorii îşi aminteau că aproape aceleaşi cuvinte le rostise şi atunci, înaintea războiului. Tot cu această coaliţie barbară speriase Senatul şi căpătase încuviinţarea de a porni la luptă.

— Patres conscripti, veşti din ce în ce mai rele vin din Dacia. Decebalus, care a implorat pacea, promiţând să dărâme zidurile cetăţilor şi să înapoieze fugiţii din imperiu, după ce a stricat câteva dintre ele, le ridică iar, în mare grabă, mai trainice decât au fost. Dezertorii din legiuni ştiu că găsesc la el casă şi plată bună. Toţi cei care urăsc Roma fug la Sarmizegetusa şi se alătură lui. Atelierele au început din nou să bată scuturi şi săbii, iar meşterii lui au învăţat de la inginerii noştri să facă baliste şi catapulte. Am ajuns astăzi să mă căiesc că n-am ascultat sfatul lui Longinus, să nu opresc elanul legiunilor şi să le las să-şi urmeze drumul până în cuibul barbarilor. Iată, mă văd nevoit să iau cuvântul în faţa voastră, bărbaţi destoinici şi cumpătaţi, şi să cer o nouă campanie de pedepsire. Voi face din Dacia o provincie romană! Aurul barbarilor va umple Roma, grâul ei va sătura plebea Romei. Bogăţii nebănuite zac în tezaurul lui Decebalus şi vor răsplăti din plin strădania noastră. Războiul trebuie să înceapă chiar acum! Fiecare zi pierdută îl ajută pe barbar. Legiunile sunt aproape de cuibul lui

întărit; până la căderea primei zăpezi, îl voi aduce aici legat de carul meu. Apollodoros să plece chiar mâine la Danuvius, să aleagă locul trecerii, iar în urma noastră să înceapă construcţia unui pod de piatră.

— Un pod de piatră peste Danuvius?! se auzi un glas mirat din mijlocul senatorilor.

— Da, patres conscripti, un pod de piatră care să lege provincia Dacia de imperiu. Dacă răbdarea voastră nu a fost pusă prea mult la încercare de cuvântul meu, daţi-i voie să ne spună el dacă e sau nu cu putinţă să înalţe această mare construcţie.

Senatul aprobă ca Apollodoros să vorbească şi marele arhitect luă locul împăratului.

— Părinţi conscrişi, de curând am umblat pe malurile marelui Danuvius, căutând locul cel mai potrivit pentru aşezarea unui pod trainic. Cred că l-am găsit în apropiere de Drobeta, unde albia apei nu e prea lată. Am şi desenat un pod sprijinit pe douăzeci de picioare, pe care ar putea trece nestingherită o legiune, cu maşinile ei de război, numai într-o dimineaţă. Va fi o mândrie a Romei acest pod. Şi urmaşii noştri se vor minuna de el. Daţi-mi consimţământul ca mâine chiar să pornesc, într-acolo.

Marele arhitect coborî grăbit spre locul său. Nu-i plăcea să stea în faţa atâtor oameni iluştri. Vorbise puţin, pentru că întotdeauna fusese convins că era un mare arhitect, dar un prost orator.

Spre mirarea unora, cel care ceru cuvântul fu Silius, pe care demult nu-l mai auziseră vorbind. Credeau că se grăbeşte să-l linguşească pe împărat, dar mare fu mirarea lor, ca şi a împăratului, când auziră ce spune. El nu numai că nu se gândea să se dea bine pe lângă împărat, dar îl şi înfruntă, întrebând:

— Oare pe podul construit în mare grabă nu se va putea merge decât într-o singură direcţie? Nu va fi el la fel de bun şi pentru barbari, care şi mai uşor vor trece apa şi vor prăda, ştiind că repede se vor putea retrage? Sa gândim bine, patres conscripti, când vom lua această hotărâre. Toată primăvara, şi vara şi toamna, Danuvius ne apără de

invazia barbarilor, şi numai iarna, când gheaţa leagă cele două maluri nu ne putem apăra de ei şi ne pradă, ajungând câteodată până la Naissus. Să nu aruncăm banii visteriei ca să facem drum barbarilor spre noi!

Puţinele vorbe rostite de Silius fură primite cu un murmur prelung de aprobare. Senatorii ştiau că visteria fusese goală până la încheierea păcii, şi ea nu trebuia golită în cheltuieli nesăbuite. Îl ştiau pe Traian aplecat spre astfel de construcţii, şi ei nu luau uşor o hotărâre care avea să coste mult, foarte mult. De aceea întâmpinaseră binevoitor vorbele lui Silius, şi de aceea se ridică Trotinus, bătrân stimat pentru cuvântările lui pline de miez. Se urcă greoi pe tribunalul din faţa amfiteatrului. Vorbele lui erau aşteptate cu interes chiar de către împărat.

— Patres conscripti, ascultându-l pe Silius, mi-am amintit că în urmă cu puţini ani, ne-am strâns în acest înalt sfat, ca să găsim mijloacele cele mai bune de a scăpa imperiul de la foamete. Cu toţii încercam atunci să punem stavilă unor vicii atât de adânc înrădăcinate în viaţa noastră, încât nici nu ne mai dăm seama că ar trebui să ne ruşinăm de ele. Am căutat atunci să găsim mijloacele de întoarcere la străvechile datini, care făceau viaţa noastră mai sobră, mai plină de virtuţi. Aurul care a curs în râuri spre Roma, tot aşa a şi pornit mai departe, pentru că edilii, pretorii, consulii, senatorii, comandanţii legiunilor, liberţii îmbogăţiţi peste noapte au aruncat aurul cu uşurinţă, înălţând la ţară locuinţe lucrate în marmură scumpă, au cumpărat pe preţuri care ne sperie vase minunate de aur şi bronz, sau picturi, au cerut negustorilor cele mai fine mătăsuri, ca să le poarte şi bărbaţii, s-au lăsat pradă dorinţelor femeilor, împodobindu-le cu găteli bătute în nestemate, aduse din îndepărtatul Orient, iar aurul s-a dus pe toate astea la neamurile străine sau chiar la duşmanii noştri. Ospeţe care nu cunosc nici o măsură cheltuiesc din veniturile noastre pentru că nu putem scăpa de moda care face ca fiecare oaspete să se aştepte să mănânce numai bunătăţi aduse cu greu, de la mari depărtări. Toate astea, la care am adăugat plata legiunilor şi cheltuielile războaielor, au făcut

ca imperiul să rămână cu visteria goală şi să ne dea multă bătaie de cap. Vă amintiţi, patres conscripti, că am numit atunci o comisie de oameni destoinici, care să hotărască măsurile necesare pentru limitarea cheltuielilor publice, ca să trecem de criza cea grea. Dar astăzi, stăm noi mai bine cu veniturile? Visteria e atât de plină, încât să nu mai avem grijile de acum câţiva ani? Din fericire, putem răspunde că nu mai stăm atât de rău ca atunci, că prăzile Daciei ne-au scos din încurcătură, că împăratul a putut dărui fiecărui plebeu un congiarium de 650 denari. Rămâne să chibzuim îndelung, patres conscripti, ce ar fi bine să facem pentru a nu ajunge iar cu visteria goală? Să socotim. Traian, când a pornit războiul acum un an, a amintit pe bună dreptate de pacea ruşinoasă încheiată de Domitianus. Astăzi, dimpotrivă, avem o pace dictată de noi.

— Pe care duşmanul n-o respectă! strigă cineva.

— Pe care, se zice că duşmanul n-o respectă. Rămâne să vedem în ce măsură nu ţine seama de ea, şi dacă nerespectând-o va ajunge mai puternic decât a fost, încât sa însemne o ameninţare pentru noi. Eu nu mă pronunţ în nici un fel, dar propun să ascultăm părerea unui conducător militar. După aceea, am să vorbesc încă o dată.

Urmă la cuvânt Longinus, care se urcă pe tribunal la un semn al împăratului. Pentru că fusese cel mai înfocat duşman al păcii încheiate, Traian se bizuia pe cuvântul lui, ca să schimbe părerile senatorilor.

— Patres conscripti, greu îi vine unui militar, obişnuit mai mult cu mânuirea săbiei decât cu rostirea vorbelor, să-şi spună părerea în faţa voastră, într-o privinţă atât de gravă. Am ascultat cu multă luare-aminte ceea ce s-a spus aici şi am încercat să-mi răspund cu toată sinceritatea care este adevărul. Oare Decebalus, nerespectând condiţiile păcii, o să ajungă atât de puternic, încât să fie o ameninţare pentru imperiu? Trebuie să ne temem atât de mult de el, încât să punem mâna pe sabie mai înainte de a fi petrecut sărbătorile victoriei? Patres conscripti, poate că răspunsul meu o să vă mire, dar aici, în faţa voastră, trebuie să vorbesc cu mâna pe inimă şi să rostesc numai ceea ce cred

cu adevărat. Ca militar, îmi dau seama că Decebalus nu mai este o ameninţare pentru imperiu!

Cel care tresări cu adevărat fu împăratul! Murmurul de voci care aprobau vorbele lui Longinus îi spunea că Senatul se va pronunţa împotriva războiului. Dar ce se întâmplase cu Longinus? Nu cumva primise veşti noi, liniştitoare, despre care încă nu apucaseră să vorbească? Longinus era un comandant în cuvântul căruia trebuia să se încreadă. Ascultă cu mare încordare:

— Mai întâi am fost şi eu neliniştit de unele veşti primite, dar altele au venit să mă convingă apoi că am exagerat primejdia. Decebalus este încă înfricoşat, şi ceea ce face el acum porneşte mai ales din îngrijorarea că noi vom porni iarăşi războiul. De aceea, patres conscripti, cred că mai întâi trebuie să-l liniştim, arătându-i gândurile noastre paşnice. Pentru că, altfel, ar însemna să pornim iar spre Sarmizegetusa şi n-ar fi deloc uşor acum, în prag de iarnă. Cei din legiuni sunt dornici de odihnă meritată, ceea ce i-ar face să pornească la luptă fără elan.

În privinţa podului, aş zice că e bine să mai gândim, şi iar să gândim, până la primăvară. Până atunci să mai aşteptăm, pentru că şi mie mi se pare că mai uşor vor veni pe el barbarii spre Roma, decât ne vom duce noi spre ţinuturile lor.

Cel care sări în picioare şi se repezi să vorbească fu Sura. El nici nu se mai urcă pe tribunal, ci vorbi de la locul lui:

— O, patres conscripti, ce repede am ajuns să ne liniştim şi să nu mai credem în ameninţarea celui mai mare duşman al Romei. Mare greşeală facem, crezând o clipă măcar că el şi-a tăiat singur ghearele, pentru că noi încă n-am făcut-o. Să ştie Senatul că însăşi viaţa împăratului este în primejdie. Am ţinut această taină, pe care Traian a aflat-o la timp, crezând că mai uşor îl vom prinde pe vinovat. Acum, chiar dacă greşesc, spun Senatului adevărul, care trebuie să rămână o taină. Însuşi nepotul lui Decebalus a pornit încoace, cu o licoare otrăvitoare, ca să pună capăt vieţii celui mai de seamă dintre noi, A trecut mult timp de când am primit această veste, şi încă n-am

reuşit să-l dibuim pe acest nepot, împăratul fiind ameninţat în orice clipă cu moartea!

Atâta rosti şi se trânti mânios pe scaun, într-un murmur general. Oare era adevărat cea ce spunea Lucinius...?

Cel care se ridică să-i răspundă fu Silius. El se îndreptă cu paşi mărunţi spre locul de unde urma să vorbească. Părea indignat de ceea ce auzise.

— O, Lucinius, revolta pe care ai arătat-o e o cinste pentru tine! Cine dintre noi nu s-ar indigna aflând această veste, pe care nu o pun la îndoială. Mă întreb, însă, oare este cu adevărat în primejdie acela dintre noi pe care îl iubim cel mai mult? Viaţa lui este cu adevărat ameninţată? Dacă da, chiar eu, la vârstă mea, nu aş pregeta să-mi prind sabia la şold şi să pornesc la luptă. Dar după prima clipă de indignare, raţiunea a venit şi mi-a spus: Cum o să fie în primejdie Traian? Cum o să ajungă până la el acel duşman, şi cum să-i toarne în cupă licoarea otrăvitoare? Chiar dacă am – primit această veste de la iscoade, nu merită să-i dăm mai multă greutate decât unui zvon. A, pe câmpul de luptă, în plină campanie, parcă aş mai crede că a tocmit un dezertor care să ridice sabia criminală, dar altfel?... Eu, unul, nu cred, Lucinius că primejdia este atât de mare – mai ales acum, când o cunoaştem – încât să ne îndreptăţească a porni un război foarte costisitor şi al cărui sfârşit nu-l putem prevedea. Pentru că cei care au luptat în Dacia ştiu cât de greu se câştigă acolo fiecare palmă de pământ. Dar – rosti deodată Silius vorbele pe un alt ton, ca să atragă luarea-aminte, celor care îl ascultau – nu cumva să ne ispitească mai mult pofta noastră de avere, decât frica pentru viaţa împăratului.

Aceste ultime vorbe aminteau Senatului ceea ce ştia oricine, că Lucinius Sura adusese la Roma cele mai mari prăzi de război, îmbogăţindu-se. Încercatul şi viteazul comandant era cam hrăpăreţ, pentru că el fusese cel care cucerise câteva cetăţi bogate şi îşi însuşise cea mai mare parte din prăzi. Desigur, Roma ştia toate astea, şi Lucinius era la acel timp unul dintre cei mai invidiaţi oameni. De aceea Silius aruncase ultimele vorbe discreditând toată

mânia lui, dealtfel adevărată. Silius îl pizmuia pentru că se înapoiase din război îmbogăţit, în timp ce Longinus trebuia să împrumute bani de la cămătari.

Silius care lupta şi el cu deznădejde să-şi apere prada de război nu ştia însă ceva…

Ceea ce nu ştia Silius se petrecea chiar în timpul când el vorbea pătimaş în Senat. Pylades – pe care Traian, cum se înapoiase din Gallia, îl chemase la el – se grăbea acum să ajungă la Timocles, să-i dea vestea pe care tânărul grec o aştepta de mult. A doua zi chiar, împăratul îl aştepta la el.

Lui Pylades îi plăcuse de Timocles din clipa în care îl cunoscuse, şi acum voia să-i dea această dovadă de prietenie. Îi vorbise atât de entuziasmat despre el împăratului, şi i-l descrisese într-o lumină atât de favorabilă, încât Traian se hotărâse să-l primească.

A doua zi urma să ia toţi trei masa într-un triclinium mic, în care împăratul îşi primea numai prietenii foarte apropiaţi, când voia să petreacă o seară plăcută şi fără prea multă gălăgie. De obicei nu era de faţă decât un cântăreţ cu flautul, care unduia o melodie legănătoare.

— Timocles, mâine vei sta în faţa împăratului… Nu te bucuri? N-a uitat că i-ai trimis „De bello Dacico” pe cel mai nobil papirus. Pot să-ţi spun şi mai multe, că Traian a luat cu el în călătorie papirusul şi l-a citit încă o dată. Mi-a mărturisit că, scris aşa, i s-a părut că nici nu este al lui. L-a citit ca pe o carte scrisă de altcineva.

Pe Timocles, teama ascunsă atâta timp în sufletul său îl cuprinse deodată, făcându-l nerăbdător. Ar fi vrut să treacă mai repede timpul, să se vadă în acel mic triclinium numai Traian, Pylades şi el. Oare să fie atât de aproape de izbândă?

— Nu vrei să facem o plimbare în Forum? îl îndemnă Pylades. Poate mai auzim un zvon din Senat.

— Chiar voiam să plec de-acasă, mărturisi Timocles. Un prieten din copilărie m-a rugat şi el să facem o plimbare prin Forum. Vreau să-l cunoşti şi tu pe Synda.

Pylades se simţi mic în faţa colosului care răspândea în jur numai forţă şi bărbăţie. Stângăcia pe care şi-o trădă curând îi dădea un farmec deosebit, pentru că toate gesturile lui timide nu se potriveau înfăţişării impunătoare.

Porniră toţi trei spre Forum, numai la puţim timp după terminarea şedinţei Senatului, aşa că găsiră agitaţia cunoscută, când fiecare încerca să afle cât mai curând hotărârile luate.

Timocles îl căută cu privirea pe Silius, să audă chiar din gura lui veştile. Dar bătrânul nu era nicăieri. El se şi urcase în lectică şi poruncise să fie dus la Timocles, nerăbdător să-i povestească tânărului grec ce se petrecuse şi să-l roage să-i înlesnească foarte curând o întâlnire cu cămătarul Callistos.

Când află că Timocles nu este acasă, bănui că trebuie să fie la Arria, şi ceru să fie dus la ea. Nu era nici acolo.

Arria îl invită să bea puţină apă rece.

— Spune-mi, Silius, parcă astăzi s-a întrunit Senatul. Cum de nu eşti acolo? îl iscodi ea, încercând să afle ce s-a întâmplat de-l caută atât de nerăbdător pe Timocles.

— De acolo viu, Arria. Senatul a reuşit să salveze pacea ameninţată.

— S-a ivit cumva vreo răzmeriţă pe undeva?

— Tot dacii sunt cei care nu se supun. Traian a primit veşti proaste şi e supărat. Era gata să pornească iar legiunile spre Sarmizegetusa.

— Dar abia s-a încheiat pacea!

— Asta am spus-o şi eu, şi ceilalţi ca mine, dar Traian şi mai ales comandanţii de legiuni sunt furioşi. Lucinius Sura era gata-gata să câştige Senatul de partea lui, şi de mâine chiar ne-am fi putut socoti în război.

— Sura mai caută prăzi? Nu-i ajung câte şi-a însuşit? Toată Roma ştie cât de încărcat s-a înapoiat.

— Asta l-am întrebat şi eu. Vorbele mele l-au înfuriat într-atâta, încât ne-a mărturisit un fapt îngrijorător. Iscoadele au adus vestea că însuşi nepotul lui Decebalus a venit la Roma, să-l omoare pe Traian. Habar n-aveam că pretorienii sunt în mare spaimă şi caută îngrijoraţi să afle

unde s-o fi ascuns acest nepot. Se zice că a venit cu o licoare otrăvitoare, pregătită de însuşi Vezina, Marele Preot. Tu ştii cât de pricepuţi sunt dacii în fierberea buruienilor tămăduitoare sau otrăvitoare... Dar nu mai aştept, Arria! M-am răcorit destul, acum pot să-l caut liniştit pe Timocles. Trebuie să fie în Forum, mă duc acolo.

Plecă fără să bănuiască furtuna pe care o lasă în urma lui. Nu observase că Arria nu mai rostise o vorbă de când îi mărturisise cele petrecute în Senat. Nu observase nici paloarea ei, nici că-i tremurau mâinile.

Veştile o copleşiseră pe tânără actriţă. Durerea e mai mare când o primeşti în culmea fericirii. În sufletul ei se prăbuşise deodată totul, aflând un adevăr pe care nici o clipă măcar nu-l bănuise. Timocles, omul pe care-l iubea, alături de care apăruse în Roma, nu o iubea. Nu pentru ea venise, ci trimis de Decebalus cu o misiune anume. Ea, Arria, nu era decât unealta prin care ajunsese în cele mai înalte familii, cu ajutorul căreia urma să intre la Traian. Altfel cum l-ar fi cunoscut pe Pylades! Acest barbar, de care se îndrăgostise tocmai pentru că-l simţea curat în dragostea lui, îşi bătea joc de ea, minţind-o că de dragul ei a sosit din Dacia.

O femeie urâtă, când află o astfel de veste, se lasă copleşită de disperare, o femeie frumoasă îşi simte orgoliul rănit şi urăşte. Pe Arria o înăbuşi ura, cu atât mai mult cu cât i se părea că Timocles nu numai că ar fi trebuit s-o iubească, dar ar fi trebuit să-i fie şi recunoscător. Barbarul rămăsese tot barbar.

În Arria se trezi un sentiment ascuns, uitat, dar care năvăli cu atât mai viu în sufletul ei, cu cât fusese mai adânc rănită. Se simţi romană. La ura pentru Timocles se adăugă dispreţul ei de cetăţean al Romei pentru un barbar. De dragul lui fusese gata să-şi trădeze împăratul...

Toate aceste schimbări se produseră în sufletul Arriei numai în câteva clipe, îndârjind-o.

Porunci să i se aducă lectica. Aşa cum era, îşi luă căţeluşa preferată în braţe şi spuse lecticarilor s-o ducă la

Timocles. În urma lecticii alerga un sclav fierar, pe care anume îi luase cu ea.

Îi revenise în minte o scenă pe care acum o înţelegea altfel. Se ducea sa se convingă că este aşa cum bănuia.

Până să ajungă la Timocles, gândurile începură să i se schimbe. Dacă Timocles nu venise la Roma cu gândul ascuns de a-l omorî pe Traian? Mândria îi cerea să gândească aşa. Mândria şi sentimentele ei rănite. Dar în curând avea să afle adevărul. Ce noroc că atunci se petrecuse întâmplarea aceea, iar acum şi-o amintea, amănunt cu amănunt.

Timocles nu era acasă. Sclavii o cunoşteau însă şi ascultau de poruncile ei, ca şi de cele ale stăpânului. Nu era prima dată când actriţa venea în lipsa lui şi îl aştepta.

Arria porunci fierarului s-o urmeze şi, după ce rămase numai cu el în cubiculum, îi arătă cufărul în care îşi păstra Timocles aurul:

— Deschide această capsa.

Nu era prea greu pentru un fierar de meserie. În scurt timp, sclavul rămase cu ochii holbaţi la aurul dinăuntru.

— Pleacă acasă! îi porunci stăpâna şi el se îndepărtă, ca şi când nu ar fi văzut nimic.

Cu mâna tremurând de frică şi emoţie, ea luă mica amforă de argint şi, ţinându-şi mâna înfăşurată în mătasea togii, o destupă. Puse apoi mica amforă, la gura căţeluşei. Fu de ajuns. În aceeaşi clipă nefericitul animal începu să se zbată, încercă să se ridice şi să fugă, dar picioarele nu o mai ajutară. Muri privindu-şi lung stăpâna speriată şi îndurerată.

Iată dovada vinovăţiei lui Timocles! Ura puse stăpânire pe ea. O minţise că înăuntru este sângele strămoşilor lui. Blestemat sânge trebuie să mai fie, dacă omoară atât de repede!

Se gândi că, fără voia ei, era gata să-l ajute să-l omoare pe Traian, împăratul iubit, de care poporul roman era atât de mândru.

— Cilus! strigă.

Lecticarul apăru. O găsi scriind.

— Aleargă într-un suflet la prefectul pretorienilor şi du-i această scrisoare!

Rămasă singură, nu-şi mai putu stăpâni lacrimile. Iată, se sfârşise ceea ce socotise a fi marea ei dragoste! Marea ei dragoste!...

Ar fi trebuit să plece spre casă, dar nu se putea despărţi de această încăpere în care fusese cu adevărat fericită. Nu putea pleca şi pentru că – îşi dădea sau nu seama – dorea să-l mai vadă o dată pe Timocles, chiar dacă îi va arunca în faţă toată nerecunoştinţa lui. Voia să-i mai privească o dată ochii albaştri, adânci şi blânzi. Cum de putuse să-i vadă atât de blânzi?

Când sosi, Timocles înţelese repede că s-a petrecut ceva deosebit. Chipul ei răvăşit, privirea speriată şi încruntată, urmele lacrimilor pe obraz nu prevesteau nimic bun. Se împiedică de trupul căţeluşei moarte şi privi spre cufărul în care ştia că păstrează licoarea otrăvitoare. Capacul era deschis!

— De ce m-ai minţit, Timocles? întrebă ea mai mult îndurerată, decât pornită.

Nu putea urî acum, când îl privea. În faţa lui nu se mai simţi în stare să-i arunce vorbele pe care le gândise până atunci. O sfârşeală pe care n-o putea învinge puse stăpânire pe ea şi începu să tremure toată, gata-gata să izbucnească iar în plâns.

— De ce m-ai minţit?

— Tot ce ţi-am spus este adevărat.

— N-ai venit la Roma, ca să mă vezi... Ai venit să-l omori pe Traian.

N-avea nici un rost să mai tăgăduiască.

— E adevărat, am venit cu acest gând, dar tot aşa de adevărat este că doream din tot sufletul să te văd... Cât timp am fost departe de Roma, nu mi-ai lipsit o clipă din gând.

— Mă minţi, Timocles, îl înfruntă ea slab, pentru că în adâncul sufletului voia să-l creadă.

Şi nu putea să nu-l creadă, când îi vorbea cu glas atât de aşezat şi sigur.

Îşi ridică privirea şi toată îndoiala i se risipi. Nu se putea să n-o iubească, pentru că simţea dragostea în toată fiinţa lui. Ochii care o ţintuiau acum erau calzi, deschişi, nu puteau fi prefăcuţi.

— Tot timpul am vrut să te chem la mine, să înalt un sanctuar de care să fiu mândru şi pe care să ţi-i arăt. Te iubeam atât de mult, încât visam că într-o zi ai să primeşti să rămâi la noi. Când m-aş fi urcat pe tronul Daciei, ai fi fost lângă mine. Cu destoinicia, hărnicia şi bogăţia poporului meu am fi ridicat palate şi am fi adus civilizaţia Romei la Sarmizegetusa... În locul tău au venit legiunile şi au dărâmat totul, şi au vrut să ne distrugă, şi să ne spulbere, şi să ne asuprească. Bogăţiile Daciei n-ar mai fi fost ale noastre, s-ar fi scurs, ca şi celelalte averi ale lumii, spre Roma. Au venit să facă din Dacia o provincie romană, şi atunci am înţeles că visurile mele erau copilăreşti. Mai întâi trebuia apărată Dacia de un duşman mai civilizat, dar mai rău. De aceea am venit aici, să-l opresc pe Traian să pornească iar războiul, să fac totul ca să-l opresc! Pe tine te iubesc ca şi atunci... când am venit prima dată la Roma. Hai, vino cu mine, şi o să-ţi dovedesc ce sentimente îţi port... Am să...

Arria se trânti cu faţa pe pat, strigând:

— Fugi, Timocles!... Fugi!

— De ce să fug?... Doar n-ai să spui nimic nimănui! Măcar până mâine seară.

— Fugi! Fugi! Am trimis... am trimis după pretorieni!

Ultimele vorbe le ţipă aproape, deznădăjduită. Abia acum îşi dădea seama că se grăbise să facă un gest de la care nu putea da înapoi. Trebuia să ia licoarea otrăvitoare, să-i spună că ştie ce urmăreşte şi să-l oprească.

— Fugi, Timocles! Acum sosesc pretorienii!

În clipa aceea se auziră bătăi puternice în poartă. Cei aşteptaţi loveau cu toată puterea ciocanul în placa de bronz de la intrare.

Timocles nu mai avu timp să strige portarului să nu deschidă, pentru că, speriat de graba cu care era chemat, el şi trăsese zăvorul. Cinci pretorieni năvăliră în atrium.

Timocles îşi trase sabia şi strigă, întâmpinându-i:

— Zuro!

Prietenul nu mai trebuia chemat, deoarece se şi grăbea să-i sară în ajutor.

Callistos apăru şi el dinspre peristylium şi intră în luptă.

Venind pe scara care urca spre camerele de sus, Zuro sări drept în spatele unui pretorian, strivindu-l de marmura pardoselii.

Doi pretorieni se întoarseră spre Zuro, ceilalţi doi încercând să-l încolţească pe Timocles. Şi ar fi reuşit, dacă din stânga, din atrium, n-ar fi ţâşnit Callistos. În graba lui, se împiedică şi se rostogoli ca un prost, dar avu norocul să izbească picioarele unui pretorian, trântindu-l pe spate şi împingându-l în compluvium. Se treziră amândoi în apă, cu armele scăpate din mâini, unul peste altul, atât de învălmăşiţi că nu ştiau cum să se desprindă şi să se lovească. Romanul, încă buimăcit, se întinse să-şi ia sabia. Arma lui Callistos se rupsese în căzătură şi pretorianul văzuse acest lucru. Callistos însă avu o idee grozavă: nu-şi mai căută ciotul de sabie, ci se năpusti asupra romanului întins spre sabie, îi smulse cuţitul de la brâu şi-l străpunse cu propria lui armă.

Terminase tocmai la timp ca să vadă că unul dintre cei doi care săriseră la Zuro îşi schimbase gândurile, încercând să-l lovească pe Timocles prin spate. Când ridică arma şi fu gata să se arunce, Arria ţipă îngrozitor:

— Timocles!

Tânărul se răsuci pe un picior, aplecându-se. Sabia şfichiui pe la urechea lui, iar pretorianul, în plin avânt trecu de el, arătându-i spatele. Primi un vârf de sabie între coaste şi gemu scurt, căzând. Al doilea tocmai atunci se repezi, fiind gata să-l străpungă şi el pe Timocles. Callistos îşi făcu vânt pe marmura lucioasă, cu picioarele înainte şi izbi glezna pretorianului, dezechilibrându-l. Bătu aerul ca o pasăre cu aripile tăiate şi căzu în zăngănit de fier, izbindu-se de piatră. Timocles îi veni însă de hac.

— Pe cai! strigă Zuro, care între timp terminase cu pretorianul lui.

Sclavii casei se înghesuiră îngroziţi în culoarele care dădeau spre peristylium. Timocles socoti că acum nu mai avea de ce să se grăbească. Alţi pretorieni nu aveau să vină curând, şi nimeni nu se putea duce să spună ce se petrecuse.

— Treceţi în camere! porunci el sclavilor, care se făcură într-o clipă nevăzuţi. Callistos, închide zăvorul porţii! Zuro, dezbracă trei pretorieni, fugim pe caii lor.

Arria n-ar fi bănuit atâta energie şi siguranţă în poruncile lui. Şi, ca orice femeie, se simţi ca fermecată de autoritatea lui.

Timocles trecu în cubiculum şi ea îl urmă. L-ar fi urmat oriunde, dacă lui i-ar fi trecut prin minte să-i ceară aşa ceva.

Timocles goli aurul din lădiţă într-un sac de pânză tare pe care îl luă la subsuoară. Chiar atunci intrară Zuro şi Callistos cu hainele pretorienilor.

— Îmbrăcaţi-vă!

Se îmbrăcară toţi trei în timp ce Arria privea pe fereastră în grădina numai flori, care trimitea spre ea o boare caldă şi parfumată.

— Plecăm chiar acum…

Cei doi ieşiră grăbiţi, Timocles o prinse de umeri. Aştepta acest gest. Se răsuci spre el, implorându-l:

— Iartă-mă!

— Mi-ai salvat viaţa. Şi… ce să-ţi iert? Nimic nu se mai poate îndrepta… Dacă ai şti cât rău mi-ai făcut!

— Iartă-mă! N-am să le spun cine eşti…

— Cum poţi să-i minţi! Şi ce rost mai are?

— Am să le spun că… ştiai unde este nepotul lui Decebalus, dar că n-ai vrut să-l trădezi.

— Ce rost ar avea?

— Poate… Poate că ai să te întorci vreodată.

Timocles o privi lung, înţelegător, dar parcă de undeva, de departe…

— Mi-ai făcut un mare rău, dar nu pot să te urăsc… Fii fericită!

Îi strânse umerii între palmele nesigure şi se smuci din loc, alergând spre poartă. Cei doi îi aşteptau nerăbdători. Zuro avea săculeţul cu aur pe oblâncul şeii. Înfipseră pintenii în burţile cailor şi se îndepărtară în galop. Deşi voiau să ajungă la Brundisium, în Calabria, adică tocmai în partea cea mai de sud a ţării, ieşiră din Roma prin poarta Nomentana, gândindu-se că aici ar fi fost mai întâi aduşi, dacă ar fi fost prinşi.

Apucară pe Via Nomentana, după ce făcură puţină, zarvă la poartă, ca să atragă atenţia asupra lor, dar după ce galopară aproape o milă, cotiră la dreapta, pe un drum vicinal, care înconjura Roma pe departe, printre frumoase villa rustica şi ieşea tocmai în Via Tibertina, spre sudul ţării. Se opriră într-un loc singuratic, lângă un stejar uriaş, uşor de regăsit, şi îngropară sacul cu aur, apoi galopară mai departe pe caii odihniţi.

D A C I E … D A C I E

I

Întâmplările se petrecuseră în anul pe care Silvanus nu avea să-l uite până la sfârşitul vieţii lui: 802 de la fondarea Romei.

Trecuseră de atunci câteva veri, şi ierni, şi războiul amânat începuse acum. Era în anul 806 de la fondarea Romei, şi în primăvara lui continuară luptele începute în vara trecută. Pârjolul fusese atunci doar amânat. Traian nu renunţase nici o clipă la planurile lui. Dusese o adevărată luptă în Senat, până când Decebalus fusese declarat, pentru a doua oară, duşman al Romei. Silius bătuse în retragere, când simţise că totul este pierdut.

Longinus, în fruntea legiunii VII Claudia, pornise din Viminacium şi se aruncase în luptă cu o furie pe care numai disperarea ţi-o poate da. Ani de zile se zbătuse între dorinţa lui de a porni războiul şi neputinţa de a face cât de cât ceva pentru începerea lui. De fiecare dată îl sfătuise pe Traian să mai aştepte, să mai aştepte, împins de la spate de Silius, care îi amintea că a doua zi după pornirea legiunilor spre Sarmizegetusa, Callistos va veni după împrumut. Împreună cu dobândă acestor ani, el se ridica la o sumă care l-ar fi aruncat în rândul sclavilor, ca datornic fără posibilitate de plată. Când războiul a început, dorinţa lui cea mai mare a fost să se termine cât mai repede, să-şi ia partea de pradă

şi să aibă cu ce plăti datoria. Dacii simţeau că cel mai greu era frontul în care lupta legiunea lui Longinus. Comandantul îndemna mereu la luptă: atacurile veneau unul după altul. Înaintau ziua şi noaptea, duceau lupte de hărţuială, erau necruţători cu cei prinşi. Ca un om care are un gând fix, Longinus nu visa decât să ajungă ia Sarmizegetusa, şi cât mai repede. Iată, ajunseseră la numai câteva mile de ţinta propusă.

Traian, care în ultimii ani nu-şi mai înţelesese prietenul, îl vedea, în sfârşit, aşa cum l-ar fi dorit întotdeauna. Dintre toţi comandanţii, Longinus fusese cel mai la înălţime, câştigase bătăliile cele mai grele.

Decebal trimisese de două ori soli la Longinus cu rugămintea de a veni în tabăra dacilor pentru tratative, dar el refuzase. Atunci Decebal se hotărî să-i trimită ceea ce i-ar fi arătat, dacă ar fi primit să vină la el. Zuro şi alţi doi comandanţi de oaste se înfăţişară lui Longinus.

— Un sol dac vrea să-ţi vorbească.

— Iarăşi?!

— Poate că cer pace! Lupta de ieri a fost grea şi Sarmizegetusa e dincolo de creasta muntelui din faţă.

— De ce nu se duc la Traian?

— Longinus este prietenul lui Traian şi cel mai aproape de Sarmizegetusa.

— Bine, dă-le voie să intre.

După felul cum păşiră în cort cei trei daci, Longinus pricepu că nu era vorba de pace. Unul dintre ei, cel mai înalt, îl privea în aşa fel, încât comandantul se uită după soldatul care stătea de pază. Nu era înarmat, stătea lungit pe patul de campanie. Îi primise aşa, ca să le arate tot dispreţul lui.

După ce se înfruntară din priviri, dacul cel mai solid, care nu era altul decât Zuro, îi vorbi neaşteptat de răspicat:

— Ceea ce am de spus, trebuie să auzi numai tu, Longinus.

Comandantul se ridică pe jumătate. Ce putea să-i spună acest dac, încât să fie nevoie să rămână între patru ochi?

Nu cumva încerca să-l omoare? Se încredinţă din nou că paznicii sunt acolo.

— Nu-ţi fie teamă, sunt fără nici o armă la mine. N-am venit să te omor.

Lui Longinus îi fu necaz că solul îi ghicise gândurile. Făcu semn să fie lăsat numai cu dacul semeţ.

— Vorbeşte!

— Decebal te cheamă la Sarmizegetusa. Vino în tabăra noastră să stai de vorbă cu el.

— Îmi cere ceea ce am mai refuzat de două ori! se răsti Longinus. Voi sta de vorbă cu el la Sarmizegetusa, dar înconjurat de legiunea mea.

— Mai e mult până acolo, Longinus!

— Vârful muntelui din faţă ne desparte. Îl voi ocoli pe firul apei şi voi ajunge.

— La noi e o vorbă, Longinus: să nu spui hop, până când n-ai sărit. Dar poate că asta ai s-o înveţi altă dată. Citeşte acest papirus! îi întinse el un sul pe care îl scoase din sân.

Înainte chiar de a-l desfăşura, Longinus îl recunoscu. De acest papirus se temea de multă vreme, şi multe din cele făcute în timpul din urmă fuseseră determinate de sulul acesta, pe care ştia că îşi va vedea scris numele. Era actul prin care împrumutase bani de la Callistos. Mai bine-zis, unul dintre ele, pentru că grecul scrisese câteva, fiecare având pe el o parte a sumei. Îşi lămuri şi trufia dacului. Dar ce putea face? Desigur, mai întâi trebuia să nu-i arate că dă prea mare importanţă papirusului.

— De ce mi l-ai dat să-l citesc, dacă ştiai că nu voi afla nimic nou? îl cunosc prea bine.

— Trebuie să înapoiezi datoria.

— O voi înapoia din prada care mă aşteaptă. Am auzit că Decebal are visteria plină cu vase de aur şi pietre nestemate. Din ea voi plăti!

— Mi se pare, Longinus, că eşti dintre aceia care întâi fac focul şi apoi se duc în pădure după vânat. Să nu rămâi şi flămând, şi cu lemnele arse.

Barbarul se dovedea o minte ageră şi Longinus încetă să-l mai sfideze. Desigur, dacul nu venise să-i spună vorbe cu tâlc, ci să-l ameninţe.

— E a treia oară când Decebal trimite după mine.

— Ţine să-ţi înapoieze chiar el papirusurile cu numele tău. Dacă nu vii, le va trimite lui Traian, ca să afle şi el de ce ai vorbit în Senat împotriva războiului. Cel care ţi-a dat împrumutul ne-a mărturisit că te-a cumpărat ca să vorbeşti aşa. Un alt papirus l-ar trimite Decebal la Roma, să-l citească Senatul.

— De unde are Decebalus aceste papirusuri?

Întrebarea nu avea nici o legătură cu ceea ce îi spusese solul lui Decebal, dar Longinus voia să capete timp de gândire.

— Le-a răscumpărat de la un grec. E sigur însă, că grecul se va putea duce la Roma, ca să ceară despăgubiri, şi să-ţi vândă casa şi pământul.

— Decebalus ştie unde se află acum grecul?

— Războiul l-a prins la noi, cumpărând miei.

— Dacă primesc să viu la Decebalus, pot să vorbesc cu el?

— Nimic mai uşor.

— Bine, am să te însoţesc.

Dorinţa de a-i vorbi grecului fusese un motiv, ca să nu creadă dacul că vine forţat de papirus. Dar acesta era adevărul. Longinus îşi dădea seama că în urmă cu patru ani făcuse o mare prostie primind împrumutul acela, mai bine-zis lăsându-se cumpărat de grec. După aceea îşi dăduse seama că ajunsese unealta grecului, şi nu o dată se certase cu Silius. Avea dreptate dacul, aprinsese focul şi plecase la vânătoare. Se temea că dacă Decebalus va trimite acum o solie de pace la Traian, împăratul s-ar putea să primească să pună capăt războiului. Luptele din ultimele zile fuseseră deosebit de grele şi se terminaseră cu mari pierderi. Ce va face el atunci? Mai ales la asta se gândea Longinus. Ce se va întâmplă cu el, dacă Traian va încheia o nouă pace, mai înainte de a cuceri Sarmizegetusa? Cu două zile în urmă, îl găsise pe împărat foarte abătut, după o

luptă nimicitoare, care îi înjumătăţise pretorienii. Ieşise învingător, dar când Longinus se arătase entuziasmat de victoria repurtată, împăratul zâmbise obosit şi fără elan: „O, Longinus, grea victorie am câştigat şi atât de scump am plătit-o, încât vreau s-o uit cât mai repede!.”

Pe măsură ce se apropiau de Sarmizegetusa, luptele deveneau mai dure, mai disperate, dacii se aruncau şi mai furioşi în bătălii. Chiar el, Longinus, se convinsese de asta. Cucerise o fortăreaţă în care găsise zeci de prizonieri romani arşi de vii... Numai unul reuşise să rostească două-trei vorbe: „Ne-au ars... femeile... dacilor!” şoptise, înainte de a închide pentru totdeauna gura. Femeile se răzbunaseră pe ei.

Lui Longinus îi era frică de pace. Se temea şi pentru că aflase că marcomanii şi cvazii trimiseseră iar soli la Traian, de data asta ameninţându-l că-şi vor trimite cavaleria în luptă, dacă nu va încheia pacea cu Decebalus. O dată pacea încheiată, lui nu-i mai rămânea decât să-şi pună capăt zilelor.

Primise să se ducă la Decebalus şi în speranţa că în schimbul unui serviciu, îşi va răscumpăra papirusurile. Blestemă iar în gând ziua când îşi scrisese numele pe ele şi chemă un centurion voinic:

— Trimite pe cineva la Traian să-l înştiinţeze că am plecat în tabăra dacilor. Decebalus vrea să-mi spună condiţiile în care ar încheia pace.

Ar fi trebuit să-l întrebe mai întâi pe Traian, dacă trebuia să se ducă sau nu, dar se temea că împăratul îl va opri. De aceea trimise să-l înştiinţeze şi plecă mai înainte de a primi răspunsul. Împăratul îl preţuia prea mult, ca să-l mai mustre pentru o astfel de faptă.

— Cine să te urmeze, Longinus? întrebă centurionul, sub mâna căruia era paza comandantului.

— Numai tu, Cilicius.

Centurionul încălecă şi, păstrând câţiva paşi între el şi Longinus, îmboldi calul.

Până în clipa când ajunseră în faţa lui Decebalus, Longinus sperase că întâmplarea făcuse ca grecul Callistos

să fie la Sarmizegetusa şi, plângându-se că războiul i-a stricat negustoria, regele a aflat că are papirusuri cu iscălitura lui şi le-a răscumpărat, ca să-l aibă la mână.

Când însă a dat cu ochii de Timocles în dreapta lui, a înţeles cu adevărat ce s-a petrecut în urmă cu câţiva ani. Nu făcuse pe voia dacilor, pentru că grecului Callistos îi convenea pacea, ci pentru că ei, dacii, îl cumpăraseră printr-o iscoadă. Pricepu că cel care se dăduse atunci drept Timocles nu era altul decât Dadas, nepotul regelui dac. Dar Arria? Chiar el vorbise cu ea şi actriţa se jurase că a chemat pretorienii când a aflat că Timocles ştie unde este nepotul lui Decebalus. Pentru că a refuzat să-i mărturisească unde stă ascuns, a trecut peste sentimentele ei şi l-a trădat. Traian lăudase în faţa multora purtarea ei de adevărată romană, care a pus mai presus de dragoste viaţa împăratului. Încărcată cu daruri, Arria trăise de atunci şi mai în cinstea celor care o înconjurau…

Zâmbetul lui Timocles îl orbi de furie pe Longinus. Se simţi mic şi laş, tocmai el, militarul pe care toţi îl socoteau viteaz şi demn.

Îşi smulse cuţitul de la brâu şi vru să şi-l înfigă în piept, dar gestul lui parcă era aşteptat Doi oşteni din garda lui Decebal se repeziră şi-i prinseră braţul.

Cel mai uimit de purtarea lui Longinus fu centurionul care îl însoţea. Nu înţelegea ce se întâmplase cu comandantul lui, de încearcă să-şi curme zilele, când venise aici ca un învingător? Socoti însă că, dacă Longinus vrea să se omoare, onoarea şi cinstea lui îi cer s-o facă. Îşi trase sabia şi se repezi s-o înfigă în spatele comandantului. Vârful se propti însă într-o zală şi se îndoi. Longinus se întoarse spre el, plin de speranţă, dar sabia nu apucă să se înfigă a doua oară, pentru că un oştean din gardă, cu o singură lovitură, aruncă de pe umăr capul centurionului.

— Longinus, ai să rămâi ostatec la Sarmizegetusa, spuse Decebal. Un sol de-al meu se va duce la Traian să-i încerce sentimentele. Scrie-i câteva rânduri şi cere-i să te salveze. Dacă îmi cedează ţara până la Donaris, şi dacă îmi plăteşte ceea ce am cheltuit cu acest război, te voi elibera.

Romanul se smuci din braţele celor care îl ţineau şi strigă, bolborosind de furie:

— Tu, Decebalus, poţi să-i ceri aşa ceva lui Longinus? Ptiu! răcni el, sufocat de indignare. Ia-mi zilele de pe acum, nu mai aştepta alt răspuns. Viaţa mea nu merită un preţ atât de mare!

— Vorbeşti ca un adevărat bărbat şi te porţi ca un dac. Longinus.

— Ca un roman, Decebalus!

— Romanul iubeşte prea mult viaţa. De aceea vrea să supună lumea, ca să-şi trăiască viaţa în cât mai multă avuţie şi plăcere. Faptele tale de vitejie nu le-ai făcut gândindu-te la comorile mele? Vitejia voastră nu porneşte din suflet şi din credinţă, ci din dorinţa de a lua prăzi.

— Dă-mi sabia şi ai să vezi cât de dragă îmi este viaţa!

— Ţi-ai scurta viaţa, Longinus, ca un bărbat adevărat. Cred asta. E uşor să ne scăpăm de viaţă, când în urma noastră lăsăm un nume curat. Ai pieri uşor, dacă ai şti că Traian va spune: „A murit ca un erou!” Dar ai muri la fel de liniştit, dacă ai şti că în urma ta numele îţi va fi blestemat? Dacă tu mori, voi trimite lui Traian papirusurile, şi tot poporul roman îţi va scuipa numele, în vecii vecilor! Vor afla că te-am cumpărat şi că ai luptat patru ani în Senat, ca să opreşti războiul, deşi ştiai că îmi întăresc cetăţile. Citind papirusurile, Traian va înţelege de ce ai făcut toate astea!

Longinus auzise că Decebalus e viteaz şi înţelept, dar nu-l bănuise atât de viclean. Ce soldat ar primi să-şi pângărească numele? Moartea i-ar fi fost senină, dacă în urma lui ar fi rămas un nume demn. Avea dreptate Decebalus.

Ce să facă? Să-i scrie lui Traian? Împăratul ţinea la el, şi poate că ar fi primit pacea, ca să-i salveze viaţa. Cum să se poarte demn, într-o împrejurare ca asta?

— Decebalus, îmi ceri să-mi calc în picioare cinstea de soldat. Nu pot s-o fac. Dar lasă-mi timp să mă gândesc în ce fel aş putea să te ajut, fără a-mi păta numele.

Decebal primi să mai aştepte până a doua zi. Porunci să fie dus într-o încăpere a locuinţei-palat şi ţinut sub pază. Nu-l trata ca pe un prizonier, ci ca pe un oaspete.

Dadas îi spuse lui Decebal:

— Nu are să primească, unchiule. A cerut timp de gândire ca să găsească un mijloc de a ne înşela. Să fim cu ochii pe el.

— Altceva tot nu puteam face.

— Ba cred că da. Longinus este aici. Scrisoarea către Traian ar fi bună, dar de ce nu trimitem un sol care să-i spună împăratului că numai dându-ne înapoi ţara îl poate salva? Ştiu că tine mult la Longinus şi va fi pus în grea cumpănă.

Decebal găsi bun gândul lui Dadas şi hotărî pe loc cine să plece în solie. Primul pe care îl numi fu Zuro.

— Mai întâi şi mai întâi, cere-i ca luptele să înceteze în orice loc. Fă-l, Zuro, să trimită un sol la Quietus maurul, să-l oprească să mai cutreiere munţii cu călăreţii lui şi să semene moarte. E duşmanul cel mai de temut şi cel mai câinos. Mai spune-i că Longinus aşteaptă ca împăratul să-şi amintească de cel mai credincios supus al său.

Pe Traian îl tulbură vestea primită, deşi se aşteptase la ea. Cum primise solul prin care Longinus îl înştiinţa că se duce la Decebalus, trimisese în mare grabă un altul, să-l oprească, dar ajunsese prea târziu. Acum se dovedea încă o dată şiretenia acestui Decebalus, care ştia atât de bine unde să lovească. Să-l piardă pe Longinus? Pe eroul care câştigase cele mai grele bătălii, uimindu-l şi pe el, Traian, cu vitejia lui? Să-l piardă pe prietenul, alături de care luptase în atâtea campanii? Dar şi pacea, în condiţiile cerute de acest sol era o ruşine. De ce pieriseră atâţia soldaţi, dacă trebuia să se retragă la Danuvius, să lase în mâna barbarilor castrele şi cetăţile întărite, pe care şi mai greu le-ar cuceri a doua oară, duşmanul cunoscându-i felul de a lupta în fiecare loc?

Ca să nu dea frâu liber furiei sale neputincioase, şi să reteze capul acestui dac falnic, care îl privea sfidător, Traian îi întoarse spatele.

Nu putea ieşi din această încurcătură decât dând un răspuns în doi peri, care să nu-l piardă nici pe Longinus, să nu-i dea curaj nici barbarului. Apoi... apoi va mai vedea, se va mai sfătui şi cu Laberius Maximus, şi cu Sura.

— Să ştii, dacule, că de multe ori salvezi un militar păstrându-i numele. Oare ce ar vrea mai mult Longinus, să moară ca un erou, sau ca Roma să piardă un război câştigat?

— Longinus nu crede că războiul e câştigat şi de aceea vrea ca împăratul să-şi amintească de meritele lui.

— A rostit Longinus aceste vorbe?

— N-am făcut decât să le aduc.

Traian se zvârcolea ca iepurele în laţ, sub privirea rece a dacului. „O, Longinus, gândea el, cum ai putut să te laşi înşelat până într-atâta, încât să te duci cu mâinile legate în vizuina lupului?”

— Spune-i lui Decebalus că nu-i dau un răspuns răspicat, până când nu mă sfătuiesc cu ceilalţi comandanţi. Ţin la viaţa lui Longinus, dar dacă o să-l salvăm cu un preţ prea mare, o să fie chiar împotriva voinţei lui. Adu-mi pe papirus vorbele lui Longinus. Numai aşa voi cunoaşte cu adevărat ce mă îndeamnă să fac.

— Până la înapoierea mea, Decebalus îţi cere să-ţi opreşti legiunile şi să trimiţi lui Quietus vorbă să nu mai prindă robi pentru Roma.

Decebalus se bucură că dobândise şi atâta. Nu avea de gând să-i trimită prea curând răspunsul lui Longinus, ştiind că împăratul, dacă nu se va retrage ca să-l salveze, nici nu va înainta, ca să-l condamne la moarte. Fiecare zi era preţioasă pentru Decebal. Fiecare zi apropia timpul rău al toamnei ploioase şi al iernii geroase. Era convins că soldaţii lui Traian nu ar mai rezista încă o iarnă în munţii Daciei, în adăposturile săpate la repezeală.

În noaptea aceea, Decebal i-a chemat la el pe Dadas şi pe Zuro. Tinerii doar ce se lungiseră în paturi când trimisul regelui îi făcu să sară iar în straie şi să se grăbească să i se înfăţişeze.

L-au găsit privind cerul fără pic de nor, spuzit de stele: Rămaseră lângă uşă, în picioare, respectându-i tăcerea. Dadas văzu, pentru prima dată, la lumina pâlpâitoare a lumânărilor, că Decebal îmbătrânise, deşi era încă în puterea vârstei. Întâmplările din ultimii ani nu trecuseră peste el fără să lase urme. Părul îi lucea argintiu şi cutele obrazului prelungeau umbre tremurătoare, schimbându-i înfăţişarea.

Tânărul închise ochii. Nu putea să şi-l închipuie pe Decebal bătrân şi copleşit de griji. Întotdeauna fusese un stâlp de granit, care dăduse siguranţă celor din jurul său. Iată-l acum ostenit, privind cerul cu ochi îngrijoraţi şi umezi. Dadas nu ştia că numai cu puţin timp în urmă, venise la rege un sol care îi dăduse o veste tristă. Încă o veste dureros de tristă. Nobilii din două mari cetăţi se închinaseră lui Traian. Îngenunchează în faţa împăratului cerându-i îndurare, după ce deschiseseră porţile cetăţilor. Nu mai credeau în puterea lor şi îşi plecaseră capetele, trădându-l. Nu erau primii. Mai primise asemenea veşti de la Ramidava, de la Cumidava, de la Sidava. Îl trădau, speriaţi de puterea Romei. Îi rămăseseră credincioşi numai cei de aici, din inima munţilor.

Tresări când simţi că nu mai e singur. Fusese prins într-o clipă de singurătate, când îşi trădase grijile şi vârsta. Întreaga înfăţişare i se schimbă pe dată, devenind iar regele din totdeauna. Dar pentru Dadas el nu mai redeveni ceea ce fusese cândva. În mintea tânărului stăruia figura lui obosită şi îmbătrânită.

— Ce-i, Dadas, fiule, eşti încă somnoros? îl întrebă regele, bătându-l bărbăteşte pe umăr.

Ochii tânărului se tulburaseră, dar nu de somn. Pentru el vulturul coborâse ostenit din văzduh şi se aşezase pe clonţul de piatră.

— Copiii mei, în noaptea asta ne aşteaptă multă treabă, şi pentru ce avem de făcut nu am încredere decât în voi.

— Unchiule, sunt fericit că ai rostit asemenea vorbe. Oare merit să ai mai multă încredere în mine, decât în atâţia alţii?

— Din fericire, da, copilul meu! Pe amândoi mă sprijin fără frică de trădare. Mai ales că ceea ce veţi vedea voi în noaptea asta, pe mulţi cinstiţi i-ar împinge la trădare.

— Dar unde mergem, unchiule?

— Să salvăm averea Daciei! Vouă v-o las moştenire, numai în voi am încredere că o veţi cheltui cu folos.

Peste puţin timp, Bicilis, acum răspunzător de cancelaria regelui, veni şi-i spuse că a adus prizonierii ceruţi.

Coborâră.

În faţa locuinţei-palat aşteptau zece prizonieri romani, fiecare purtând pe umăr câte o lopată, şi ţinând de mânerul unui coş de nuiele. Toţi erau ferecaţi în lanţuri, şi asta îi mira şi mai mult pe tineri. Aflară curând că regele poruncise să-i ferece cu greutăţi mari.

— Acum, Bicilis, du-te şi odihneşte-te! îl îndemnă regele pe mai marele cancelariei. E târziu şi mâine vom avea mult de lucru.

Bicilis se aşteptase să-l însoţească şi el pe rege. Bănuia că este vorba despre o treabă tainică şi neîncrederea arătată îl înfurie. De ce îi lua cu el numai pe aceşti doi tineri?!

Îşi puse în gând să se ţină pe urmele lor.

În faţa prizonierilor mergea Zuro cu sabia în mână, gata în orice clipă să atace, iar în spate, regele şi Dadas. Ieşiră pe poarta dinspre valea Sargeţiei şi coborâră panta abruptă a drumului. În toate casele era întuneric. Femeile şi copiii, singurii care mai rămăseseră prin case, dormeau, aşa că nimeni nu văzu grupul care cobora în zgomot de lanţuri.

Sargeţia parcă avea solzi, aşa sclipea în bătaia lunii. Totul tăcea în jur, în afară de ea: susura şi râdea, şi se juca nepăsătoare, sărind din piatră în piatră. Nu plouase cam de mult şi apele se strânseseră în albie, încât puteai s-o treci uşor cu piciorul, fără să te uzi mai sus de genunchi. În unele locuri, din câţiva paşi erai pe celălalt mal, şi de mai multe ori prizonierii şi cei care îi păzeau fură nevoiţi să treacă de pe un mal pe celălalt. Părăsiseră drumul de căruţă şi înaintau în codru, pe malul apei, furişându-se pe o potecă de picior, sălbăticită şi ea în ultimul timp.

Lăsară în urmă mica aşezare de ciobani, turnul de veghe din care nu lipsea ziua şi noaptea un oştean ce scruta zarea. Prizonierii începură să dea semne de oboseală. Cu toate îndemnurile celor doi tineri, îşi trăgeau picioarele din ce în ce mai greu. Se grăbiseră, urcând şi coborând, fără o clipă de răgaz. Decebal voia să ajungă într-un loc ştiut numai de el. Bicilis, în urma lor, sufla greu şi din ce în ce mai nedumerit. Unde se ducea regele?

În sfârşit, se opriră!

În locul acela apa Sargeţiei făcea un cot scurt, pe lângă un perete de piatră, apoi scăpa în jos pe trei trepte care îi zbuciumau unda.

— Dărâmaţi acest pinten în apă! porunci regele prizonierilor.

Pe zidul de piatră se înălţa un vârf, care putea fi împins în râu.

Se apucară să sape sub el, să-l rostogolească.

Bicilis, furişat în spatele unei tufe înalte de cucută, aşteptă să vadă ce o să re mai întâmple. Şi Dadas şi Zuro erau curioşi, dar nu îndrăzneau să-l descoasă pe rege, ascultau tot ce le poruncea el. Aveau misiunea să fie cu ochii în patru, ca nu cumva vreunul dintre prizonieri să scape cu fuga.

Aproape se lumina de ziuă când valea răsună de zgomotul pintenului prăbuşit. De la un mal la altul Sargeţia se lovea de grămada de piatră. Apa ei îşi găsi loc să curgă printr-o veche albie, pe care o părăsise cu sute de ani mai înainte.

— Săpaţi aici! porunci Decebal.

Arătă locul pe unde până atunci trecuseră apele Sargeţiei, în apropiere de cea de a treia treaptă.

La ziuă, groapa era atât de adâncă, încât cel care săpa nu se mai vedea. Alungat de lumină, Bicilis se furişă în adâncul pădurii.

— Destul! porunci regele, apoi şopti ceva la urechea lui Zuro.

Prizonierii fură încolonaţi şi li se arătă poteca pe care s-o apuce. Nu tocmai departe de locul unde munciseră, în

apropierea unei prăpăstii, cei doi tineri îşi traseră săbiile şi le înfipseră în coastele lor. Nimeni nu avea să afle această groapă! Nu ştiau că Bicilis îi pândise.

Noaptea următoare, douăzeci de cai fură încărcaţi fiecare cu câte doi saci grei, pe care abia îi ridica de jos un om voinic. Cinci prizonieri ţineau căpestrele. Când toată cetatea dormea, coloana porni pe drumul străbătut cu o noapte în urmă de cei care abătuseră apa Sargeţiei din albia ei.

Sacii fură descărcaţi în groapa adâncă. Cinci drumuri făcură caii, apoi prizonierii pieriră, pentru ca nimeni să nu afle taina comorii lui Decebal. Sacii erau plini cu bani de aur, şi vase de aur, şi potire de aur bătute în pietre nestemate.

Bănuind ce se află în saci, Bicilis fu apucat de o lăcomie bolnăvicioasă. Gândul că numai el cunoaşte taina tezaurului, în afară de cei doi tineri, îl înnebunea. Se şi vedea dezgropând-o şi păstrând-o pentru el. Va veni cu robi, îi va pune să abată râul şi să scoată comoara, apoi le va veni de petrecanie.

Nu se mai gândea la luptă, îl cuprinsese frica de moarte. Acum voia să trăiască, să poată lua comoara. Ar fi fugit oriunde, s-ar fi ascuns şi în gaură de şarpe până la terminarea războiului, pentru ca după aceea... chiar dacă romanii îşi vor aduce legiunile în Dacia, el tot se va înapoia şi va dezgropa comoara, şi se va răscumpăra de la Traian!

Ultimii sclavi cărară în coşuri de nuiele piatra care oprise apa Sargeţiei să curgă în albia ei. Digul fu înlăturat şi în zori, zgomotul apei sărind pe cele trei trepte se auzea iar. Cine să bănuiască măcar, că sub undele ei zăcea comoara dacilor, pentru care Traian îşi urnise în război legiunile? Toţi cei care o ascunseseră erau acum morţi. Decebal era încredinţat că în afară de el, numai cei doi tineri cunoşteau marea taină. Îl lăsase anume pe Longinus să se gândească. Decebal ştia că Traian aşteaptă cu nerăbdare răspunsul comandantului său de oşti.

În acest timp, Longinus se frământa cum să-i scrie lui Traian, în aşa fel încât acesta să înţeleagă altceva decât

spuneau vorbele de pe papirus. Că nu era uşor să-l înşeli pe regele barbar, se convinsese pe propria lui piele. Nu ajunsese el, Longinus, comandantul cunoscut, unealta lui?!

Trimise vorbă lui Decebal că vrea să i se dea cele trebuincioase scrisului, şi regele îi porunci lui Iudenus să-i ducă ce a cerut.

— Longinus, regele mi-a spus că te-ai hotărât să-i scrii lui Traian, îi vorbi Iudenus, cu glas ciudat.

Pe roman îi surprinse mustrarea simţită în glasul celui care îi aducea uneltele de scris. Întrezări o speranţă de scăpare. Nu cumva scribul era înfricoşat că dacii vor pierde războiul şi voia să se vândă? Era mai bine să lege vorba cu el.

— Trebuie să-i scriu!

— Îl rogi să te scape, Longinus? îi aminteşti împăratului că ai luptat alături de el?

Ciudat scrib! Parcă îl ameninţa.

— Nu pot să-i spun că sunt gata să mor, scribule. Cine i-ar duce o astfel de veste, chiar ştiind că va fi răsplătit în aur?

— Se zice că ai vrut să-ţi străpungi pieptul. Longinus.

— N-am fost lăsat.

— Ai mai face-o?

— Bucuros, dar cine-mi dă o sabie?

Iudenus îşi roti privirea. Paznicul de la uşă era un oştean care n-avea habar de limba romanului.

— Longinus – îi şopti – în călimara pe care ţi-am lăsat-o sunt două vase. Unul cu cerneală, celălalt cu otravă.

— Cine eşti?

— Nu e nevoie să ştii mai multe. Ai în călimară ceea ce-ţi trebuie să mori demn.

— Îţi mulţumesc, oricine ai fi.

— Sunt prietenul tău, Longinus. Traian îmi va răsplăti fapta, după cum ai spus tu.

— Cum o să afle Traian că nu mai trăiesc? Mi-e frică să nu primească pacea, dorind să mă vadă…

— N-ai nici o grijă, va afla la timpul potrivi că Longinus nu mai poate fi salvat. Acum scrie ce ţi-a poruncit Decebalus!

Longinus deveni bănuitor. Nu cumva în fata lui era o iscoadă?

— Ce vrei să scriu?

— Ce ţi-a poruncit Decebalus. Roagă-l pe Traian să-ţi scape viaţa, chiar încheind pacea.

— Pleacă de-aici, iscoadă! strigă. Crezi că aş mai putea să cad încă o dată în cursă? Cu scrisoarea mea Decebal capătă pacea, iar eu mor degeaba, dacă în călimara asta o fi ceea ce spui.

— Nu te sfătuiesc să-ţi vâri degetul în ea şi apoi în gură. Ascultă, Longinus, ai dreptate să te îndoieşti de vorbele mele. Să ştii că eu l-am vestit pe Traian că nepotul lui Decebalus a plecat la Roma, să-i vină de hac. Şi dacă de mine n-ai auzit, pe Arinius îl ştii, desigur.

În sfârşit, rostise vorbele care îl liniştiră pe Longinus. Arinius era iscoada pe care o ştia şi el, adesea lui îi adusese veştile.

— Arinius te-a trimis?

— Da.

— Învaţă-mă ce să fac.

— Să scrii ce ţi-am spus. Cere-i lui Decebalus să mă trimită pe mine la Traian.

Decebal întoarse pe toate părţile papirusul, bucuros că Longinus scrisese mai mult decât se aşteptase. Îl implora pe Traian să-l salveze, primind propunerile de pace. Îi amintea împăratului toate meritele căpătate de-a lungul anilor şi, în numele lor, cerea să trăiască.

Se gândi cu dispreţ la Longinus. Nu se aşteptase ca un comandant să se umilească până într-atât, numai ca să-şi salveze viaţa.

— Dar încă nu şi-a scris numele, spuse Dadas care primise papirusul de la rege, ca să-l citească.

— De ce nu şi-a scris numele? îl întrebă Decebal pe Iudenus.

— Asta este scrisoarea, Decebal. Ca să-şi scrie numele pe ea, trebuie să-i îndeplineşti o dorinţă.

— Care?

— N-a vrut să mi-o spună. Îl aşteaptă pe Dadas la el.

Dadas se înfăţişă lui Longinus. Cei doi bărbaţi se înfruntară. Romanul îl ura pe acest tinerel care îi distrusese cariera şi îi zdrobise viaţa, reuşind să-l cumpere. Dadas îşi amintea cât de falnic îi păruse Longinus la întrecerea de care din Circus Maximus, şi cum îl vedea acum.

— Vrei să-mi vorbeşti, Longinus?

— Am scris ce mi-a cerut Decebal. Sunt încredinţat că Traian o să-mi salveze viaţa.

— Cunoşti condiţiile noastre.

— Ca să ajungă la Traian scrisoarea trebuie să-mi înapoiaţi papirusurile pe care le-am dat grecului Callistos. Altfel nu-mi pun numele pe ea…

— E singura ta dorinţă?

— Mai vreau ca scrisoarea s-o ducă cel care mi-a dat uneltele de scris. Numele meu va rămâne curat în amintirea romanilor, dacă voi rupe acele papirusuri. Altfel mă tem că şi în alte împrejurări o să mi le arătaţi.

— Învoiala noastră cere să ţi le înapoiem în clipa în care îi scrii lui Traian. Pune-ţi numele pe acest papirus şi le vei primi.

Trimise după papirusuri.

— Primeşte-le, Longinus.

Romanul le luă cu un gest care-i trădă nerăbdarea. Câte nopţi nu se gândise la ele, câte fapte nu făcuse împotriva voinţei lui! Viaţa lui, în anii din urmă, depinsese de ele. Îşi scrise numele pe papirusul pentru Traian apoi, cu o ură fără margini, rupse chitanţele lui Callistos în zeci de bucăţele.

— Să le ardă! ceru. Să-mi aducă foc şi să le ardă sub ochii mei!

— Aduceţi foc! porunci Dadas, înţelegând izbucnirea lui de furie oarbă.

Tânărul dac bănui ceva rău abia când îl auzi pe Longinus izbucnind în râs, în timp ce privea flăcările care îi redădeau liniştea pierdută.

— Acum sunt liber! răsuflă el, cu ochii scânteind de bucurie. Sunt liber, dacule!

— Nu-ţi mai rămâne decât să pleci de-aici!

Dadas nu simţi zâmbetul abia schiţat din coada ochilor lui şi nici nu înţelese vorbele în doi peri!

— Ai dreptate, dacule... Asta mai aştept, să plec de la voi... Am să plec curând, să ştii. Să ştii mai ales tu, dacule. Tu care ţi-ai bătut joc de mine! Singurul om care şi-a bătut joc de mine. Şi de aceea te admir!. Ai luptat pentru poporul tău şi te admir, barbarule, deşi nu ai nevoie de admiraţia unui netrebnic care se jeluieşte şi cerşeşte o viaţă nedemnă. Nu-i aşa că mă dispreţuieşti? Acum poţi să-mi spui, pentru că ai în mână scrisoarea cu numele meu.

— Te dispreţuiesc!

— Eşti un bărbat aşa cum aş fi vrut să rămân eu. Chiar dacă mă dispreţuieşti acum, voi încerca... mai târziu, să-ţi recapăt preţuirea, pentru că m-ai admirat odată, nu-i aşa?

— Te-am admirat.

— Am să fac totul ca să mă înalţ iar în ochii tăi. Dă scribului scrisoarea.

— De-ce ţii s-o ducă el?

— I-am spus cum să-i vorbească împăratului, ca să-l înduplece. Trimiteţi-l pe el, dacă vreţi pacea. Eu am dobândit ceea ce am vrut, spuse arătând grămada de cenuşă. Dacă vreţi pacea, trimiteţi-l pe scrib.

— Bine, Longinus, el se va duce.

— Se apropie solia aşteptată, Traian.

Împăratul ieşi din cort, nerăbdător. În fruntea dacilor călărea acum un neîndemânatic ce se ţinea greu în şa. După îmbrăcăminte părea un scrib. De ce îi trimisese Decebal un scrib?

— Te salut, Traian! i se adresă scribul, cu glas voit vioi, dar dogit de anii mulţi.

— Îmi aduci scrisoarea lui Longinus?

— E la mine, Traian, dar înainte de-a o citi, pune-i în lanţuri sau scurtează-i cu un cap pe aceşti însoţitori ai mei.

La orice s-ar fi aşteptat împăratul, numai la astfel de vorbe, nu. Pe scrib îl însoţeau Butes şi Armer. După prima clipă de nedumerire, Butes, care încă nu apucase să descalece, vru să-şi smucească înapoi calul, dar în faţă îi şi săriseră câţiva pretorieni. Atunci îşi înfipse pintenii în burta calului şi-l făcu să se ridice în două picioare şi să se năpustească asupra scribului, doborându-l la pământ. L-ar fi călcat bine cu copitele, dacă n-ar fi sărit pretorienii, să-l tragă într-o parte. Alţii îşi repeziră săbiile în el. Bătrânul icni o dată scurt, când îl străpunseră, apoi se clătină şi se prăvăli, privind fioros spre Iudenus.

Cu obrazul plin de sânge şi şchiopătând, scribul se repezi la Butes şi-i dădu un picior, cu o ură veche, ţinută în frâu de frică.

— Câine! Câine barbar! îşi răcori el sufletul, scuipând pe trupul bătrânului mort cu ochii deschişi.

Armer căzuse şi el răpus de sabie.

Toate acestea se petrecuseră atât de repede, încât Traian rămăsese cu sabia în mână privind nedumerit, când la cei doi morţi, când la scrib.

— O, Traian, ai să înţelegi ce s-a întâmplat, când ai să afli cine sunt şi de ce am venit. Sunt o iscoadă de-a ta, care am dat ştiri lui Arinius.

De Arinius auzise împăratul şi pricepu că scribul îi jucase un renghi lui Decebal.

— Dă-mi scrisoarea, scribule!

— Primeşte-o şi rupe-o mai înainte s-o citeşti.

— Văd numele lui Longinus pe ea.

— Dacă nu-l scria, nu ajungeam până la tine, să-ţi spun cele din urmă vorbe pe care le-a rostit.

— Cele din urmă?!

— Acum, când citeşti papirusul, Longinus nu mai este printre cei vii. Ştia că Decebalus pune condiţii grele ca să-l elibereze. Un soldat nu putea face altceva... Chiar eu i-am dat licoarea otrăvitoare cu care să-şi pună capăt zilelor.

— O, Longinus! şopti cu glas tremurat împăratul.

Comandantul îşi spălase astfel numele. Traian nu mai avea să afle niciodată slăbiciunea de acum patru ani, care îl

costase atât de mult. În Senat avea să fie pomenit ca un erou al acestui război.

— Mâine, strigă Traian, ca să-şi ascundă emoţia pricinuită de veste, toate legiunile pornesc la atac.

A doua zi în zori, Decebal a priceput sfârşitul soliei, când din toate părţile i s-a vestit că romanii s-au aruncat iar în luptă. L-a trimis pe Dadas la Longinus. Romanul stătea cu faţa la perete, nemişcat. Când a pus mâna pe el, era rece.

— Trădare! şopti înspăimântat.

Ultima speranţă a păcii se spulberase. Armele aveau să-şi spună cuvântul. Îşi aminti vorbele cu două înţelesuri ale lui Longinus şi acum le pătrunse deplin. Se uită lung la el.

— Acum… te stimez iarăşi, Longinus, murmură. Cred că ai murit liniştit…

Luptele începuseră cu o furie nemaivăzută. Zece zile mai târziu, strecurându-se pe calea Sargeţiei, romanii se treziră faţă în faţă cu zidurile Sarmizegetusei şi dădură un chiot de bucurie, deşi frica le pişcă inimile. Cetatea era cocoţată în vârful unui munte nu tocmai uşor de suit. Până la zidurile ei, două valuri de pământ, ridicate în pripă, dădeau de gândit celor care trebuia să ajungă până sus.

Casele de pe coastă încă mai fumegau. Dacii le dăduseră foc, iar panta golaşă se vedea neagră şi urâtă: mormane de cenuşă şi lemne înnegrite, pe jumătate mistuite de flăcări. Drumul era acum liber şi pietroaiele care porneau să se rostogolească din vârf, şi până jos, multe oase aveau să frângă.

Traian îşi opri calul şi privi îndelung zidurile Sarmizegetusei. De ani şi ani visa această clipă şi iată că dorinţa i se împlinise.

Îşi simţi sufletul cuprins de o bucurie nemaiîncercată. Era în pragul înfăptuirii celei mai mari victorii din viaţa lui. Îşi dădea seama că nici un alt război nu-i va aduce atâta glorie ca acesta: „Dacia este Gallia mea!” gândi el. De multe ori, în faţa unei fapte înălţătoare, se gândea la Iulius Caesar. Nu-i plăcea să fie comparat decât cu el şi se străduia, în tot ce făcea, să fie demn de marele înaintaş. Dacia îl va ridica

până la Iulius Caesar! Apoi va completa „De bello Dacico” şi va înălţa construcţii măreţe. Îl avea lângă el pe Apollodoros în stare să realizeze cele mai îndrăzneţe edificii. De multe ori plănuise cu marele arhitect înălţarea unui Forum mai măreţ decât toate celelalte şi Apollodoros îl asigurase că, dacă i se vor da bani, va ridica o construcţie nemaivăzută până atunci. Podul de la Drobeta era o dovadă că avea în slujba sa pe cel mai mare arhitect al lumii.

Cei din jurul împăratului îi respectară tăcerea, crezând că în mintea lui se ţes planuri de atac. Traian însă, se lăsase furat de visuri. Acum era sigur de victorie. Singura problemă pentru el era aceea de a termina lupta cât mai repede şi cu pierderi cât mai mici. Mai mult decât atât, în sinea lui recunoştea că, dacă n-ar fi fost nerăbdarea care să-l roadă şi să-l împingă la anumite fapte, cea din urmă bătălie ar câştiga-o cu pierderi foarte puţine. Pentru asta ar fi trebuit să aibă răbdare necesară unui asediu îndelungat. Era sigur că, mai devreme sau mai târziu, setea îi va scoate pe daci din cetate sau le va scurta zilele. Dar cine mai putea să-i ţină în frâu pe comandanţi? Sura, Laberius, Hadrian şi toţi ceilalţi ar fi pornit în această clipă spre cetate. Îi simţea nerăbdători.

Traian privi cu coada ochiului spre ei şi se convinse că aşa era. Nu aşteptau decât o vorbă.

Ca să aibă timp de gândire, îşi îndemnă calul să pornească la pas. După ce va înconjura cetatea, va şti mai bine ce are de făcut. Comandanţii îl urmară.

Cetatea era din trei părţi apărată de panta repede a muntelui, pe care urcau două drumuri. La jumătatea coastei, dacii ridicaseră două valuri de apărare, în care înfipseseră, în grabă, trunchiuri de copaci. Pe mulţi încă nu se vestejiseră bine frunzele.

Când privi spre cetate, întâlni o privelişte dezamăgitoare: mormane de cenuşă fumegândă în care, la adierea vântului, mai pâlpâia focul. Încolo nimic, nimic! Totul fusese dat focului.

Împăratul se înapoie la apa Sargeţiei şi privi iar zidurile. În faţa lor, spre dreapta, cu puţin mai jos de cetate, se

întindea un platou destul de mare, pe care se vedeau mai multe construcţii. Cetatea era chiar în vârful muntelui. În mijlocul ei, coloanele de bazalt vineţiu ale sanctuarelor. Valurile de pământ, ridicate în pripă, opreau drumul spre ele. Bănuia că dacii se vor arunca orbeşte în luptă, ca să le apere. Toţi vor apăra lăcaşul lui Zamolxe! În acelaşi timp îşi dădea seama că dacă le va cuceri, dacii nu vor mai lupta cu aceeaşi ardoare, simţindu-se părăsiţi de marele zeu. Acolo trebuia să dea atacul!...

Traian era convins că singura posibilitate de a cuceri cetatea era aceea de a ataca pe acolo pe unde se aşteptau mai puţin. Muntele în vârful căruia se ridica cetatea se lipea pe o latură de o altă creastă, mai înaltă, care începea din apropierea sanctuarelor. Coasta muntelui vecin pornea în sus, cam pieptiş, şi se înălţa mult deasupra cetăţii, fiind bine împădurită. Traian presimţea că dacii nu se aşteptau să fie atacaţi din partea aceea, socotind că muntele este un zid de netrecut.

— Lucinius! Trimite câţiva soldaţi să iscodească muntele de colo.

Lucinius Sura nu îndrăznea să-i spună că nu pe acolo vor ataca cetatea. Cum să treacă de vârful acela de munte?

— Dau foc cetăţii! spuse Maximus Laberius, privind cele trei coloane de fum care începuseră să se ridice.

— Nu cetatea arde, Laberius. Sunt focurile vaselor cu smoală, şi cu plumb, şi cu răşină, pregătite pentru noi.

Nu termină bine vorba împăratul, când calul se prăbuşi sub el. Abia avu timp să sară. O săgeată lungă, de catapultă, se înfipsese în pieptul bietului animal. O a doua vâjîi pe la urechea lui Sura şi se opri în copacul din spate.

Se feriră în spatele unui stejar bătrân.

Căzură şi alte săgeţi de catapultă, lungi cât o suliţă, dar numai una găsi pieptul unui centurion, trecându-i prin zale şi ţintuindu-l de un copac. Săgeata se înfipsese atât de tare în trunchiul arborelui, încât şi după ce muri, centurionul rămase tot în picioare.

— Au fost bine instruiţi, şopti Sura printre dinţi, gândindu-se la instructorii romani folosiţi de Decebal.

Întâmplarea avu un ecou puternic în sufletele celor care îl înconjurau pe împărat. Era ca o prevestire rea, urâtă, care vădea hotărârea dacilor de a-şi vinde scump pielea.

În prima clipă furia era gata să-l împingă pe Traian să poruncească atacul. Dar reuşi să se stăpânească şi spuse cu glasul de mai înainte:

— Să ne strângem într-un sfat.

În acest timp, Decebal îl felicita pe ţintaşul catapultei care ochise atât de bine.

— Numai cu trei palme mai sus dacă nimereai, câştigam pacea, spuse Dadas, cu necaz.

— Landes, tu să-l pândeşti pe Traian. Stai cu săgeata pregătită şi nu tragi decât când apare el.

Seara se lăsă fără nici o altă întâmplare. Cei doi duşmani stăteau faţă în faţă, se pândeau, gata să se lovească.

În cetate nu dormeau decât copiii. Părinţii erau prea năpădiţi de griji, ca să-şi aştearnă geană peste geană. Era atât de mult popor între ziduri, încât era greu, acum noaptea, să treci dintr-un loc în altul, fără să calci pe trupuri întinse. Cei care nu dormeau, stăteau lungiţi, ca să-şi odihnească oasele chinuite. Toţi până la unul săpaseră ziua şi noaptea la valurile de pământ de pe coastă.

Dadas stătea cu Zuro într-o cameră a locuinţei-palat. Mannia şi Livia rămăseseră cu ei noaptea asta. Nu mai aveau unde să se ducă. Mannia nu mai avea părinţi. Mama ei murise vara trecută, iar tatăl, în urmă cu câteva zile, când îl însoţise pe Iudenus la Traian. Era nedespărţită de Livia, şi până ieri locuiseră împreună. Bătrânul Plautius era fericit că fiica lui ajunsese prietena unei nobile. El dormea cu Marcus, tânărul fierar, care se obişnuise să-l asculte. Până noaptea târziu, făceau planuri. Plautius fusese cu adevărat mulţumit de situaţia lui de aici. Era liber, era bine plătit, fiica lui era iubită de cel mai destoinic tânăr din Sarmizegetusa. Ce îşi putea dori mai mult un tată? Războiul era gata să distrugă totul. Pe măsură ce romanii se apropiaseră de Sarmi, fusese mai îngrijorat, iar acum spaima pusese stăpânire pe el. Făcuse tot ce era omenesc să facă. Muncise ziua şi noaptea, făurind zale şi vârfuri de

săgeţi, şi săbii, şi tot ce trebuia pentru noile catapulte şi baliste. Fiecare sabie care ieşea din atelierele lui îi apăra fiica.

În ziua în care Decebal poruncise ca tuturor caselor de pe coastă să li se dea foc, fierarul se retrăsese în cetate, şi Livia fusese luată de Mannia, ca şi în urmă cu câţiva ani, după terminarea primului război.

După înapoierea lui Dadas şi a lui Zuro de la Roma, trecuseră câţiva ani liniştiţi, dar plini de treburi. Apoi începuse iar războiul. În anii aceia de pace nu stătuseră o clipă. Decebal se slujise de ei ca de cei mai credincioşi supuşi, trimiţându-i peste tot acolo unde avea nevoie de oameni de încredere. Dadas umblase din cetate în cetate, să vadă cum stau cu pregătirile de apărare, se dusese la triburile vecine, după ajutoare, dăduse sfaturi constructorilor. Alergase în toate părţile, sfătuind şi controlând. Zuro adusese mereu la Sarmizegetusa meşteri şi militari. Primeau din ce în ce mai greu să vină în Dacia. Le era frică de Traian. Se învoiau numai cei cărora le ajunsese cuţitul la os.

În tot acest timp, Dadas şi Mannia se întâlniseră de puţine ori şi de fiecare dată fata aproape că nu-i vorbise. Aflase de la Zuro cele petrecute la Roma, ştia cine este Arria şi ce sentimente îi purta Dadas. Zuro îi povestise totul la îndemnul prietenului, care voia astfel s-o îndepărteze de el. N-o putea uita pe Arria şi ar fi fost bucuros să audă într-o zi că Mannia s-a măritat. Fata suferea în tăcere şi îndepărta pe orice tânăr care încerca să se apropie de ea. Era hotărâtă să nu se mărite niciodată, deşi tatăl, mai ales, o îndemna să se hotărască, pentru că înaintase cam mult în vârstă. Mannia se mulţumea să fie un adevărat zeu bun pentru dragostea Liviei.

Retragerea în cetate îi adunase pe toţi patru în locuinţa-palat.

Acum aşteptau tăcuţi să treacă noaptea. Simţiseră nevoia să nu se despartă, presimţind că niciodată nu se vor mai întâlni cu toţii în acest loc. Primejdia îi apropiase. Dadas o privea pe Mannia cu o neaşteptată înţelegere.

Romanii erau dincolo de zidurile cetăţii, se pregăteau de atac, şi acest lucru îl determina să-şi judece faptele într-o altă lumină. Crezuse într-o speranţă deşartă. Arria nu putea fi niciodată a lui. Arria era o romană, mai întâi o romană, după cum el va fi întotdeauna mai întâi un dac. Duşmănia dintre popoarele lor îi îndepărta, fiecare simţindu-se parte din poporul lui.

Mannia stătea pe marginea patului cu picioarele sub ea. Ochii obosiţi nu-şi pierduseră strălucirea albastră, curată. Oboseala îi îmbujorase obrajii. „Oare ce-o fi gândind despre mine?” se întrebă Dadas.

În clipa aceea Arria îi apăru ca un ghinion în viaţa Lui. Era departe de el, dar nu şi-o dorea aproape, Ce ciudat, să n-o dorească pe Arria. Nu se mai gândise de mult la ea şi, fără să-şi dea seama, în sufletul lui murise. Plecase pentru totdeauna, lăsând în urmă numai o amintire tulbure. Ce schimbător e sufletul omului! Poate uita ceea ce pare de neuitat!

— Trebuie să plecaţi din cetate, spuse Zuro, răspunzând propriilor lui gânduri.

— Eu nu plec! se împotrivi Mannia cu o neaşteptată hotărâre în glas.

— Nici eu.

— În noaptea asta se mai poate ieşi prin ascunzătoare. Dadas, sfătuieşte-le să plece.

— E prea târziu, Zuro. Romanii pot să le ajungă din urmă.

— O să fie greu aici.

— Peste tot e greu.

Fără nici o legătură cu ceea ce vorbiseră, Dadas se aşează pe pat, lângă Mannia şi o întrebă:

— Mai eşti supărată pe mine?

— Nu, răspunse fata într-un oftat.

Auziră paşii oşteanului care venea să-l ia pe Dadas. Urmau să treacă împreună de-a lungul valului de pământ, să vadă dacă fiecare oştean se află la locul lui.

— Merg şi eu! spuse Zuro, ridicându-se.

Cu greu se strecurară prin cetate. Peste tot bărbaţi, copii şi femei lungiţi cu câte o bocceluţă sub cap. Ce vor bea toţi oamenii aceştia? Ce vor bea? se întreba, îngrijorat, Dadas.

Apa era drămuită, mulţi îşi potoleau setea de la firul de apă care trecea prin mijlocul cetăţii. Dar ce vor face când Traian îl va opri să mai intre în cetate? Dadas era sigur că încercatul Traian o să ştie ce are de făcut.

Santinelele moţăiau, culcate pe burtă pe valul de pământ şi cu arcurile gata de tras...

Zorile nu erau departe. Întunericul începuse să se răărească jos, în vale. Se zărea Sargeţia. Casele arse păreau monştri ciudaţi, negri, înfiorători.

Dadas, Zuro şi oşteanul treceau din santinelă în santinelă, întrebând:

— Dormi?

— Nu dorm.

— Să nu se furişeze careva prin pădure.

— Aud şi iarba când creşte...

Erau la cel de-al doilea val de pământ care se termina în panta muntelui mai înalt decât vârful pe care se găsea cetatea. Pădurea se prelungea până la primele case vecine, arse.

Toate santinelele priveau spre vale, unde îl ştiau pe Traian şi legiunile lui. Dar primul semn că duşmanul se apropie nu veni dintr-acolo.

— Sssst! făcu deodată oşteanul care se lăudase că aude iarba crescând. Foşneşte ceva!

— N-aud nimic.

— Taci, Zuro! Eu sunt vânător, urechea mea prinde pasul căprioarei de la cinci aruncături cu piatra.

Ascultară toţi patru, dar numai vânătorul se părea că aude ceva.

— De-acolo! S-apropie cineva de-acolo, arătă el spre pădure.

De oriunde s-ar fi aşteptat Dadas, numai dintr-acolo, nu. Arăta spre coasta împădurită a muntelui înalt, care se continua din apropierea sanctuarelor şi urca pieptiş.

Pe Dadas îl străbătu un fior de spaimă când îşi dădu seama că Traian va ataca pe acolo pe unde nimeni nu-l aştepta. Dar cum de reuşise să ajungă în vârful muntelui prin văgăunile de pe coasta opusă cetăţii, numai într-o noapte? Oricât de încercaţi ar fi fost pedestraşii lui, nu era deloc uşor să te caţeri, cu armele la tine, pe muntele cu piatra dezvelită.

Gândurile îi fură curmate de un strigăt repede înăbuşit O santinelă gâtuită, care apucase să scoată doar un horcăit.

— Romanii! şopti Zuro, sigur acum că vânătorul nu se înşelase.

— Romanii! strigă Dadas.

Toţi cei care săriseră speriaţi, priveau în vale, spre Sargeţia, dar nu vedeau nimic.

— Spre turn! Spre turn! se auziră şi alte strigăte, mai îndepărtate, ale celor care păzeau dincolo de sanctuare.

Toţi se îndreptară într-acolo, cu atât mai nedumeriţi, cu cât nu vedeau şi nu auzeau nimic.

Romanii dădură drumul cailor să alerge, siguri că galopul îi va înspăimânta şi mai mult pe daci.

Cavaleria?!!

Cum de ajunseseră aceşti cavalerişti în vârful muntelui? La orice s-ar fi aşteptat dacii, dar nu la asta. Şi, cu adevărat, se înspăimântară.

Din răritura pădurii apărură călări maurii lui Quietus, strigând şi îndemnându-se într-o limbă care şi ea speria, prin sunetele cu totul noi. Dacii cunoşteau îndemnurile romanilor.

Năvăliră în clipa în care era atâta lumină cât să se poată vedea duşman cu duşman.

Cei mai muţi dintre daci nu mai văzuseră oameni cu pielea tuciurie, care să călărească fără să ţină frâul, în fiecare mână cu câte o armă.

În timpul când maurii îşi dădură drumul la vale, îmboldind caii din călcâie, dinspre Sargeţia se repeziră pedestraşii, urlând.

— Cei din valul al doilea, spre mauri! strigă Dadas. Porunca lui fu repetată de altul, şi de altul. Cei din primul val să aţină calea pedestraşilor!

— Calea pedestraşilor!... Calea pedestraşilor... fu repetată porunca, de zeci, de sute de ori.

După primele clipe de spaimă, fiecare dac îşi păstră locul, dar era târziu, pentru că maurii şi ajunseseră în mijlocul lor. Din goana calului, duşmanul tăia în dreapta şi în stânga, cu amândouă mâinile, ţinând frâiele în gură.

— Caii! Răpuneţi caii!

Nu puteau zvârli săgeţile decât cei care erau foarte aproape şi ţinteau la sigur. Ceilalţi stăteau degeaba cu arcurile întinse, puteau lovi şi de-ai lor.

Maurii galopară de-a lungul valului de pământ, apoi se repeziră în sus, spre platoul sanctuarelor. Aici erau câteva pâlcuri de oşteni daci, toţi hotărâţi să piară mal bine decât să lase în mâna duşmanului lăcaşurile lui Zamolxe. Luptau chiar sub conducerea lui Vezina, prins de năvală în afara zidurilor, în sanctuarul mic.

Călăreţii dădură buzna în sanctuare. Coloanele se înălţau până deasupra cailor, dar maurii se vedeau luptând, de la brâu în sus. Copitele cailor bocăneau sec pe lespezile de bazalt.

Din cetate se auzi cornul vestind primejdia, şi poarta se deschise, lăsând să iasă cetele de luptători, care se aruncară în bătălie urlând ca întotdeauna:

— Pă eeeiii!

Se iviseră tocmai la timp, pentru că maurii reuşiseră să-i împingă pe daci spre sanctuarul subteran, înconjurându-i. Vezina, cu sabia în mână, uitase de bătrâneţe şi lupta cot la cot cu ceilalţi. Maurii pricepură că el este căpetenia şi îşi făcură loc într-acolo. Însuşi comandantul maurilor, Lusius Quietus, lupta aici. El porunci câtorva călăreţi să se retragă puţin, ca să pornească apoi în galop, printre coloane, drept spre Vezina. Caii lor aveau piepturile înzăuate.

Ceilalţi mauri, la un strigăt de-al lui Quietus, se dădură în lături: printre coloane galopară caii orbiţi de oboseală şi hărmălaia din jur. Ei culcară sub copite tot ce le ieşi în faţă.

Dacii din jurul lui Vezina se treziră sub burţile lor. Îi sfârtecau şi piereau striviţi de greutatea animalului prăvălit peste ei. Pe Vezina o copită îl lovi în cap, doborându-l. Alt cal căzu cu copitele pe pieptul lui, strivindu-l. Un ţipăt de groază izbucni din piepturile celor care îl apărau. Moartea Marelui Preot îi înspăimânta într-atât, încât bătură în retragere.

Maurii pătrunseseră în spaţiul dintre valurile de pământ căzând în spatele celor care trimiteau săgeţi spre pedestraşi. Dadas îşi dădu seama că dacă nu se retrăgeau în cetate, piereau până la unul.

— În cetate! În cetateee! porunci el.

Luptând, se retrăgeau spre poartă. Rămăseseră pe valurile de pământ doar ici şi colo câţiva oşteni, care să ţină piept pedestraşilor. Pieriră cu toţii, dar salvară grosul luptătorilor. Câţiva mauri, urmărindu-i, pătrunseră până dincolo de porţi, o dată cu ultimii oşteni, şi ura din piepturile dacilor se revărsă în întregime asupra lor, nimicindu-i.

Cetatea era salvată!

Maurii mai galopară de-a lungul zidului, dând chiote înspăimântătoare, să bage groaza în cei dinăuntru. Fură primiţi cu o grindină de pietre şi săgeţi şi se retraseră spre vale.

Însuşi Traian ţinu să elogieze în faţa comandanţilor atacul lui Quietus. Împăratul recunoscu meritele maurului, socotind că luptele pentru cucerirea Sarmizegetusei fuseseră astfel scurtate cu multe zile, salvând nenumărate vieţi de soldaţi din legiuni.

În faţa lor se ridicau însă zidurile cetăţii!

Copiii mai mărişori intrau în case, în locuinţele-turnuri ale tarabostesilor, chiar în locuinţa-palat – aşa poruncise Decebal – şi cărau în spate scaune, mese, paturi şi orice alte lucruri din lemn, pe care le aduceau în mijlocul cetăţii. Scoteau fiecare scândură, fiecare oblon de geam, şi le aruncau în focul cel mare. Mamele erau cele care

întreţineau flăcările, bărbaţii puneau deasupra lor trupurile luptătorilor străpunşi de săgeţile romane.

Era noapte, şi focul din mijlocul cetăţii lumina departe, iar fumul purta până în tabăra duşmanilor mirosul de carne arsă. Dacii îşi trimiteau oştenii la masa lui Zamolxe, pentru că toţi pieriseră vitejeşte, după dorinţa marelui zeu.

Jos, în vale, un rug la fel de înalt, trimitea lui Jove soldaţii izbiţi de pietrele praştiilor, de săgeţile arcurilor sau stropiţi de şuvoiul de smoală încinsă. Iar Jove îl primea la el, pentru că toţi pieriseră vitejeşte...

Nici un mort nu trebuia să rămână pe câmpul de luptă.

Pentru a-şi arde morţii, romanii aveau la îndemână pădurile. Dacii nu le mai aveau. Ei îşi trimiteau vitejii la Zamolxe arzându-i cu mesele şi scaunele din case.

Muriseră mulţi. Se terminaseră paturile, şi obloanele, şi mesele, şi fură desprinse bârne din case şi şindrila de pe acoperişuri. În fiecare noapte rugul se înălţa preschimbând în cenuşă trupurile care cu puţin mai înainte apăraseră cetatea.

Trecuseră multe zile de când piereau, unul câte unul, rărindu-se numărul celor care pândeau pe ziduri. Îi omorau săgeţile, şi săbiile în atacuri, şi mai ales setea şi lipsa mâncării. Flăcările rugului făceau să sclipească şi mai tare ochii ieşiţi din orbite de sete. Traian abătuse pârâiaşul care trecea prin cetate şi aştepta ca lipsa apei să îngenunche cerbicia dacilor. Ştia cât de mari sunt bazinele, cât timp vor avea de băut din ele. Şi dacă se hotărâse să reia atacurile, era din cauza bănuielii că cei dinăuntru au vreo fântână sau bazine necunoscute de el. Altfel cum să rabde atâta? Nu-şi închipuia că mulţi dintre cei care se zăreau pe ziduri mureau cu ochii spre el şi cu buzele încleştate, ca să nu ceară apă. Rămâneau ţepeni şi, numai când le venea schimbul şi-i mişca, se prăvăleau.

Noaptea oştenii se lungeau să se odihnească puţin, ca să fie buni a doua zi să ţină săbiile în mâini, în timp ce femeile şi copiii înteţeau focul sub cazanele cu smoală şi plumb. Duşmanul ataca mereu, când într-o parte, când în alta,

hărţuind şi sperând să facă o spărtură, prin care să se strecoare. În cetate se făcea economie la smoală, la pietre, la săgeţi. Dacă fiecare piatră şi fiecare săgeată ar fi răpus un duşman, tot nu ar fi fost de ajuns. Dar cum să lovească întotdeauna, când romanii se apropiau ocrotiţi de scuturi, pe cap cu coifuri lucioase, cu pieptul înzăuat? Nu mai aruncau decât atunci când îi prindeau căţărându-se pe ziduri. Atunci tăiau funiile, răsturnau scările, rostogoleau bolovanii, vărsau smoala şi plumbul din oalele luate de pe foc. Privite din afară, zidurile arătau jalnic. Dâre de smoală întărită se scurgeau de la metereze spre pământ, pete de sânge învineţit arătau locul unde cu o zi, sau două, sau trei în urmă fusese proptită o scară pe care se avântaseră din afară soldaţii din legiune. Fumul înnegrise şi el piatra, acolo unde arseseră turnurile de asediu, după ce din cetate se aruncaseră în ele câlţi îmbibaţi cu răşină.

Romanii simţeau că dinăuntru rezistenţa e din ce în ce mai slabă şi mai disperată. Mulţi oşteni erau atât de slăbiţi, încât nu mai puteau ridica săbiile, şi atunci, cu ultima licărire de putere, îmbrăţişau romanul ajuns pe culmea zidului şi se aruncau în gol cu el, frângându-şi amândoi oasele.

Se lumina de ziuă. Dadas şi Zuro treceau din om în om, să se asigure dacă mai pot lupta sau nu, să trimită pe altcineva în loc. Romanii obişnuiau să dea atacul în zori.

Patru oşteni cărau un vas mare de smoală, abia luat de pe foc. Băgaseră doi pari prin urechile lui şi-l duceau. Cei care se îndeletniceau cu aprovizionarea celor de pe ziduri erau cei mai dărâmaţi. Unul dintre ei, călca de parcă mergea cu ochii închişi, şovăind la fiecare pas. N-avea cine să facă această treabă în locul lui.

Dadas şi Zuro se priviră îngrijoraţi. În fiecare dimineaţă îi găseau mai lipsiţi de puteri. Dadas îşi dădu seama că îl cunoaşte pe unul dintre ei. Oare el să fie?

Din uriaşul Durdan nu mai rămăsese decât glasul lui gros, dar şi el stins. De sete parcă se împuţinase, oasele i se scurtaseră, părea un om obişnuit adus de spate, cu

obrajii scofâlciţi şi ochii sticloşi ieşiţi din orbite. Privirea lui Dadas rămase pe mâinile lui, pe care le ştia mari şi puternice. Îl purtaseră pe sus, când fusese rănit la picior. Acum capătul parului îl ţineau două palme uscate, cu pielea înnegrită şi zbârcită ca scoarţa stejarului. Umerii i se îngustaseră, iar nădragii erau petrecuţi în faţă şi legaţi strâns cu cureaua, să nu cadă de pe el.

— Unde e Seder? întrebă Dadas.

Se aşteptase ca unul dintre cei patru să fie prietenul nedespărţit. Durdan arătă cu capul spre grămada de cenuşă din mijlocul cetăţii, unde erau arşi morţii. Micul Seder era acum la masa lui Zamolxe.

Ridicară vasul şi, când să pornească, cel mai slab dintre ei se împletici şi căzu. Smoala se vărsă peste el. Încercând să se ridice, mai rău se tăvălea în lichidul încins.

Dadas vru să-l ajute, dar Zuro îl prinse de braţ:

— Nimic nu-l mai scapă de smoală.

Priviră neputincioşi la zvârcolirile din ce în ce mai slabe ale oşteanului. Smoala îi acoperise faţa şi ochii, se zbătea orb, căutând un sprijin. Apoi, gemând o dată lung, de parcă s-ar fi eliberat dintr-o strânsoare îngrozitoare, se lungi la pământ şi rămase nemişcat.

Această întâmplare măruntă în mijlocul luptelor de fiecare zi, când zeci şi zeci de alţi luptători piereau, avu un ecou deosebit în sufletul celor doi tineri. Văzuseră amândoi deodată slăbiciunea celor care mai rămăseseră în viaţă şi îşi târau paşii de ici, colo. Cine să mai lupte pe ziduri, dacă toţi oştenii se împleticeau, abia trăgându-şi picioarele?

Curtea cetăţii, până deunăzi înţesată de oameni, era aproape goală.

Focul îi trimisese pe cei mai mulţi la Zamolxe.

Trecură mai departe. În dreptul bazinelor văzură şirul celor care îşi aşteptau porţia de apă pe ziua aceea, mai mult femei. Unele luau cana şi o dădeau copiilor, s-o soarbă, iar ele îşi umezeau doar buzele. De a doua zi, nu vor mai avea nici căniţa pe care o primeau dimineaţa.

Copiii plânseseră zile întregi cerând apă. Acum se învăţaseră, ştiau că tot nu primesc şi tăceau răbdători. Nici

să plângă nu mai aveau putere. Aşteptau cu buzele arse şi pielea uscată să înghită de câteva ori din Căniţă, apoi plecau ţinându-se de poalele mamelor şi se lungeau într-un colţ, pe câte o blană de oaie, să moţăie până spre seară, când se aprindea focul pentru ars morţii. Atunci se ridicau şi cărau scânduri.

Dadas şi Zuro îşi dădeau seama că nu mai puteau rezista, dar nu îndrăzneau să-şi rostească gândul. Să părăsească Sarmizegetusa? Dar ce le mai rămânea?

Cu toate astea, gândul retragerii le revenea mereu în minte. Piereau cu toţii de sete, pe când în afara zidurilor se puteau înzdrăveni şi porni mai departe lupta, din alte cetăţi.

Cornul din vârful locuinţei-palat vesti apropierea romanilor. O nouă luptă începea.

Dadas şi Zuro alergară în partea unde romanii ridicaseră un turn de asediu. Cornul suna din ce în ce mai răscolitor. Apăru şi Decebal, să dea poruncile necesare. Duşmanii atacau numai în partea turnului, şi regele porunci ca oştenii de pe celelalte ziduri să vină în partea aceea.

Turnul prinse a se mişca pe roţile lui grele, fără spiţe, împins de vreo douăzeci de soldaţi auxiliari. În spatele lui venea grosul pedestrimii. Când turnul se va lipi de zid, soldaţii se vor căţăra pe scara dinăuntru şi vor apărea în cerdacul făcut la o înălţime mai mare decât zidul cetăţii, să poată săgeta în jos. Balbus fusese cel care poruncise construcţia acestui turn foarte înalt, de pe care se putea sări pe zid sau în cetate, după ce arcaşii făceau gol în jur. Mai avuseseră trei turnuri, dar din cerdacul lor ajungeau doar la nivelul zidului, nu puteau să sară înăuntru. Mai mult, dacii de pe ziduri se avântaseră în ele, reuşind să-i azvârle jos pe romanii puţini la număr din cauza locului strâmt.

Dadas trimise să atace turnul oşteni cu platoşe luate de la prizonierii romani.

Balbus închipuise acest nou turn înalt, tocmai pentru ca dacii să nu poată năvăli, şi nici săgeta prea bine de jos în sus, soldaţii fiind apăraţi de podeaua cerdacului.

Când turnul fu aproape de zid, se iviră şi auxiliarii purtând scări lungi. În timp ce soldaţii din turn săgetau, ca să facă loc gol în jur, auxiliarii puseră scările pe zid şi urcară. Dacii se feriră în spatele caselor, aşteptând ca duşmanul să vină spre ei. Zuro înţelese primejdia de a-i lăsa pe romani să pătrundă în cetate şi apoi să se lupte cu ei. Era mai uşor să răpui duşmanul la ziduri, unde soldatul urca scara şi-l puteai da peste cap. Dincoace de zid, lupta nu mai era egală, romanii fiind în zale şi cu scuturi greu de răzbit, iar dacii luptând cu cămaşa descheiată la gât.

— După mine! strigă el, alergând spre turn, dar la adăpostul zidului.

Zece, cincisprezece paşi se aflau sub bătaia săgeţilor romane, apoi intrau chiar sub cerdacul turnului. Dadas, din cealaltă parte, îşi chemă şi el oamenii.

Se adunară un grup de oşteni hotărâţi sub cerdacul turnului, cu arcurile şi săbiile gata de luptă.

Romanii săreau nu prea departe, şi cum picau, cum erau luaţi în primire de cei care pândeau.

— Arcaşii! Arcaşii! strigă Zuro.

Mai înainte ca romanul să ajungă jos, îl săgetau. Primeau săgeţile în braţ, sau în cap, sau în picior, şi chiar dacă nu mureau, nici buni de luptă nu mai erau.

Capul unei scări apăru chiar lângă umărul lui Dadas. Se piti sub zid şi aşteptă cu vârful săbiei în sus. Cum se ivi romanul, îl şi împunse, şi urletul de durere îl opri pe al doilea să se mai avânte orbeşte. Urcă prudent. Mai întâi se ivi sabia lui. Între Dadas şi el începu o luptă pe viaţă şi pe moarte. Era puternic şi priceput, şi nu-i era uşor să-l răzbească. O săgeată răzleaţă se opri în gâtul romanului, doborându-l. Al treilea roman apăru pe zid. Se târî pe creasta zidului, să nu poată fi împuns. Dadas se trezi cu coiful lui chiar deasupra capului. Neavând cu ce să se apere prinse coiful, răsucindu-l. Un oştean apăruse lângă el şi Dadas îi făcu semn să-l prindă pe roman de picioare. Se urcară amândoi pe zid şi-l azvârliră pe scară, de-a curmezişul. În cădere, îi mătură pe toţi cei care tocmai urcau.

— Sus! strigă Dadas.

Prinseră fiecare câte o parte şi traseră scara în cetate.

Între timp Zuro, împreună cu câţiva oşteni, ţinuseră piept celor care săreau din turn sau urcaseră pe celelalte trei scări. Romanii prinseseră curaj văzând că din acest turn pot sări în cetate şi lupta deschis cu dacii. Auxiliarii se străduiau să aducă în mare grabă alte scări.

Văzând desfăşurarea bătăliei, Decebal dădu o poruncă scurtă şi un oştean de lângă el se grăbi s-o transmită mai departe. La puţin timp, două catapulte fură îndreptate spre turn şi îşi sloboziră săgeţile lor lungi. Prima veni cu atâta putere, încât trecu prin scândură groasă. A doua trecu prin doi soldaţi deodată înşirându-i ca într-o frigare. Dacii scoaseră strigăte de atac şi se avântară cu mai multă tragere de inimă la luptă. Era ultimul lor avânt.

Doi oşteni duceau un vas cu smoală, nu prea mare, dar clocotind. Îl urcară pe zid. Când să-l răstoarne, unul dintre ei primi o săgeată drept în piept şi se cocârjă, prăvălindu-se în afară. Cel rămas în viată, văzând că pe scară urcau alţi romani, luă singur oala în braţe. Urlând de durere, simţindu-şi pieptul şi palmele arse de vasul încins, se îndreptă cu el spre scară, prăbuşindu-se peste romanii care urcau. Alţi doi, la îndemnul lui Dadas, traseră scara, apoi o repeziră ca pe un berbec în cerdacul turnului, în care erau înfipte acum opt săgeţi lungi. În el nu mai erau decât doi romani în viaţă.

Traian înţelese că nici de data asta nu câştigase bătălia, dar ştia ce are de făcut.

Din pădure, trompetele sunară încetarea atacului, şi turnul greoi se îndepărtă de zid.

Lupta încetă la fel de brusc cum începuse. Cu braţele căzute pe lângă trupuri, simţind deodată oboseala şi lipsa de putere, dacii se lungiră de-a lungul zidurilor. Îndârjirea din ei îi întărise, le dăduse forţe pe care nu bănuiau că le mai au. Acum erau iarăşi nişte bieţi oameni sleiţi de sete, cu ochii arzând, cu picioarele tremurânde, care se prăvăliră acolo unde erau, să-şi tragă sufletele. Nu mai aveau putere nici să-şi strige bucuria de a fi respins şi acest atac.

Decebal îi chemă la el pe cei doi tineri şi priviră împreună, de sus, din cerdacul locuinţei-palat, trupurile fără vlagă, lungite pe pământ. Femeile le aduceau câte o cană de apă, le ridicau capetele şi le dădeau să soarbă.

Regele oftă adânc şi, muşcându-şi buzele groase, spuse.

— La noapte plecăm din Sarmi!

Din casă în casă treceau oşteni cu şomoiogul de câlţi muiaţi în răşină şi dădeau foc. Nu trebuia să rămână nimic în urma lor, numai cenuşă să găsească duşmanul.

De sub locuinţa-palat pornea un tunel care ieşea tocmai în mijlocul pădurii, într-o grotă bine ascunsă. Mai întâi fură trimise femeile şi copiii, însoţiţi de câţiva oşteni cu porunca de a-i duce prin pădure, până la Capidava, încă necucerită de duşman. Câţiva plecaseră mai înainte să vestească sosirea şi să pregătească ceva cai, pe care să călărească acei tarabostes mai bătrâni şi femeile lipsite de putere. Livia şi Mannia plecară odată cu toate femeile.

Când întunericul nopţii fu spart de primele flăcări izbucnite în cetate, Traian răsuflă uşurat. Acum era sigur că a învins. Dacii îşi ardeau cetatea. A doua zi se vor preda, sau îi va găsi pe toţi morţi. Nu s-ar fi mirat ca în zori să găsească totul pustiu şi ars.

Decebal hotărâse ca o mână de oameni să mai rămână, să păstreze cât o putea cetatea, pentru ca ceilalţi să se mai poată îndepărta. Regele plecă printre ultimii. Dadas şi Zuro rămăseseră să înfrunte a doua zi duşmanul. Erau siguri că în zori Traian îşi va trimite trupele la atac.

Şi aşa fu.

Când turnul se urni spre cetate, îl primiră cu săgeţi de catapultă, mai mult ca să-şi facă simţită prezenţa. Şi bine făcură, pentru că romanii, care se aşteptau să găsească o cetate goală sau cu muribunzi gata să se închine, ezitară, aşteptând noi porunci. Înfuriat, Traian trimise la atac toate trupele, să termine odată.

Nu găsiră o cetate goală, dar se convinseră curând că prea mulţi apărători nu sunt. Trecură uşor de ziduri şi lupta

începu în cetate, pe după fiecare casă şi fiecare loc unde se putea ascunde un oştean.

Dadas poruncise să se retragă pas cu pas spre locuinţa-palat, rămasă în picioare şi bine întărită, în care aveau să se închidă.

Romanii se treziră curând stăpâni pe cetate, dar nu putură pătrunde în locuinţa-palat, înălţată pe ziduri de piatră. Uşa grea fusese închisă, iar de-a curmezişul ei fu pus un drug gros de stejar.

Trecu destul timp până când aduseră un berbec s-o spargă.

Dacii fugiseră prin tunel.

Când romanii au reuşit să pătrundă în casa-palat şi n-au găsit pe nimeni, au bănuit că trebuie să fie vorba de o ascunzătoare.

Călăreţii mauri porniră în goana calului după ei, să-i caute. Cei doi tineri, pitiţi în pădure, săgetară câţiva răzleţi, apoi se grăbiră să-l ajungă din urmă pe Decebal şi ceilalţi tarabostes care îl însoţeau.

Bucuria regelui, când îi văzu, fu scurtă. Oşteanul care mergea înaintea lor, să iscodească drumul, se înapoie într-un suflet.

— În fată sunt călăreţii romani!

— Ţineţi-le piept! porunci Decebal oşteanului, apoi se întoarse spre tarabostes şi le spuse: Prieteni, a sosit timpul să plecăm la Zamolxe. Romanul a împânzit locurile. Traian ne caută să-şi împodobească victoria. Cine-ar putea să rabde ruşinea de a-i împodobi carul?

Se auziră zgomotele luptei. Romanii dădeau năvală, nerăbdători să ajungă mai repede la Decebal.

Din locul unde erau, se vedea, până departe, valea şerpuită a unui râuleţ şi coamele dulci ale munţilor împăduriţi. Decebal privi lung în toate părţile, de parcă voia să-şi umple sufletul cu imaginile acelui loc. Încordarea de până atunci din privire i se topi. Luptase până în ultima clipă, îşi făcuse datoria.

Se întoarse spre un tarabostes din spatele lui.

— Zida, tu eşti cel mai bătrân.

Cel numit îşi plecă fruntea, în semn că a înţeles. Îşi trase cuţitul de la brâu.

— Ne vedem la Zamolxe, spuse el.

— Ne vedem la Zamolxe, veni răspunsul.

Cu un gest repede îşi tăie gâtul. Nici cel mai mic geamăt nu-i scăpă de pe buze. Se prinse cu palmele de pământ, murind aşa.

După el, alţi conducători de cetăţi îşi dădură moartea, rămânând cu degetele înfipte în pământ.

— Ne vedem la Zamolxe.

— Ne vedem la Zamolxe.

Primeau moartea cu seninătate.

— Voi, copiii mei, sunteţi tineri, trebuie să scăpaţi!

— Nu, unchiule! Ne-ar fi ruşine! se tângui Dadas, având pregătit cuţitul cu care să-şi scurteze zilele. Vrei să însoţim carul romanului?

— Nu, Dadas, fiule! Trebuie să trăieşti! Spune dacilor că am hotărât ca tu să fii regele lor! Strânge-i de prin toate locurile şi porneşte iar lupta! Caută aliaţi printre vecini şi luptă alături de ei!...

Dadas gemu neputincios. Regele îi încredinţa viitorul Daciei. Nu-şi putea da moartea pe care o dorea.

— Comoara de sub Sargeţia... Numai voi ştiţi taina ei. Cu aurul de acolo puteţi cumpăra săbii. E cea din urmă nădejde a noastră... Nimeni să nu afle taina ei.

Lupta se auzea acum la câţiva paşi. Decebal îi îndemnă:

— Hai, fugiţi! Fugiţi! Spuneţi copiilor voştri că ne-am apărat pământul până la ultima suflare. Fugiţi! Nu uita, Dadas, tu eşti regele dacilor! Scapă-ţi ţara de duşmani!

Îşi înfipse şi el cuţitul în gât şi rămase o clipă drept, privind spre tineri, şi amândoi îi văzură ochii albaştri zâmbind.

Auziră săbiile izbindu-se una de alta şi se dezmeticiră. Primiseră poruncă să se salveze şi să cheme pe daci la luptă. Trebuia să scape!

— Sus, Zuro!

Erau în apropierea unui stejar pe care nu-l puteau cuprinde doi bărbaţi vânjoşi. Se căţărară până în vârful lui

şi rămaseră nemişcaţi până când liniştea se aşternu iar peste acel loc al durerilor. Coborâră tiptil şi porniră hotărâţi la drum.

Aveau de îndeplinit porunca lui Decebal…

Dacia zăcea cu o sabie romană înfiptă în inima ei: Sarmizegetusa.

Decebal o părăsise, urcase lângă Zamolxe.

Dacii îl căutau cu privirile rezemate de albastrul cerului. Când le coborau, întâlneau soldaţii mândri din legiuni. Roma îşi împinsese graniţele peste platoul blând dintre munţi şi peste munţii ghiftuiţi de aur, de fier şi sare.

Prin codri se auzeau fluierele oierilor, a jale fără margini. Femeile, copiii, bărbaţii, negri de supărare murmurau doine cu toată tristeţea lumii strânsă în ele:

Dacie, Dacie,
Cum îţi plâng izvoarele
Apele, pădurile,
Brazii şi câmpiile
Munţii şi mioarele.
Copiii, codanele,
Bărbaţii, vădanele.

Plângeau fără lacrimi, din vorbe încărcate de disperare mocnită, neputincioşi să înţeleagă ce se întâmplă cu ei. De ce i-a părăsit Zamolxe, cu ce i-au greşit?

Dadas şi Zuro le-au găsit pe Mannia şi Livia în locul din pădure stabilit. Erau întovărăşite de Silvanus. Veselul Silvanus avea acum barbă mare, căruntă, şi în privire o disperare de moarte.

— Ce s-a întâmplat, Silvanus?

— Romanii au prins-o pe Dicia. Aştepta un copil. Se va naşte sclav, ca şi mama lui.

De când se înapoiase de la Roma, Silvanus se însurase cu o dacă trupeşă, tânără, la fel de veselă ca el. Unde se iveau amândoi, apărea şi voia bună. Zuro şi Dadas o îndrăgiseră şi ei pe Dicia.

— O găsim şi o răscumpărăm, Silvanus, făgădui Zuro. Dicia este liberă şi liberi vor fi ea şi copilul ei.

— O scăpăm de robie, Silvanus, promise şi Dadas cu atâta fermitate în glas, încât speranţa licări în sufletul lui. Ducem femeile într-o cetate liberă şi ne întoarcem s-o căutăm. O să cutreierăm toate târgurile de sclavi, răscolim toată Dacia şi Roma şi o găsim. Îţi jur.

Porniră prin păduri fără sfârşit. Întâlniră şi alte grupuri de femei, şi copii, şi bărbaţi care se lăsau conduşi de ştiinţa câte unui cioban care cunoştea semnele pădurii şi aşezarea stelelor pe cer. Mergeau tăcuţi, închişi în ei, mânioşi şi disperaţi. Nici copiii nu mai plângeau. Mergeau cu frunţile în pământ, cu picioarele de plumb, aplecaţi sub boccelele în care strânseseră în pripă câteva lucruri. Duceau de căpăstru câte o vită, sau mânau din spate câteva oi, singura speranţă că nu vor pieri de foame.

Noaptea se lungeau în culcuşuri de frunze, nu aprindeau focuri, să nu-i găsească maurii lui Quietus, care dădeau iama prin păduri, căutând robi.

În cea de a doua zi întâlniră pentru prima dată, soldaţi romani. Duceau legaţi unii de alţii foşti luptători, acum prizonieri.

— Trebuie să-i scăpăm, Dadas.

— Îi atacăm din două părţi.

În grupul care înainta spre nord sub comanda lui Dadas, se strânseseră vreo treizeci de bărbaţi zdraveni.

Lupta fu scurtă, pentru că romanii nu se aşteptau la acest atac.

Armele romanilor deveniră armele dacilor.

— Fraţilor! strigă Zuro, adresându-se celor scăpaţi din robie. Sunteţi liberi! Să ştiţi că aţi fost dezrobiţi de Dadas, nepotul lui Decebal. Din porunca lui Decebal, el este regele nostru acum. Lui ne supunem. Juraţi credinţă lui Dadas!

— Jurăm! Dadas este regele nostru!

— Mergeţi şi spuneţi dacilor că Dadas îi va dezrobi. Să se îngrijească fiecare de arme şi să aştepte porunca lui. Dacia nu va rămâne sub călcâi roman!

Eliberaţi, oamenii se răspândiră prin păduri, fiecare pornind spre satul pe care-l părăsise în flăcări. Peste tot pe unde întâlneau alţi daci, vorbeau despre felul în care fuseseră eliberaţi de Dadas, nepotul lui Decebal, regele lor.

Mulţi îl cunoşteau pe Dadas. Ştiau că Decebal, care nu avea copii, îl iubea şi îl hărăzise să-i urmeze la tron. Un licăr de speranţă înmuguri în sufletul lor. Dadas era înţelept, îi cunoştea bine pe asupritori, fusese la Roma, va şti unde şi când să-i lovească. Fiecare jura în sinea sa credinţă tânărului rege.

Vestea că au un rege, care le cerea să se pregătească pentru clipa în care va trebui să se măsoare iar cu romanul, năştea discuţii aprinse seara, în jurul focului, fiecare făcând alte planuri. Toţi promiteau sa asculte poruncile ce vor veni de la el.

În cea de a cincea zi ajunseră pe malul râului Samus. Aveau de mers de-a lungul lui câteva zile, prin deschizătura pe care munţii o lăsaseră apei să se strecoare la vale. Grupul se mărise, erau acum zeci de femei, copii şi bărbaţi care căutau salvarea fugind din calea romanilor şi a maurilor lui Quietus.

— Aici ne oprim, hotărî într-o zi, către amiază, Dadas, alegând un loc minunat pe malul apei, adăpostiţi dintr-o parte de muntele semeţ şi privind spre o câmpie întinsă în cealaltă parte. Locul plăcu tuturor, găsindu-l şi frumos şi ferit.

Cei trimişi să cerceteze împrejurimile descoperiră foarte aproape, într-un loc la fel de potrivit, o aşezare întocmită.

— Boredava se numeşte aşezarea noastră.

— E bine întărită, constată trimisul lui Dadas. Romanul n-a ajuns până la voi. Aici se va aşeza Dadas, nepotul lui Decebal, regele nostru. Pregătiţi-vă să-l întâmpinaţi cum se cuvine.

Dadas primi să vină în aşezarea întărită cu un val de pământ.

Oamenii se apucară să-şi ridice case în grabă. Iarna bătea la uşă.

În toată această nenorocire, Dadas avu un singur moment de înseninare: îl întâlni pe bătrânul Dudas împreună cu Finia şi cu Dedar. Bătrâna se prăpădise iar ei se refugiaseră aici. Dedar arăta ca un bărbat în toată firea, trăsăturile feţei i se aspriseră, vorba îi era molcomă.

Bătrânul Dudas îşi ţinea cel mai bine firea. Când află vestea că Dadas era cel pe care dacii aveau să-l asculte, veni la el şi, ca să fie pildă, i se plecă în fată, cât era de bătrân. Apoi îşi îmboldi ginerele să cheme oamenii să-i înalţe o casă trainică.

— Până ridicăm casa, vino să stai la noi, Dadas. Eu cu Finia şi Dedar dormim afară, în căpiţele de fin.

— N-o să prea avem timp de odihnă, îi răspunse Dadas, preocupat de gândul care i se înfipsese în cap de câteva zile. Eu şi Zuro vom pleca în curând până la Sarmi.

— La Sarmi?! se minună bătrânul. Ce să cauţi acolo, Dadas? Te duci în gura duşmanului?

— Trebuie, moş Dudas. Şi dacă mă gândesc bine, n-ar fi rău să ne întovărăşească şi Dedar, ginerele tău.

— Dacă socoteşti că trebuie să mergi acolo, apoi ştii tu ce spui. O să te însoţească şi Dedar, pe care văd că-l socoteşti om de ispravă, dacă-l iei cu tine.

Bătrânul se îndepărtă, Zuro îl întrebă nerăbdător:

— Ce vorbe au fost astea, Dadas? Chiar vrei să mergem la Sarmi?

— Vreau, Zuro! Sau ţi-e teamă?

— Mie?! ridică glasul, fără voie, Zuro.

— Ştiu, prietene, că nu de teamă ai întrebat. Dealtfel voiam să mă sfătuiesc cu tine. Vreau să mergem la comoară, Zuro. Să luăm din ea cât mai mult şi să pornim să împlinim porunca lui Decebal. Cu aurul de acolo vom pleca în cea mai mare grabă în toate părţile unde ştim că vom putea lua pe el arme. Apoi le vom împărţi în mare taină dacilor rămaşi sub călcâiul Romei. Vom cutreiera satele, vom ajunge la spălătorii de aur şi la cei care topesc fierul din mine. La un semn, toţi să fie gata de luptă. Vom prinde noi o zi bună, când Roma se va clătina, sau când Traian va fi departe, prins în cine ştie ce alt război. Imperiul e mare,

Zuro. Ca să mai cucerească ceva, Traian trebuie să străbată munţi şi ape. Atunci vom sări în spatele lui şi-l vom arunca afară din Dacia.

— O, Dadas, mi-ai luat o piatră de pe inimă. Te vedeam tăcând şi mă temeam că ai uitat jurământul făcut marelui Decebal. Când plecăm?

— Foarte curând. Să asigurăm Manniei şi Liviei un adăpost.

— Le lăsăm în grija bătrânului Dudas. Va fi pentru ele ca un adevărat părinte.

— Le vom lăsa în grija lui, Zuro. Dar nu-l vom lua cu noi pe Dedar. E nevoie de un bărbat de nădejde aici. Să meargă Silvanus care cunoaşte limba romanilor. O căutăm şi pe Dicia.

Chiar a doua zi, în zori, au pornit toţi trei de-a lungul apei lui Samus, întovărăşiţi de Silvanus. Prima lor grijă era aceea de a-şi face rost de îmbrăcăminte romană, altfel riscau în orice clipă să se trezească robi.

Au găsit mai întâi un soldat roman rătăcit de-ai lui, căruia îi şchiopăta calul. Hainele lui erau tocmai bune pentru Silvanus.

— Iată-mă iarăşi roman! Bine ar fi să mai găsim doi tot din aceeaşi ala, ca să avem trei cai. Văd că pe-aici s-au rătăcit mai mult călăreţi.

Au întâlnit, într-o altă zi, pe la apusul soarelui, trei soldaţi călare, fiecare ducând legate câte două femei tinere. Dăduseră iama prin pădure şi descoperiseră un grup mare de daci, mai mult femei. Erau numai trei, nu puteau lua mai multe, să mai vândă câteva, dar îşi alesese fiecare câte două după placul inimii.

Silvanus s-a apropiat de ei ca şi când ar fi vrut să-i întrebe ceva, dar doi dintre ei şi căzură de pe cai, străpunşi de săbii.

Tinerele femei se înapoiară în mijlocul pădurii, iar ei porniră mai departe, după ce hotărâră cine este fiecare dintre ei şi ce misiune are spre Sarmizegetusa.

Ultimul roman rămas în viaţă le dezvăluise unitatea auxiliară din care făceau parte, astfel că cei trei erau acum

luptători din ala I Claudia Nova Miscellanea din Porolissum. Tinerii daci aflaseră astfel că romanii îşi fixaseră locul noilor aşezări, cărora le şi dăduseră nume de-ale lor. Porolissum!

Romanul mai spusese că în apropiere de Sarmizegetusa se afla Cohorta II Flavia Bessorum, în care avea un prieten. La această cohortă aveau misiunea să ajungă.

Se aşternură la drum.

Treceau din târg în târg, în speranţa că o vor găsi pe Dicia. Silvanus era din ce în ce mai trist, mai dezamăgit de căutarea lor fără nici un rezultat.

Târguri în care să se vândă atât de mulţi sclavi nu văzuseră niciodată. Copii, femei bune pentru treburile din casă, bărbaţi buni de muncă, bătrâni care mai puteau fi folosiţi la spălatul nisipului aurifer erau vânduţi la preţuri din ce în ce mai scăzute, pe măsură ce alţii şi alţii erau prinşi prin păduri. Spectacolul acestor târguri îl copleşea pe Dadas. Îl copleşea şi îl umplea de ură, înzecindu-i hotărârea de a lupta până în ultima clipă cu asupritorii poporului său.

Zuro fu cel care o descoperi pe Dicia, în mijlocul unui grup de femei păzite de doi mauri şi doi romani. Un roman spătos părea că se consideră stăpânul lor, pentru că el era cel care se tocmea pentru fiecare în parte. Dicia, care aştepta un copil, nu părea să intereseze pe cei veniţi să cumpere o femeie zdravănă, bună de muncă. Erau aici negustori greci, stăpâni de ateliere sosiţi tocmai de la Tomis, după sclavi ieftini, proprietari care cunoşteau hărnicia şi priceperea dacilor în lucratul pământului, dar mai ales în creşterea vitelor şi valorificarea laptelui. Toţi se grăbeau să-şi facă rost de sclavii de care aveau nevoie, pentru că preţurile erau la jumătate şi chiar mai mici. Peste câtva timp, când nu vor mai fi prăzi, preţurile vor urca iarăşi, cu siguranţă.

— Lasă-mă pe mine, Silvanus! îi ceru Zuro. Mă tem să nu se trădeze, când te-o recunoaşte.

Trecu printre femeile nefericite ca şi când ar fi ales, şi se opri lângă Dicia, făcându-i semn să nu se dea de gol că-l

cunoaşte. Femeia pricepu că Zuro, acum îmbrăcat ca un roman, venise s-o scape de viaţa de rob.

— Pe-asta o vreau, i-o arătă Zuro romanului pe Dicia. Cred că nu ceri prea mult pentru ea.

Romanul se arătă bucuros să scape mai întâi de aceea pe care era convins că nu o va putea vinde. Ar fi dat-o pe nimic.

— O sută de denari, aruncă el preţul, cu o ezitare pe care n-ar fi dorit s-o simtă cumpărătorul.

— Să facem actul. Dar cât mai repede, că sunt foarte grăbit.

În scurt timp, Silvanus avea în mână actul prin care îşi cumpărase, de fapt, propria nevastă. Zuro îl trecuse pe el drept cumpărător, aşa că Dicia îi era nevastă şi sclavă în acelaşi timp. Bietului Silvanus nu-i venea să creadă că are din nou pe Dicia lângă el, că o are „cu act în regulă.” Citi şi răsciti actul de vânzare:

„Julius Silvanus, soldat în cohorta I Flavia Bessorum, cumpără şi primeşte prin mancipaţiune femeia cu numele Dicia, de neam din Dacia, pentru o sută denari, de la Claudius Philetus, fiind chezaş Alexandru al lui Antipater. Femeia a fost predată cumpărătorului mai sus scris sănătoasă, acesta primind-o în această stare. Dacă cineva îl va tulbura în stăpânirea acestei femei, despre care e vorba, în total sau în parte, aşa încât cumpărătorul nu va putea pe drept să se folosească şi să stăpânească acea femeie, atunci va cere lui Claudius Philetus, pe bună credinţă, să-i înapoieze cei o sută de denari.

Că aşa va fi, a chezăşuit, pe credinţa sa, Alexandru al lui Antipater. Cu privire la această femeie, care este mai sus scrisă, Claudius Philetus a spus că a primit şi a avut preţul ei de o sută denari de la Iulius Silvanus, soldatul mai sus scris.”

Dadas nu-l mai recunoştea pe Silvanus. Se purta cu Dicia ca un tânăr îndrăgostit. Ochii îi pluteau în lacrimi când a

luat-o de mână şi a scos-o din mijlocul celorlalte femei, care îşi aşteptau soarta.

Silvanus şi Dicia îi aduseră aminte de Roma, de femeia pe care şi el ar fi purtat-o de mână cu aceeaşi grijă. El nu mai avea nici o speranţă. Pentru el Arria era moartă. Se gândea la ea fără ură, fără bucurie, nemustrător, aşa cum îţi aminteşti de un mort, faţă de care sentimentele nu-şi mai au rost. Singura lui grijă era aceea să-şi înăbuşe dorinţa de-a o vedea. Îşi repeta mereu că Arria e moartă şi că pe morţi nu-i mai poţi revedea. Îşi reproşa faptul că gândul i se îndrepta atât de des spre ea, şi în situaţii când s-ar fi părut că e cu totul nefiresc să-şi amintească de o femeie. Îi apăruse în minte în plină bătălie, chiar în timp ce se lupta şi lovea cu sabia. Izbea gândindu-se la ea, atunci se repezea mai plin de ură. Şi-o amintea fără voie când vorbea despre cu totul altceva. Şi-o amintise acum când privise femeile nefericite care aşteptau un cumpărător.

— Înapoiaţi-vă acasă, le spuse Zuro celor doi, trezindu-l şi pe Dadas din gânduri. Noi plecăm mai departe.

— V-aş însoţi şi eu, Zuro. Poate o să aveţi nevoie de un om de încredere.

— Şi ce faci cu Dicia? Du-te acasă. Ai grijă de Mannia şi ajută-l pe bătrânul Dudas.

Două zile mai târziu, ocolind drumurile umblate, ferindu-se din calea romanilor, ajunseră pe malul Sargeţiei şi porniră în susul ei. Mergeau tăcuţi, amândoi copleşiţi de amintirea lui Decebal. Erau aici din porunca lui!

Dadas îşi retrăi copilăria, clipele cele mai fericite petrecute împreună cu Decebal şi cu Tibut, fiul acestuia, pe care şi-l amintea ca tovarăş de joacă, dar nu-i mai ţinea minte înfăţişarea. Apoi, când el încă era mic, Tibut murise şi întreaga dragoste a lui Decebal se îndreptase spre nepot. Decebal, marele Decebal, când venea pe la ei, se jucau împreună ca doi copii, vânând cu arcul, trăgând la ţintă, călărind, iar când se făcuse Dadas mai mărişor se luau la trântă. Adesea regele se lăsa învins şi lui Dadas îi venea să strige de bucurie, urcat pe pieptul lui, ca un învingător, pentru că Decebal îl ruga să-i cruţe viaţa. Îşi amintea

luptele lui cu Zuro, prietenul, fratele lui, mai bine ar spune, pentru că trăiseră ca fraţii. Prietenia cu Zuro îi dăruise în copilărie multe clipe frumoase. Decebal îi punea adesea să se lupte, dar Zuro nu se lăsa înfrânt, ca regele. Erau de aceeaşi vârstă şi fiecare dornic să se arate viteaz în faţa regelui. Nu reuşise niciodată să-l învingă în luptă dreaptă. Zuro creştea mai puternic, mai falnic, muşchii i se umflau nefiresc sub pielea mereu arsă de soare. Îl învingea nu o dată când trăgeau la ţintă sau când se luptau în săbii. Dadas era foarte iute şi reuşea adesea să-şi aşeze vârful săbiei pe cămaşa lui şi să strige bucuros: Eşti mort!

Decebal îl săruta, iar sărutul lui era cea mai mare răsplată pentru el.

Zuro se lăsase şi el copleşit de aceleaşi gânduri. De parcă s-ar fi vorbit, şi el retrăia acele clipe de demult ale copilăriei petrecute împreună cu Dadas. Îşi amintea cum îi învăţa Decebal să recunoască urmele vietăţilor din pădure, le arăta steaua după care să se călăuzească, pentru a ajunge acasă. De la Decebal ştiau toate ierburile bune de mâncat, şi mai ales învăţaseră să deosebească ciupercile bune de cele otrăvitoare. Se opreau adesea în pădure, culegeau ciuperci, mai ales hribi, şi le frigeau pe jar, înfipte în băţ de alun. Până se încingea bine focul, Decebal le arăta cum să îndoaie creanga de alun în forma dorită şi cum să-i dea o culoare frumoasă, ungând-o din când în când cu grăsime şi rumenind-o la foc.

Ieşeau câteodată din pădure unde nu se aşteptau şi atunci, morţi de foame, se opreau în cea dintâi aşezare şi mâncau la primul gospodar mai înstărit pe care-l întâlneau. De multe ori se duceau la bătrânul Dudas, care era om în putere şi gospodar. La el mâncau miere de flori de brad şi turtă caldă de mei cu lapte rece, păstrat în fântână.

Pe Zuro îl mira faptul că în momentele de cumpănă copilăria este cea care vine mai întâi în gândul nostru. Şi l-ar fi putut reaminti pe Decebal la Tapae, apărând Sarmizegetusa, discutând cu solii lui Traian, dar toate aceste întâmplări apropiate se petrecuseră parcă demult, i

se şterseseră în amintire, iar tot ce trăise cu ani şi ani în urmă îi apărea acum limpede ca şi când s-ar fi petrecut ieri.

— Am ajuns, Zuro! Dincolo de pintenul ăsta de deal. Apa se adânceşte aici.

Ieşiră din albia Sargeţiei şi urcară prin pădurea deasă spre vârful dealului. Dincolo de el era îngropată comoara. Prin pădure zgomotele aleargă mai repede şi ajung mai departe. Veniră la ei zvon de glasuri şi tropot de cai. Se înţeleseră din ochi, descălecară şi se apropiară tiptil de buza abruptă a ridicăturii de piatră.

Jos, în albia Sargeţiei, romanii dezgropau comoara!

Deviaseră apa şi sclavii săpau sub supravegherea soldaţilor. Câţiva comandanţi stăteau de vorbă ceva mai departe. Dadas îl recunoscu pe Sura. Nerăbdătorul comandant ajunsese, în sfârşit, la prada atât de visată. Dacă ar fi trăit, Longinus ar fi fost şi el aici, nerăbdător să vadă ieşind din pământ aurul Daciei, cu care să-şi potolească nerăbdătorii cămătari.

— Uite-l! Uite-l! gemu Zuro. Netrebnicul! Priveşte-l, Dadas! Trădătorul e cu ei!

— Cine?

— Nu-l recunoşti? Bicilis, trădătorul!

Era, într-adevăr, în spatele lui Sura.

— Blestemat să-i rămână numele! rosti Zuro cu alt glas, în care se simţea toată ura lumii. Jur, Decebal, că n-am să mă înfăţişez înaintea lui Zamolxe, mai înainte de a-l trimite acolo pe Bicilis. De sabia mea va pieri!

Jurământul făcut cu ochii spre cer, rostit rar şi răspicat, l-ar fi îngrozit pe Bicilis. Cu siguranţă va pieri de sabia lui Zuro. Dar ce va însemna această răzbunare pentru daci? Ce vor mai putea face acum, când speranţa de a cumpăra arme era pierdută? Cum vor mai putea lupta pentru a duce la bun sfârşit porunca lui Decebal?

Pe Zuro îl cuprinse furia oarbă, pe Dadas disperarea deznădejdii. În sufletul lui se frânse speranţa că într-o zi vor putea ridica iarăşi sabia împotriva romanului.

Deznădejdea lui Dadas fu atât de mare, că o simţi fizic. Genunchii i se îndoiră şi se trezi cu ei pe pământ, cu

fruntea plecată, cu ochii închişi, să nu mai vadă ruşinea trădării.

Rămase aşa, ghemuit la pământ, zgâlţâit de frigul care-l cuprinse, până când Zuro îl ridică, pentru că se înserase şi trebuia să plece de-acolo. Nu îndrăznise să-şi tulbure mai curând prietenul care plânsese tot timpul, sfâşiat de disperare. L-a urcat ca pe un copil în şa, i-a luat căpăstrul şi au pornit înapoi spre casă, îngrijorat că Dadas ardea ca un om bolnav.

Plecau înapoi spre dacii liberi, ca doi înfrânţi lipsiţi de orice speranţă. Deznădejdea lui Zuro se fixase într-un singur gând: îl va omorî pe Bicilis! Va sta faţă în fată cu el şi-l va lovi cu atâta sete încât îl va reteza în două, pe la mijloc. Îl va reteza repede, să nu ajungă ura să-l împingă atât de departe încât să-i muşte beregata cu dinţii şi să-l jupoaie cu unghiile şi să-i tragă cu cleştele limba din gură, limba cu care a trădat! Îl va reteza scurt, ca să nu-l împingă ura la fapte de fiară, pentru că acum, în clipa asta, ca o fiară ar fi vrut să-l pedepsească!

Numai după ce-l văzu pe Dadas lungit în pat, Zuro simţi că-l părăsesc şi pe el puterile. Drumul întoarcerii fusese un chin fără sfârşit, pe poteci ascunse, lipsiţi de mâncare, cu Dadas zăcând în şa, fără glas şi fără privire. Zuro nu mai auzise de la el un singur cuvânt. Refuzase orice mâncare, sorbise de câteva ori apă limpede de izvor. Ajunsese umbra tânărului care plecase odinioară la Roma.

Acum, când îl văzu pe Dadas culcat, Zuro se lăsă şi el la pământ şi răsuflă ca un animal care a tras toată ziua în jug.

Finia dăduse un ţipăt de spaimă, pentru că la ei trăsese Zuro, şi alergase la Mannia şi Livia, să le cheme. Toată aşezarea află că Dadas şi Zuro s-au înapoiat, şi mulţi veniră să-i vadă.

Bătrânul Dudas le spuse că Dadas e bolnav şi nu-i lăsă în casă.

Mannia, Livia, aduseră lapte şi ouă proaspete, bănuindu-i flămânzi, dar numai Zuro se înfruptă din ele. Dadas zăcea cu ochii închişi, cu buzele strânse, refuzând orice mâncare, deşi Zuro le spuse că n-a mâncat nimic de câteva zile.

Refuza mâncarea, refuza să vorbească, refuza să deschidă ochii, să-i privească. Bătrânul Dudas îndepărtă femeile şi în casă nu mai rămaseră decât el şi Zuro. Aşa, între bărbaţi, se încumetă să-i vorbească.

— Deschide ochii, Dadas, şi priveşte-ne. Suntem aici numai eu şi Zuro. Ce-i cu tine, băiatul meu? De ce nu vrei să mănânci? Mi-a spus Zuro că n-ai pus nimic în gură de câteva zile. Vrei să-ţi sfârşeşti zilele?

Dudas şi Zuro aşteptau în picioare un semn că Dadas a auzit ce i s-a spus, dar chipul ca de ceară rămase nemişcat.

— Trebuie să vorbeşti cu noi, Dadas. Eşti regele nostru. Dacii aşteaptă porunca ta. Ce să le spun? Porunceşte-le! Eşti regele lor! Ai datoria să le spui ce au de făcut, acum când viaţa lor e ameninţată.

Pleoapele se ridicară, grele, şi privirea lui tulbure căută în gol. Era numai un semn că trăieşte şi că i-a auzit.

— Nu… mai sunt… regele lor, Dudas. Nu pot sa fiu regele lor… pentru că nu pot să fac nimic pentru ei…

— Dacii au nevoie de cuvântul tău, Dadas. El îi poate strânge iar la luptă…

— Eu… plec la Zamolxe, Dudas… Mă duc la Decebal…

Închise iar ochii, şi orice încercare de a-l face să rostească un singur alt cuvânt, fu de prisos.

Dadas voia să moară!

Degeaba îi aducea Mannia în fiecare zi lapte proaspăt de capră şi caş dulce de oi. Se ridica uneori din pat, ieşea în pridvor şi privea lung spre munţi, sorbea o gură de apă, apoi revenea în patul lui de suferinţă.

Toţi cei din jur se obişnuiseră cu gândul că Dadas va pleca la Zamolxe.

…Din aşezare în aşezare, din casă în casă, se răspândise vestea că dacii au un nou rege, pe Dadas, care le cerea să se pregătească în taină şi să aştepte porunca lui. Erau puţini cei care nu auziseră despre nepotul lui Decebal. Ştiau că e un tânăr de ispravă, că fusese la Roma, că îl cunoscuse pe Traian, pe care încercase să-l omoare. Ah, dacă ar fi reuşit!

În acest timp, în jurul numelui lui Dadas se născu o adevărată legendă, despre un tânăr cu puteri deosebite, lăsat anume de Decebal, ca să-i salveze pe Daci. Se spunea că însăşi Zamolxe îi poruncise lui. Decebal să-l lase pe el urmaş, singurul care va putea învinge romanul. Calităţile tânărului erau amplificate de la o poveste la alta, de fiecare dată rotunjindu-se cu noi fapte extraordinare. Pentru că deja se zvonise că în unele părţi ale Daciei, sub îndemnul lui, se porniseră răscoale care îi alungaseră pe romani. Alte legende vorbeau despre vitejia lui Dadas. Singur înfruntase o cohortă romană, o atrăsese în mlaştini şi toţi duşmanii pieriseră până la unul, înghiţiţi de mâl.

Toate aceste poveşti ajunseseră, însă, şi la urechile romanilor, care începuseră să creadă, din ce în ce mai mult, în existenţa nepotului hotărât să reînceapă lupta. Că Dadas era nepotul lui Decebal ştiau, dar îl crezuseră mort. Începură să cerceteze, să afle unde ar putea fi ascuns acest nou rege, care tulbura atât de tare minţile dacilor. De când începuseră să circule poveştile despre faptele lui, dacii deveniseră mai dârji, îi înfruntau de câte ori aveau ocazia, în câteva locuri avuseseră loc mici încăierări.

Sura, cunoscutul comandant, îl chemă la el pe trădătorul Bicilis.

— Unde crezi că stă ascuns acest Dadas? O fi reuşit să strângă ceva armată? Dacă da, cam câtă? Răscoala trebuie înăbuşită în faşă.

— Voi afla, Sura, unde stă ascuns Dadas. E om destoinic, înţelept, n-o să fie uşor de prins.

— Şi tu cred că vrei să trăieşti liniştit, să te bucuri de mărinimia lui Traian.

— Nu mă pot plânge de mărinimia împăratului.

— Atunci slujeşte-l cu credinţă.

Dacii nu ştiau că Bicilis trădase romanilor ascunzătoarea comorii. Cei care locuiau mai departe de Ulpia Traiana, localitate la care se lucra intens şi pe care Traian o hotărâse noua capitală a Daciei, nu aflaseră încă ce dovezi de mărinimie primise Bicilis. Fusese numit conducător al ocnelor de sare intrate în posesia împăratului. În această

calitate de arendaş îşi asigurase un venit care avea să facă din el, în timpul cel mai scurt, unul dintre cei mai avuţi liberţi din Dacia. Cei mai mulţi conducători care luaseră în arendă ocnele de sare, sau păşunatul public sau minele de aur erau străini de provincie. Cu Bicilis se făcuse o excepţie, drept recunoştinţă pentru trădarea lui.

A fost de ajuns să cutreiere câteva aşezări mai îndepărtate, pierdute în cutele munţilor, pentru a afla tot ce dorea despre Dadas. Se afla undeva pe malul râului Samus, în mijlocul dacilor liberi. Acolo îşi strângea el oastea, cu care va veni şi va ridica la luptă pe toţi dacii asupriţi.

Era de ajuns pentru Sura. Se instală în fruntea unei cohorte călare şi porni spre marginea provinciei.

Încercă de câteva ori să afle, de la locuitorii unor aşezări de munte, unde s-a retras Dadas, dar nici unul nu auzise măcar despre acest nepot al regelui. Nu i-a fost greu lui Sura să-şi dea seama că minţeau. Trebuia să afle singur.

Urcă pe malul lui Samus trimiţând mereu iscoade într-o parte şi alta. Şi răbdarea i-a fost răsplătită. Într-o dimineaţă dădu de un băiat de cel mult zece ani, care mâna din spate câteva oi. Ca să nu-l sperie, a trimis la el doi soldaţi să-l ia cu vorbă bună.

I-au spus că îl caută pe noul rege al dacilor, ca să-l ajute în lupta împotriva romanilor. Copilul i-a crezut, mai ales că romanul care-i vorbise ştia destul de bine limba dacilor.

Au aflat aşezarea în care zăcea, de fapt, Dadas. Era aproape. Au dat pinteni cailor şi, când şi-au dat seama că este vorba despre o aşezare destul de mică încât să nu întâmpine prea mare rezistenţă, s-au năpustit în ea.

Era dimineaţă, în zori. Tropotul cailor semănă panică în rândul oamenilor. Se auziră ţipete de spaimă. Romanii! Romanii!

De prin case au apărut oameni înarmaţi cu ce au găsit la îndemână. Au ieşit şi femeile, şi copiii. Toţi ştiau de ce s-au repezit romanii până la ei. Îl voiau pe Dadas.

În faţa fiecărei case se dădea o luptă pe viaţă şi pe moarte.

Zuro alergă la Dadas, îl înveli într-o cergă, îl aruncă pe umeri şi se furişă cu el spre pădure. Casa era foarte aproape de pădurea deasă în care cu greu ar fi putut pătrunde călăreţii. Îl lăsă în grija bătrânului Dudas şi se înapoie în luptă. Dadas era atât de slăbit, încât n-ar fi putut ridica sabia.

În faţa casei, Mannia se lupta, încercând să scape din mâinile a trei romani. Se gândise mai întâi la Dadas şi alergase să-l apere. Credea că este înăuntru.

Zuro se aruncă în luptă alături de ea, chiar în clipa în care un roman reuşi să-i străpungă pieptul. Urlând ca un lup, Zuro îl izbi cu atâta sete pe roman, încât îl reteză în două, ca pe un copac. Toată ura şi forţa unui popor erau strânse în urletul şi în lovitura lui năprasnică.

Ceilalţi doi, surprinşi de strigătul nefiresc pentru un gâtlej omenesc, se opriră o clipă, să înţeleagă ce s-a năpustit asupra lor. A fost de-ajuns această clipă de ezitare, pentru că amândurora le săriră capetele de pe umeri, de parcă n-ar fi fost prinse, ci ar fi stat în echilibru.

— Mannia! Mannia!

— Ai grijă de Dadas...

— L-am ascuns în pădure.

Chipul i se înseninâ la auzul acestei veşti, şi muri păstrând pe buze un zâmbet uşor, trimis celui pe care inima ei şi-l alesese de bărbat pentru toată viaţa.

Moartea Manniei tulbură mintea tânărului Zuro. Se ridică greoi de lângă trupul prietenei din copilărie, îşi înfăşură pumnul pe mânerul săbiei şi se îndreptă cu paşi apăsaţi spre mijlocul aşezării. Mintea îi era atât de tulburată de această durere, încât dacă în clipa aceea ar fi apărut un roman în faţa lui, n-ar fi reacţionat în nici un fel. S-ar fi uitat în ochii duşmanului, plin de ură, ar fi strâns mânerul săbiei, fără să lovească.

Lupta fusese scurtă. Luaţi pe neaşteptate şi aproape fără arme, dacii se lăsaseră copleşiţi de numărul romanilor călări şi bine instruiţi. Acum erau strânşi în mijlocul aşezării şi romanii în jurul lor.

Zuro se trezi şi el în cercul din mijloc. Mintea i se limpezi şi înţelese ce se întâmplă. Comandantul roman li se adresa prin intermediul unui soldat.

— Nu vrem să vă facem nici un rău. Sunteţi în afara provinciei romane. Pacea a fost încheiată şi noi o respectăm. Dar am aflat că Dadas, nepotul lui Decebal, nu recunoaşte înfrângerea, aţâţă oamenii să înceapă iar lupta. Unii s-au lăsat amăgiţi de vorbele lui şi au apărut răzmeriţe. Vă îndeamnă să vă faceţi arme şi să aşteptaţi clipa răzbunării... Nu trebuie să mai credeţi în el. N-a putut marele Decebal să reziste cohortelor romane, când era apărat de zidurile cetăţilor, cum o să reuşiţi voi, răspândiţi care încotro? Puterea Romei e fără margini. Credeţi că voi, o mână de oameni, o veţi putea înfrânge?

Lăsă întrebarea să plutească mult timp în aer, urmărind pe feţele dacilor efectul lor. Sura era încredinţat că vorbele sale vor atinge ţinta dorită, pentru că erau adevărate. După ce lăsă fiecăruia timp să gândească, le spuse ce avea, de fapt, de spus:

— Ştiu că Dadas este aici, în aşezarea voastră. Vreau să plec împreună cu el. Traian nu doreşte să-l omoare. Dimpotrivă, dacă se supune Romei, e gata să-l răsplătească aşa cum se cuvine unui nobil ca el. Sunteţi înconjuraţi de soldaţii mei. Dacă nu mi-l daţi pe Dadas, voi căuta în fiecare casă şi voi omorî toţi bărbaţii, ca să fiu sigur că nu mi-a scăpat. Dacă mi-l daţi, nu veţi păţi nimic.

Dacii stăteau cu capetele plecate şi, după câtva timp, Sura înţelese că erau împăcaţi cu soarta lor.

O linişte de moarte cuprinsese aşezarea. Un copil din braţele unei femei tinere începu să plângă molcom. Plânsul lui era al tuturor. Chiar şi încercatul Sura fu mişcat de această lungă tăcere spartă numai de scâncetele copilului pe care mama îl legăna fără nici o urmă de blândeţe.

Înfruntarea aceasta mută se prelungi nefiresc de mult, pentru că însuşi Sura ezita. Privind chipurile lor împietrite, resemnate, îndârjite totuşi, nu putea rosti porunca aşteptată şi de daci şi de soldaţi. Nu-i era uşor să treacă prin sabie o aşezare paşnică. Era soldat, luptase în multe

bătălii, dar niciodată nu măcelărise oameni care nu mai ridicau sabia. Ar fi trebuit sări ia prizonieri, să-i facă sclavi, dar altfel îi amenințase în primele cuvinte. Putea să nu se țină de cuvânt? Le spusese clar că toți bărbații vor fi omorâți și iată că ei erau gata să primească această pedeapsă.

Ca militar și ca roman, admira atitudinea lor. Ce putea face acum? În sufletul lui încolți speranța că se va produce, totuși, ceva, până în cele din urmă, care îi va da posibilitatea să-și schimbe hotărârea. Ar fi fost bucuros să ia toți bărbații, să-i înlănțuiască și să plece cu ei. Ar fi fost sigur că printre ei se află și Dadas.

Acel ceva așteptat de Sura se produse. Din mijlocul dacilor, un tânăr frumos ieși în față și spuse simplu:

— Eu sunt Dadas! Cruță-i pe ceilalți.

Privirile dacilor se ridicară. Nimeni nu clinti. Zuro, care pricepu gestul lui Dedar, ginerele bătrânului Dudas, i se adresă tânărului.

— Nu trebuia să te predai, Dadas. Muream cu toții bucuroși pentru tine. Ești regele nostru.

Toți înțeleseră sacrificiul lui Dedar și îl primiră, pentru că el salva viața adevăratului lor rege.

Dintre femei se desprinse Finia, tânără lui soție, înainta de parcă plutea, cu ochii fixați pe chipul frumosului Dedar, pe care îl pierdea. Voia să-l piardă?

Dorința ei cea mai mare era aceea de a-l mai atinge o dată, înainte de călătoria spre Zamolxe.

Era îndurerată și fericită în același timp că Dedar îl salva pe Dadas și pe ceilalți bărbați.

Se lăsă în genunchi lângă el, îi luă mâna.

— Nu trebuia să ne părăsești, Dadas. Bărbații noștri ar fi pierit bucuroși pentru tine. Am fi murit toți. Ești ultima speranță a dacilor. Gândul că vei fi sclav la Roma va fi mai greu decât moartea.

Dedar mângâie părul tinerei femei, și privirea lui se împleti cu privirea ei, spunându-și într-o clipă ceea ce uneori nu poți rosti într-o viată.

— Sacrificiul vostru ar fi fost de prisos. Sclav la Roma nu voi fi, spuse el, adresându-se apoi lui Sura. Nu e drept că aţi venit până aici după mine. La Roma nu vei duce decât trupul meu neînsufleţit.

Îşi trase sica scurtă de la brâu şi îşi reteză gâtul. Rămase câteva clipe drept, cu ochii în ochii Finiei, apoi se prăbuşi la pământ. Un geamăt de durere fără margini scăpă din pieptul tinerei femei, care se ghemui lângă el repetând:

— Dadas, Dadas... Dadas...

Sura nu s-a îndoit nici o clipă că în fata lui zace mort nepotul lui Decebal. Tot ce se întâmplase îi produsese o stare de tristeţe. Îşi atinsese scopul: Dadas, nepotul lui Decebal, cel care îi aţâţa pe daci, era mort, dar el, soldatul, era nemulţumit. Se afla în faţa câtorva zeci de statui care stăteau cu capetele plecate şi, desigur, cu sufletele clocotind de ură. Şi, ce ciudat nu-i putea înfrunta. El, Sura, care cucerise atâtea cetăţi, care privise moartea de atâtea ori, nu se putea uita la aceşti oameni de piatră.

Smuci calul din loc şi, făcând un semn abia perceptibil, se îndepărtă urmat de toţi ceilalţi.

Zuro se înapoie lângă Dadas. Bătrânul Dudas nu ştia că fata lui, Finia, nu mai are bărbat.

— Du-te la Finia, bătrâne Dudas. Are nevoie de tine.

Bătrânul simţi vestea tristă nu din cuvinte, ci din felul cum le rostise Zuro. Plecă şovăind.

— Du-te şi tu, Dadas, după bătrân. Du-te să-i vezi ginerele mort, ca să te salveze pe tine. Să-şi salveze regele, speranţa de libertate a dacilor. Tu stai ca femeile şi vrei să mori, în loc să ridici sabia pe care ţi-a lăsat-o Decebal. Nu înţelegi că de acum nu mai poţi face ce vrei. Nu mai eşti numai al tău. Eşti al tuturor celor pe care Decebal ţi i-a lăsat cu porunca de a continua lupta. Eşti oare atât de laş, încât să-i înşeli speranţele? Eşti oare atât de laş, încât să-ţi vrei moartea, în loc să lupţi pentru neamul dacilor?... Dedar a murit dându-se drept Dadas, pentru ca dacii să aibă rege. Şi tu zaci cu mâinile sleite în loc să ridici sabia în numele lor. Eşti un laş, Dadas!

— Zuro! gemu Dadas, uluit de vorbele prietenului.

Era pentru prima dată când se înfruntau. Era pentru prima dată când Zuro i se adresa fără respectul pe care-l merita nepotul lui Decebal.

— Mannia zace moartă la uşa casei în care credea că eşti tu. Şi-a dat viaţa ca să te apere. Sunt sigur că şi ea nu s-a gândit numai la tine când a înfruntat trei romani înarmaţi. Dar meriţi tu sacrificiul ei?

— Zuro! Nu profita, prietene, că sunt atât de slab încât nu pot ridica sabia, să te pedepsesc aşa cum ţi se cuvine pentru vorbele pe care îndrăzneşti să mi le arunci.

— Viaţa mea, Dadas, ştii cât ţin la ea! Pot să mi-o iau singur, dacă mi-o ceri. Dar mai înainte vreau să ştiu că te-ai hotărât să respecţi jurământul pe care l-ai făcut! Du-te şi priveşte-i pe Dedar şi Mannia, uită-te-n ochii lor, că au pierit cu ochii deschişi, căutându-te, să-ţi spună că n-au precupeţit nimic pentru ca tu să lupţi. Priveşte-i, Dadas, şi o să-ţi fie ruşine că zaci, dorindu-ţi moarte de netrebnic decât o moarte în luptă!

Gemând ca un taur înjunghiat, Dadas se ridică, trase sabia pe care bătrânul o lăsase lângă el, şi o ridica deasupra capului. Zuro îl aşteptă neclintit. Dar sabia nu căzu. Puterile îl părăsiră în aceeaşi clipă şi se împletici, gata să se prăbuşească. Zuro îl prinse în braţe şi îl aşeză cu grijă la rădăcina stejarului. Leşinase.

Când noaptea se lăsă, toată aşezarea se întâlni în jurul rugului pe care aşteptau trupurile celor doi tineri să plece la Zamolxe: Dedar şi Mannia.

Cel care se apropie cu făclia de vreascurile uscate fu chiar Dadas. Înfruntarea cu Zuro îi tulburase adânc sufletul. Când îşi revenise, deasupra lui era chiar Zuro, îi stropea fruntea cu apă rece. S-au privit în ochi de la două palme. Zuro îi susţinu un timp privirea, apoi şi-o plecă respectuos. Era în faţa regelui său.

Pentru Dadas, privirea asta de aproape, de foarte aproape a fost ca o redescoperire a prietenului de odinioară. Ochii lui Zuro erau limpezi, nu ascundeau nici un gând, nu trădau teamă, dimpotrivă, îşi păstraseră hotărârea de a-l înfrunta. Dar erau ochii prietenului

adevărat şi îi fu ruşine că ridicase sabia asupra lui. Acum să se înfrunte, când aveau mai mult ca oricând nevoie de unire?

— Iartă-mă, Zuro! şopti Dadas, întinzându-i mâna. Ai dreptate, m-am purtat ca o femeie slabă. Îţi făgăduiesc, prietene, că îmi dăruiesc viaţa luptei pentru Dacia noastră.

— Aşa ar fi dorit şi Decebal să te-audă vorbind. El te îndeamnă, de-acolo de sus, să rosteşti cuvintele astea. Eşti cea din urmă spiţă a acestui neam căzut sub genunchiul unui duşman puternic. O să luptăm, Dadas. O să ne pregătim într-ascuns, o să avem arme, şi când Roma va slăbi, poate în ziua în care Traian v-a închide ochii, ne vom ridica iar, ca unul singur, şi-i vom alunga, şi vom pune iar piatră peste piatră la zidurile Sarmizegetusei, şi la sanctuarul pe care-l slujea măritul Vezina. Ce am mai fi pe acest pământ, dacă gândul ăsta nu ne-ar încălzi cât de cât sufletele? Avem datoria să credem şi să-i facem pe toţi să spere că acea zi e aproape şi să se pregătească pentru ea. Altfel ne-am spulbera în vânturile lumii, şi n-am mai fi demni de numele marelui Burebista şi de jurământul pe care l-am făcut lui Decebal.

Abia ţinându-se pe picioare, Dadas apropie făclia de vreascuri. Focul se înălţă repede, pocnind şi aruncând mii de stele.

— Primeşte-i Zamolxe la tine! Primeşte-i de-a dreapta ta, acolo unde au fericirea să stea cei pieriţi luptând cu duşmanul. Amândoi au murit pentru ca numele tău, Zamolxe, să nu fie uitat. Îţi jurăm acum, Zamolxe, că la fel vom pieri şi noi, în lupta cu duşmanul, până la unul, dacă nu-l vom putea alunga de pe meleagurile noastre. Fii alături de noi şi de lupta noastră!

Se întoarse spre cei care priveau cu ochi strălucitori flăcările rugului. Pe feţele lor jucau umbrele focului, propriile lor suflete.

— Jurăm să luptăm până la unul pentru pământul Daciei!

— Jurăm!

— Jurăm să nu uităm, noi şi copiii noştri, noi şi copiii copiilor noştri, numele scumpe ale strămoşilor acestui

pământ. Numele lui Burebista şi a lui Decebal va fi pentru toţi cei de azi şi pentru cei care vor veni, un îndemn la luptă pentru libertate:

— Jurăm!

Cântară apoi, până târziu, cântece de luptă şi de laudă lui Zamolxe.

Când se întinse iar pe pat, Dadas era atât de sfârşit, încât fu sigur că îşi trăia ultima clipă. Se străduise să rămână în picioare, deşi de mai multe ori fusese gata-gata să se prăbuşească.

Extenuarea fizică îi dădu o stare sufletească pe care niciodată n-o mai trăise. Cum stătea lungit şi parcă fără viaţă, prin faţa ochilor prinseră să i se perinde cele mai frumoase clipe din viaţă. I se părură un sacrilegiu. Tocmai acum, când jurase ură veşnică Romei, să-şi amintească zilele petrecute acolo? Tocmai acum, când Mannia abia pornise pe drumul fără de întoarcere, el să-şi amintească minunatele clipe trăite alături de Arria?

Îi era ruşine de gândurile astea, care nu-i dădeau pace. Oare aşa să fie firea omului? Regăseşte ce a fost mai frumos în viaţa lui în cele mai grele clipe de cumpănă? Nu, Arria nu trebuia să mai existe pentru el, iar Roma să fie doar sprijin pentru gândul lui de răzbunare. Acolo era Traian!

Reuşi în cele din urmă să-şi îndrepte gândurile spre Mannia, fata pe care o preţuia din adâncul sufletului. Fiinţa minunată pe care o regăsea, în gândurile lui, micuţă, jucându-se cu câinele de două ori mai mare decât ea. O jignise îngrozitor când, fără să-şi dea seama, se arătase nemulţumit de neştiinţa ei. Mannia cunoştea mult mai puţine lucruri decât Arria, dar sufletul nu-i era cu nimic mai prejos. La ea totul apărea mai simplu. Erau lucruri pe care se cădea să le iubeşti, pentru că iubite au fost dintotdeauna, de toţi ai tăi, şi lucruri pe care se cuvenea să le urăşti, pentru că urâte fuseseră de-o viaţă. Pe duşman trebuia să-l urăşti. De-ar fi fost în locul Arriei, l-ar fi trădat lui Traian din prima clipă, fără să ţină seama de sentimentele ei chiar dacă după aceea şi-ar fi curmat zilele

de durere. Arria şi-a pus un timp mai presus dragostea, l-a ascuns, şi l-a trădat atunci când ea, femeia, s-a simţit înşelată. Atunci a înflorit în sufletul ei sentimentul datoriei. Dar asta nu înseamnă, cumva, că îl iubea mai mult decât Mannia? Nu. Mannia nu-l iubea mai puţin, dovadă că n-a ezitat o clipă să se aşeze în faţa romanilor cu sabia în mână şi să-i păzească uşa. Mannia şi Arria erau două firi diferite.

În noaptea asta se despărţi iar, în sufletul său, de Arria. Pentru a câta oară? De câte ori socotise că drumurile lor nu se vor mai încrucişa niciodată? Din noaptea asta, se socoti dăruit luptei poporului său şi se despărţi pentru totdeauna de Arria. Acum, mai mult ca oricând, drumul său părea că se îndepărtează de al ei. În această noapte, se simţi, pentru prima dată, cu adevărat regele dacilor. Până acum totul i se părea mai mult o vorbă decât o realitate. Regele dacilor! Dar iată că în numele acestui cuvânt, un tânăr s-a dus la moarte, ca să-i salveze viaţa. Adică viaţa regelui! Sacrificiul lui Dedar, pe care nu-l regreta nici Finia, nevasta lui, nici Dudas, tatăl lui, oare nu era dovada concretă că el era regele dacilor?

Până în zori nu reuşi să închidă ochii. Bătrânul Dudas veni dis-de-dimineaţă cu o ulcică plină cu lapte cald.

— Bea, Dadas. Ţi-am adus coraslă. A fătat o vacă, e primul lapte. Cel mai bun. O să te pună repede pe picioare. Până la primăvară o să fii iar voinic.

Din ziua aceea, bătrânul şi Finia se îngrijiră de el, ca de un copil.

Câteva zile mai târziu, au ajuns în sat şi Silvanus cu Dicia. Îi căutaseră pe fraţii Diciei, dar nu mai găsiseră pe nici unul. Nola, cel mai mic, se părea că scăpase cu viaţă, dar era ascuns în munţi.

Iarna sosi pe furiş. Se treziră cu ea într-o dimineaţă, albise totul, dând pământului culoarea imaculată a speranţei. Albul ei aduse linişte în sufletele zbuciumate ale dacilor, pentru că se instalase în linişte, pe nesimţite, nu spulberată de viscol.

Şi pentru sufletul lui Dadas, zăpada fu un adevărat balsam. Făcu un bulgăre şi i se păru caldă, plăcută.

Porni să se plimbe prin pădure şi îşi lăsă gândurile să plece aiurea, unde voiau. Spre uimirea lui nu se îndreptară spre Roma, ci spre Mannia. Dacă acum ar fi fost cu el, probabil că viaţa lui ar fi luat un alt curs. Acum i-ar fi dăruit dragostea pe care o aşteptase ea atâţia ani.

Se trezi faţă în faţă cu un cerb şi se priviră lung, parcă înţelegându-şi unul altuia singurătatea. Era un cerb tânăr, încă puiandru. Lui Dadas i se păru că vietatea vrea să-i spună ceva. Ştia că la cea mai mică mişcare, cerbul se va arunca înainte şi va dispare în desişul pădurii, şi s-ar fi simţit şi mai singur dacă el ar fi fugit.

Riscă totul şi făcu un pas, apoi încă unul şi ajunse alături. Abia acum observă că un picior îi atârna moale, sub genunchi. Era rupt. Întinse mâna să-l mângâie, şi îl cuprinse o bucurie copilărească văzând că vietatea îi primeşte fără spaimă gestul.

Găsi două lemne potrivite, rupse fâşii din cămaşă, îl bandajă. Porni apoi cu el spre casă, mândru şi copleşit de gândul că întâmplarea era un semn bun. Semn bun pentru el, pentru hotărârea lui de a lupta.

În timpul iernii nu putea face mai nimic, pentru strângerea armelor. Bătrânul Dudas, Finia, Silvanus se duseră de mai multe ori în locurile rămase sub apăsarea romanului şi, din om în om, vorbiră despre Dadas, regele lor. Era o mare taină vestea că regele nu pierise, aşa cum răspândiseră zvonuri romanii. Nu se mai vorbea ca mai înainte, aproape pe faţă, nu-i mai înfruntau pe duşmani în numele lui.

Totul trebuia păstrat în ascuns, se vorbea numai de la om cunoscut la om cunoscut. Pe faţă acceptau că Dadas e mort, dar îşi pregăteau armele, după cum era porunca. Mai mult, ştiau că Dadas va trece din aşezare în aşezare, să-l cunoască şi să-i primească sfaturile. Romanii nu mai aflară nimic.

Toată iarna, Dadas împreună cu Zuro şi cu bătrânul Dudas puseră la cale acţiunile din vară. Întrebarea care nu

găsea un răspuns mulţumitor revenea mereu în nesfârşitele lor discuţii: de unde să facă rost de arme? Zuro aminti aurul îngropat în apropierea Romei, cu care ar fi putut cumpăra destule arme, chiar din Aquileia. Dar drumul până acolo era lung şi bine păzit. Traian păstra încă multă armată în Dacia, era cu ochii în patru, nu se încredea în liniştea dacilor. De aceea rămăsese chiar el pe meleagurile astea, să organizeze provincia la care ţinea mai mult ca la oricare alta. Averile Daciei, aurul care lua drumul Romei, mierea şi turmele ei trebuiau asigurate.

Când primăvara se făcu simţită în florile merilor, Dadas însoţit de Zuro, îmbrăcaţi în haine de soldaţi auxiliari, porniră după veşti prin locurile unde ştiau că au prieteni de nădejde. Peste tot se lucra din zori şi până în noapte. Pe lângă unele aşezări dace apăruseră altele, cu numiri noi. În multe locuri se ridicaseră castre militare întărite, fiecare purtând nume străine. Se vorbea de Napoca, Potaissa, Alburnus Maior, Ampelum, Germisara, nume necunoscute, dar care însemnau locuri în care se aşezau peregrini sau militari care îşi terminaseră stagiul. În jurul castrelor militare începuseră să se întemeieze canabae ale locuitorilor, care se simţeau mai apăraţi lângă fortăreaţa militară.

Dacia devenise, prin hotărârea lui Traian, o provincie imperială, pe care o administra împuternicitul său Decimus Terentius Scaurianus, consul de origine plebeiană, om deosebit de priceput, sever, bun organizator, în care împăratul avea o mare încredere.

Când Dadas şi Zuro ajunseră în locurile copilăriei lor, romanii tocmai sărbătoreau titlul de legatus Augusti pro praetare, pe care îl primise Terentius Scaurianus. Aflară că Traian fixase, printr-o lege, cât se va întinde provincia Dacia, unde vor fi trasate hotarele, ce trupe vor rămâne s-o apere şi unde se vor stabili, ce impozite directe vor fi de plată pentru fiscul imperial.

Numai după ce se vor termina măsurătorile şi recensământul populaţiei, ca să se ştie câţi vor fi plătitori

de impozite, şi după ce se va pune pe picioare extragerea aurului, Traian se va înapoia la Roma.

În lungile lor discuţii, în care încercau să găsească un mijloc de a-şi procura arme, un nume revenea de fiecare dată rostit cu patimă de Zuro: Bicilis. Trebuia să-l găsească. Trădarea lui fusese probabil bine răsplătită. De la el puteau să ia aur pentru cumpărat arme.

Mai ales că moartea lui ar fi adus bucurie în multe inimi de dac. Despre trădarea lui vorbeau acum toţi în şoaptă. În şoaptă, dar cu ură. Hotărârea lor în privinţa lui Bicilis era luată. Silvanus fu trimis să afle amănunte şi se înapoie cu o veste bună: Bicilis îşi înălţa casă mare la Alburnus Maior, păzit de soldaţi din Legiunea XIII Gemina, rămasă cu sediul la Apulum, de unde supraveghea toată regiunea minelor de aur. Prima răsplată a trădării fusese aceea de conducător al ocnelor de sare. Acum, în primăvară, Traian, ca o dovadă de mare încredere, îl numise subprocurator al minelor de aur. Procurator aurariarum era Ulpius Hermias.

— De la el vom lua o parte din armele de care avem nevoie hotărî Zuro, cu un glas care l-ar fi îngrozit pe Bicilis, dacă l-ar fi auzit. Ne ducem să-l răsplătim şi noi, nu numai Traian.

— Oameni de-ai noştri sunt mulţi acolo, în mine? întrebă Dadas, cu gândul la un plan mai mare.

— Destui, Dadas. Din porunca lui Traian, toţi cei care au lucrat în mine au fost lăsaţi pe locurile lor. Chiar dintre cei prinşi prin alte părţi, dacă au spus că au muncit în mină, au fost aduşi înapoi, acasă. Toţi băieşii sunt pe malul râurilor, spală nisipul şi strâng aur pentru împărat.

— Vor spăla şi pentru noi, Silvanus. Merg chiar eu să le vorbesc. Prin toate mijloacele vor ascunde o parte din aur pentru arme. Rămâi câteva zile, odihneşte-te, apoi vom porni iar la drum, împreună cu Zuro. Trecem pe la cele mai mari mine.

— Mai întâi pe la Muntidava, căreia romanii îi spun acum Alburnus Maior.

— La Alburnus Maior. După câte-mi amintesc, foarte aproape, peste deal, e o altă mină mare.

— Bucidava.

— Ai să mergi înaintea noastră cu o zi, două, să-i anunţi că sosim. Să aranjeze în aşa fel încât să pot vorbi oamenilor. Dar în mare taină, Silvanus, în mare taină.

N-au pornit la drum chiar atât de repede cât ar fi dorit. Acum, primăvara, erau multe de pus la punct, cu muncile câmpului şi strângerea turmelor, treburi care nu sufereau amânare. Dar două săptămâni mai târziu, plecară.

Cum ieşiră din cutele munţilor, dădură de vară. La şes sosise mai devreme, pomii se scuturaseră de floare, pământul se îmbrăcase în haină nouă, de un verde proaspăt, odihnitor pentru ochi.

Mergeau toţi trei călări, cât mai siguri pe ei, în costumele de cavalerişti pe care le aveau. Ştiau toţi trei ce trebuie să spună, dacă erau întrebaţi. Erau simpli milites gregarii, soldaţi de rând, din ala II Gallorum et Pannoniarum şi se duceau la Apulum, cu o veste importantă pentru praefectus castrorum legionis al lagărului Legiunii XIII Gemina. Silvanus aflase că pe praefectus castrorum îl cheamă Allianus şi îşi câştigase prin fapte de arme gradul de primipilus, comandantul primei centurii din prima cohortă milliaria, drept care fusese numit să se îngrijească de organizarea şi întreţinerea lagărului.

În vânzoleala pe care o găsi, nimeni nu se interesa de trei soldaţi care alergau călări, de bună seamă cu treburile lor. Cei trei, însă, simţeau că au pătruns într-o lume străină şi ostilă. Locurile pe care le cunoşteau bine odinioară, li se înfăţişau acum cu totul altfel. Multe sate erau dărâmate până la ultima casă, numai mirosul de ars amintind că în locul acela a existat cândva o aşezare omenească. În apropierea unui astfel de sat, într-un minunat loc de pe malul râului Grisia, întâlniră o activitate cu totul neobişnuită. Se opriseră să-şi răcorească picioarele în apa rece, după aproape o zi de mers continuu. Odihna le-a fost tulburată de glasurile mai multor oameni, care trebăluiau ceva, nu prea aproape, dar vorbele lor se desluşeau bine în liniştea din jur.

— Ce fac aici, Silvanus? se interesă Zuro nelămurit.

Răspunsul îl primi, plin de obidă, de la Dadas:

— Împart Dacia, Zuro...

— O împart? Cine?

— O măsoară şi o împart, oftă el aparent liniştit. Îi vezi pe cei care înfig ţăruşi în pământ şi măsoară, şi iar înfig ţăruşi? Sunt agrimensores, specialiştii care ştiu să împartă pământul în părţi egale. Pentru ei Dacia nu este altceva decât ager publicus, pământ intrat în proprietatea imperiului şi pe care Traian îl poate oferi cui vrea şi în ce condiţii doreşte. Pentru Traian, ca şi pentru toţi cei pe care-i vezi, Dacia noastră nu este decât o bucată de pământ fără sfârşit, din care poţi să obţii o parte şi să trăieşti de pe urma ei. Pentru ei, ca pentru orice năvălitor, Dacia nu este o ţară, ci un câmp de împărţit veteranilor sau peregrinilor sau coloniştilor pe care vrea să-i aducă aici.

— Nu vor rămâne aici, Dadas! Jur pe numele marelui Decebal că nu vor rămâne. Dacia este o ţară, ţara noastră!

Se treziră lângă ei cu un fost soldat care-şi pusese pe cap o cârpă udă, să-şi potolească fierbinţeala. Şi el se miră descoperindu-i, dar nu i se păru ciudată prezenţa lor acolo, bănuind că se încălziseră pe drum şi se odihneau, ei şi caii care păşteau în apropiere.

— Păcătoasă chelie am, li se destăinui el, în loc de salut. Nu suport nimic pe cap şi primele zile de soare mi-o înroşeşte de zici că am stat cu capul în dogoarea focului. Vă odihniţi?

— Ne-am ţinut picioarele în apa rece şi curată.

— Minunată apă! Şi locul ăsta, vedeţi ce frumos e? În multe părţi am umblat în cei douăzeci şi şase de ani de când sunt în Legiunea IV Flavia felix, dar unul mai minunat ca ăsta n-am întâlnit. Ştiţi ce mă gândeam deunăzi, privind cum scapătă soarele dincolo de crestele munţilor din zare? Mi-am amintit cum luptau dacii, că am trecut prin locul ăsta, în timpul războiului. Se aruncau în luptă strigând cu o disperare nemaiauzită de mine niciodată, nicăieri. Nici eu nu ştiu cum de nu mi-am lăsat oasele pe-aici. Dar uite că zeii au vrut să am şi eu o bucăţică din frumuseţea asta. De-atunci mi-am pus în gând să rămân aici. Ştiam că mai

am puţin până să scap din legiune şi-mi tot alegeam locul unde să mă aşed. Ştiţi cât pământ ne dă? Patru sute de jugere pentru un soldat prost ca mine. Un centurion, care a fost comandantul meu, a primit o mie şase sute. Dar nu-mi trebuie mai mult. O parcelă de patru sute de jugere mi-e de ajuns. Impozite nu, alte obligaţii nu, cu premia militiae de 3 000 de denari pe care am primit-o îmi cumpăr câţiva sclavi buni şi îmi ridic o casă în care să aştept fericit să-mi albească părul. Eu zic că am nimerit-o bine, nu-i aşa? Nu ziceţi nimic? Vă pare rău, ştiu eu. Sunteţi încă tineri, mai aveţi de înghiţit înjurăturile centurionului până să scăpaţi. Ce sunt eu de vină? Când o să treceţi pe-aici, peste câţiva ani, o să vedeţi unul dintre cele mai frumoase sate. Dacă o să întrebaţi de Filetus, daţi de mine şi bem o oală de vin. Drum bun!

Plecă mulţumit de viaţa lui. Cei trei se urcară tăcuţi pe cai şi porniră la vale, fiecare măcinându-şi gândurile.

Către seară intrară în munţii de piatră albă, cu pante golaşe. Copacii erau rari, iarba răsărise, dar neîndestulătoare pentru oile rătăcite ici şi colo. Primul cioban pe care-l întâlniră îşi mâna grăbit turma spre casă, speriat de cei trei romani călări. Lucrurile nu se mai petreceau ca în vremea războiului sau ca imediat după el. Traian poruncise ca dacii să fie lăsaţi în aşezările lor, să-şi crească vitele, să-şi strângă mierea, să semene pământul. Roma avea nevoie şi de dările, şi de corvezile lor.

Când l-au strigat şi i-au vorbit în limba lui, dacul îi cercetă nedumerit. I-au mărturisit că sunt daci şi au nevoie de un acoperiş unde să se odihnească şi de o cană cu lapte. Scurt timp după aceea, stăteau lungiţi pe blănurile unui pat de nuiele dintr-un bordei. În jur erau alte bordeie, mai toate noi, înjghebate în pripă, în pragul iernii. Găsiseră acest loc ferit şi se adunaseră într-un sat. Spre primăvară venise funcţionarul roman şi îi numărase, pe ei şi vitele lor, apoi le fixase dările către fiscul imperial, şi corvezile de făcut, dacă trupele din legiuni aveau nevoie de cărat ceva greu sau de tăiat lemne, sau alte treburi. Mai erau obligaţi la corvezi pentru administraţia provinciei şi, pentru ca erau

în apropierea minelor, trebuia să răspundă şi cererilor pe care le făceau arendaşii lor. Pentru că au promis toate astea, li s-a dat în arendă o bucată de pământ în jurul satului, pe care să-şi crească vitele.

De la bordei la bordei s-a dus vestea că trei daci îmbrăcaţi ca romanii se află în aşezarea lor. Mai toţi bărbaţii veniră să-i vadă şi să mai afle ce se întâmplă prin alte părţi. Şi-au povestit necazurile, şi-au povestit faptele din război, până când unul dintre ei, mai tinerel, a răsuflat plin de obidă:

— Punem noi mâna iar pe arme! Aţi auzit voi de nepotul lui Decebal? El e acum regele nostru. Răbdăm noi câte răbdăm, până când ne-o veni porunca lui să ne ridicăm iar la luptă.

— Se zice că o să primim arme de la el…

— Şi că s-a dus şi a cerut roxolanilor şi costobocilor să vină alături de noi.

— Ah, n-o veni ziua aia! Ne-au împins în ţinuturile astea de piatră şi ei împart pământul mănos.

— Vorbiţi ca nişte adevăraţi bărbaţi, neîmpăcaţi cu viaţa pe care v-a hărăzit-o romanul. Aşa trebuie să gândească orice dac. Şi pentru că vă simt oameni de nădejde, aflaţi că în mijlocul nostru este chiar Dadas, nepotul lui Decebal.

— Regele nostru?

— Priviţi-l! El e regele nostru! spuse Zuro, plecându-se plin de respect, şi toţi ceilalţi făcură la fel.

— Din voinţa lui Decebal, sunt astăzi regele dacilor. Înainte să plece la Zamolxe, Decebal mi-a poruncit: „Să-i strângi pe daci şi să porneşti iar lupta cu romanul. Aşteptaţi un moment prielnic şi aruncaţi-i jugul. Dacia să fie iar a dacilor!”

— Jurăm să-i ascultăm porunca! Eşti regele nostru, Dadas!

L-au culcat singur într-un bordei, şi s-au aşezat să-l păzească.

Erau fericiţi că pot să-şi păzească regele!

Dadas nu dormi până aproape de zori. Trăise înfruntarea războiului, durerea înfrângerii, nenorocirile retragerii şi

niciodată nu-şi simţise sufletul atât de revoltat şi umilit ca în această zi când asistase la împărţirea pământului strămoşesc. Dacia era sfârtecată în bucăţele bune pentru fiecare venetic aciuit aici, care îşi alegea partea după pofta inimii. Îşi alegeau locuri frumoase, mănoase, în care să-şi trăiască fericiţi zilele, nici unul nu-şi amintea de cei cărora li se furase aceste frumuseţi. Cu ce drept venea aici un veteran să-şi „aleagă” ceea ce urma să primească în dar de la împărat? Dacia era împărţită! Ţara pe care Decebal i-o lăsase în grijă era mărunţită în loturi de câteva sute de jugere, drept răsplată că fiind mai mulţi şi mai puternici reuşiseră să îngenuncheze un popor mai mic şi să-i impună condiţiile pe care le dorea. Cum de suporta Zamolxe această nedreptate?

Stătea cu ochii închişi, îndurerat şi i se părea că el însuşi este împărţit în bucăţi mai mari şi mai mici asupra cărora se repezeau din întuneric mâini lacome să le fure.

Aştepta dimineaţa cu nerăbdare. Întunericul îi devenise de nesuportat, gândurile cele mai negre puneau stăpânire pe el, încurajate de pânză neagră care-l despărţea de celelalte lucruri. Parcă plutea undeva în cer şi în jur nu zărea nimic, până la un pas sau până la infinit.

Sări din pat şi ieşi să privească stelele şi să-şi limpezească gândurile. Descoperi mogâldeaţa înfăşurată în blană de oaie, care-l păzea.

— Pe-aici, pe-aproape, s-au aciuat străini? îl întrebă pe bărbatul între două vârste căruia acum putea să-i vadă faţa.

— Dincolo de creasta de munte, şi-au întocmit case mineri veniţi tocmai din Pannonia. Sunt foarte pricepuţi. Ştiu să scoată din adânc pământul încărcat cu fier. Din Dalmaţia au venit piruşti, toţi metalari, cum îşi spun, scormonesc pe sub pământ după aur. Aur vor, mult aur! Pământul ni-l iau, aurul îl duc la Roma, turmele le mână spre Donaris, şi tot la Roma ajung. Pe noi ne-au împins în locurile astea de piatră, sterpe, să trăim pentru dări şi corvezi. Dadas, abia aşteptăm ziua când vom învârti iar

sica pe deasupra capului, să băgăm spaima în toţi veneticii ăştia.

Dadas şi-a luat şi el pe umeri o blană şi s-a aşezat alături, pe buturugă. Au rămas tăcuţi, fiecare copleşit de gândurile lui, până când prima rază de soare a ţâşnit veselă din spatele muntelui.

Nu se ridicase de două suliţe, când au pornit la drum. Silvanus dădu drumul calului la galop şi se pierdu în desişul pădurii. Trebuia să ajungă înaintea celor doi la Alburnus Maior, să pregătească locuinţa în care urma să doarmă. Prezenţa lor în apropierea acestor mari mine, printre soldaţi şi peregrini, şi tot felul de dalmaţi, putea să atragă atenţia.

Drumul mergea de-a lungul râului, când Venind până pe mal, când depărtându-se şi lăsând loc albiei să se lăţească. Oriunde se lăţea puţin malul, şi nisipul se aşezase printre pietre, locul era împărţit în suprafeţe măsurate şi marcate cu precizie. Erau parcelele arendate de leguli aurarium, mai toţi piruşti, care spălau pe cont propriu nisipul, împreună cu întreaga familie, uneori şi cu un sclav sau doi. În alte părţi, suprafaţa marcată era foarte mare, dovadă că arendarea fusese făcută în comun.

Pe Dadas îl uimea graba cu care Traian îi adusese în Dacia pe aceşti peregrini. Mulţi sosiseră în toiul iernii, iar acum aveau deja ridicate casele şi spălau nisipul din zori până noaptea. Mare este pofta romanului de aur!

Îi întâmpină un dac, să-i conducă.

Pe dealul de la Alburnus Maior se înălţau de-acum case cât în două sate. Aliniate, fiecare pe bucata de pământ primită de peregrin, erau mai toate la fel. Şi peste tot se lucra încă. Bărbaţii erau în mină iar femeile, copiii, bătrânii înălţau locuinţe.

Detaşată de grupul acestor case mărunte, se lucra intens la o construcţie de piatră, care urma să domine totul şi să fie văzută de pretutindeni.

— Acolo va locui procurator aurariarum, le explică tânărul care îi însoţea. Ulpius Hermias e numele lui. Aşezarea de pe poala dealului o numesc vicus pirustarum.

Locuiesc piruşti veniţi tocmai din Dalmaţia, oameni foarte muncitori şi pricepuţi.

— Păi, pe dealul ăla erau casele dacilor, izbucni Zuro, plin de obidă.

— Nouă ne-au dat un alt loc, spre pădure. Ne-am ridicat acolo casele. Acum scoatem aurul pentru Traian, suntem sclavii lui! Suntem păziţi de soldaţi din Legiunea XIII Gemina.

Dadas şi Zuro fură găzduiţi într-un bordei din mijlocul pădurii, anume construit pentru ei. Acolo veni bătrânul Scarabentia să-i vadă. Fiind cel mai în vârstă, îl socoteau mai marele lor, şi-l ascultau.

După ce-l recunoscu pe Dadas drept rege al dacilor, vorbiră mult despre felul în care aveau să păstreze pentru ei o parte din aurul scos din mine.

Dadas îi spuse că vrea să stea de vorbă cu dacii care munceau sub pământ, să-i îmbărbăteze cu prezenţa lui.

— Nu le poţi vorbi decât în mină, Dadas. Acolo jos, după ce treci de supraveghetor, sunt numai ei.

— Trimite-ne îmbrăcăminte şi în zori ne strecurăm printre ei, sub pământ.

A doua zi, o dată cu ceilalţi metalari, Dadas şi Zuro coborâră în mină, Dadas nu mai pătrunsese niciodată în lumea aceea neagră şi tristă de sub pământ.

Coborî un număr mare de trepte întărite cu blăni de lemn, pe care se auzea tropăitul în ritm egal al minerilor. Din cinci în cinci, unul ţinea în mâna dreaptă un opaiţ cu două, trei feştile, care presărau drumul cu pete de lumini şi umbre, jucând pe neregularităţile peretelui.

Dadas îşi simţi braţul prins. Zuro îl avertiza că mai aveau puţin până să ajungă în dreptul nişelor săpate de-o parte şi de alta a scării, în care stăteau supraveghetorii şi îi numărau pe cei care intrau. Câte două opaiţe cu trei feştile luminau bine locul. Dadas îşi acoperi aproape în întregime faţa cu o glugă pe care o puneau pe cap cei care săpau în locurile unde se scurgea apă din rocă. Zuro se prefăcu destul de bine că alunecă şi trecu prin dreptul supraveghetorilor pe jumătate aplecat, ca un om care a

gata să cadă şi încearcă să-şi restabilească echilibrul. Fu gata să-l răstoarne pe cel din faţă, cu un opaiţ în mână. Primi câteva suduieli, dar se văzu dincolo de cel care, numărându-i zi de zi îi cunoştea pe toţi cei care coborau. La număr, totul urma să iasă bine, pentru că doi dintre mineri rămăseseră acasă.

În dreptul primei roţi care scotea apa din galerii. Scarabentia le făcu semn să se oprească, prefăcându-se că repară ceva la butucul de lemn.

— Aşteptăm aici!

Nu întrebară de ce şi pe cine. Erau în mâna bătrânului.

Clipocitul apei care se scurgea în scocul roţii, al cupelor care ieşeau pline şi se goleau apoi la înălţimea a două staturi de om, înviora atmosfera sumbră a minei. Zgomotul apei avea ceva familiar, fiecăruia îi trezea imaginea unui râu săltând pe pietrele rotunde ale albiei. Era o roată cu un diametru cât lungimea braţelor a doi oameni, şi aproape treizeci de cupe de-a lungul circumferinţei. Buşteanul se învârtea pe un suport solid din stejar. Apa din mină se scurgea prin canale anume săpate până la roată. Cupele se cufundau în ea, se umpleau, apoi se goleau într-un jgheab aşezat în partea de sus, la o înălţime destul de mare. Mai multe asemenea roţi ridicau apa de jos, din mină, până la suprafaţă, unde se împrăştia pe coasta dealului.

Doi mineri, care păreau că ştiu ce este cu Scarabentia acolo, îşi vedeau mai departe de treabă, învârteau roata, ca şi când noii sosiţi ar fi fost vechi cunoştinţe. La fiecare roată erau doi oameni care o învârteau.

Aşteptară un timp destul de îndelungat şi Dadas începu să dea semne de nerăbdare. Bătrânul Scarabentia, simţindu-i neliniştea, îi făcu un semn încurajator. Pentru Dadas, care trăise toată viaţa în mijlocul munţilor, aerul închis şi puţin de aici era un adevărat chin. Pereţii atât de apropiaţi, încât se putea propti cu coatele pe ei, îl apăsau. Şi se îngustau mai mult, pe măsură ce galeria înainta.

Apăru un miner cu un coş de nuiele în spate, plin cu minereu. Între el şi Scarabentia avu loc un scurt schimb de cuvinte şi bătrânul le făcu semn să-l urmeze. Zuro, mai

înalt, mergea aplecat, cu umerii ştergând pereţii în partea de sus, unde erau şi mai apropiaţi. Mergeau drept, nu mai coborau.

Ajunseră la o încrucişare de galerii. În mijlocul ei era săpat, drept în sus, până la suprafaţă, un puţ la fel de lat ca şi galeriile. Chiar sub el ardea un foc nu prea mare, dar suficient ca să încălzească aerul şi să-l ridice spre suprafaţă. Aerul cald se ridica şi altul venea pe galerii să-i ia locul, primenind atmosfera. Acum îşi explică Dadas curentul uşor pe care-l simţea şi căruia nu-i găsea o explicaţie. Focul întreţinea ventilaţia minei.

Aici, în această încrucişare, îi aşteptau cei cărora Dadas urma să le vorbească. Era singurul loc mai larg.

Vestea că regele Dadas, nepotul lui Decebal, urma să le vorbească, se răspândise repede în galerii. El nu putea merge în toate galeriile, dar îl vor vedea cei de aici, îl vor asculta şi-i vor transmite poruncile celor de-afară.

— Romanii împart Dacia, şi o arendează, şi-i storc bogăţiile, li se adresă mai întâi Zuro. Regele Dadas a venit să vă îndemne la luptă. Ascultaţi-l!

În adâncul minei, în adâncul pământului, Dadas se adresă pentru prima dată ca un rege poporului său. Oamenii ăştia îndureraţi, cărora le sclipeau ochii în lumina opaiţelor, aşteptau de la el un cuvânt de speranţă. De la el şi numai de la el le putea veni nădejdea că într-o zi vor fi iar liberi în ţara lor, că vor ieşi iar la lumina zilei să-şi încarce ochii cu verdele crud al pădurilor şi câmpiilor, să-şi umple pieptul cu aerul lor înmiresmat.

— Am venit să vă chem la luptă! Aici, în noaptea asta fără sfârşit, pregătim lupta care ne va dezrobi. Am venit să-mi juraţi mie, regele vostru, că-mi veţi asculta poruncile!

— Jurăm!

— Dragii mei daci... Decebal, unchiul meu, mi-a poruncit să-i alung pe romani din Dacia. Să bat arme, să le împart poporului, şi la prima slăbiciune a romanului, să ne ridicăm toţi ca unul singur!

— Jurăm, Dadas, să fim gata la chemarea ta! vorbi Scarabentia în numele tuturor. Porunceşte-ne ce avem de îndeplinit.

— Romanul e nesătul de aur. După aur a venit el aici. De ce credeţi că Traian încă n-a plecat acasă? Războiul s-a terminat din toamnă şi el a rămas aici să organizeze, să-şi asigure venituri cât mai mari. Vrea să tragă foloase de pe urma războiului. Munca voastră de-aici îi astâmpără pofta fără margini. Vă cer să strângeţi aur şi pentru Dacia, pentru armele noastre. Răspândiţi în mare taină porunca pe care aţi auzit-o chiar din gura mea. Prin toate mijloacele, cât puteţi, o parte din aurul pe care-l scoateţi să-l ascundeţi de pofta romanului. Să faceţi în aşa fel încât să ajungă la bătrânul Scarabentia. Din toate minele, şi din cel pe care îl spală băieşii pe malul râurilor, în mare taină să fie adus cât mai mult cu putinţă la el. De acolo un trimis al meu îl va lua şi mi-l va aduce. Cu el vom cumpăra arme chiar de la Roma, şi de la roxolani, şi de la costoboci, şi de la iazigi, şi de oriunde voi putea, pe faţă sau în ascuns. Veţi primi înapoi arme bune, pe care să le puneţi la păstrat şi să aşteptaţi. Şi să vă învăţaţi copiii să le mânuiască. Astea sunt vorbele pe care am ţinut să le ascultaţi chiar din gura mea, şi să mă vedeţi, şi să spuneţi şi altora că m-aţi văzut şi că v-am îndemnat la luptă. Eu voi umbla din aşezare în aşezare, mă voi strecura printre duşmani şi mă voi arăta poporului meu, să-i transmit porunca marelui Decebal. Zamolxe să ne-ajute în lupta noastră dreaptă!

— Zamolxe, ascultă ruga noastră! se adresă bătrânul Scarabentia zeului, ridicându-şi privirea spre gura prin care fumul se ridica parcă spre el.

Ca să iasă din mină, luară câte un coş de nuiele şi se încolonară în spatele unui dac tânăr, care îl privea pe Dadas cu un devotament fără margini.

Trecură prin dreptul nişelor, supraveghetorii îi notă ca ieşind cu două coşuri de minereu, şi se treziră în faţă cu o piuă mare, din piatră. Răsturnară în ea minereul în bolovani mari şi alţi doi începută să-l sfarme, să-l facă tocmai bun pentru intrat în râşniţe. La râşniţe îl transportau femeile.

Ele răsturnau minereul în râşniţa făcută dintr-o piatră de forma unei pâini rotunde, bine crescute, peste care era aşezată o altă piatră scobită cu boltă ca să se aşeze perfect peste prima. Piatra de deasupra avea o gaură prin care se turna minereul. Învârtind-o, minereul aluneca între ele şi se sfărâma ca o făină. Această făină foarte fină era preluată de bărbaţi pricepuţi şi spălată. O puneau pe o scândură înclinată, acoperită cu o ţesătură de lână. Apa turnată deasupra ducea la vale pământul mai uşor iar firişoarele de aur rămâneau înfipte în ţesătură, de unde erau culese cu grijă.

Spălătorii erau foarte bine păziţi, supraveghetorii apăreau lângă ei ori de câte ori începeau să culeagă firele de aur. Seara adunau producţia de pe o zi şi-o predau unui supraveghetor şef, care la rândul lui avea obligaţia s-o ducă, înainte de apusul soarelui, celui care supraveghea topitoriile. A doua zi chiar, aurul intra în creuzetul din lut alb, care rezista la foc mult şi topit. Pentru ca metalul să capete o puritate mai mare, era topit şi a doua oară şi impurităţile înlăturate. Se punea în el, în proporţie ştiută numai de unii meşteri, o anume cantitate de sare şi plumb şi se obţinea puritatea şi culoarea preferată.

Dadas şi Zuro, conduşi de Scarabentia, trecură pe la toate operaţiile pe care le efectuau minerii, să-şi dea seama când se putea sustrage mai uşor aurul. La topitorii era imposibil, supravegherea fiind fără cusur. Singurii care puteau să păstreze o parte din aur erau spălătorii şi cei din mină, când găseau un filon atât de bogat în aur, încât să-l separe uşor chiar acolo, jos.

În bordeiul lor din pădure puseră totul la cale. Urma să procure şi câteva creuzete, să topească, în ascuns, praful de aur.

Noaptea, când se lungi pe blana moale de urs, Dadas se simţi, pentru prima dată de foarte mult timp, mulţumit de ziua care trecuse. Făcuse ceva pentru îndeplinirea misiunii sale. Retrăi clipele din mină, îşi aminti cuvânt cu cuvânt ce spusese, emoţia de-atunci. Acum îi veneau în minte cuvinte mult mai înflăcărate, care i-ar fi îndârjit mai tare pe daci în

lupta lor, dar atunci abia reuşise să spună şi ce spusese. Îl copleşise importanţa acelei clipe mari, privirile lor grave, care aşteptau fiecare vorbă s-o păstreze ca pe o comoară. Pentru ei, cuvintele pe care le rostea aveau o valoare fără seamă, ar fi jertfit totul pentru a le duce la îndeplinire. Se cutremură de puterea căpătată de cuvintele lui şi înţelese cât de mare trebuie să-i fie responsabilitatea când le rosteşte. De acum, fiecare vorbă se putea transforma într-o faptă, bună sau rea, cu consecinţe nefaste sau fericite pentru ceilalţi!

Această revelaţie a puterii cuvântului său îl copleşi. Dadas, neştiutorul nepot al lui Decebal, a devenit o forţă pe care ceilalţi nu-şi propun altceva decât s-o asculte. Cu orice risc pentru ei!

În noaptea asta înţelese cumpăneala din vorba unchiului, pe care uneori o socotise nehotărâre. Nu era nehotărâre, era conştiinţa puterii pe care nimeni în afară de el n-o mai controla.

Gândurile îi reveniseră apoi la preocuparea lui precumpănitoare: în ce fel să procure aur mai mult?

Aur mult însemna arme multe. Ceea ce organizase aici era bine, dar nu era totul. Mai trebuia să caute şi alte posibilităţi.

Adormi gândind la multele griji pe care le ridica în faţa lui noua situaţie de conducător. Se trezi buimac de somnul puţin şi îşi spălă îndelung faţa cu apă rece de izvor, să se dezmeticească. Şi pentru că în adâncul gândului lui stătuse probabil tot timpul pitită întrebarea: cum să facă rost de mai mult aur? se trezi pe neaşteptate cu răspunsul. Ce ciudat apar gândurile în capul omului! îşi spăla faţa cu apă rece, fără să se gândească la altceva decât la ceea ce făcea, şi se trezi cu răspunsul pe care îl căuta.

„Silvanus poate să facă asta! îşi spuse, şi un zâmbet ce păru ciudat celorlalţi îi lumină faţa. Tot el! Asta e soarta lui, să moară bogat! Şi dacă totul va merge după cum gândesc, n-ar fi imposibil ca în timpul cel mai scurt să ajungă la un venit de peste patru sute de mii de sesterţi şi să se trezească în ordinul ecvestru! Asta ar avea haz! Şi de ce să

nu ajungă şi la un venit de un milion de sesterţi, pentru că e deştept şi abil, şi să-l văd în ordinul senatorial! Şi dacă va fi senator de origine plebeiană, poate că Traian, poate chiar Traian cu mâna lui îi va semna numirea în fruntea unei legiuni. De ce nu în fruntea unei legiuni care staţionează în Dacia?”

Ce s-ar fi întâmplat dacă toate aceste gânduri nebuneşti s-ar fi împlinit? Avea datoria să încerce. Să încerce orice. Cu cât e mai nebunesc un plan, deci mai neaşteptat de duşman, cu atât are mai multe şanse să fie realizat. Un plan de o îndrăzneală nebună îi trebuia şi iată că îl avea. Ideea de a se duce la Roma ca tânăr grec negustor de papirus i se păruse la timpul ei la fel de nebunească, şi dacă soarta ar fi avut un pic de bunăvoinţă, i-ar fi reuşit. Numai o întâmplare greu de prevăzut năruise totul, chiar în clipa realizării celei mai frumoase şi îndrăzneţe idei din viaţa lui.

Acum avea în mână o alta la fel de mare. Aşa trebuia să gândească, dacă voia să izbutească!

Zuro nu-l mai văzuse de mult atât de liniştit, de senin, de mulţumit chiar. Era mulţumit de ceea ce puseseră la cale. Credea în izbânda acestui plan.

— Unde este Silvanus, Zuro? Primul om pe care mă aşteptam să-l văd, era el! Bătrânul, bogătaşul, cămătarul, sclavul Silvanus. Unde se ascunde? Nu cumva s-a îmbogăţit iar şi s-a dus să împrumute bani cu camătă? E în stare de orice pramatia asta căruia îi merge mintea cât pentru doi!

Zuro nu înţelegea ce se petrecuse în această noapte cu Dadas, care era pricina acestei izbucniri pline de haz, dar o gustă din plin. Ştia şi el toată povestea lui Silvanus, cu ridicările ei spectaculoase şi căderile uluitoare.

— Doarme. A dispărut ieri, nu ştiu pe unde, şi când a revenit, răspândea în jur un dulce miros de *apă de struguri,* pe care numai nasul lui a descoperit-o. Cât timp am fost noi în mină, el şi-a făcut relaţii printre soldaţii din castru şi s-a înapoiat cu o cană din care ar fi putut să-şi astâmpere setea o cohortă. O cohortă milliaria!

Mai făceau haz de felul cum se descurcase Silvanus, când apăru şi eroul cu mutra răvăşită şi însetat. Bău pe nerăsuflate apă cam cât să adăpi un cal, oftă ca un om scăpat de o treabă foarte grea, apoi se plânse lui Dadas ţinându-şi capul în palme, de parcă se temea să nu-i cadă de pe umeri.

— Toată legiunea asta e plină de hoţi! Plăteşti cât nu face şi-ţi dă băutură proastă cu care poţi să omori un om cu stomacul sensibil ca al meu. S-au molipsit de la Traian, vor aur şi aur, şi dacă pot să te tragă pe sfoară şi să-l ia pe degeaba, cu atât mai bine. Pungaşii! Nu se gândesc că sunt şi eu un om sărac. Nu mă întreabă de când păstrez, rătăciţi, cei câţiva denari de care m-au uşurat.

— Şi-au dat seama cu cine au de-a face, Silvanus. Te-au mirosit de la o poştă. Uite, şi-au zis, a venit la noi un mare redemptor cum sunt puţini în toată Dacia. Nu face parte din aceşti leguli mărunţi, arendaşi de prin munţii Dalmaţiei, sosiţi să se căpătuiască. Nu. Un arendaş în toată puterea cuvântului, redemptor, cu angajaţi, cu sclavi, care a închiriat multe mine, şi galerii, şi maluri de râuri. Ce să mai lungim vorba, eşti un ilir îmbogăţit, care ţi-ai strâns averea arendând mine în munţii Dalmaţiei. Numele tău este… ştii cum îţi spune… am cunoscut eu o dată un ilir, cum îl chema?… ah, da, eşti Helius Platar.

— Mai mi-ai făcut o dată aşa, Dadas, când m-am trezit cămătar la Roma.

— Mi-am amintit chiar ziuă aceea, Silvanus, recunoscu Dadas, surprinzător de grav după ce până în clipa aceea glumise. Un alt gând m-a chinuit azi noapte, şi astăzi, adineauri, i-am găsit răspunsul. Vei arenda cât mai multe câmpuri aurifere şi le vei exploata pentru noi. Strângem toţi denarii pe care-i avem, alergăm lângă Roma şi dezgropăm aurul ascuns acolo, de mâine chiar vom primi de prin mine tot ce nefericiţii de daci ajunşi sclavii Romei vor putea ascunde.

Puseră la cale un plan amănunţit. Silvanus, devenit ilirul Helius Platar, va merge la procurator aurariarum şi va arenda cât mai multe câmpuri aurifere, oriunde i le va da.

După aceea, ajutat din umbră de Zuro, le va organiza cât mai bine. Dacii rămaşi ascunşi prin pădurile fără sfârşit vor veni, la porunca lui Dadas, să muncească în minele lui Helius Platar.

Pe măsură ce pricepea planul lui Dadas, pe Zuro îl copleşea admiraţia pentru prietenul, pentru fostul lui prieten, acum regele său. Cu un astfel de rege, speranţele dacilor de a se elibera erau îndreptăţite.

Destul de aproape de ei pocniră biciurile şi se auziră îndemnurile supraveghetorilor. Trecea spre mină un şir de sclavi, dintre cei socotiţi periculoşi, deoarece încercaseră să fugă sau nu-şi ţinuseră gura. Erau înlănţuiţi unul de altul, prinşi de centura de fier pe care o purtau la mijloc. Viaţa lor era cea mai tristă, nici lumina zilei n-o vedeau decât la sărbători. Dormeau şi munceau în mină, ochii lor învăţându-se atât de bine cu întunericul, încât nu mai suportau soarele. În faţa şirului, liberi, mergeau copiii lor, piperniciţi şi storşi de vlagă. Ei se puteau strecura în galeriile foarte mici, atât de mici încât un om mare n-ar fi putut intra decât târându-se. Un bărbat ar fi trebuit să disloce mult pământ, ca să înainteze urmărind filonul, pe când copiii, numai oase înşirate, săpau galerii înguste şi scunde. Cei mai mulţi piereau înainte ca barba să le mijească pe obraji, fără să fi cunoscut altceva decât întunericul tremurat de lumina opaiţului şi praful pe care-l înghiţeau şi din cauza căruia îşi sfârşeau zilele. Nu ştiau să râdă, nu ştiau să se joace, nu înţelegeau măcar ce se întâmplă cu ei.

„Poporul meu!” gândi Dadas, petrecându-i cu privirea şi spuse hotărât:

— Plecăm chiar acum spre procurator aurariarum!

— Nu trebuie să vă duceţi până acolo. Ulpius Hermios este acum aici, la Alburnus Maior, îl informă bătrânul Scarabentia. Dar să fii cu grijă, Dadas, că nu e singur. E însoţit de trădătorul Bicilis, care se făleşte că e subprocuror aurariarum. Să nu te recunoască.

— E aici? sări Zuro, trădându-şi surpriza şi bucuria.

— Supraveghează construcţia casei pe care şi-o înalţă pe deal, alături de alţi colonişti. A adus meşteri de la Roma să-i taie marmura. Am vorbit cu un grec venit şi el de la Roma, care va picta pereţii. Chiar Bicilis îi arată unde să întindă tencuiala pe care să aştearnă zei şi eroi. Îşi pictează zei romani. La intrare va ridica pe un soclu înalt statuia împăratului. E un om cumsecade grecul. Căuta miere bună, de brad, şi a ajuns la mine. M-a întrebat şi el cine este Bicilis şi de ce se bucură de atâta trecere din partea romanilor. I-am spus că nu ştiu, dar a văzut el că nu vreau să vorbesc.

— O să afle curând cum şi-a câştigat el prietenia romanilor. Poate chiar în noaptea asta. Zamolxe l-a trimes aici, Dadas. Multă bucurie va aduce în sufletele dacilor vestea morţii lui. De mâna mea va pieri! Te implor, Dadas, să nu mă lipseşti de plăcerea asta.

— Unde locuieşte acum? Casa abia o construieşte.

— Tot acolo. A înălţat o casă mică în care doarme când vine de la Ampelum. Dar să ştii, Dadas, că e bine păzit. Nu doarme el prea liniştit. Ziua tot timpul sunt patru soldaţi în preajma lui.

— Patru, Scarabentia? Patruzeci sunt prea puţini pentru ura mea. De când aştept să stau faţă-n faţă cu el.

Ziua, pe lumină, s-au dus să cerceteze lacul. L-au văzut chiar pe Bicilis, îmbrăcat ca un roman, agitându-se pe lângă meşteri, dând porunci. Era aproape de nerecunoscut, pentru că îşi răsese barba şi se îngrăşase, îi mergea bine.

S-au apropiat atât de mult de el, încât Zuro fu ispitit să se repeadă şi să-l străpungă, deşi se învârteau în jurul lui doi soldaţi din Legiunea XIII Gemina. Punea în primejdie viaţa lui Dadas.

Bicilis arăta unui constructor roman unde să aşeze statuia lui Jupiter: chiar în faţa casei. Romanul ascultă cu luare-aminte, pentru că Bicilis nu numai că trecea drept unul dintre cei mai bogaţi, dar căpătase şi o distincţie de care era foarte mândru: ornamenta decurionalia. Semnul distinctiv s-ar fi cuvenit să-l poarte la serbări, dar Bicilis nu se mai despărţea de el. Ca să-şi dea importanţă în ochii

constructorului, îi explica de ce trebuie să plece chiar a doua zi, dis de dimineaţă, la Ampelum: urma să se îngrijească de serbarea ce se pregătea în cinstea împăratului. Lui îi revenise cinstea de a organiza jocurile publice.

Vorbea tare, de la distanţă, să audă oricine. Dadas şi Zuro auziră şi ei.

S-au înapoiat în pădure, hotărâţi să nu scape acest prilej. La Ampelum poate că era mai greu să-i vină de hac.

Spre miezul nopţii porniră pe drumul cunoscut. Era destul de întuneric ca să se poată strecura uşor. Casa de bârne-în care dormea era mai departe de celelalte locuinţe. De fapt, pe panta frumoasă a dealului, nu prea erau case locuite, mai toate fiind în construcţie. Ici şi colo câte una ridicată în pripă, fie pentru sclavi, fie pentru stăpân, până la terminarea *domus-lui.* Construcţia mare o numeau *domus.*

Într-adevăr, era păzit, dar numai de un singur soldat, care picotea. Nu prea credea el că vine cineva la Bicilis, deşi primise ordin să fie cu ochii în patru. Trădătorul fusese scuipat şi amenințat de mai multe ori de dacii ajunşi sclavi. De aceea, la *domus* nu lucra nici un dac.

S-au înţeles dintr-o privire şi, până să zică „ah” romanul şi plecă dintre cei vii. Fără prea mare teamă, se repeziră cu umărul în uşă şi se treziră înăuntru. Bicilis nici nu se trezise din somnul lui greu.

Zuro îşi ridică sabia să lovească, dar Dadas îl opri cu un gest care trăda că ura lui pentru Bicilis era şi mai mare. Nu admitea să-l vadă murind uşor, în somn. Mai întâi să-i privească în ochi şi să asculte ce aveau să-i spună.

Îl împunse încet cu vârful săbiei.

— Scoală, Bicilis!

Trădătorul se trezi. Îl privi fără să priceapă ce se întâmplă. Doar nu-l trezea un mort.

— Nu mă cunoşti, Bicilis?

— Da… Da-das!

— M-am înapoiat, Bicilis. Am fost la Zamolxe, trimis de romanul pe care l-ai asmuţit împotriva mea, şi m-am înapoiat. De la tine o fi aflat Sura unde sunt ascuns. Am

fost la Zamolxe, i-am povestit tot ce ai făcut, cum ţi-ai trădat poporul pentru un semn pe care-l porţi pe piept, şi încă mândru. Şi Zamolxe m-a trimis înapoi, la tine, să-ţi plătesc după cum meriţi.

— Aju!…

Strigătul îi rămase în gât, vârful săbiei se înfipse uşor în pielea zbârcită.

— Nu mă omorî, Dadas, horcăi el, îngrozit. N-am trădat eu…

— Minţi, Bicilis! Te-am văzut şi eu, şi Zuro. O să mori, dar n-o să te chinui prea mult. Oricât aş vrea eu să ţi se-ntindă chinurile, tot ai să sfârşeşti prea devreme, deşi ar trebui să trăieşti şi să suferi cât va mai trăi şi va mai suferi un singur dac. Chinurile pe care ţi le va hărăzi Zamolxe, să-ţi fie fără de capăt. „Adu-l la mine, mi-a spus el. Adu-l să-şi primească cea mai grea pedeapsă pentru trădare!” Am venit să te trimit înaintea lui.

— Ascultă-mă, Dadas! Nu mă omorî! Nu ştiu dacă eşti arătare sau om viu.

— Am fost mort, Bicilis. Ca şi mort! De durerea în care a fost aruncat poporul dac. Pe tine nu te-au mişcat suferinţele lui. Tu te-ai apucat să-ţi înalţi un *domus* ca la Roma, ai adus meşteri să-ţi împodobească pereţii. Casa durerii, pentru că pe durere o zideşti, Bicilis. N-ai fi putut să trăieşti în ea, pentru că în fiecare noapte ai fi auzit un muget de durere de sub pământul pe care o zideşti. Te-ai gândit vreodată că sub temelia lui sunt bunii şi străbunii noştri?

— N-am trădat! N-am trădat, Dadas! Am luptat cinstit alături de Decebal. Dar am pierdut războiul. Dacia nu mai există. După ce a fost ea îngenunchiată, m-am dat de partea romanului. Totul era terminat. Crezi că sufletul meu nu suferea că Dacia pierise?

— A pierit? urlă Zuro, sfidând primejdia de a fi auzit. Pentru romani poate nu mai există, dar pentru noi? Pentru tine? Pentru noi Dacia va exista cât vom exista şi noi! Şi vom lupta pentru ca romanul s-o recunoască iar. Prin lupta noastră îl vom alunga şi Dacia va fi iar Dacia.

— Şi eu aş fi dorit ca Dacia să fie a noastră. Romanul a fost mai tare. Ne-a distrus cetăţile şi ne-a luat mulţi bărbaţi în robie. Le-am spus unde-i comoara ca să le potolesc pofta de aur, să nu-l mai caute cu atâta furie. Căutându-l, omora, şi pedepsea, şi chinuia. Pentru noi comoara nu mai avea nici o importanţă.

— Ai spulberat un vis, Bicilis, vorbi Dadas cu o linişte nefirească pentru clipa aceea de înfruntare. Comoara nu era a ta, ca să judeci singur ce să faci cu ea şi cui s-o oferi. Era a dacilor şi trebuia s-o folosim pentru dezrobirea lor. Cu aurul ei am fi cumpărat arme şi am fi pornit iar lupta.

— Nu mai are nici un rost lupta, Dadas. N-am putut învinge când Decebal era în fruntea noastră, când aveam armată şi cetăţi întărite. Ne-au copleşit cu numărul, şi cu zalele, şi cu armele lor. Acum, lupta înseamnă moarte fără speranţă.

— O speranţă cât de mică trebuie să ne îmbărbăteze. Încetarea luptei e tot moarte. Pentru cine mai suntem vii, dacă Dacia este moartă? Ai trădat-o, Bicilis! Oricând te-ai dat de partea duşmanului, tot trădare se cheamă! Şi trădarea ta a ponegrit numele de dac. Traian poate să spună: „Un dac trădător!” Numele tău, Bicilis, va rămâne blestemat pentru fiii şi copiii fiilor noştri. În veci va rămâne copleşit de ură şi dispreţ.

Simţind aproape gestul cu care Dadas îi va scurta zilele, Bicilis se rostogoli din pat şi încercă să apuce sabia pe care o avea aproape. Dar nu reuşi să ajungă la ea, pentru că Dadas îl străpunse dintr-o parte în alta, înfigând cu sete lama de fier în pieptul trădătorului. Grohăind, încercă să se ridice şi să fugă, dar Dadas îi puse talpa piciorului în piept şi-l aruncă la pământ.

— Prea repede ai murit, şopti plin de ură, Prea uşor ai scăpat…

— Trebuie să-l arătăm dacilor, Dadas. Să-l vadă şi să afle cum şi-a primit un trădător pedeapsa. Să rămână hidos în amintirea lor. E un par afară. În el vreau să-l pun.

L-au înfipt în parul din faţa *domus*-ului, aproape de locul unde voia să înalţe statuia lui Traian.

Zuro luă de pe masă ornamenta decurionalia pe care Bicilis o admirase, probabil, când şi-o desprinsese seara de la piept. Trădătorul murise cu gura deschisă, încercând să strige ajutor. Cu vădită greaţă, dar şi cu ură, Zuro îi vârî în gură distincţia romană. Pentru ea trădase!

Chiar în noaptea aceea plecară mai departe. Moartea lui Bicilis îi va alarma, desigur, pe romani. Vor bănui că dacii s-au răzbunat pe trădător şi îi vor căuta pe vinovaţi.

Împreună cu Silvanus, porniră la drum, după ce Dadas îi porunci lui Scarabentia să şoptească din om în om că Bicilis a fost pedepsit pentru trădarea lui. Era primul act de autoritate pe care îl făcea şi dacii trebuiau să-l afle. Pedeapsa aspră hărăzită trădătorului va face să încolţească speranţa în sufletele lor.

Către ziuă, Dadas se despărţi de Silvanus şi de Zuro. Cei doi aveau să-şi continue drumul spre Ampelum, unde urmau să-l aştepte pe Ulpius Hermios de la care să arendeze minele. Zuro îl însoţea ca să-l ajute, dacă va fi nevoie.

— Eu plec la Roma, după aurul ascuns acolo.

Hotărârea lui Dadas îl surprinse pe Zuro. Nu fusese vorba să se despartă. Dadas făcuse o taină din hotărârea lui de a pleca singur la Roma. De ce singur? Primul gând al lui Zuro se îndreptă spre Arria.

— M-am gândit bine acum, pe drum, le mărturisi Dadas. Trebuie să meargă cineva după aurul de-acolo, şi cât mai repede. Silvanus, adică Helius Platar are nevoie de el pentru arendarea minelor.

— Credeam că mă duc eu, spuse Zuro vădit mustrător.

— E mai mare nevoie de tine aici, Zuro. Silvanus n-o să se descurce singur. Romanii îi vor căuta furioşi pe cei care i-au venit de hac lui Bicilis. Poate vor bănui că sunt eu. E mai bine să rămân, un timp, mai departe.

Ultimele cuvinte erau rostite de rege, nu mai îngăduiau o altă părere. Zuro înţelese fermitatea lor şi îşi înghiţi vorbele. Dadas nu mai era prietenul cu care să discute, ci regele căruia era obligat să i se supună. Dar tocmai

fermitatea vorbelor făcu să-i crească neliniştea. Oare pentru Arria voia Dadas să plece singur la Roma?

— Cum ai să aduci aurul, Dadas? E greu, e mult. Drumurile sunt pline de primejdii, mai ales încoace, spre Dacia. Primii bandiţi te pot răpune.

Dadas recunoscu în sinea lui dreptatea acestor vorbe. Ştia că drumurile sunt pline de tâlhari, mai ales în apropierea Daciei. Oare nu se hazarda prea mult? Avea dreptul să rişte?

— Vom veni împreună, Zuro. Ne întâlnim la Aquileia. După ce termini aici treburile cu Silvanus, te duci acolo şi mă aştepţi. Ne-am mai întâlnit noi acolo.

Zuro răsuflă uşurat.

Puseră amănuntele la punct, apoi se îmbrăţişară şi se despărţiră.

Dadas se miră singur de iuţeala cu care i se schimbau gândurile. Fusese convins că pleacă la Roma *numai* ca să aducă de-acolo aurul. Curând, recunoscu adevărul: dorea din tot sufletul s-o revadă pe Arria. Acum, după ce îndrăzni să-şi spună adevărul, se simţi uşurat ca de o povară. De ce să se mai ascundă? Desigur, dacă nu ar fi trebuit să aducă aurul, nu ar fi plecat la Roma, numai ca s-o întâlnească pe Arria. I se păru însă firesc, să încerce măcar s-o vadă. Nu ştia ce se întâmplase cu ea, ce sentimente o mai legau de „barbarul” de odinioară. Nu se gândea să-i vorbească. Singura lui dorinţă era aceea de a se ascunde undeva, în apropierea casei, s-o vadă trecând. Atâta doar. Nu i se părea că se face vinovat de ceva. Nu abdica de la drumul lui, nu renunţa la visul de libertate al dacilor. Profita de o situaţie şi îşi satisfăcea o dorinţă bine ascunsă în sufletul său şi pe care n-ar fi îndrăznit s-o mărturisească nimănui. De aceea nu-l lăsase pe Zuro să-l întovărăşească. I s-ar fi părut tot timpul că simte mustrarea lui. În fiecare privire, în fiecare cuvânt. Procedase ca un laş?

Pe măsură ce se apropia de Roma, o nemulţumire, vagă la început, creştea în el. Era din ce în ce mai dezamăgit de gestul lui, de fuga lui. Călătoria începea să i se pară o dezertare de la datorie. Bucuria din prima clipă a gândului

că o va revedea pe Arria se risipea, probabil destrămată şi de oboseala care creştea de la o zi la alta. Alerga în neştire, nu se oprea decât atâta cât era necesar calului să mănânce şi să se odihnească.

Se strecura destul de uşor, ajutat de îmbrăcămintea lui şi de faptul că pe toate drumurile era un du-te vino care făcea ca prezenţa lui să nu atragă nimănui atenţia. Mai la tot pasul întâlnea un tesserarius care alerga cu cine ştie ce ordine de la un comandant la altul. Dintre toţi principales – subofiţeri – pe care îi vedea, aceşti curieri erau cei mai numeroşi. Cu câţiva dintre ei chiar străbătuseră bucăţi de drum comune, sporovăind despre tot felul de întâmplări. De fapt se mulţumea să arunce sămânţă de vorbă şi să aştepte poveştile. Cei mai mulţi se lăudau cu luptele la care luaseră parte sau îşi blestemau şefii pentru răutatea lor.

În Roma îl izbi atmosfera de sărbătoare. Uitase, sau nu se mai gândise, la sărbătorile pe care ştia că Traian – deşi nu se înapoiase la Roma – le oferea plebei. Sărbătoarea generală pe care o găsi aici fu ca o palmă pentru el. Se socoti la fel de mic şi de netrebnic ca şi Bicilis, care îşi justifica fapta spunând că Dacia nu mai există. Dar pentru el, regele dacilor, mai exista, dacă a lăsat lupta pe seama altora şi a venit la Roma să asiste la sărbătoarea înfrângerii poporului său? Era a doua oară când găsea Roma petrecând pe seama nenorocirii dacilor. A doua oară când Traian oferea serbări fără sfârşit pentru plebea care îl aclama.

Îi fu ruşine, se revoltă împotriva lui şi se gândi, îngrozit, că nu-l va mai putea privi vreodată pe Zuro în ochi, dacă el o va vedea acum pe Arria. N-avea dreptul s-o vadă! „Ar fi trădare, ar fi trădare!” îşi repeta cuprins de furie. Nu mai reuşea să-şi justifice pornirea care îl împinsese la drum. Încercă să-şi spună iar că tot trebuia să facă cineva această călătorie, de ce să nu fie el acela? Nu trebuia să pornească el la drum, fie şi numai pentru faptul că Zuro îl putea bănui că are şi un alt motiv. Ce încredere mai putea avea Zuro în el? Nu se purtase ca un rege, capabil să sacrifice totul pentru binele poporului său!

Simţi nevoia de demnitate în proprii săi ochi. Să nu-i fie lui ruşine. Celorlalţi nu trebuia să le dea socoteală. Nici lui Zuro. În ochii lui, însă, trebuia să apară limpede ca lacrima.

Smuci calul în direcţia opusă decât locuinţa Arriei şi se simţi nespus de tare, şi mândru, şi încrezător că poate să treacă atât de aproape de ea, după un drum atât de lung, şi să nu se oprească. Fu pentru el o dovadă de bărbăţie de care avea nevoie în asemenea momente grele. Putea deci! îşi putea stăpâni pornirile inimii! Avea voinţa necesară ca să pună mai presus de orice datoria. Avea tăria sa se sacrifice.

Spre uimirea lui, se îndepărta de Arria fără cea mai mică părere de rău. Îl copleşi bucuria de a se fi descoperit altfel decât se credea el însuşi...

Un soldat din trupele auxiliare, prăfuit ca după un drum lung, moţăia în şa, sau poate dormea chiar, deşi era în zorii zilei. Poate călărise toată noaptea şi picotea de somn, poate încă nu se trezise bine şi îşi continua odihna pe spinarea calului. Sigur era că îl ducea calul, probabil pe drumul cunoscut.

Când intră în Aquileia, se luminase bine. Casele căpătaseră conturul şi culoarea lor. Trecut de poarta oraşului, soldatul păru că se trezeşte deodată; mirat că se află acolo. Nici paznicii nu se mai obosiseră să-l întrebe ceva, văzându-l cât era de adormit.

Tânărul soldat, pentru că era foarte tânăr, apucă pe un iter lăturalnic şi, în scurt timp se găsi în dreptul unei taberna cu o firmă nu prea mare, din lemn, prinsă de-a curmezişul în perete. Era un local ieftin, pentru sărăcimea din cartier. De jur-împrejurul pereţilor mese şi scaune vechi şi murdare, înghesuite unele în altele, ca să încapă cât mai multe. În fundul încăperii era tejgheaua, cam joasă, care lăsa să se vadă aproape în întregime pântecele uriaş al proprietarului. La ora aceea muşterii încă nu sosiseră.

Tânărul soldat salută, îşi luă o cană din stativul de lângă tejghea şi trecu în cea de a doua încăpere, despărţită

printr-o arcadă de prima. Aici, pe lângă pereţi, erau bănci şi mese lungi.

— Încă nu e caldă apa, îi spuse un sclav suflând din răsputeri în cuptorul din colţ, să înteţească focul.

— E chiar rece?

— Abia s-a dezmorţit.

— Eu nu beau vinul decât dacă e apa caldă şi bine îndulcită.

Stăpânul apăru şi-l zori pe sclav, apoi îl întrebă pe muşteriu ce vrea să bea.

— Adu-mi un vin bun, din prima stoarcere.

După cum arăta spelunca, soldatul bănuia că aici se servesc mai ales vinuri făcute din tescovina rămasă de la prima stoarcere, la care se adăuga apă şi se lăsa iar la fermentat. Vinul stors a doua oară ieşea apos.

Precizarea muşteriului, care dovedea părerea lui despre taberna, îl înfurie de-a binelea pe stăpân:

— Hei, unde crezi că te afli? N-ai mai trecut prin Aquileia? La mine nu găseşti vin pentru sclavi. Dacă vrei, îţi dau şi vin de Falern şi de Cecub. Coboară în cramă să te convingi.

Negustorul minţea şi tânărul mustăci un zâmbet, gândindu-se că trebuie să fie grec, după orgoliul dovedit.

În timp ce vorbea, grecul – pentru că grec era – se duse în colţul încăperii şi scoase o cană mare de vin dintr-un dolium smolit până la jumătate, pe care o trânti apoi pe masă:

— Bea din ăsta! Să-mi spui pe urmă dacă ai băut vreodată un vin mai bun. Simţi de la o milă parfumul petalelor de trandafir. Cu mâna mea le-am pus în el. Aşa e?

Între timp sclavul încinsese focul şi apa se încălzise, aşa că soldatul îşi amestecă vinul cu ea. Sorbi de câteva ori zgomotos, pocni din limbă şi recunoscu, mai mult ca să-l potolească pe stăpân:

— Ai dreptate, de multă vreme n-am mai băut un vin mai bun ca ăsta.

— De unde vii? se interesă negustorul, privind spre încălţămintea lui colbuită.

Avea labe mari, de om care a mers în copilărie desculţ.

— De dincolo de Danuvius, din Dacia. Aştept aici un frate pe care nu l-am văzut de mult. Sunt de trei ani plecat de-acasă. Şi pe-aici a plouat în ultimul timp?

Tânărul îşi privea picioarele, ca şi când ar fi fost martorele cuvintelor lui. Şi erau, pentru că dovedeau că umblase drum lung.

Stăpânul ar fi pălăvrăgit mai mult despre ploile din ultimul timp, dar apărură alţi muşterii şi se duse să-şi vadă de meserie. Curând, prima încăpere se umplu de tot felul de oameni veniţi să golească în fugă o cană cu vin, înainte de a se duce la treburi. Fiecare vorbea despre altceva, mai tare decât vecinul. Tânărul soldat îşi tot îndrepta ochii albaştri spre intrare, aşteptând să sosească cineva. După a treia cană de vin, căzu pe gânduri. Zuro – pentru că el era tânărul soldat – se lăsă furat de amintirile din urmă cu câţiva ani, pe care le trăise în taberna asta. Atunci nu era îngrijorat ca acum. Dadas se înapoia de la Roma fără să se ascundă, îşi amintea fiecare gest, fiecare cuvânt, surpriza de a nu mai arăta cum îl ştiuse.

Şi atunci stăpânul tabernei se lăudase cu vinul lui, apoi îl descususe îndelung, privindu-i îmbrăcămintea. Nu era soldat ca acum, ci un cioban cu picioarele înfăşurate în obiele pătate de noroi. Prietenia lui cu Dadas, când apăruse acesta, mirase rău pe stăpân, pentru că în timp ce Zuro arăta ca un muntean, cam din topor, Dadas era un tânăr foarte elegant, sosit chiar din strălucitoarea Romă. Purta părul scurt, pieptănat pe frunte şi barba rasă ca-n palmă. Piciorul îi era legat de cureluşele unui calceus din piele neagră cu talpa groasă, care îl făcea să pară mai înalt. Căputa ce urca de la călcâi, până la pulpa piciorului, avea o tăietură nouă, fiind mult mai îngustă decât de obicei, făcută intenţionat aşa, să sublinieze subţirimea gleznei. Lacerna – haina de ploaie, bună în călătorii, cu glugă şi fără mâneci – cădea bine pe trupul lui subţire, iar culoarea ei albastră înviora şi mai mult albastrul ochilor.

Zuro îşi aminti că după prima izbucnire de bucurie se dăduse un pas înapoi, să-l privească mai bine şi abia atunci, cercetându-l, observase schimbările.

— Dar ştiu că ţi-a priit statul la Roma? Poate că nici nu mai eşti aşa cum te ştiu.

— Ia nu mai vorbi prostii! îl repezise prietenul. Doar nu te-ai speriat de părul meu scurt?

— Nu, Dadas, dar nu te mai recunosc.

— Te obişnuieşti tu. Hai să mergem, sunt nerăbdător să ajung acasă. Am de gând să cumpăr cei mai buni cai cu care să pornim la drum. Astăzi e zi de târg.

— De grăbit, şi eu mă grăbesc, dar mai întâi să ne terminăm treburile. Crezi că am venit tocmai aici, în Aquileia, numai ca să te întâmpin? E adevărat că Decebal mi-a poruncit să-ţi ies în cale. Drumul de-a lungul râului Savus e plin de primejdii. Dar mai sunt şi altele treburile mele. Am aranjat totul, nu a rămas decât să mă duc să-i iau.

I-a mărturisit ce alte treburi avea.

De ce îşi amintea acum, aşteptând, toate astea? Ca să treacă vremea? Nu. Tânjea în sufletul lui după acel timp minunat când sperau în victorie, când se pregăteau de luptă. Îşi amintea, de fapt, timpul libertăţii lor. Se gândea la trecut, ca să uite prezentul.

Refuza să se gândească la călătoria lui Dadas. Nu îndrăznea să-şi spună că a plecat singur la Roma ca s-o întâlnească pe Arria.

De la Arria; gândul lui trecu, firesc, la Livia. Aici, în Aquileia o cunoscuse.

Retrăi cu mare bucurie amintirea frumoasă a călătoriei lor, a primului său imbold de dragoste.

Decebal îl trimitea la Aquileia să atragă la Sarmi cât mai mulţi meşteri pricepuţi în lucratul fierului. Aranjase cu Plautius, cel mai renumit dintre ei. Când să fugă, Plautius i-a mărturisit că mai are de luat pe cineva cu el, pe fata lui.

— Fără ea nu plec. E frumoasă, Zuro! Cea mai frumoasă fata pe care ai văzut-o în viaţa ta! Pentru ea fug de aici. Mi-ai făgăduit libertatea.

Zuro înţelesese că n-are încotro şi primise s-o ia la Sarmizegetusa şi pe Livia, fiica lui Plautius.

— O, Zuro, să-ţi dea bunul Dumnezeu viaţă lungă şi sănătate! Eşti un om bun!

— Cine să-mi dea sănătate?

Bătrânul tăcuse, încurcat. Îl luase gura pe dinainte şi rostise vorbele fără să gândească.

— Spune-mi şi mie, Plautius, cine este Dumnezeu, ăsta, al cărui nume l-ai rostit?

— E un zeu în puterea căruia am început să cred de când am fost adus la Puteoli. În toată Campania sunt mulţi care cred în el. Mai ales ţăranii. Cei care se închină lui îşi spun creştini. S-au înmulţit şi în Latium, în Lucania, deşi Nero şi-a dezlănţuit furia asupra lor.

I-a vorbit despre noul zeu.

— Tu crezi în Zamolxe ca şi noi. Zamolxe e în cer. Când e cerul limpede, ca acum, el ne priveşte, iar când norii îi astupă faţa, îi gonim cu săgeţi.

— Nu e Zamolxe. E un alt zeu, mai bun. El e zeul celor sărmani, pe care cerul îi aşteaptă. Fericiţi cei săraci, că a lor este împărăţia cerului! Aşa spune zeul cel nou, singurul adevărat, pentru că el e fiul celui care le-a făcut pe toate câte ne înconjoară.

— Nu ţi-am spus eu că tu crezi în Zamolxe? El este unul singur. Tu îi spui Dumnezeu. Când ai să ajungi în Dacia, să nu vorbeşti nimănui despre noul zeu, dacă vrei să n-o păţeşti. Nimeni nu doreşte să-i dea alt nume lui Zamolxe.

— Nu-l pomenesc nimănui, Zuro. Am să mă închin lui numai eu şi Livia.

Neliniştea îl cuprinsese cu adevărat pe Zuro abia când o privise de-aproape pe Livia. Ar fi jurat că în viaţa lui nu văzuse fiinţă mai frumoasă.

În pragul tabernei apăru Dadas, bucuros că-l vede. Prin uşă îi recunoscu afară calul, cu doi desagi grei pe el. Nu putea fi altceva decât aurul. Reuşise!

S-au îmbrăţişat ca în urmă cu ani şi s-au aşezat la masă, cerând negustorului să le servească cea mai bună mâncare.

— Cum a fost, Dadas? se interesă Zuro, privindu-l astfel încât prietenul pricepu că vrea să ştie mai multe decât cele legate de aurul adus.

— Calul meu abia îşi duce desagii de piele. Şi pentru că vrei să ştii totul, prietene, am să-ţi spun: nu am văzut-o pe Arria.

— Dar nu la ea…

— Taci, taci! Am ştiut ce este în capul tău din clipa în care am pornit la drum. Şi ca să-ţi spun sincer, Zuro, nici eu nu credeam că voi trece prin Roma fără să mă opresc în poarta ei. Am reuşit să-nfrunt dorinţa astă şi am trecut mai departe. Poate că de-aia sunt atât de bucuros.

Într-un elan neaşteptat, Zuro îşi îmbrăţişă prietenul „A fost tare îngrijorat”, gândi Dadas.

S-au apucat să înfulece bunătăţile pe care orgoliosul grec le puse în faţa lor. Goliră şi câteva căni de vin bun, şi oboseala îndelungă a drumului îl cuprinse, încet, încet, pe Dadas. Oboseala şi, acum, după ce reuşise să-şi dovedească tăria, dorul de Arria. Aici, în taberna asta, simţise cu ani în urmă, pentru prima dată, acelaşi dor. La despărţire, plânsese pe umărul lui, şoptindu-i: „Tu mori pentru mine, Dadas! Niciodată n-am să te mai văd!.” Câţi bărbaţi de seamă din Roma n-ar fi dat orice numai pentru o privire a Arriei, iar ea plânsese la pieptul lui, mărturisindu-i că-l iubeşte.

Doi ani îl iubise din tot sufletul, deşi el, Dadas, suferise de multe ori în acest lung timp, deoarece Arria îl iubea ferindu-se de ceilalţi. Se îndrăgostise de un „barbar”, când în jurul ei roiau căpeteniile de oşti, şi feciorii de pretori, şi consuli, şi guvernatori ai provinciilor îndepărtate. Toţi veneau zi de zi s-o aplaude, îl trimiteau sclavi încărcaţi cu flori, îi pândeau lectica, s-o întâmpine. Iar ea nu mai primea de la o vreme pe nimeni, stârnind şi mai mult curiozitatea acestor tineri eleganţi. Niciunul nu bănuia că, odată cu lăsarea serii, prin grădina din fundul curţii, intra la ea tânărul „barbar.”

Făceau lungi plimbări. Ea îşi lăsa lectica acasă şi, cu faţa acoperită, pentru a nu fi recunoscută, pornea să se plimbe

spre marginea oraşului. Deşi locuia în cartierul Quirinalis, de multe ori treceau Tibris pe podul Aelius, ajungând până la Circus Neronianus. Altădată apucau pe Via Salaria şi se pierdeau în câmpul verde, odihnitor. Ajunsese să cunoască Roma până în cele mai îndepărtate colţuri. O străbătuse şi singur, cu sulul de papirus sub braţ, schiţând marile edificii care făceau faima acestui „Centru al lumii.” Găsise la Arria zeci, sute de suluri de versuri, tragedii şi comedii. Îi era recunoscător că-i pusese în mână opera tradusă a marelui Homer sau pe aceea a lui Plautus şi Terentius. Prin ea îi cunoscuse mai ales pe Vergilius şi Ovidius. Nopţi întregi citiseră amândoi, copleşiţi de emoţie. Arria recita atât de frumos, încât mult timp glasul ei îi stăruia în gând. Într-o zi a simţit nevoia să-şi aştearnă pe papirus propriile-i sentimente şi Arria i-a jurat că niciodată nu i-au fost adresate versuri atât de mişcătoare. De atunci, în biblioteca ei se strânseseră, sul lângă sul, versurile lui. Încurajat, scrisese întâmplările hazlii ale spectacolului care avea să-i aducă atâtea necazuri la Sarmizegetusa şi să provoace atâta durere lui Decebal.

— Mergem, Dadas? Ar fi timpul.

Fiecare ştia că pe celălalt îl copleşiseră aducerile-aminte. Amândoi gândeau, în acelaşi timp, ce frumos ar fi putut să fie.

— Să mergem, Zuro!

Au călărit fără întrerupere până s-a înserat. Au dormit într-o margine de pădure şi au pornit iar în zori. Au ajuns pe malul râului Savus, care îi ducea până la Noviodunum, oraş mare, declarat municipiu. Cunoşteau bine drumul. Vor trece apoi de Siscia, de Viminacium, aşezat pe malul lui Donaris, vor trece apa tulbure a fluviului şi, de acolo, nu vor mai slăbi caii până la Arcidava.

Zuro făcuse drumul acesta de multe ori, de fiecare dată cu o treabă anume. Frică nu-i era decât până ajungea în mijlocul triburilor scordiscilor, unde avea prieteni de nădejde. La porunca lui Decebal, în ultimii ani momise în Sarmizegetusa meşteri constructori sau foşti militari, după care se dusese când spre Noviodunum, când spre tribalii de

dincolo de Donaris. Ajunsese până la Naissus sau şi mai departe, până la Pautalia. De multe ori se trezise în mijlocul triburilor trace, frăţeşti, care vorbeau aceeaşi limbă. La Durostorum, la Tropaeum, la Ulmetum sau la Troesmis, centrul trupelor din Moesia Inferior, peste tot erau castre romane întărite. În jurul lor se întindeau sate de veterani care rămăseseră să cultive pământul sau să crească turme de oi. Din aceste sate momise Zuro instructorii care îi muştruluise pe daci, învăţându-i să mânuiască maşini de război. Mulţi dintre ei erau de fel tocmai de prin Asia Minor. Convinsese să vină cu el un bithynian, doi carieni, unul tocmai din Lycaonia, ţinuturi despre care Zuro ştia că sunt foarte îndepărtate, că trebuie să mergi de-a lungul lui Donaris până la vărsarea lui în mare, apoi să te îmbarci pe o corabie şi să treci Pontus Euxinus, ca să ajungi acolo.

În Moesia Inferior, peste tot, pe unde umblase, Zuro fusese bine primit, pentru că întâlnise sate întregi de daci de-ai lui, căraţi cu forţa în urmă cu 30-40 de ani, de către Plautius Silvanus. Rămăsese adesea nopţile prin bordeiele lor şi le ascultase plânsul şi dorul de ţara de dincolo de Donaris. Toţi blestemau romanul care îi aruncase pe pământ străin. Şi încă ei erau cei mai norocoşi, pentru că mulţi alţii zăceau robi sau luptau prin circurile Romei. Povesteau bătrânii cum fuseseră minaţi de la spate, şiruri întregi de căruţe numai cu câteva lucruri aruncate în grabă în ele. I-au adus într-un loc potrivit pe malul râului Oescus, sau Asamus sau Timacus şi le-a spus: „Aici să rămâneţi şi să lucraţi pământul pe care îl vedeţi cu ochii, şi să vă păşteţi turmele.”

Îi adusese de prin satele înşirate de-a lungul râului Rhabon sau al lui Alutus, ca să le slăbească forţa. Roma ştia că are în ei un duşman şi i-a împrăştiat prin toată Moesia, dincolo de apa lui Donaris. Toţi, când îl vedeau pe Zuro, oftau şi nu vorbeau decât de întoarcerea acasă, cu toate că mulţi dintre ei veniseră aici în braţele mamelor.

Pe seară ajunseră la un han cunoscut de Zuro. Era cu neputinţă să mai continue drumul, înainte de a se odihni.

Caii se împleticeau. Zuro nu ar fi vrut să rămână aici peste noapte, dar nu aveau încotro.

Hanul părea o construcţie solidă, din cărămidă bine arsă, cu două caturi şi ferestrele una lângă alta, arătând câte camere erau de închiriat. Pe pereţii dinspre drum erau pictate două butoaie enorme, iar lângă ele câte patru clienţi fericiţi beau cu capetele răsturnate pe spate. Feţele mesenilor erau pictate în roşu aprins, încât păreau dogorite de un foc viu.

În faţa hanului, îmbulzeală. Tocmai sosiseră câţiva călători care se îndreptau spre Aquileia, aproape toţi negustori. Căruţele lor erau acoperite cu coviltire, nelăsând privirile curioşilor să vadă cu ce anume sunt încărcate. Fiecare negustor era însoţit de doi, trei sclavi.

La una dintre mesele aşezate afară, mâncău patru muşterii, cam prea veseli. Gălăgia pe care o făceau era cu atât mai mare cu cât jucau zaruri, iar fiecare nouă aruncătură era însoţită de vociferări, înjurături sau strigăte de satisfacţie.

Zuro duse caii în spatele hanului, să nu atragă luarea aminte a celorlalţi. Hangiul îi întâmpină făcându-le temenele de bun venit. Mutra lui de mistreţ nu inspira prea multă încredere. Părul negru, stufos şi aspru pornea chiar de deasupra ochilor, ca o coamă. Fruntea îngustă de un lat de deget era tăiată în două de o adâncitură care se prelungea ca un şanţ de la o tâmplă la alta. Strădania lui de a fi cât mai binevoitor era de prisos, cel care îl vedea pentru prima dată rămânea cu inima strânsă cât un purice şi cu ochii pe braţele lui păroase şi puternice. Degetele scurte, boante, cu unghii răsfrânte în sus, trădau o forţă cu totul deosebită. Privirea hangiului căzuse pe cei doi desagi de piele, în care auzise un zgomot suspect pentru el Dintr-o ochire înţelesese că înăuntru era ceva de valoare, poate chiar monezi de aur, dacă urechea nu-l înşela. De bănuit era şi felul în care se purtau cei doi: retraşi, fără pofta de petrecere pe care o au de obicei soldaţii când se opresc la han.

— Ai o cameră pe care s-o putem încuia? îl întrebă Zuro, grijuliu trezind şi mai mult bănuiala mistreţului.

— Am o cameră bună, dar care nu se-ncuie. Da' ce-i nevoie să se-ncuie? În hanul meu n-a fost nimeni prădat până acum.

Dadas şi Zuro primiră o cameră care avea drept uşă o simplă pânză, cam soioasă. Înăuntru erau două paturi destul de încăpătoare. Zuro ridică aşternutul şi fluieră uşor a pagubă.

— Dacă ne culcăm în patul ăsta, nu ştiu ce-o să mai rămână din noi până mâine dimineaţă! E plin de ploşniţe.

Făcu rost de un braţ de paie, pe care îl aşternu pe podea, apoi îl căută pe hangiu şi îi ceru o bucată de carne crudă, pe care o puse sub saltea.

— În noaptea asta vor avea de lucru, nu se vor atinge de noi.

Coborând, surprinse sub scară doi indivizi care şuşoteau:

— Ce zici de auxiliarii ăştia?

— Mi s-a părut că se cam feresc. Hangiul zice că ar fi ceva în desagii ăia.

— Şi mie mi se pare că se feresc.

— Să-l anunţăm pe Caius.

— Ce mai stai. Du-te şi vesteşte-l că a picat ceva gras.

Zuro îl găsi pe Dadas aşezat la o masă, cu o cană de vin în faţă şi cu un papirus în mână. Părea cu totul absorbit de lectură. Se aşeză tăcut alături, privindu-l îndelung, fără ca prietenul să-l fi simţit. Stătea cu ochii pe jumătate închişi şi citea versuri de pe un sul de papirus. Curios, se aplecă şi silabisi şi el, destul de greu:

„De-aici îşi trage numele şi Amor,
De-aici întâi ţi-a picurat în inimă
A dragostei dulceaţă, după care
Te-a şi cuprins îngheţul suferinţei,
Căci dacă n-ai iubita lângă tine,
Icoana ei o vezi mereu, şi-ntruna,
Ai în urechi dulcele ei nume."

Înainte s-o cunoască pe Livia, n-ar fi priceput aceste versuri. Acum căpătase o neaşteptată înţelegere pentru ceea ce spuneau ele. Dadas o mai iubea pe frumoasa Arria şi cu atât era mai de admirat, cu cât avusese tăria să n-o vadă.

De masa lor se apropie unul dintre cei doi, pe care Zuro îi surprinsese şuşotindu-se. Dadas îl simţi şi, când îşi ridică privirea, îl descoperi şi pe Zuro alături. De când stătea lângă el? Îşi înfăşură stingherit papirusul şi îl puse în sân, unde-l purtase până atunci.

— Vreţi să jucăm zaruri? li se adresă necunoscutul.

— Nu! răspunse Zuro, dar în aşa fel încât acesta nu mai îndrăzni să adauge un cuvânt şi plecă.

— Ce ai cu el? îl întrebă Dadas, simţind că prietenul e mai pornit decât s-ar fi cuvenit.

— Trebuie să fim cu ochii în patru. L-am surprins vorbind despre noi cu un altul. Mă tem că vor încerca, la noapte, să ne prade.

— Dacă vor îndrăzni, cu atât mai rău pentru ei.

Se întunecă. Hangiul aduse la fiecare masă câte un mic opaiţ de lut din care ieşea o feştilă de cânepă, arzândă. O dată cu el, de cei doi prieteni se apropie şi un sclav, cu o frigare încinsă, pe care se înşirau bucăţi de came bine rumenite. Mirosul ispititor le aminti că erau cam de mult nemâncaţi, aşa că se apucară să înfulece cu toată convingerea.

Pădurea din jur nu se mai vedea, îi simţeau numai răcoarea. Hanul era înconjurat din toate părţile de fagi groşi. Locul pe care se înălţa fusese anume defrişat. De fapt era al unui pretor ale cărui pământuri se întindeau cât vedeai *ca* ochii în jur. Lăsase hanul pe seama mistreţului, pentru că îl ştia descurcăreţ şi lipsit de orice scrupule, când era vorba să strângă avere. Şi nu se înşelase. Hanul ajunsese cunoscut, iar hangiul ştiut de frică. Se dusese vestea că n-ar fi străin de unele nelegiuiri care se petreceau în împrejurimi, dar nimeni nu putea spune ceva sigur.

Pungaşul care se apropiase de masa celor doi prieteni arunca acum zarurile pe o masă vecină, înconjurat de alţi câţiva, cam de aceeaşi teapă cu el. Din când în când privea plin de ură spre Zuro, făgăduindu-i în gând tot felul de cazne. Pe măsură ce golea cănile de vin, ura lui creştea, odată cu nerăbdarea de a se răzbuna. Îi tot aţâţa pe ceilalţi împotriva lui Zuro, punând cu oricare prinsoare că nu are curaj să se ducă la el, să-i propună să joace. În cele din urmă, o namilă cât toate zilele, negustor de cai, de fapt mai mult hoţ, proptindu-se în călcâie, să nu cadă pe spate, se încumetă să se apropie de masa tinerilor, cerându-le să joace. Primi un răspuns la fel de scurt, ca şi primul, dar geambaşul nu se sperie.

— Ţi-e frică să joci, sau n-ai ce pierde? îl întrebă el şi râse hârâit, în timp ce juca în palmă zarurile.

Dadas îi făcu semn lui Zuro să nu işte ceartă. Se gândea că orice scandal putea pune în primejdie cei doi desagi.

Geambaşul îşi luă scaunul şi-l aduse la masa tinerilor, dar în clipa în care îl aşeză, Zuro i-l aruncă departe, cu o lovitură de picior. Gestul neaşteptat îl descumpăni o clipă, dar nu mai mult. Se porni să înjure şi, făcând semn şi celorlalţi să se apropie, se repezi la bătaie.

Dadas întinse piciorul şi geambaşul se împiedică, gata să cadă. Când ajunse în dreptul lui Zuro, tot împleticindu-se, primi o lovitură năprasnică în ceafă şi se lungi cu gura în praf, rămânând lat. Ceilalţi, văzându-l cu nasul în ţărână, şi uitându-se la custura scurtă pe care o trăsese Zuro de la brâu, se liniştiră ca prin farmec.

Dinăuntru apăru hangiul, se repezi înjurând la acel căzut, dându-i câteva picioare în coaste.

Geambaşul se ridică greoi şi se îndepărtă pe două cărări, ca beat. Era încă buimac.

— O să dormim iepureşte, cu armele la-ndemână, spuse Dadas.

Se culcară pe paiele aduse de Zuro, pe care le întinseră sub masa lungă, de lângă fereastră. Sub cap puseră desagii cu aur.

— Dacă ne vor ataca, se vor repezi spre pat, gândi Zuro cu glas tare. Nu e o pernă prea grozavă aurul ăsta! Nu ştiu de ce aleargă romanii atâta după el.

Pe Dadas îl amuzară cuvintele mucalite ale prietenului. Zuro glumise atât de rar în ultimul timp… Se simţeau în siguranţă unul lângă celălalt. Curând, Zuro îşi auzi prietenul răsuflând adânc, ca un om obosit. El rămase cu urechea trează.

Un cocoş vesti miezul nopţii şi, tocmai când începuse să creadă că n-o să fie nimic, prinse zgomotul unui pas uşor care se furişa pe scară. Se ridică pe jumătate şi ciuli urechea, să prindă orice mişcare. Cineva păşea cu mare grijă. Un pas, încă unul… Nu se grăbea. De fiecare dată, după ce urca, asculta.

Vru să-l trezească şi pe Dadas, dar se răzgândi. Cu atât mai în siguranţă se va simţi cel care urcă, dacă îl va auzi sforăind. Era încredinţat că n-are nevoie de ajutor ca să-l pună pe fugă. O fi cel care îi ceruse prima dată să joace zaruri?

Luna se vedea pe fereastră. Lumina ei albă lăsa o dâră până la intrare. Numai patul şi masa erau în întuneric deplin…

Pânza de la intrarea camerei se mişcă şi din spatele ei apăru mutra urâtă a celui aşteptat. Chiar el era. Zuro se bucură ca un copil, gândindu-se că va avea prilejul sa i-o plătească aşa cum merită.

Pungaşul îşi plimbă în grabă privirea prin cameră, apoi dădu drumul perdelei şi dispăru. Abia acum Zuro îşi lovi prietenul uşor cu cotul.

— Ce-i?

— Sssst!

În şoaptă, îi spuse ce se întâmplase.

Auziră iar paşi pe scară. De data asta mai mulţi. Urechile lor încordate prinseră zgomotul uşor al unor săbii izbindu-se de zid. Zuro începu să sforăie, ca un om care doarme adânc. Cei de afară se apropiară şi mai siguri pe ei.

Ajunseră în spatele pânzei de la intrarea camerei. O traseră deodată într-o parte şi trei pungaşi se repeziră spre

pat cu săbiile ridicate. Le înfipseră cu sete în salteaua de paie şi în clipa aceea înţeleseră că fuseseră traşi pe sfoară. Prea târziu, pentru că se treziră cu masa în cap.

Se ridicară şi, împiedicându-se, se repeziră orbeşte înainte. Atunci clipi sabia scurtă din mâna lui Dadas, şi primul pungaş se trezi la pământ cu obrazul şiroind de sânge şi urlând de durere. Zuro îl zări pe cel cu zarurile şi se aruncă pe el, prinzându-l în braţe. Banditul rămase cu spada în aer, nu avea cum să-l lovească. Cu mare uşurinţă, Zuro îl duse la fereastră şi îl aruncă afară. O bufnitură înfundată şi liniştea se lăsă deplină. Pe scări alergară ceilalţi, înfricoşaţi, unul ţinându-se de falcă, altul de fund, pentru că tocmai acolo se nimerise să taie sabia.

Furios, Zuro ar fi vrut să-l pedepsească pe hangiu, dar Dadas socoti că e mai înţelept să-şi vadă de drum cum s-o lumina de ziuă, fără să se mai ia la harţă cu nimeni.

Aşa şi făcură. Tot aşteptându-se să le sară cineva în faţă, plecară cu inimile strânse. Zuro îl încurajă pe Dadas, spunându-i că nu mai aveau mult de mers prin pădure, iar la loc deschis nu se mai temeau.

Se opriră pe malul lui Donaris, într-un loc umbros, toropiţi de căldură şi sete. Dadas ar fi vrut să continue drumul, dar Zuro îl rugă să se oprească. Dadas recunoscu locul în care se opriseră împreună cu Livia, venind spre Dacia, şi înţelese dorinţa prietenului. Într-adevăr, Zuro se aşeză pe acelaşi trunchi ca atunci şi retrăi clipele minunate ale jocului cu Livia.

Şi-o amintea aruncându-şi apă pe faţă, apoi vârându-şi picioarele în râu. Îi spusese că e bine să te speli cu apa lui Donaris, pentru că te întăreşte, iar dacă pleci în luptă, te apără. Livia nu credea toate astea, dar îi plăcea să-şi ţină picioarele în apă, înainte de a porni la drum.

Veniseră pe mal ca să fie singuri. Deşi nu-şi vorbiseră aproape deloc, fiecare zi îi găsise mai apropiaţi unul de celălalt. El îi spunea totul prin mici gesturi, care trădau o grijă deosebită, iar ea îi mulţumea din priviri.

— Să mergem, Dadas. M-am odihnit.

— Mergem, Zuro.

Nu trecu prea mult timp până când îi întâmpinară strigăte şi larmă. Dadas, care mergea în faţă, îşi struni calul la pas. Îi făcu semn lui Zuro să aştepte. Părăsi drumul şi se apropie de locul gălăgiei, furişându-se prin pădure. Zări destul de aproape, câteva bordeie acoperite cu frunze şi crengi, din care ieşeau sclavi, cu mâinile înlănţuite. Erau daci. Dacii lui! Se obişnuise să gândească aşa. Suferinţa fiecărui dac era ca şi a lui. Paznici înarmaţi îi suduiau şi îi îmboldeau să se grăbească. Înşiraţi unul în spatele celuilalt, îşi târau picioarele spre şosea, urmăriţi de pocnetul unui bici ameninţător şi de îndemnuri gălăgioase.

Îi urmări, să se lămurească despre ce este vorba. Strânşi în grupe de câte cinci, şase, se chinuiau să împingă blocuri mari de piatră, pe care le făceau să alunece pe buşteni rotunzi. Alţii, la margine de drum, izbeau cu barosul pietroaiele şi le fărâmiţau, tocmai bune pentru a fi bătătorite apoi cu maiul. În coşuri de nuiele, piatra era cărată ceva mai departe şi răsturnată într-un loc unde drumul fusese rupt de o surpare. Deasupra acestei pietre sfărâmate şi bătătorite erau aşezate lespezi cioplite, împinse pe buşteni scurţi şi nu prea groşi.

Traian poruncise repararea drumurilor care duceau spre Dacia. Provincia Dacia trebuia legată cât mai bine de Roma! Bogăţiile ei să ajungă repede la plebea flămândă şi leneşă, care aştepta în Forum răsplata victoriei.

Tristeţea fără sfârşit pe care o citea pe feţele dacilor deveni tristeţea lui. Şi imbold în lupta pe care o începuse.

Căutară un drum de şleau, care să ducă spre vreun sat ascuns în inima pădurii. Îl găsiră şi ocoliră locul în care de dimineaţă şi până seara se auzeau îndemnurile şi strigătele celor care cărau blocurile de piatră.

În apropiere de Viminacium, pe un platou larg, înconjurat de pădure deasă, făcea instrucţie o cohortă a legiunii IV Flavia Felix. Priviră lung, deoarece nu era prea departe de drum. Arcaşii trăgeau la semn, prăştiaşii încercau să lovească o momâie de cârpă, de statura unui om, aruncând din mers, pedestraşii propriu-zis alergau gladio stricto, – cu sabia scoasă din teacă – repezindu-se unii la alţii. Erau

împărţiţi în două tabere, fiecare susţinută de un număr oarecare de soldaţi călări. Cei mai solizi se antrenau aruncând temutul pilum, suliţa scurtă, de înălţimea unui om, dar atât de grea încât străpungea scutul. Îşi făceau vânt şi o azvârleau de la 50 de paşi. Bufnind scurt, suliţa se înfigea într-un perete înalt, ridicat din bârne groase. Zuro îi urmărea mai ales pe aceşti hastari – aruncători cu suliţa – subţiri şi vânjoşi, cu care avuseseră mult de furcă. Scuturile dacilor, din piele sau blană de lemn, nu rezistaseră acestui pilum năprasnic. Chiar dacă suliţa nu străpungea scutul, nu-l mai puteai ţine în dreptul pieptului, fiind tras în jos de greutate. Văzuse mulţi daci rămânând descoperiţi în faţa arcaşilor şi prăştiaşilor, care împroşcau cu săgeţi.

— Ăştia ne-au înfrânt, Dadas. Traian îi ţine pe-aproape, nu crede în supunerea noastră.

— Cu ei o să ne înfruntăm, Zuro. Şi nu va fi uşor!

— Trebuie să pândim timpul cel mai bun. Traian e lacom. Va porni în curând un alt război, cine ştie pe unde. Pofta lui de prăzi poate să-l ducă la capătul lumii. Sau poate că se vor mai ridica împotriva lui şi alte popoare.

— Asta sper şi eu, Zuro. Mă gândesc că din Hispania şi până în Mesopotamia, din Britania şi până în Mauritania şi Aegyptus sunt mulţi care abia aşteaptă un semn de slăbiciune ca să pună mâna pe arme. Atunci să fim şi noi pregătiţi. Noi şi cei din apropierea noastră, din afara imperiului. Marcomanii, bastarnii, costobocii, roxolanii au învăţat ei ceva din nenorocirea Daciei. Dacă ne vom ridica toţi odată, vom scăpa de jugul Romei. Dar să fim pregătiţi mai întâi noi de luptă, Zuro. Aici, în desagii ăştia, sunt speranţele mele. Vom aranja în mare grabă minele arendate de Silvanus, lăsăm oameni de nădejde să supravegheze munca şi pornim după arme, la marcomani.

— Abia aştept, Dadas. Dacă aş putea să nu dorm o clipă, n-aş dormi. Drumul la marcomani nu va fi deloc uşor. El trece pe la iazigi, duşmanii noştri de moarte. Ştii ce-ai păţit acolo.

— Tot ce avem de făcut e greu. Cu atât mai îndârjiţi vom fi în lupta noastră. Doar pentru asta mai trăim. Cât despre iazigi, nici o grijă, acum cunoaştem locurile.

Au calculat în aşa fel încât să ajungă noaptea la Alburnus Maior. Bătrânul Scarabentia îi aştepta nerăbdător în coliba din pădure. Mai ales pentru că voia să-i arate lui Dadas primele rezultate. Îi puse în mână o pungă de piele plină cu praf de aur.

— Toţi dacii strâng aur pentru tine, Dadas. Fir cu fir îi adună, de sub ochii paznicilor. Doi au plătit cu viaţa, dar nici unul nu s-a speriat. Nu merită să ţină la viaţa lor din mină. Moartea e o binefacere.

— Silvanus a reuşit?

— E redemptor cunoscut. Mare lucru dacă nu-şi va lua atât de în serios rolul, încât să creadă chiar el că e mare arendaş de mine. Vine des pe-aici şi întreabă de tine. A cumpărat o casă pe coastă, a angajat câţiva liberţi să tocmească mineri pricepuţi, în afara dacilor, care vin singuri să muncească, la porunca ta. Cred că în noaptea asta o să treacă pe-aici, că nu l-am mai văzut de două zile.

— Cum a fost cu moartea lui Bicilis? Cred că i-a înfuriat destul de mult pe romani.

— O, ce-a fost, Dadas! Ce-a mai fost! Chiar Sura, trimisul împăratului, a venit aici. Au răscolit toată regiunea, au schingiuit pe toţi cei pe care-i întâlneau în cale. Dar pentru daci a fost o mare bucurie.

— Să se bucure!

— Nu ştiu, Dadas. Mi se pare că au aflat sau bănuiesc ceva despre tine.

— Mă ştiu mort.

— Cu toate astea, cam la zece zile după aceea, a venit iar o întreagă cohortă din Legiunea XIII şi au început să răscolească peste tot. N-au lăsat o casă, un bordei în care să nu intre. Nu spuneau ce caută, doar răscoleau peste tot, cu săbiile scoase. Căpiţele de fân le străpungeau din toate părţile, să nu fie ceva sau cineva ascuns în ele. M-am gândit că îl caută pe vinovat, ca şi mai înainte, fără ca să

ştie pe cine anume. Când au sosit la mine, am surprins doi soldaţi vorbind. Unul dintre ei spunea: „Căutăm degeaba, că e mort. Chiar eu l-am văzut în toamnă mort.” M-am gândit, Dadas, că despre tine vorbeau. Bănuiau că tu l-ai pedepsit pe Bicilis. Dar de unde să fi aflat? Că Bicilis avea atâţia duşmani câţi daci sunt în Dacia.

— O fi trădat vreunul, sperând eliberarea.

— Nu, Zuro. Aici n-a trădat nimeni.

— Din altă parte, din alte mine. Toţi ştiu că au de strâns aur pentru Dadas.

— Nu cred, Zuro. Dar am să mă interesez, din om în om. Dacă există un trădător, înseamnă că a fost eliberat. Am să aflu repede cine este şi îşi va primi pedeapsa.

— Află, Scarabentia. Dacă nu cumva romanii l-au lăsat mai departe în sclavie, până o să-l dea pe mâna lor pe Dadas. Nu trebuie să te mai arăţi un timp pe-aici, Dadas. Vestea se va răspândi din mină în mină, până la trădător. Plecăm la noi, în ţinuturile libere.

— Adică să fug, Zuro? Să m-ascund? Cer tuturor să-şi pună viaţa-n joc, să-i înfrunte pe romani încercând să fure aur, iar eu să pun coada pe spinare la primul semn de primejdie? Nu, prietene. Dacii trebuie să mă ştie în mijlocul lor, pretutindeni. Să apar când se aşteaptă mai puţin şi acolo unde cred că n-am să mă arăt niciodată. Să ştie fiecare că-i înfrunt pe romani, că stau sub nasul lor şi organizez o armată. Altfel, cu timpul, nu vor mai crede în mine. Mai bine să vedem cum voi rămâne.

— E plin locul de piruşti, Dadas. Să fii un pirust venit să se căpătuiască. Poţi să spui că ai arendat o parcelă pe malul râului şi cauţi aur.

— Mai bine ar fi să lucrezi pentru Silvanus. Un pirust tocmit de bogatul Helius Platar să-i ţină ordinea în scripte.

— Ai dreptate, Zuro. De mâine îl voi avea stăpân pe Silvanus, adică pe Helius Platar. Până când vom afla ce ştiu romanii, pe cine caută.

Silvanus îi uimi pur şi simplu. Parcă era de când lumea redemptorul Helius Platar, învăţat să poruncească şi să fie ascultat.

— Mare lucru averea, Dadas, mărturisi el, singur mirat de ceea ce putea face. Dulce e viaţa celor pe care soarta i-a ales favoriţi! Nici nu-ţi scapă vorba bine din gură că se şi îndeplineşte dorinţa. Sunt în jurul tău oameni care nu trăiesc decât pentru a-ţi face viaţa mai uşoară şi mai frumoasă. Toţi se-nghesuie să-ţi intre în graţie, sperând să le cadă şi lor un os de ros. Şi eu mă pricep să poruncesc, ca nimeni altul. Cine să ştie să poruncească mai bine decât cel care a ascultat, aproape toată viaţa, de porunca altora? De la toţi am învăţat câte ceva şi am devenit mai priceput decât toţi ceilalţi, de zici că numai asta am făcut de când am văzut lumina zilei. Să-ţi spun drept, Dadas, nici că puteai găsi un om mai priceput pentru treaba pe care o fac.

— Prea bine, stăpâne! îi răspunse Dadas, de data asta reuşind să-l tulbure mai mult ca niciodată.

— Dadas, ce mai pui la cale? întrebă Silvanus aproape înfricoşat.

— Stăpâne, ai atâţia oameni angajaţi să ţină socotelile şi să încheie contractele celor care lucrează în minele tale. Chiar de mâine mai primeşte încă unul, pe nume... Cum îl cheamă, Zuro?

— Vitalis, ai uitat? continuă gluma Zuro.

— Vitalis. Nu e rău deloc. Ai auzit, Helius Platar, cum îl cheamă?

— Şi... cine e acest Vitalis, întrebă şovăind, pentru că începuse să priceapă.

— Chiar eu sunt. Şi jur, Helius Platar, că-ţi voi servi cu credinţă, îţi voi ţine scriptele în cea mai desăvârşită ordine, n-am să te înşel cu un singur denar. Ce-şi poate dori mai mult un redemptor? Nu eşti tu unul dintre cei mai mari arendaşi de mine?

De a doua zi, Dadas începu să lucreze pentru Helius Platar: încheia contracte cu liberţii care voiau să lucreze în mină, ţinea socoteala aurului topit, a sclavilor care coborau în adâncul pământului. Primul contract fusese pentru el un adevărat eveniment. Îl completase cu mâna nesigură:

„Eu Vitalis Aurelius scriu astăzi 12 ale Kalendelor lui Iulius; la rugămintea lui Hylas al lui Evastus, care nu ştie carte. Hylas al lui Evastus îşi închiriază munca sa lui Helius Platar, din această zi, 12 Iulius, până la 30 December din acest an, cu preţul de 85 denari şi mâncare. Plata va fi făcută în 6 rate. El se obligă să dea lui Helius Platar munca sa sănătoasă şi din toate puterile. În cazul când contrar înţelegerii, el va voi să părăsească sau să întrerupă lucrul, va trebui să dea drept despăgubire arendaşului o sumă calculată la câte 5 sesterţi pe zi. În cazul în care o inundaţie în mină va împiedica lucrul, Helius Platar va trebui să scadă din plata învoită suma cuvenită pentru zilele cât nu va lucra. Actul s-a făcut la Alburnus Maior, semnând ca martori Titus al lui Bensos, Satio al lui Socratio şi Memmius al lui Asclepius.”

În scurt timp, Dadas deveni cunoscut ca omul de încredere al lui Helius Platar, cel pe care bogatul redemptor îl folosea în treburile cele mai grele, pe care îl trimitea la Ampelum de câte ori era nevoie să reglementeze cine ştie ce dispute privind dările către împărat.

Romanii îl socoteau şi ei un tânăr destoinic, cu care se obişnuiseră, nu se mai întrebau cine este şi de unde vine, ci îl tratau ca pe reprezentantul de încredere al unuia dintre cei mai mari arendaşi de terenuri miniere. În minele lui Helius Platar se scotea foarte mult aur, dar cea mai mare parte era ascuns. Erau singurele mine în care minerii puneau suflet în munca lor, legându-şi de ea speranţele de scăpare din situaţia îngrozitoare în care se aflau. Nu bănuiau unde este Dadas, nu bănuiau că el este destoinicul om de încredere al lui Helius Platar, dar ştiau că el este pe undeva pe-aproape, că luptă pentru ei, că strânge arme să pornească lupta eliberatoare. Acest gând îi îmbărbăta şi le stimula forţele sleite de foame şi întuneric.

Aparent, totul părea că intrase în normal, după omorârea lui Bicilis. Parcă dacii nu mai aşteptaseră decât această răzbunare ca să se liniştească, sufletele lor obidite doriseră

cu patimă ca trădătorul să-şi primească răsplata. O primise şi acum se împăcaseră cu soarta lor, munceau în mine, scormoneau pământul, îşi duceau oile la păşune sau aruncau sămânţă în pământul reavăn.

Era, însă, un om care nu credea în această linişte. Un om care bănuia că această cuminţenie pregăteşte o furtună. Şi el avea misiunea s-o preîntâmpine, s-o înăbuşe în faşă. Acest om era Sura. Celebrul comandant reuşise să-i cunoască atât de bine pe daci, încât nu-şi putea închipui că nu uneltesc nimic împotriva romanilor. Nu credea în resemnarea acestor oameni pe care îi ura ca roman şi îi admira ca militar. Poate că nici nu-i ura, poate că mai mult se temea de ei şi prudenţa lui, şi atenţia lui nu erau stimulate de ură, ci de teama de a nu-i vedea iar într-o zi unul lângă altul, cu săbiile lor curbate la capăt ridicate ameninţător. În ziua aceea ştia că mulţi soldaţi romani îşi vor pierde vieţile, pentru că fără margini va fi dârzenia şi disperarea lor.

Desigur, omorârea lui Bicilis putea fi fapta unui dac răzleţ pe care ura l-a împins la gestul necugetat. Dar el era încredinţat că nu fusese fapta unui dac împins de ură spre casa lui Bicilis, ci fapta unor daci organizaţi, care voiau prin ea să spună poporului că lupta lor de eliberare a început prin pedepsirea marelui trădător!

Înţelesese asta mai bine privindu-i pe daci. Ceva se schimbase în atitudinea lor: priveau mai încrezători, primeau împilarea cu o supunere care nu prevestea nimic bun. Parcă spuneau: poftim, ne supunem, nu cârtim, acum aşteptăm o clipă mare, care va veni şi atunci ne veţi cunoaşte.

Pe toţi cei care păreau că au o influenţă cât de cât asupra celorlalţi, care puteau deveni într-o clipă căpetenii, îi smulgea din mijlocul dacilor şi îi trimitea robi la Roma, îi răspândea în tot imperiul, să li se piardă urma.

Credinţa lui Sura că liniştea din jur era numai aparentă se întări în ziua în care iscoadele trimise de el aflară că Dadas nu murise. Se bizuise pe un tarabostes care fugise în tabăra Romei mai înainte de a începe cel de-al doilea

război. Pe el îl pusese să facă drumul până la dacii liberi, să afle adevărul, pentru că umblau unele zvonuri că Dadas ar cutreiera aşezările dacilor, minele de aur şi de sare, şi carierele de piatră şi-i îmbărbăta pe supuşi şi-i îndemna să se pregătească pentru clipa care se apropia. Crezuse că acest zvon nu este altceva decât speranţa dacilor materializată într-o poveste despre conducătorul care umblă în ascuns şi aduce speranţe în mijlocul unor oameni deznădăjduiţi Sura cunoştea care este soarta unui popor înfrânt.

Dadas trăia! *Atunci, acolo* departe, în aşezarea aceea de daci liberi, fusese înşelat. Înşelat fără premeditare. Cuiva, chiar tânărului care s-a sacrificat, i-a venit pe loc în minte gândul prin care să-şi salveze regele şi toţi acceptaseră imediat. Spiritul acesta de sacrificiu care se manifesta spontan şi fără cea mai mică rezervă îl înspăimânta mai mult ca orice. Îi arăta cât de hotărâţi pot fi oamenii ăştia într-o altă confruntare. Ce violenţă ar putea să capete o nouă luptă cu ei!

Dadas trăia! Acum avea sentimentul că se înfruntă cu un duşman, dar pe care nu-l vede, îi simţea doar prezenţa, şi nu ştia încă ce are de făcut, ca să-l scoată la lumină. Bănuia că a doua oară n-o să-l mai poată lua prin surprindere ca atunci când intrase pe neaşteptate în aşezarea aceea. Atunci fusese acolo! Fusese unul dintre cei care-l priveau tăcuţi pe tânărul ce-şi oferise capul ca să-l salveze!

De când aflase că Dadas trăieşte, moartea lui Bicilis îi apăruse în altă lumină. A fost, cu siguranţă, primul gest prin care tânărul rege le arătase dacilor că există cineva care veghează asupra lor, care luptă pentru a le schimba soarta. Dadas nu mai stătea retras dincolo de graniţă, venise în mijlocul supuşilor săi de aici, să le aducă speranţa luptei apropiate.

În ciudă eşecului de-atunci, în cugetul său Sura era mulţumit. Prefera înfruntarea de-acum! Era militar. Îi plăcea să stea faţă-n faţă cu duşmanul, să-i întindă o cursă, să-şi arate fiecare dibăcia. Ar fi fost în stare să-i trimită un

sol şi să-i spună: Ştiu că eşti aici, că mă înfrunţi, îţi primesc provocarea. Te admir pentru tot ceea ce faci! Eşti un adevărat rege, pentru poporul tău!

Cu atât mai plin de dispreţ se uita la nefericitul tarabostes care-şi salvase viaţa trădându-l pe Decebal.

Nu avea nici o urmă de regret că Bicilis pierise aşa cum pierise. Oare merita o altfel de moarte? El îi căutase pe omorâtori nu pentru că ar fi regretat moartea lui Bicilis, ci pentru că cei care i-au scurtat viaţa erau, de fapt, viitorii lui duşmani. Dacă ar fi avut certitudinea că atât doreau, să se răzbune pe un trădător, n-ar fi mişcat un deget ca să-i afle. Poate că le-ar fi înlesnit, tacit, răzbunarea. Da, ar fi făcut-o, nu se ruşina să-şi recunoască acest gând.

Se înfrunta cu un adversar pe măsură, şi pe care avea misiunea să-l răpună. Un adversar pe care-l stima, şi pe care trebuia să-l determine într-un fel să primească deschis această luptă. Treceau zilele, aşteptând un nou act de prezenţă, un nou fapt care să-i spună unde este, ce pregăteşte, ce mijloace foloseşte. Culmea, singura dovadă a existenţei lui era acum tocmai faptul că nu se întâmpla nimic. Absolut nimic! Nici o cârtire, nici cea mai mică împotrivire nicăieri, o docilitate nefirească pentru oamenii ăştia atât de îndărătnici până de curând. Ura lor o simţise întotdeauna fie şi numai prin felul în care priveau. În privirea lor lungă, ascuţită, aparent resemnată, era de fapt atâta ură mocnită încât te înfricoşa. Ei bine, privirile lor nu mai erau încărcate atât de ură, cât de speranţă. Aveau liniştea celui care crede în ceva şi speră să-şi realizeze dorinţa.

Sura era prieten cu Balbus, cunoscutul constructor, într-o zi, comandantul îi vorbi lui Balbus despre Dadas şi credinţa lui că unelteşte ceva în mare taină.

— E vorba despre nepotul acela care a fost la Roma, intenţionând să-l omoare pe Traian?

— Chiar el, Balbus, a ridicat capul şi încearcă sa strângă o nouă armată.

— Se spunea atunci că e un tânăr de ispravă. Îmi amintesc că însuşi Apollodoros îi lăuda pentru inteligenţa

lui. Tinerii îl invidiau, pentru că reuşise să intre în graţiile frumoasei Arria, pe care nu mă-ndoiesc că ai admirat-o de multe ori. Trebuie să fie ceva de capul lui, dacă a reuşit să se facă iubit de această femeie, înaintea atâtor tineri de ispravă din Roma. Se vorbea la Roma că între ei ar fi fost o mare dragoste. Că Dadas s-ar fi avântat până la Roma nu atât ca să-l răpună pe Traian, cât pentru a-şi mai vedea iubita. Dar toate astea poate că sunt numai zvonuri.

Asta uitase Sura: dragostea celor doi tineri. Îşi bătuse atâta capul cum să-l scoată pe Dadas din ascunzătoarea lui şi nu-i trecuse nimic prin minte. Acum ştia cum: prin Arria. Frumoasa femeie nu va bănui că va fi folosită drept momeală. Se va duce la Traian, îi va vorbi despre primejdia pe care o reprezintă Dadas pentru liniştea provinciei Dacia. Îl va convinge să invite aici trupa de mimi pentru a da câteva spectacole. Toţi vor crede că Traian a vrut, de fapt, să-şi vadă prietenul, pe Pylades. Chiar Arria va crede aşa. În schimb se va bucura în speranţa că venind aici s-ar putea să-şi întâlnească iubitul. Îndrăgostiţii au nebunia de a crede posibil ceea ce pentru ceilalţi pare imposibil. Cea mai mică speranţă o va determina să pornească spre Dacia.

Traian plecase la Roma şi se înapoiase pentru un timp nu prea îndelungat, să vadă cu ochii lui cum era Dacia organizată şi ce venituri putea aştepta de la ea. Ascultă amănunţitul raport al lui Sura în legătură cu răzmeriţele izbucnite imediat după plecarea lui, află amănunte privind moartea lui Bicilis, apoi gândi îndelung la cuvintele acestuia privind liniştea aparentă şi credinţa că, în adânc, mocneşte o răscoală de mari proporţii, care va fi condusă de nepotul lui Decebal, cel pe care acum dacii îl socotesc regele lor şi căruia i se supun. Sura îi povesti amănunţit întâmplarea din aşezarea dacilor liberi, când crezuse că a reuşit să scape de acest nou rege dac. În cele din urmă, comandantul reuşi să-l convingă pe Traian, şi un călăreţ porni în goană spre Roma pentru a transmite dorinţa împăratului de a vedea la Ampelum un spectacol din care să nu lipsească prietenul său Pylades. Dacă era Pylades, trebuia să fie, neapărat, şi Arria.

Dadas şi Zuro munceau din zori până noaptea. Zuro cobora mai mereu în mine, supraveghea, strângea aurul, asista la topire, apoi la ascunderea lui. Când cantitatea era destul de mare, împreună cu alţi doi-trei oameni de încredere, porneau spre aşezarea dacilor liberi, unde îl depozitau în siguranţă. Fiecare nou drum dădea tânărului Zuro speranţa că în curând vor cumpăra primele arme. Va fi una dintre cele mai frumoase zile din viaţa lui!

Dadas supraveghea scriptele tuturor minelor, pornea des spre Ampelum, să dea socoteala bogatului Helius Platar. De fapt se ducea să-i dea noi ordine şi să-l mai stăpânească pe nebunul de Silvanus. Noua situaţie îl făcuse să-şi piardă cumpătul, dedându-se la întreceri şi o viaţă dezordonată, strângând în jurul lui tot felul de cheflii. Dadas înţelegea că trebuie să ducă o viată pe măsura numelui pe care-l avea, dar de aici şi până la pierderea măsurii, mai era un pas.

Aflară despre o nouă petrecere a lui Platar devenită celebră în Ampelum, şi temându-se ca nu cumva, la beţie, să vorbească cine ştie ce, Dadas şi Zuro se hotărâră să facă iar un drum la Ampelum.

— Ştii ce m-am gândit, Dadas? spuse Zuro, strunindu-şi calul să meargă la pas. O să trimit după nevasta lui Silvanus. Să vină Dicia la Ampelum, mai ales că am aflat că a născut un băiat frumos. L-am auzit de multe ori tânjind după Dicia.

— Să nu crezi că nu mi-a trecut şi mie prin cap s-o aduc aici pe Dicia. Dar în ce calitate să vină?

— Sclavă. S-o cumpere, cu copil cu tot, şi s-o ţină în casă ca sclavă preferată.

— Ar fi o idee. Mai ales că Dicia e în stare să-i scoată ochii, dacă nu se linişteşte. Când te duci cu aurul, te înapoiezi cu ea.

Primul lucru pe care l-au auzit când am intrat în Ampelum, a fost marele eveniment despre care vorbeau toţi cu mare satisfacţie; peste câteva zile va avea loc una dintre cele mai mari serbări pe care le organizase Traian în Dacia, în cinstea victoriei.

Helius Platar părea mai bucuros decât toţi ceilalţi, la gândul că marea serbare îi oferea prilejul unei petreceri în care fantezia lui se va arăta la înălţime. Dadas îi făcu semn lui Platar că doreşte să rămână singur cu el şi marele redemptor îi trimise la treabă pe romanii care îl înconjurau şi cu care tocmai comenta evenimentul zilei.

— Silvanus, ştii ce am auzit venind încoace? îl întrebă Zuro cu glasul prevestind furtună. Am auzit că lui Helius Platar i s-a urât cu binele, s-a înhăitat eu pleava de petrecăreţi care au năpădit Dacia şi într-o dimineaţă, după un astfel de chef, aproape sigur o să fie găsit cu gâtul tăiat, grohăind în patul lui, înainte să ne părăsească pentru totdeauna.

Silvanus păli. Niciodată nu-l văzuse pe Zuro atât de furios, deşi aparent îi vorbea potolit. Dadas îl ţintuia şi el cu o privire la fel de rece, cum nu obişnuia.

— Voi mi-aţi spus să duc o viaţă de mare redemptor. Sunt cunoscut nu numai în Ampelum, şi la Roma se vorbeşte despre mine. Chiar marele comandant Sura mi-a trimis vorbă că voi fi invitat la serbarea pregătită în cinstea lui Traian. Nu vrei tu, Dadas, să intru în ordinul cavalerilor?

— Vreau, Silvanus, dar mai vreau să nu dărâmi totul cu o singură vorbă năroadă, rostită la beţie. Ai mai făcut aşa…

— Petrec alături de ceilalţi, dar nici o clipă nu uit cine sunt. Crezi că-mi beau minţile? Nu m-am îmbătat niciodată.

— În curând o voi aduce la Ampelum pe Dicia cu copilul. Cred că ţi-e dor de ea şi mai ales de frumosul tău băiat.

Vestea îl tulbură pe Silvanus. Trecuse atâta timp de când nu-şi mai amintise de ea. Sclave tinere şi frumoase îi împodobeau casa. De Dicia, apriga Dicia, se temea. Ştia Zuro de ce vrea s-o aducă aici: viaţa lui de-acum va lua sfârşit.

Bănuindu-i întrebarea, Zuro o preveni:

— Va veni ca sclavă şi va deveni cea preferată. O cumperi cu copil cu tot. Sau ai uitat-o?

— Am… uitat-o, Zuro, recunoscu Silvanus cu tristeţe şi ruşine. Mi-am pierdut puţin capul, m-a furat viaţa de om bogat pe care o trăiesc. Dar dacă ai s-o aduci pe Dicia, o să

termin cu dezmăţaţii pe care i-am strâns pe lângă mine. Petrecerea asta, pe care o pregăteşte Ampelum în cinstea împăratului va fi ultima la care îmi voi face de cap. Poate se-ndrăgosteşte de mine, acum când sunt mare redemptor, frumoasa… frumoasa Arria, şopti el numele care ştia că-l va răvăşi pe Dadas.

Şi nu se înşelase. Vestea că Arria va sosi aici, în Dacia, fu pentru Dadas asemănătoare cu aceea că cineva l-a zărit pe Zamolxe prin Ampelum. Îl privi pe Silvanus, mirat, înspăimântat şi bucuros în acelaşi timp.

— Ce vrei să spui, Silvanus? întrebă mai mult ca să-şi dea răgaz de gândire.

— Păi nu-i aşa? încercă Silvanus să glumească. Dacă nu m-a plăcut ca mare cămătar, pentru că nu prea plac femeilor frumoase cămătarii, poate mă va iubi ca redemptor bogat. Mă gândeam, când am auzit că a sosit aici, dacă nu cumva de dragul meu o fi străbătut ea drumul de la Roma până în Dacia.

— E aici?!

— De două zile şi a produs vâlvă în tot Ampelum. E însoţită de frumosul Pylades, care s-a dus să-l întâmpine pe Traian.

Cel care simţi mai tare pericolul veştii date de Silvanus fu Zuro. Pentru el, regele dacilor era în primejdie şi trebuia să facă ceva, orice, pentru a-l feri de ea. Cu simplitatea şi nelimitata lui credinţă, îi propuse lui Dadas să termine cât mai repede ce avea de lămurit cu Silvanus şi să plece imediat din Ampelum. Dadas, ghicindu-i gândurile, se înfurie pe neîncrederea arătată, cu atât mai mult cu cât simţea cât de adevărată e.

— Tu îmi porunceşti, Zuro ce am de făcut? De când asta? Şi ce este în capul tău?

— Iartă-mă, Dadas, mă gândeam la treburile multe lăsate la mină.

— La ele?

Rămase fără răspuns. Zuro socoti că Dadas e prea furios ca să continue să-i dea cel mai mic sfat.

— Porunceşte, Dadas!

— Mâine, în zori, te înapoiezi la mină şi anunţi că Helius Platar m-a reţinut aici pentru o zi sau două.

— Am înţeles, Dadas.

— Şi a doua poruncă este aceea de a nu mai pleca cu gândul aiurea, ca atunci când am fost la Roma. Nu ai încredere în mine?

Pe măsură ce-i vorbea, tonul se înmuia, ajungând aproape de cel al destăinuirii. După prima clipă de furie, Dadas înţelesese aşa cum trebuie teama prietenului şi dorea să i-o spulbere. În clipa aceea, credea din toată fiinţa lui că e sincer, că nu avea de gând să încerce s-o vadă pe Arria, că va fi la fel de tare ca atunci când trecuse prin Roma.

Când venea la Ampelum locuia la Helius Platar, ca unul dintre ajutoarele de bază ale acestuia. Zuro înnopta la un han din apropiere. Pentru că în curând avea să se întunece, Dadas îl trimise pe Zuro să se odihnească, iar el rămase cu Silvanus, să cineze împreună. Mâncau tăcuţi, chinuiţi fiecare de gânduri de care ar fi dorit să scape. Abia după a treia cană de vin bun, Dadas răsufla adânc şi întrebă:

— Ai văzut-o, Silvanus?

— Am văzut-o. Mi-a fost puţin teamă să nu mă recunoască, dar cum să-şi mai amintească ea de un pârlit de cămătar. Ochii şi gândurile ei erau atunci numai pentru un tânăr şi frumos dac.

— E tot aşa frumoasă?... De ce nu-mi răspunzi?

— Poate că acum de când duc o viaţă destrăbălată, m-am obişnuit să privesc altfel la femei. De fapt să mă uit la ele, pentru că până acum gândul meu se îndrepta mai bucuros către o ulcică de vin. Dacă ochii nu mă-nşeală, Dadas, e şi mai frumoasă decât o ştiam. E atât de frumoasă, că aici, la Ampelum, când apare ea, se îmbulzesc oamenii de parcă însăşi Venus şi-ar fi arătat oamenilor splendoarea. Are un mers, şi o graţie, şi o privire care nu se uită la nimeni, trecând pe deasupra muritorilor de rând. Am fost oaspetele ei în casa pe care i-au pus-o la dispoziţie, poate cea mai nouă şi mai frumoasă. Stăpânul, un mare negustor de miere, n-a apucat să locuiască în ea. Are

mobila adusă toată de la Roma. Şi… pe Jupiter, n-ar trebui să-ţi spun, dar nu sunt decât un netrebnic cu inima slabă.

— Nu-mi ascunde nimic, Silvanus.

— În seara aceea, de câteva ori a adus vorba despre tine, Dadas. De fiecare dată în preajma altor oameni. Eu nu m-am dezlipit de ea o clipă, bănuind că o să te intereseze fiecare cuvânt.

— A întrebat de mine? Cum putea să facă una ca asta? Pentru romani sunt mort.

— N-a întrebat direct. Aducea vorba foarte dibaci. De exemplu, spunea: „Ce minunate locuri am văzut. Mi-ar place să călătoresc prin această provincie, mândrie a lui Traian, dar mă tem să nu fiu atacată de băştinaşi. Am auzit că au un nou rege, pe nepotul lui Decebalus. Oare o fi adevărat?”

Sura, vestitul comandant, era de faţă. „Nepotul lui Decebalus nu mai există, frumoasă Arria. Chiar sub ochii mei şi-a curmat zilele, într-o aşezare de daci liberi, de unde uneltea împotriva romanilor. Am dorit să-l prind viu, să-l dăruiesc lui Traian ca pe cea mai frumoasă pradă din Dacia. Ar fi ţinut mult împăratul să-l aibă sub ochi pe cel care a încercat să-i ia viaţa cu puţin timp în urmă. Şi vrei să mai ştii ceva, frumoasă Arria? Aş fi pledat cauza lui pe lângă Traian, să-i cruţe zilele şi să-i dea onorurile cuvenite unui erou. Ca soldat nu pot să nu-l admir. Iar dacă împăratul ar fi dorit să-l lase în situaţia lui de sclav, sunt sigur că s-ar fi găsit uşor cineva care să dorească să-l cumpere, indiferent ce preţ s-ar fi cerut pe el.” În clipa când a auzit că însuşi Sura te-a văzut luându-ţi zilele, am simţit cum se clatină, şi am fost gata, gata să întind mâna s-o prind. Toate astea le-a mai auzit şi decemvirul Allianus, care i-a spus lui Sura: „Te înşeli, Sura, dacă-l socoteşti trecut de Styx şi pe tânărul Dadas. Eu n-am crezut nici o clipă în moartea lui. Poate că a devenit mai prudent, asta se poate, dar nu e mort. Nu văd în ochii dacilor disperarea pe care aş fi văzut-o dacă şi-ar fi pierdut regele. Mai curând citesc în ochii lor o dârză aşteptare plină de încredere. Moartea lui Bicilis mi-a confirmat această părere. Ţie nu ţi-a dat de gândit?” „M-am

gândit şi la posibilitatea asta, Allianus, dar am renunţat curând." „Timpul o să ne arate cine are dreptate."

Vorbele lui Allianus au făcut să pâlpâie iar speranţa în ochii Arriei. A cerut chiar atunci, seara, să se plimbe prin Ampelum şi prin împrejurimi, iar după ce a plecat Sura, i-a spus lui Allianus, mai mult în glumă: „Cred că s-a dus vestea în toată Dacia că suntem aici, pentru un spectacol în cinstea împăratului." „Am avut grijă ca romanii din toată Dacia să te poată vedea, frumoasă Arria." Asta a fost tot, Dadas.

„A venit după mine! Pe mine mă caută! N-ar fi făcut atâta drum, dacă n-ar fi sperat să mă vadă!"

Tulburătoare gânduri pentru un îndrăgostit. Tulburătoare şi fericite. Ce-şi poate dori mai mult un îndrăgostit decât să fie căutat de femeia visurilor lui? însăşi Venera îl căuta pe el, pe Dadas!

Şi cum orice gând nebunesc trage după el alt gând nebunesc, ajunse curând să creadă că dacă îl caută, înseamnă că s-a hotărât să-l urmeze. Nu poate nici ea trăi fericită, fără el, după cum el nu mai spera în fericirea dragostei departe de ea.

— Mă caută, şopti, cu tremurul speranţei în glas.

— Mi-ai spus ceva, Dadas?

— Nimic, Silvanus. Sunt cam obosit, am stat azi mai tot timpul pe spinarea calului. Mă duc să mă culc.

Simţea nevoia să rămână singur, să-şi pună rânduială în gândurile răvăşite.

În liniştea tulburată numai de zgomotul lunii alunecând pe cer, Dadas ar fi vrut să găsească răspunsul la întrebarea hotărâtoare: Arria a venit după el? A venit să *rămână* cu el? În prima clipă admisese mai uşor această posibilitate, dar acum, gândind pe îndelete, începuse să se îndoiască. „De ce a venit, totuşi? A chemat-o Traian, şi nu atât pe ea, cât pe prietenul Pylades. Nu găsea un motiv ca să refuze? Poate că era curioasă, dorea să cunoască locurile pe unde copilărise fostul ei iubit, îi vorbise de atâtea ori despre oamenii din Dacia, despre obiceiurile lor, şi a vrut să se convingă de adevărul lor. Nu te porneşti la un drum de mii

de mile numai ca să cunoşti nişte oameni care nu te mai interesează, dacă iubitul tău nu este în mijlocul lor. Cum arată un dac, zeci de daci, sute de daci putea vedea la Roma. Atunci înseamnă că a venit pentru mine!”

Sări din pat şi şopti, din ce în ce mai convins: „Pentru mine a venit!”

Îşi spuse că ar fi un laş, un fricos nedemn de numele pe care-l poartă, dacă n-ar avea măcar atâta curaj încât să se ducă până la ea s-o întrebe dacă îl caută. Ar fi de neînţeles, ca ea să străbată atâta drum până aici, mânată de speranţă că-l poate zări măcar, şi el să nu aibă puterea de a i se înfăţişa. Greşea faţă de poporul dac? Dar nu se ducea la ea să-i spună să plece împreună la Roma, ci dimpotrivă, s-o determine să rămână ea în mijlocul dacilor. O adevărată regină, demnă de poporul lui, care i-ar da urmaşi cu care să se mândrească!

În sufletul lui luase hotărârea de a se înfăţişa Arriei, dar îi era teamă să hotărască în ce clipă anume o va face.

— Chiar acum! rosti atât de tare, încât tresări scos din gânduri. Da, chiar acum. Ce rost mai are amânarea? Vreau să ştiu adevărul!

Se strecură afară şi porni spre casa pe care o cunoştea. Era convins că la timpul acesta al nopţii – luna, aproape ascunsă de nori, era deasupra capului – nu-l poate simţi nimeni apropiindu-se.

Şi aşa fu. Dar nici el nu-l simţise pe cel care, plin de griji şi bănuind ce se poate întâmplă, nu se dusese la han, ci picotise în apropiere până îl văzuse plecând. Zuro era în spatele lui, gata în orice clipă să-i sară în ajutor.

Casa părea adormită, şi lui Dadas nu-i fu greu s-o descopere pe Arria, cu atât mai mult cu cât, numai lingă patul ei, pâlpâia un opaiţ. Oare fusese intenţionat lăsat să ardă? Cu siguranţă că da, pentru că frumoasa Arria dormea, cu braţul sub cap şi un zâmbet care părea că-i salută sosirea.

Fereastra nu era prea înaltă şi pătrunse în casă fără cel mai mic zgomot. Stinse opaiţul, să nu fie văzut din afară.

Se lăsă în genunchi lângă patul ei şi îşi rezemă fruntea de braţul catifelat. În clipa aceea Arria se trezi şi, ca şi cum această întâlnire ar fi fost de mult hotărâtă, nu trădă cea mai mică surpriză. Oftă uşurată de povara aşteptării şi îşi răsfiră degetele în părul lui de culoarea cânepii.

— Ai venit, iubitul meu… Te aşteptam. Nu puteam să cred că eşti mort, aş fi simţit clipa aceea, s-ar fi rupt ceva în sufletul meu. Ştiam că trăieşti şi că ai să vii să-mi răscumperi nopţile de aşteptare.

— Ai… ai venit pentru mine? întrebă cu glasul tremurat de emoţie şi de teama răspunsului.

— Am venit să te caut, Dadas. Viaţa mea fără tine e ca o zi fără soare.

— Ai venit pentru mine?

— Da, iubitule, pentru tine!

Se înlănţuiră într-o îmbrăţişare pătimaşă, disperată, nerăbdătoare. Parcă soarta le şoptea fără speranţă: iubiţi-vă, e atât de aproape sfârşitul!

— Ai venit să mă cauţi?

— Eşti bărbatul meu, Dadas. Pentru mine nu mai există altul. Eram hotărâtă să cutreier Dacia de la un capăt la altul, să te găsesc. La Roma se vorbeşte că strângi iar armată, că eşti regele dacilor acum. Am venit să te iau regele meu şi să te-ncoronez la Roma!

— Eşti regina dacilor, Arria! Regina dacilor liberi! Vom fi fericiţi acolo. Şi când Dacia va fi iar a noastră, îţi voi înălţa la Sarmi palatul pe care ţi l-am făgăduit.

— Palatul ne aşteaptă la Roma, Dadas. Nu mai alerga după visuri de neîmplinit. Viaţa ta e în primejdie, visul tău, o nălucire. N-ai simţit încă puterea Romei?

— N-ai venit să rămâi cu mine?

— Iubitule, dacă aş putea crede măcar o clipă că e posibil să-ţi realizezi această mare dorinţă a ta, aş rămâne lângă tine. Dar totul e în zadar. Viaţa ta e în mâinile romanilor.

— Mă cred mort.

— Nu toţi… Te rog, nu-mi da drumul din braţe. Ţine-mă la pieptul tău!

Liniştea nopţii fu spartă de un urlet deznădăjduit, care acoperi tot Ampelum şi tot pământul:

— Dadas! Dadas!

Ca la un semn, în jurul casei, dar mai ales dincolo de uşă, se auziră soldaţi alergând. Săbiile se izbeau de pulpele picioarelor şi Dadas cunoştea acest zgomot.

— M-ai trădat! Pentru a doua oară!

De uimire, ea nu-i putu răspunde decât printr-un gest eu capul, negând, iar el citi în privirea ei că nu-l minte.

Primii soldaţi se năpustiră în uşă. Dintr-un salt, Dadas fu dincolo de fereastră. Căzu chiar în apropierea unui arcaş, care îl săgetă fără ezitare. Când să pună în arc a doua săgeată, capul îi sări de pe umeri.

— Pe aici, Dadas.

Nu se întrebă ce caută Zuro acolo, la timpul acela. Se luă după el, dar puterile îl părăseau. Săgeata i se înfipsese aproape toată în spate.

Zuro îl aruncă în cârcă şi alergă cu el în noapte. Din fereastră îi urmărea glasul Arriei, care striga ieşită din minţi:

— Vin cu tine, iubitule! Ia-mă cu tine, unde vrei tu! Cheamă-mă, Dadas! Unde eşti? Unde eşti? Vreau să vin cu tine...

Lângă ea apăru Sura, chemat în pripă. De la sosirea Arriei dormea îmbrăcat. Îndurerat îşi aşează braţul protector pe umerii ei, şi femeia ţipă mai puternic, înţelegând că Dadas căzuse într-o cursă în care ea fusese momeala.

Alergând cu Dadas în spate, Zuro reuşi să ajungă la liziera pădurii din imediata apropiere. Romanii căutau bezmetici de colo-colo, dar nu aveau nici o şansă să găsească ceva în întunecimea de sub frunzele copacilor. Curând liniştea se lăsă iar şi luna îşi continuă drumul ei tăcut spre apus. Zuro îşi luă prietenul în braţe şi porni spre o aşezare dacă, pe care o ştia în apropiere...

— Lasă-mă, Zuro, îi ceru Dadas, mai mult horcăind. Nu mai are nici un rost.

Îl aşează cu mare grijă pe iarba moale, umedă, răcoroasă...

— Mai avem puţin, Dadas. E aproape…

— Nu, prietene… Ai să ajungi singur la ei… Să nu le duci vestea asta tristă. Mă îngropi aici… şi le spui că umblu prin toată Dacia, chemând la luptă… Şi când ai să socoteşti clipa cea mai potrivită, să dai poruncă în numele meu să ridice armele… Nu… nu plânge ca femeile, Zuro. Nu suntem toţi născuţi cu tăria şi hotărârea de care trebuie să dea dovadă un conducător. Tu nu te-ai fi dus la, Arria… nici Decebal… nici Mannia, Oricât aţi fi iubit. Eu… n-aş fi fost niciodată un adevărat rege… Să ştii… să ştii, Zuro, că nu m-a trădat… Am văzut în ochii ei că nu m-a trădat…

Capul îi căzu greu pe braţul lui Zuro, şi un zâmbet încă mai stăruia pe chipul luminat de o rază de lună strecurată printre nori.

— Zamolxe! urlă Zuro cu ochii ridicaţi spre înaltul cerului. De ce ţi-ai întors faţa de la poporul tău, Zamolxe? De ce vrei să-l pierzi? Şi cu tine-am să lupt! Şi cu tine!

Îşi încordă arcul din toate puterile, şi săgeata porni zbârnâind în înaltul cerului, pierzându-se în nori, de unde nu se mai întoarse niciodată.

SFÎRŞIT

EDITURA MILITARĂ

Lei 11